

TBMM
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

23. DÖNEM 5. YASAMA YILI
FAALİYET RAPORU

EKİM 2010 – HAZİRAN 2011

TBMM
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

23. DÖNEM 5. YASAMA YILI FAALİYET RAPORU

Yayın No: 24

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0 312 420 5406
0 312 420 5399

Faks: 0 312 420 5394

E-posta: insanhaklari@tbmm.gov.tr

ISBN 978-975-8805-19-8

Hazırlayan: Kenan Altaş, Yasama Uzmanı

Baskı: TBMM Basımevi, Ankara, 2011

Bu kitabın dağıtımı TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından yapılmaktadır.

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm> adresinden yayınlarımıza ulaşabilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	6
I. GENEL BİLGİ	7
1. Misyon ve Vizyon	7
2. Tarihçe.....	8
3. Görev ve Yetkiler	8
4. Çalışma Yöntemi.....	8
5. Komisyonun Yapısı.....	10
5.1. Üyeler.....	10
5.2. Çalışanlar.....	11
II. KOMİSYON ÇALIŞMALARI	12
1. Toplantılar ve Alınan Kararlar	12
2. Alt Komisyon Çalışmaları.....	13
3. Diğer Çalışmalar	16
4. Kabul Edilen Yerli ve Yabancı Heyetler.....	19
4.1.Yerli Heyetler.....	19
4.2.Yabancı Heyetler.....	20
III. KOMİSYONA YAPILAN BAŞVURULAR	22
IV. İNSAN HAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ AMACIYLA YAPILAN KANUNİ DÜZENLEMELER	33
V. 5'İNCİ YASAMA YILI HAKKINDA DEĞERLENDİRME	36
VI. 23'ÜNCÜ DÖNEM HAKKINDA DEĞERLENDİRME	39
EKLER	51
EK-1: İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU KANUNU	53
EK-2: BASIN AÇIKLAMALARI	56
EK-3: ZONGULDAK M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU ÇOCUK KOĞUŞUNDA BULUNAN KUDRET KOÇAKLI'NIN HAVALANDIRMA BAHÇESİNDE ASILI OLARAK BULUNMASI VE HAYATINI KAYBETMESİ OLAYI İLE İLGİLİ İNCELEME RAPORU	62

EK-4:	BOLU KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU İLE F TİPİ YÜKSEK GÜVENLİKLİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU İNCELEME RAPORU	68
EK-5:	MARDİN İLİ ÇOCUK YUVALARI, YETİŞTİRME YURTLARI, ÇOCUK VE GENÇLİK MERKEZLERİ VE YATILI BÖLGE OKULLARI İNCELEME RAPORU	77
EK-6:	DİYARBAKIR İLİ ÇOCUK YUVALARI, YETİŞTİRME YURTLARI, ÇOCUK VE GENÇLİK MERKEZLERİ VE YATILI BÖLGE OKULLARI İNCELEME RAPORU.....	97
EK-7:	İSVİÇRE RAPORU	125
EK-8:	EGE ORDU KOMUTANLIĞI BİRİNCİ SINIF ASKERİ CEZA VE TUTUKEVİ (ŞİRİNYER) İNCELEME RAPORU	139
EK-9:	İZMİR 1 VE 2 NO'LU F TİPİ YÜKSEK GÜVENLİKLİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI İLE İZMİR-BUCA KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU İNCELEME RAPORU.....	144
EK-10:	ASKERİ CEZA VE TUTUKEVİ GENEL İNCELEME RAPORU	151
EK-11:	ÇOCUK YUVALARI, YETİŞTİRME YURTLARI, ÇOCUK VE GENÇLİK MERKEZLERİ VE YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI İNCELEME RAPORU	161

GENERAL INFORMATION ON HUMAN RIGHTS INQUIRY COMMITTEE AND SUMMARY OF THE REPORTS ACCEPTED BY THE COMMITTEE IN 5th LEGISLATION YEAR (OCTOBER 2010-JUNE 2011) OF THE 23rd TERM OF GNAT	173
---	------------

SUNUŞ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23'üncü Yasama Döneminin son Yasama Yılında da ülke gündemini meşgul eden önemli insan hakları sorunlarını ele almaya devam etti. Bu Yasama Yılı içerisinde Komisyonumuz yetiştirme yurtları, çocuk yuvaları, yatılı bölge ilköğretim okulları, askeri ve sivil ceza infaz kurumlarının koşulları ve tutuklu-hükümlü hakları konularındaki çalışmalarını birer genel değerlendirme raporu ile sonuçlandırıp, eksikliklerin düzeltilmesi önerilerinde bulundu.

Komisyonumuzun rutin çalışması olan insan hakları ihlalli iddiaları hakkındaki başvurular incelemeye devam edilirken, alt komisyon kurarak incelemeye aldığımız yeni konular ise üniversitelerde psikolojik taciz (mobbing) iddiaları ve gözaltında kaybolduğu iddia edilen kişilerin akıbeti hakkında oldu. Ayrıca, bir alt komisyon da İsviçre'de Türk toplumunun sorunları hakkında incelemelerde bulunmak üzere kuruldu ve çalışmasını tamamladı.

Üniversitelerde psikolojik taciz (mobbing) iddiaları hakkında çok sayıda şikâyet başvurusu alan Komisyonumuz, sorunun sıklıkla gündeme gelmesi nedeniyle bir alt komisyon kurarak incelemede bulunma gereği duymuştur. Ancak Dönemin sonuna yaklaşılması nedeniyle başlatılan çalışmalar sonuçlandırılmamıştır. Bu önemli konuda Komisyonumuzun gelecek Dönemde de çalışmalarını sürdüreceği inancındayız.

Komisyonun alt komisyon kurarak başlattığı son çalışma, gözaltında kaybolduğu iddia edilen kişilerin akıbetinin araştırılması hakkındaki inceleme olmuştur. İlk olarak 2004 yılında kaybolan Tolga Baykal Ceylan ile 12 Eylül 1980 tarihinden sonra kaybolan Cemal Kırbayır olaylarını incelemeye başlayan Komisyonumuz, kurduğu alt komisyon ile her iki olay hakkındaki çalışmasını bitirerek kamuoyuyla paylaşmıştır. Faili meçhuller ve kayıp olayları üzerinde Meclisin daha geniş çaplı incelemeler yapması konusunda kamuoyunda önemli bir beklenti olduğu görülmektedir. Nitekim gerek kayıp yakınlarının Komisyonumuza yaptığı başvurular gerek farklı partilerden milletvekillerinin Meclis Başkanlığına vermiş olduğu araştırma önergeleri bunu göstermektedir. Gelecek Dönemde bu konuda da İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ya da kurulacak bir Araştırma Komisyonu aracılığıyla, başlattığımız incelemelerin sürdürülmesi yerinde olacaktır.

Türkiye'de insan haklarını koruma olanaklarının arttığı, yeni kurum ve mekanizmaların oluşturulmakta olduğu bir dönemdeyiz. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, yirmi yıldır adeta tek başına sürdürdüğü insan hakları alanındaki çalışmalarından oluşan zengin bir deneyim ve bilgi birikimine sahip olup, bunu kuruluş aşamasındaki bu yeni kurumlarla paylaşarak önemli bir katkı sunacaktır. Özellikle içinde bulunduğumuz 23'üncü Dönem, hazırladığımız 53 adet rapor, 6 yurt dışı ziyareti ve incelemeye aldığımız 10 binin üzerindeki dilekçe ve resen yaptığımız incelemelerle Komisyonumuzun bu zengin birikiminin en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Nitekim yaptığımız çalışmalarla Komisyonumuz yurtiçinde insanların güvenle başvurabileceği ve sonuç alabileceği bir kuruma dönüşürken, yurtdışında ise ülkemizin tiye olmayı

amaçladığı Avrupa Birliği üyeleriyle insan hakları konularını eşit düzeyde tartışabilen bir konuma geldi.

Bununla birlikte Komisyonun insan haklarının korunması ve geliştirilmesine verdiği önemli katkıyı ve elde ettiği birikimi yasama faaliyetlerinde gösterememesi en büyük eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bunun giderilmesi yönünde verdiğimiz kanun teklifinin yeni Dönemde tekrar ele alınarak Komisyonun yasama faaliyetine doğrudan katkıda bulunmasının sağlanmasındaki önemin altını çizmek isterim.

Türkiye’de insan hakları ihlallerinin en aza indiği, meydana gelen ihlallerin ise etkin bir şekilde soruşturulduğu ve tekrarlarının önlendiği bir yapının kurulacağına olan inançla faaliyet raporumuzu kamuoyuna sunarken, beş yasama yılı boyunca çalışmalarımıza büyük katkılarda bulunan Komisyon üyesi milletvekillerimize, Komisyon uzmanlarımıza, Meclis Başkanlarımıza ve çalışmalarımıza katkı veren tüm kurum ve kuruluşlara en içten şükranlarımı sunuyorum.

Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL
TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı

I. GENEL BİLGİ

1. MİSYON VE VİZYON

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun misyonu, insan hakkı ihlallerinin olmadığı bir Türkiye meydana getirebilmek ve bu hedef için insan haklarına ilişkin uygulamaları gözetlemek ve denetlemek; gelişmeleri izlemek ve kamuoyunda bu bilincin oluşmasını sağlamaktır.

Komisyonun vizyonu ise, insan hakları alanındaki uygulamaları ve gelişmeleri izleyip, insan haklarına ilişkin sorunların gerek yasal düzeyde gerekse de uygulamada iyileştirilmesini sağlayarak etkili bir parlamenter denetim yoluyla, insan hakkı ihlallerinin olmadığı bir Türkiye ve Dünya oluşumuna katkı sağlamaktır.

2. TARİHÇE

1987 yılında Avrupa Birliğine tam üyelik başvurusu sonrasında insan hakları konusunun gündemde öne çıkması ile, insan haklarına ilişkin parlamenter düzeyde denetim mekanizması oluşmasını sağlayacak bir ihtisas komisyonu kurulmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda 18'inci Yasama Döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil edilen tüm siyasi partilerden milletvekillerinin imzalarını içeren kanun teklifi Meclis Başkanlığına sunulmuştur.

Kanun teklifinin gerekçesinde, içinde bulunan Dönemde, bir ülkenin uygarlık derecesinin bilim ve teknoloji alanındaki başarısından çok insan haklarına gösterilen saygıyla ölçüldüğü, hür düşüncenin ve insan hakları konularının bütün dünya ülkelerinin gündemini işgal ettiği, uluslararası antlaşmalar çerçevesinde insan haklarının ne şekilde geliştirileceğinin ve bu konularda halkın bilinçlendirilmesinin önem kazandığı vurgulanmıştır. Yine gerekçede, Türkiye'nin Avrupa Konseyinin Avrupa hukuk sahasını oluşturma çalışmalarına aktif olarak katıldığı ve Türkiye'nin insan hakları alanındaki gelişmeleri izleyen devlet olmaktan çıkarak bu gelişmelere aktif olarak katılan devlet haline geldiği ifade edilmiştir.

Bu gerekçelerle TBMM Başkanlığına sunulan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu teklifi, 5 Aralık 1990 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmiş; 8 Aralık 1990 tarihinde 20719 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, ülkemizde insan haklarının ulusal düzeyde korunması amacına uygun olarak kurulan ilk ulusal insan haklarını koruma mekanizmasıdır. İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun diğer çoğu ihtisas komisyonundan farklı olarak kanunla kurularak, kendisine özel görev ve yetkilerle donatılmıştır.

3. GÖREV VE YETKİLER

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun görevleri 5 Aralık 1990 tarihli ve 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun 4'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Komisyonun görevleri şunlardır:

- Uluslararası alanda genel kabul gören insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek.
- Türkiye'nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla T.C. Anayasası ve diğer milli mevzuat ve uygulamalar arasında uyum sağlamak amacıyla yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek.
- Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası anlaşmalara, Anayasa ve Kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek.
- İnsan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek.
- Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak.
- Her yıl yapılan çalışmaları, elde edilen sonuçları, yurt içi ve dışında İnsan Haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamak.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu görevlerini yerine getirirken, Bakanlıklarla Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi isteyip buralarda inceleme yapabilir ve ilgililerini çağırıp bilgi alabilir. Ayrıca incelemelerini alt komisyonlar kurmak suretiyle de yerine getirebilir; gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir ve Ankara dışında çalışabilir.

4. ÇALIŞMA YÖNTEMİ

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu çalışmalarını 5 Aralık 1990 tarihli ve 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu (**Bkz. Ek-1**) ve TBMM İçtüzüğü hükümlerine göre yerine getirmektedir.

Komisyon farklı siyasi kimliğe sahip parlamenterlerden oluşmakta, ancak çalışmalarını siyasi kaygılardan uzak olarak gerçekleştirmektedir. Komisyon hükümetin bir parçası değildir. Çalışmalar dil, din, ırk, renk, siyasi görüş vb. hiçbir ayrım gözetilmeksizin, yansız ve bağımsız gerçekleştirilmektedir.

Komisyon kendisine yapılan başvurular üzerine olduğu gibi, herhangi bir başvuru olmaksızın da gerekli gördüğü konularda inceleme ve araştırma yapmaktadır.

Başvurular doğrudan Komisyona gelmekte veya Meclis Başkanlığı tarafından havale edilmektedir. Komisyona ulaşan başvuru, Komisyonun evrak bölümünde tarih ve sayı almakta ardından uzmanlar tarafından incelenmektedir. Başkan tarafından uygun görülen dilekçeler hakkında işlem başlatılmaktadır. Dilekçelerin konusu işkence, kötü muamele, ayrımcılık gibi doğrudan insan hakkı ihlali değil de emeklilik sorunları ve gayrimenkul sorunları gibi diğer şikâyetleri içeriyorsa ilgili kurumlara havale edilmekte veya Komisyon görev alanına girmediği başvurucaya bildirilmektedir. Komisyon, kendisine yapılan başvuruları Anayasa, 3686 sayılı Kanun ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun çerçevesinde ele alır; dilekçe sahipleri hem yapılmakta olan işlem hem de sonuca ilişkin olarak kanuni süre içinde bilgilendirilir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, rutin dilekçeler dışında ilke olarak çalışmalarını alt komisyon çalışmalarına dayandırmaktadır. Alt komisyonlar Komisyonun kendi üyeleri arasından seçtiği üyelerden (5-6 üye) oluşur ve bunların oluşumunda farklı siyasi partilerden üyelerin bulunmasına özen gösterilir. Alt komisyonlar yerinde incelemeler, ilgili kişilerin Ankara’da dinlenmesi ve bilgi belge toplayarak çalışmalarını gerçekleştirirler. Bir olay üzerine veya hak ve özgürlüklerin ciddi biçimde ihlal edilme ihtimali olan yerlere yönelik genel denetleme yapmak amacıyla veya bir konunun incelenmesinin önemli görüldüğü hallerde veya başvurular üzerine alt komisyon kurulabilmektedir. Örneğin kamu görevlilerinin sebep olduğu iddia edilen yaşam hakkı ihlali yanında, ülkemize sığınan kişilerin yaşam koşullarının incelenmesi de alt komisyon incelemesine konu olabilmektedir. Alt komisyonların çalışmaları sadece görevlendirildikleri olay ve alanla sınırlıdır.

Alt komisyon çalışmalarının amacı, incelenen konuyu objektif olarak ve tüm açıklığıyla ortaya koymak, ihlal iddiasını tespiti ve çözüm önermeye yönelik yansız bir süreçtir.

Alt komisyonlar yaptıkları yerinde incelemeler sonunda rapor hazırlayarak Komisyona sunmaktadırlar. Komisyon tarafından kabul edilen raporlar kamuya açık duruma gelir ve ayrıca TBMM Başkanlığına sunulur. Komisyon raporları Danışma Kurulunun görüş ve önerisiyle Genel Kurul gündemine alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir. Raporlar Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara TBMM Başkanlığınca gönderilir.

Komisyon, Başkanın çağrısıyla veya Komisyon üyelerinin üçte birinin talebi ile belirlenen gündemler üzerine toplantılar yapar. Komisyon genellikle bir ayı geçmemek üzere toplanarak gündemdeki konuları görüşür ve gerekirse çalışmalarına ilişkin kararlar alır.

Komisyon gündemdeki önemli olaylarda, insan hakları konulu günlerde veya Komisyonun çalışmaları hakkında basın açıklamalarında bulunmaktadır. **(Bkz. Ek-2)**

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, bir denetim komisyonu olması ve insan hakları konusunun dinamizmi nedeniyle TBMM tatilde veya ara vermede olduğu zamanlarda da, TBMM Genel Kurulundan alınan kararlar çalışmalarına ara vermeksizin devam etmektedir.

5. KOMİSYONUN YAPISI

5.1. Üyeler

Komisyonun ne şekilde oluşacağı, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun 3'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Komisyonun üye sayısı, siyasi parti grupları ile bağımsızların TBMM'deki sayılarının -boş üyelikler hariç- üye tamsayısına oranlanması ile bulunacak yüzde oranına uygun olarak temsil edilmelerini sağlayacak şekilde, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurul tarafından belirlenir.

Üye sayısı, tüm siyasi parti gruplarının ve bağımsızların temsiline olanak verecek şekilde belirlendiğinden her Dönemde farklılık arz edebilmektedir. 18'inci Dönemde 21, 19'uncu Dönemde 23, 20'nci Dönemde 25, 21'inci Dönem de 25 ve 22'nci Dönemde 24 olarak belirlenmiş olan üye sayısı, içinde bulunduğumuz 23'üncü Dönemde 23 olarak belirlenmiştir.

Komisyon üyelikleri için, bir Yasama Döneminde iki seçim yapılır. Bir Yasama Dönemi dört yıl olan TBMM'de, hem birinci hem de ikinci devre için seçilenlerin görev süresi iki yıldır.

Komisyon kendisine bir başkan, iki başkanvekili, bir sözcü ve bir kâtip seçer. Bu seçimde siyasi parti gruplarının yüzde oranları dikkate alınır. Seçim, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanan Komisyon'da, toplantıya katılanlarının salt çoğunluğunun gizli oyuyla yapılır. Başkan, başkanvekilleri, sözcü ve kâtipten müteşekkil küçük kurul uygulamada Başkanlık Divanı olarak adlandırılmaktadır.

23'üncü Dönem 5'inci Yasama Yılında Komisyon'da görev yapan üyeler şu şekildedir:

<u>Üyenin Adı Soyadı</u>	<u>Komisyon Görevi</u>	<u>Partisi</u>	<u>Seçim Çevresi</u>
Mehmet Zafer Üskül	Başkan	AK Parti	Mersin
Ahmet Gökhan Sarıçam	Başkanvekili	AK Parti	Kırklareli
Mehmet Ekici	Başkanvekili	MHP	Yozgat
Abdurrahman Kurt	Sözcü	AK Parti	Diyarbakır
Ayşe Jale Ağırbaş	Kâtip	DSP	İstanbul
Ahmet Koca	Üye	AK Parti	Afyonkarahisar

Kazım Ataoğlu	Üye	AK Parti	Bingöl
Mehmet Emin Tutan	Üye	AK Parti	Bursa
Murat Yıldırım	Üye	AK Parti	Çorum
Mithat Ekici	Üye	AK Parti	Denizli
Mustafa Ataş	Üye	AK Parti	İstanbul
Erdal Kalkan	Üye	AK Parti	İzmir
Fatih Arıkan	Üye	AK Parti	Kahramanmaraş
Edibe Sözen	Üye	AK Parti	İstanbul
Kerim Özkul	Üye	AK Parti	Konya
Cemal Yılmaz Demir	Üye	AK Parti	Samsun
Ali Rıza Ertemür	Üye	CHP	Denizli
Çetin Soysal	Üye	CHP	İstanbul
Ahmet Ersin	Üye	CHP	İzmir
Malik Ecder Özdemir	Üye	CHP	Sivas
Şenol Bal	Üye	MHP	İzmir
Gürcan Dağdaş	Üye	MHP	Kars
Akın Birdal	Üye	BDP	Diyarbakır

5.2. Çalışanlar

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, çalışmalarını yürütmek amacıyla bünyesinde çeşitli niteliklere sahip elemanlar bulundurmaktadır.

23'üncü Dönem 5'inci Yasama Yılında Komisyonda dört Yasama Uzmanı ve iki Yasama Uzman Yardımcısı ile Kanun'da verilen yetkiye dayanılarak bir Mülkiye Başmüfettişi ile bir Adalet Müfettişi görevlendirilmiştir. Buna ek olarak sekreteryada ve evrak bürosunda olmak üzere dört memur Komisyonda görev yapmaktadır. Komisyon Başkanının danışmanları ve sekreteri de Komisyon çalışmalarına destek vermektedir. Komisyon, F Blok Tören Salonu üstünde kendisine ayrılmış olan odalarda faaliyet göstermektedir. Başkana ait çalışma odası ile toplantı salonundan başka; bir sekreteryaya, üç uzmanlar ve bir memur odasına sahiptir.

II. KOMİSYON ÇALIŞMALARI

1. TOPLANTILAR VE ALINAN KARARLAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 1 Ekim 2010 – 12 Haziran 2011 tarihlerini kapsayan 5’inci Yasama Yılında yedi toplantı gerçekleştirmiştir.

7 Ekim 2010 tarihli 5’inci Yasama Yılı’nın ilk toplantısında (41’inci toplantı), Zonguldak M Tipi Kapalı Cezaevinde Kudret Koçaklı’nın ölüm olayıyla ilgili olarak Komisyon uzmanları tarafından yapılan inceleme hakkında uzmanlar tarafından Komisyona bilgi verilmiştir.

21 Ekim 2010 tarihli 42’nci toplantıda, *ceza ve tutukevlerindeki fiziki şartların ve kurum yöneticilerinin tutum ve davranışları ile mevzuattan kaynaklanan insan hakkı ihlallerinin incelenmesi amacıyla* Çorum Mv. Murat Yıldırım, Denizli Mv. Mithat Ekici, Kahramanmaraş Mv. Fatih Arıkan, Sivas Mv. Malik Ecder Özdemir ve Kars Mv. Gürcan Dağdaş’tan oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiş ve Zonguldak M Tipi Kapalı Cezaevinde ölen Kudret Koçaklı olayıyla ilgili olarak yapılan inceleme sonucunda hazırlanan “*Zonguldak M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Çocuk Koğuşunda Bulunan Kudret Koçaklı’nın Havalandırma Bahçesinde Asılı Olarak Bulunması ve Hayatını Kaybetmesi Olayı İle İlgili İnceleme Raporu*” (**Bkz. Ek-3**) Komisyon Raporu olarak kabul edilmiştir.

25 Kasım 2010 tarihli 43’üncü toplantıda, *üniversitelerde psikolojik baskı (mobbing) iddialarını incelemek üzere* Mersin Mv. M. Zafer Üskül, İstanbul Mv. Edibe Sözen, İzmir Mv. Erdal Kalkan, İstanbul Mv. Çetin Soysal ve İzmir Mv. Şenol Bal’dan oluşan bir Alt komisyon kurulmasına ve 21 Ekim 2010 tarihli 42’nci Komisyon toplantısında kurulan Cezaevleri Alt Komisyonuna Kars mv. Gürcan Dağdaş’ın yerine Yozgat Mv. Mehmet Ekici seçilmiştir.

6 Ocak 2011 tarihli 44’üncü toplantıda, ilgili Alt Komisyonlarca hazırlanan “*Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ile F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu*” (**Bkz. Ek-4**), “*Mardin İli Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Yatılı Bölge Okulları İnceleme Raporu*” (**Bkz. Ek-5**) ve “*Diyarbakır İli Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Yatılı Bölge Okulları İnceleme Raporu*” (**Bkz. Ek-6**) görüşülerek kabul edilmiştir.

9 Şubat 2011 tarihli 46’ncı toplantıdaⁱ, İsviçre’de yaşayan Türklerin sorunlarıyla ilgili olarak görüşmelerde ve resmi temaslarda bulunmak üzere kurulan Alt Komisyon tarafından hazırlanan “*İsviçre Raporu*” (**Bkz. Ek-7**) ile Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak üzere kurulan Alt Komisyonun yaptığı inceleme sonucunda hazırladığı “*Ege Ordu Komutanlığı*

ⁱ Komisyon 3 Şubat 2011 tarihinde 45’inci toplantısını çoğunluk sağlanamaması nedeniyle gerçekleştirememiştir.

Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi (Şirinyer) İnceleme Raporu” (Bkz. Ek-8) görüşülerek kabul edilmiştir. Ayrıca 17-18 Şubat 2011 tarihleri arasında İstanbul’da düzenlenen “Göçün İnsan Hakları Boyutu” konulu seminere, Mersin Mv. ve Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer Üskül ile Komisyon görevlilerinin katılması uygun bulunmuştur.

Toplantıda ayrıca, *Tolga Baykal Ceylan’ın kaybolması olayından hareketle gözaltında iken kayboldukları iddia edilen kişilerin akıbetinin araştırılması için* Mersin Mv. ve Komisyon Başkanı Prof. M. Zafer Üskül, Çorum Mv. Murat Yıldırım, İzmir Mv. Erdal Kalkan, İstanbul Mv. Çetin Soysal ve İzmir Mv. Şenol Bal’dan oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.ⁱⁱ

24 Mart 2011 tarihli 47’nci toplantıda, Dönemin genel bir değerlendirmesi yapılmış; Alt Komisyonlarca hazırlanan “*İzmir 1 ve 2 nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ile İzmir - Buca Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu*” (Bkz. Ek-9), “*Askeri Ceza ve Tutukevleri Genel İnceleme Raporu*” (Bkz. Ek-10), “*Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ile Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Alt Komisyonu Genel İnceleme Raporu*” (Bkz. Ek-11), görüşülerek kabul edilmiştir.

Ayrıca ülkemizde ve dünyada meydana gelebilecek Komisyonunun görev alanına giren gelişmelere ivedilikle müdahale edebilmesini sağlamak ve henüz bitirilmemiş Alt Komisyon çalışmalarının tamamlanması amacıyla Komisyonun TBMM tatilde olduğu dönemde çalışması kabul edilerek Genel Kurula sunulmasına karar verilmiştir.

26 Mayıs 2011 tarihli 48’inci toplantıda, Tolga Baykal Ceylan’ın kaybolması olayından hareketle gözaltında iken kayboldukları iddia edilen kişilerin akıbetinin araştırılması için kurulan Alt Komisyonun, gözaltında kaybolduğu iddia edilen “Tolga Baykal Ceylan” ile “Cemil Kırbayır”ın akıbeti hakkındaki inceleme raporları görüşülmüş ve Komisyon raporları olarak kabul edilmiştir.

2. ALT KOMİSYON ÇALIŞMALARI

Komisyon, 3686 sayılı İHİK Kanunu’nun 5’inci maddesinde kendisine verilen Ankara dışında çalışma yetkisi uyarınca, 23’üncü Dönem 5’inci Yasama Yılında yerinde incelemek yapmak üzere üç adet alt komisyon kurmuştur. Aşağıda kuruluşları ve faaliyetleri özetlenen alt komisyonlar kuruldukları olay veya konu ile sınırlı olmak üzere çalışmada bulunmuşlardır.

Bunun yanında 5’inci Yasama Yılından önce kurulan bazı Alt Komisyonlar çalışmalarını 5’inci Yasama Yılında da sürdürmüşlerdir.

➤ 5’inci Yasama Yılından Önce Kurulup Çalışmalarını Sürdüren Alt Komisyonlar

ⁱⁱ İzmir Mv. Şenol Bal, kendisine bilgi verilmeden Alt Komisyon üyeliğine seçildiği gerekçesiyle 10 Şubat 2010 tarihinde Alt Komisyondan çekilmiştir.

- 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci Komisyon toplantısında, *çocuk yetiştirme yurtlarında, çocuk yuvalarında ve çocuk ve gençlik merkezlerinde incelemelerde bulunmak* üzere, İstanbul Mv. Mustafa Ataş, Kırklareli Mv. A. Gökhan Sarıçam, Denizli Mv. Mithat Ekici, Denizli Mv. Ali Rıza Ertemür, İzmir Mv. Şenol Bal ve İstanbul Mv. A. Jale Ağırbaş'tan oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmişti.

Alt Komisyon 11 Mart 2010 tarihinde Tekirdağ, 12 Mart 2010 tarihinde Çanakkale ve Milli Eğitim Bakanlığı Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını da kapsayacak şekilde genişleyen görev alanı dâhilinde 1-3 Nisan 2010 tarihleri arasında Mersin ilinde incelemeler gerçekleştirmiş ve hazırladığı raporlar Komisyon tarafından kabul edilmiştir.

Alt Komisyon 5'inci Yasama Yılında da çalışmalarına devam etmiştir. 11 Kasım 2010 tarihinde yapılan toplantıda 25-26 Kasım 2010 tarihlerinde Diyarbakır ve Mardin'de, 9-10 Aralık 2010 tarihlerinde Van'da, 13-14 Ocak 2011 tarihlerinde Sivas'ta, 20-21 Ocak 2011 tarihlerinde Kahramanmaraş ve Gaziantep'te, 10-11 Şubat 2011 tarihlerinde Kastamonu ve Çankırı'da inceleme yapılmasına karar verilmiştir.

Program gereğince, 24-26 Kasım 2010 tarihlerinde Diyarbakır ve Mardin illerindeki çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, çocuk ve gençlik merkezleri ve yatılı bölge okullarında inceleme yapılmıştır. Hazırlanan raporlar Komisyona sunulmuş ve Komisyonca görüşülerek kabul edilmiştir.

Van, Sivas, Kahramanmaraş ve Gaziantep'te yapılması planlanan incelemeler ise Meclis gündeminin yoğunluğu nedeniyle gerçekleştirilememiştir.

- 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci Komisyon toplantısında *Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak* üzere, Mersin Mv. ve Komisyon Başkanı M. Zafer Üskül, Çorum Mv. Murat Yıldırım, Konya Mv. Kerim Özkul, Yozgat Mv. Mehmet Ekici ve Sivas Mv. Malik Ecder Özdemir'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmişti.

Alt Komisyon, 24 Şubat 2010 tarihinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı Mamak Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde, 26 Şubat 2010 tarihinde Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde ve 17 Mart 2010 tarihinde İstanbul 3. Kolordu Kom. Özel Tıp Askeri Ceza ve Tutukevinde incelemelerde bulunmuştu.

5'inci Yasama Yılında Ege Ordu Komutanlığı 1'inci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde inceleme bulunmuştur. Hazırlanan rapor Komisyona sunulmuş ve Komisyonca kabul edilmiştir.

Ayrıca Alt Komisyon askeri cezaevleri hakkında genel bir rapor hazırlamış; 2 Mart 2011 tarihli Alt Komisyon toplantısında görüşülerek son şekli verilen rapor "Askeri Cezaevleri Genel İnceleme Raporu" olarak Komisyona sunulmuş ve kabul edilmiştir.

- 17 Haziran 2010 tarihli 39'uncu Komisyon toplantısında, İsviçre'de yaşayan Türklerin sorunlarıyla ilgili olarak görüşmelerde ve resmi temaslarda bulunmak üzere, Mersin Mv. ve Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer Üskül, Kahramanmaraş Mv. Fatih Arıkan, Samsun Mv. Cemal Yılmaz Demir Sivas Mv. Malik Ecder Özdemir ve Kars Mv. Gürcan Dağdaş'tan oluşan bir Alt Komisyon kurulmuştur.

Alt Komisyon 29 Kasım – 4 Aralık 2010 tarihlerinde İsviçre'nin, Bern, Cenevre ve Zürih şehirlerinde görüşme ve temaslarda bulunmuştur. İnceleme sonucunda hazırlanan rapor Komisyona sunularak kabul edilmiştir.

➤ **5'inci Yasama Yılında Kurulan Alt Komisyonlar**

1. Ceza ve Tutukevlerindeki Fiziki Şartların ve Kurum Yöneticilerinin Tutum ve Davranışları ile Mevzuattan Kaynaklanan İnsan Hakkı İhlallerinin İncelenmesi Alt Komisyonu:

Alt Komisyon, Komisyonun 21 Ekim 2010 tarihli 42'nci toplantısında kurulmuş ve Çorum Mv. Murat Yıldırım, Denizli Mv. Mithat Ekici, Kahramanmaraş Mv. Fatih Arıkan, Sivas Mv. Malik Ecder Özdemir ve Kars Mv. Gürcan Dağdaş Alt Komisyona üye olarak seçilmiştir.

Alt Komisyon, 4 Kasım 2010 tarihinde Bolu Kapalı ve F Tipi Ceza İnfaz Kurumlarında, 7 Ocak 2011 tarihinde ise İzmir Buca Kapalı/Açık Ceza İnfaz Kurumları ile İzmir 1 ve 2 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda incelemede bulunmuştur. İnceleme sonucunda hazırlanan raporlar Komisyona sunularak kabul edilmiştir.

2. Üniversitelerde Psikolojik Baskı (Mobbing) İddialarını İnceleme Alt Komisyonu:

Alt Komisyon, 25 Kasım 2010 tarihli 43'üncü toplantıda kurulmuş ve Mersin Mv. M. Zafer Üskül, İstanbul Mv. Edibe Sözen, İzmir Mv. Erdal Kalkan, İstanbul Mv. Çetin Soysal ve İzmir Mv. Şenol Bal üye olarak seçilmiştir.

Alt Komisyon 27 Ocak 2011 ve 2 Şubat 2011 tarihinde iki defa toplanmış; ilk toplantıda İnsan Kaynakları Uzmanı Gönül Dangaç ve Mobbing ile Mücadele Derneği Başkanı Hüseyin Gün'den; ikinci toplantıda ise Avukat Şafak Herdem'den konu hakkında bilgi alınmıştır.

Alt Komisyon, Komisyonun diğer gündemlerinin yoğunluğu ve milletvekili genel seçimi nedeniyle çalışmalarını tamamlayamamıştır.

3. Tolga Baykal Ceylan'ın Kaybolması Olayından Hareketle Gözaltında İken Kayboldukları İddia Edilen Kişilerin Akıbetinin Araştırılması Alt Komisyonu:

Alt Komisyon, 9 Şubat 2011 tarihli 46'ncı Komisyon toplantısında kurulmuş ve Mersin Mv. Prof. M. Zafer Üskül, Çorum Mv. Murat Yıldırım,

İzmir Mv. Erdal Kalkan, İstanbul Mv. Çetin Soysal ve İzmir Mv. Şenol Bal üye olarak seçilmiştir. İzmir Mv. Şenol Bal üyeliğe kendi rızası olmadan seçildiği gerekçesiyle Alt Komisyon üyeliğinden istifa etmiştir.

Alt Komisyon çalışma konusu kapsamında, Tolga Baykal Ceylan'ın 2004 yılında kaybolması olayı ile Cemil Kırbayır'ın 1980 askeri müdahalesi ertesinde kaybolması olayını incelemeye başlamıştır.

Alt Komisyon Tolga Baykal Ceylan'ın kaybolması olayıyla ilgili, 16 Şubat 2011 tarihinde Tolga Baykal Ceylan'ın annesi Kadriye Ceylan ve avukat Eren Keskin'i, 15 Mart 2011 ve 5 Nisan 2010 tarihlerinde Kırklareli - İğneada Jandarma Karakolunda o tarihte görev yapan on rütbeli askerî görevliyi Komisyon toplantı salonunda dinlemiştir. Ayrıca Komisyon 24-26 Mart 2011 tarihlerinde Kırklareli ilinde Tolga Baykal Ceylan'ın görüldüğü beldelerde inceleme yapmış, kendisi hakkında bilgi sahibi olanlarla görüşmüştür.

Alt Komisyon 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinin ardından gözaltına alındıktan sonra kaybolan Cemil Kırbayır olayıyla ilgili ise, kayıp kişinin yakınları ve gözaltına alındığı sırada birlikte olduğu kişilerle; ayrıca kaybolma olayının yaşandığı tarihte bölgede görev yapan Milli İstihbarat Teşkilatı ile emniyet görevlilerinden Komisyon toplantı salonunda değişik tarihlerde bilgi alınmıştır.

Alt Komisyon Cemil Kırbayır'ın kaybolması hakkında bilgi sahibi olduğunu iddia eden Fevzi Çelik'in ifadelerine başvurmak üzere 5 Mart 2011 tarihinde Almanya'nın Münih şehrine gitmiştir. 18-20 Mart 2011 tarihlerinde Kars ilinde olayın meydana geldiği yerlerde inceleme yapılmış, olay sırasında bölgede görev yapan kişilerle görüşülmüştür. Ayrıca Cemil Kırbayır ile aynı tarihlerde gözaltına alınan Ahmet Kaya ile hükümlü bulunduğu Sincan F Tipi Cezaevinde ve Kırbayır'ın kaybolduğu tarihteki Milli İstihbarat Teşkilatının bölge sorumlusuyla görüşülerek bilgisine başvurulmuştur. Son olarak, kaybolma tarihinde sorgulamada bulunduğu iddia edilen milli istihbarat teşkilatı ve emniyet mensuplarından yeniden bilgi alınarak çalışmalar tamamlanmıştır.

Alt Komisyon, her iki olayla ilgili ayrı rapor hazırlayarak Komisyona sunmuştur. Raporlar Komisyon tarafından görüşülerek kabul edilmiştir.

3. DİĞER ÇALIŞMALAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görev ve yetki alanına ilişkin olarak yurt içinde ve yurt dışında çeşitli temaslarda bulunmaktadır. Gerek Komisyonu temsilen Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer Üskül, gerekse de Komisyon uzmanları 5'inci Yasama Yılında yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirilen programlara katılmıştır.

Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer Üskül,

- 6 Kasım 2010 tarihinde Bilgi Üniversitesi tarafından düzenlenen “Demokratikleşen Türkiye'nin Yeni Anayasası” konulu,

- 10 Aralık 2010 tarihinde Anayasa Mahkemesi, Anadolu Üniversitesi ve Adalet Akademisi tarafından düzenlenen “Anayasa Şikayeti ve AİHM” konulu sempozyuma,

- 10 Şubat 2011 tarihinde “Sağlık Bakanlığı Diyabet Önleme ve Kontrol Programı”na,

- 17-18 Şubat 2011 tarihinde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi dönem başkanlığı etkinliği kapsamında Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği ile eşgüdümlü olarak düzenlenen “Göçün İnsan Hakları Boyutu” konulu seminere katılmıştır.

Komisyon Uzmanları,

- 11 Haziran 2010 tarihinde Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) demokratikleşme programı tarafından yürütülen “güvenlik sektörü reformu projesi kapsamında “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Polis Kurumu” başlıklı dar katılımlı ve kapalı çalışmaya,

- 10-11 Ocak 2011 tarihinde Avrupa Komisyonunca tertiplenen “İrk, Etnik ve Dini Köken İle Diğer Ön Yargılar Temelinde Ayrımcılıkla Mücadele” konulu toplantıya,

- 29 Ocak 2011 tarihinde Stratejik Düşünce Enstitüsünce düzenlenen “Ulusal İnsan Hakları Kurumu Yasası Beklentileri Karşılıyor mu?” konulu çalışmaya,

- 5 Şubat 2011 tarihinde Pozitif Yaşam Derneği tarafından düzenlenen “HIV/AIDS İle Yaşayanların Haklarına Yönelik Savunuculuk ve Farkındalık Yaratma Projesi” toplantısına,

-18-19 Şubat 2010 tarihinde “İnsan Hakları Standartlarının Uygulanması Çalıştayı”na,

- 21 Mart 2011 tarihinde Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığınca düzenlenen “Avrupa Birliği Ülkelerinde Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin Uygulanması ve İzlenmesi” konulu çalışmaya,

-Avrupa Birliğine üyelik müzakereleri çerçevesinde açılan “Yargı ve Temel Haklar” faslı kapsamında Türkiye’ye yapılacak uzman ziyareti hazırlık ve sonuç toplantılarına katılmışlar;

-Ankara Çankaya Lisesi’nin talebi doğrultusunda 10 Aralık 2010 tarihinde insan hakları konulu konferans vermişlerdir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu çalışmalarını genel olarak, yerinde incelemeler ve kendisine yapılan başvuruların incelenmesi şeklinde yerine getirmekte ise de, kimi zaman olayın aciliyeti veya önemi nedeniyle, gerek Komisyon Başkanı gerekse de Komisyon uzmanları olayın tarafları ve olaya ilişkin ilgili merci ve makamlarla bizzat görüşerek anında müdahalede bulunmuşlardır.

Komisyon 3686 sayılı Kanun’un 4’üncü maddesinin (f) bendindeki “Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter

forumlar aracılığıyla sunmak.” hükmüne dayalı olarak yaptığı yerinde incelemeler dışında, kimi olaylarla ilgili doğrudan yabancı ülke parlamentolarındaki muhataplarıyla yazışmıştır.

Danimarka’nın Kolding Cezaevinde tutuklu bulunan Ekrem Şahin isimli Türk gencinin gardiyanlar tarafından dövülmesi sonucunda öldüğü iddiasıyla ilgili olarak Danimarka Parlamentosu Adalet Komisyonu Başkanına mektup yazılmıştır.

Bu Yasama Yılında da Komisyon Başkanı M. Zafer Üskül, gerek Komisyon çalışmaları hakkında bilgi vermek gerekse de insan hak ve özgürlüklerini gündemde tutmak amacıyla birçok televizyon ve radyo programına katılmıştır.

Kuruluş Kanunu’na göre Komisyonun ancak istem üzerine kanun teklif ve tasarılarını görüşebileceği hükme bağlanmıştır. Komisyona kurulduğu günden bu yana her hangi bir tasarı veya teklif havale edilmemiştir. Ancak Komisyon, TBMM’ye havale edilen insan hakları konulu bazı önemli kanun tasarılarının ilgili Komisyonlardaki görüşmelerine katılmış ve görüşlerini sözlü ve yazılı olarak iletmıştır.

Bu çerçevede Komisyon, TBMM’ye sunulan;

- Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanun Tasarısının Anayasa Komisyonundaki ve bu Komisyon tarafından kurulan alt komisyon çalışmalarına,

- Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Tasarısının Anayasa Komisyonundaki görüşmelerine,

- Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Tasarısını incelemek üzere Anayasa Komisyonunca kurulan alt komisyonun çalışmalarına,

katılarak görüş ve önerilerde bulunmuştur.

4. KABUL EDİLEN YERLİ VE YABANCI HEYETLER

23'üncü Dönem 5'inci Yasama Yılında İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, çeşitli sivil toplum kuruluşları ile yerli ve yabancı resmi makamlar tarafından ziyaret edilmiştir. Bu ziyaretlerde bilgi alışverişi sağlanmış ve insan haklarına dair sorunlar ele alınmıştır.

4.1. Yerli Heyetler

5'inci Yasama Yılında Komisyonu yurtdışından yedi heyet (sivil toplum kuruluşu) ziyaret etmiştir.

Tarih	İsim	Kurum
7 Ekim 2010	Remzi Çayır Ali Kecer	BBP Gn. Bşk. Yrd. BBP Gn. Bşk. Yrd.
7 Ekim 2010	Özge Genç Ebru İlhan	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
3 Kasım 2010	Şafak Soy Serkan Aloğlu Mustafa Esen	Hükümlü ve Hükümlü Yakınları Derneği Başkanı Yönetim Kurulu Üyesi Yönetim Kurulu Üyesi
4 Kasım 2010	Murat Köylü Çiğdem Şimşek	Pozitif Yaşam Derneği (HIV/AIDS konulu Proje Koordinatörü)
17 Aralık 2010	Ahmet Faruk Ünsal	Mazlum-Der Genel Başkanı
21 Aralık 2010	Rıza Özel Celal Çevirgen Durak Doğan Ümit Kozan	Foto Muhabirleri Dern. Türkiye Haber Kameramanları Dern. Gn. Sekr. Profesyonel Haber Kanalları Dern. Türkiye Foto Muhabirleri Dern.
2 Ocak 2011	Ufuk Uras Zübeyde Kılıç Mehmet Tiryaki Saim Gültekin	İstanbul Milletvekili Eğit-Sen Başkanı Eğit-Sen Avukatı Eğit-Sen Merkez Ynt. Kur. Üyesi

4.2. Yabancı Heyetler

Komisyon 5'inci Yasama Yılında 11 yabancı heyeti kabul etmiş; görüşmelerde ülkemizdeki ve dünyadaki insan hakları sorunları ele alınmıştır.

Tarih	İsim	Kurum
18 Ekim 2010	Parlamentolararası Birlik İngiliz Grubu:	
	Lord Dykes	Liberal Demokrat Parti Mv.
	Baroness Nicholson	Türkiye Dostluk Grb.Bşk.Yrd.
	Chris Heaton-Harris	Liberal Demokrat Parti Mv.
	Rt Hon Ann Clwyd	Milletvekili
	Rt Hon the Lord Anderson	İşçi Partisi Mv.
		İşçi Partisi Mv.
20 Ekim 2010	İnsan Hakları Savunucularının Korunması için Gözlem Programı Uluslararası Dayanışma Heyeti:	
	Souhayr Benhassen	İnsan Hakları Federasyonu (FIDH) Başkanı
	Martin Pradel	Avukat
	Alexandre Pomeon	Program Başkanı
	Öztürk Türkdoğan	İHD Genel Başkanı
	Yusuf Alataş	FIDH Başkan Yardımcısı
4 Kasım 2010	Markus Löning	Almanya Federal Hükümeti İnsan Hakları Sorumlusu
24 Kasım 2010	Antonio Guterres	UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri)
11 Ocak 2011	Christos Pourgourides	Güney Kıbrıs Milletvekili
		Avr. Kon. Parlamenter
		Meclisi Hukuk ve İnsan Hakları Komisyonu Üyesi
	Andrew Drzemczewski	AKPM Hukuk ve İnsan Hakları Komisyonu Sekreteri

18 Ocak 2011	Dr. James McManus Magnus Noll-Ehlers Nur Önsoy	Avrupa Birliği üye ülke uzmanları ve Avrupa Komisyonu temsilcileri
19 Ocak 2011	Kristen Roberts Bruce Adamson Adrian Nicolae Elena Sachez Lord Kenneth Macdonald Julien Desmedt Andris Kesteris	(Yargı ve Temel Haklar Faaliyeti'ne ilişkin Uzman Ziyareti)
20 Ocak 2011	Noel Kinsella James Cowan Donald Oliver Bn. Marie-Paule Poulin Bn. Linda Frum Dr. Gary O'brien Mark Edward Bailey	Kanada Senato Başkanı Senatör, Senato Muhalefet Lideri, Liberal Parti Senatör, Muhafazakar Parti Senatör, Liberal Parti Senatör, Muhafazakar Parti Kanada Parl. Genel Sekreteri Kanada'nın Ankara Büyükelçisi
23 Şubat 2011	Andrew Gardner Murat Çekiç	Uluslararası Af Örgütü Türkiye Masası Araştırmacısı Uluslararası Af Örgütü Türkiye Direktörü
24 Şubat 2011	Amerika Birl. Devletleri Uluslararası Dini Özgürlükler Komisyonu: Leonard A. Leo Dr. Elizabeth H. Prodromou Felice D. Gaer Dr. William J. Shaw Theodore Van Der Meid	Başkan Başkan Yardımcısı Üye Üye Üye
2 Mart 2011	Nancy Ruth Prof. Elizabeth Riddell-Dixon	Senatör, Kanada Parlamentosu

III. KOMİSYONA YAPILAN BAŞVURULAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 3686 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinin (e) fıkrasına göre "insan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek" ile görevlendirilmiştir.

Bu bağlamda Komisyon, bireysel başvurular yoluyla kamunun işlemlerinden kaynaklanan insan hakları ihlallerini incelemekte ve bu doğrultuda denetim faaliyetini yerine getirmektedir.

Komisyonumuza 1 Ekim 2010 – 10 Mayıs 2011 tarihleri arasında **1440**ⁱⁱⁱ başvuru yapılmıştır.

Komisyonla yapılan başvurular ya doğrudan Komisyonla ulaşmakta veya Meclis Başkanlığı tarafından havale edilmektedir. Başvurular posta, faks ve elektronik posta yolu ile yapılabilmektedir. Komisyonla ulaşan bir başvuru Komisyonun evrak bölümünde tarih ve sayı almakta ve uzmanlar tarafından incelenmektedir. Dilekçelere Komisyon Başkanının uygun görmesiyle işlem yapılmaktadır. Komisyon kendisine ulaşan başvurulardan gerekli gördüklerini ilgili kurum ve kuruluşlara iletmede, şikâyet konusu ile ilgili bilgi istemektedir. Şikâyet konusu, Komisyonun görev alanı dışında bulunanlar hakkında (emeklilik işlemleri, genel af talebi gibi) işlem yapılmayıp ilgilisi bilgilendirilmektedir. Ayrıca bazı durumlarda başvuru, "ilgisi nedeniyle" konu hakkında işlem tesis edilebileceği kuruma gönderilmektedir. Komisyon, kendisine yapılan başvuruları Anayasa, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Kanunu ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun çerçevesinde ele almakta; dilekçe sahipleri hem yapılmakta olan işlem hem de sonuca ilişkin olarak bilgilendirilmektedir.

Aşağıda, Komisyonumuza 4'üncü Yasama Yılı içerisinde yapılan başvuruların dağılımları, öncelikle konularına göre, ardından ihlal edildiği iddia edilen hak konularına göre tasnife tutularak incelenecektir.

ⁱⁱⁱ Ayrıca bu sayı, Komisyonla ulaşmış ayrı numara alan başvuruların sayısını ifade etmektedir. Birden fazla başvuru yapmış olsa dahi bir başvurucuya bir numara verilmektedir. Bu husus toplu başvurularda da aynıdır. Dolayısıyla, Komisyon tarafından 5'inci yasama yılında incelenen toplam başvuru bu rakamın üzerine çıkmaktadır.

➤ **Başvuruların Konularına Göre Dağılımı^{iv}**

<u>Konu Adı</u>	<u>Sayı</u>
Askerlikle İlgili Sorunlar	
Kötü Muamele-İşkence	1
Askeri Personelin Sorunları.....	7
Askeri Öğrencilerin Sorunları	2
Askeri Cezaevlerinden Şikâyet.....	2
Askerliğe Dair Diğer Sorunlar.....	13
Cezaevleri	
Keyfi Tutum ve İşlemler	111
Fiziki Koşulların İyileştirilmesi.....	46
Kötü Muamele.....	24
Nakil Talebi.....	76
Sağlık Sorunları.....	61
İşkence.....	9
Cezaevinde Ölüm	2
Diğer Şikâyetler.....	36
Gayrimenkul Sorunları	
Hazine Arazisi İhtilafı	4
İmar Durumu	4
Kadastro.....	3
Tapu.....	1
Kamulaştırma	2
Diğer Sorunlar	14
Gözetim: İşkence ve Kötü Muamele	
Kötü Muamele.....	13
İşkence.....	8
Diğer	9
İşçi Sorunları	
Psikolojik Baskı.....	2
Çalışma Koşulları	1

^{iv} Komisyona gelen başvurular konularına göre kaydedilirken, başvurulara, şikâyetin içeriğine göre birden fazla konu başlığı verilebilmektedir. Örneğin, cezaevinden gönderilen bir dilekçede hem verilen mahkûmiyet kararından hem de cezaevindeki koşullardan şikâyet yer alabilmektedir. Örnekte olduğu gibi, bir başvurunun birden fazla farklı konuyu ihtiva etmesi nedeniyle, şikâyet konularının toplam sayısı, toplam başvuru sayısına oranla daha fazla olabilmektedir.

İş Kazaları.....	2
İşten Çıkartılma	9
Kıdem Tazminatı	2
Diğer Şikayetler.....	10

Memur Sorunları

Çalışma Saatleri ve Mesai Ücretleri	1
Disiplin Cezaları	3
Emeklilik Talebi	2
Göreve İade Talebi	7
Nakil Talebi ve Sorunları	8
İntibak Düzenlemesi	1
Mevzuatın Uygulanmasına İlişkin Sorunlar	16

Özürlülerin Sorunları

İş Talebi	2
Yardım Talebi.....	4
Özürlülerin Diğer Sorunları.....	7

Terör Kaynaklı Sorunlar

Terörden Doğan Zararların Tazmini Talebi	2
Faili Meçhul Cinayetler ve Kayıplar	3
Köye Dönüş	3
Diğer Güneydoğu Güvenlik Sorunları.....	4

Üniversiteler ve YÖK

Öğrenci Sorunları	8
Öğretim Üye ve Görevlilerinin Sorunları	10
YÖK'ten Şikâyet.....	4
Başörtüsü	9

Yabancı Ülkelerle İlgili Sorunlar

Yabancı Ülkelere Vize Alamama	1
Uygulamalardan Şikâyet	4

Yabancıların Sorunları

Türk Vatandaşlığına Geçme Sorunları	1
Uygulamalardan Şikâyet	6
Vize Sorunu (Türkiye'ye Giriş).....	1

Yardım Talebi

İş Talebi	9
Maddi Yardım Talebi	21

Konut Talebi.....	2
Tedavi Talebi.....	4
Yardım Talebi (Diğer).....	6

Yargıya İlişkin Sorunlar

Avukat Talebi	2
Şartlı Tahliye İle İlgili Sorunlar	2
Duruşmaya Çıkarılmama	1
Genel Af/Özel Af Talebi	13
Mahkeme Kararının Uygulanması Talebi	2
Yargılamanın Uzun Sürmesi (Tutukluluk ve Yargıtay Süresi dâhil)	28
Yargı Kararından Memnuniyetsizlik	345
Bireysel Af ve Cezanın Ertelenmesi Talebi	11
Yargı Sürecine İlişkin Diğer Sorunlar	30

Yurtdışındaki Türklerin Sorunları

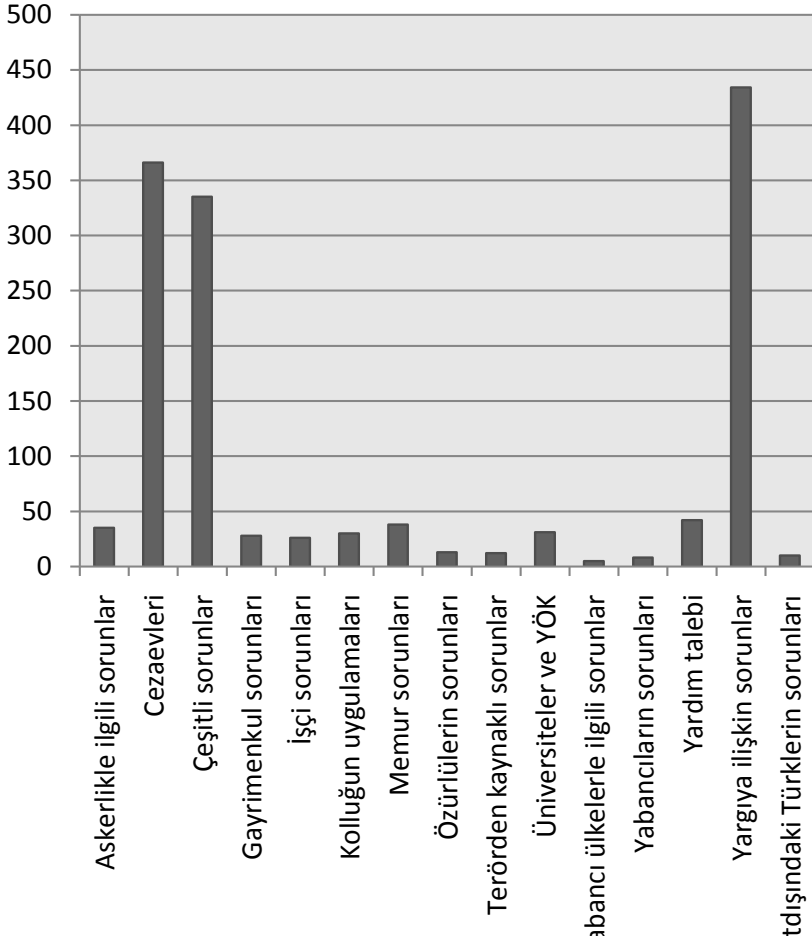
Cezaevlerindeki Türklerin Sorunları	1
Uygulamalardan Yakınmalar.....	3
Ceza Bakiyesini Türkiye’de Çekme Talebi.....	1
Yurtdışı diğer.....	5

Çeşitli Sorunlar

Şehitlik ve Gazilik ile ilgili Sorunlar	4
Güvenlik Soruşturması kaynaklı sorunlar	1
Eski Hükümlülerin Sorunları.....	1
İşyerinde cinsel taciz	1
Sağlık Sorunları.....	4
Ailevi Sorunları	5
Çevre Sorunları.....	11
Memuriyet Sınavı Sorunları	2
Ticari Sorunlar.....	28
Yasal Düzenleme Talebi.....	40
Köylülerin Sorunları.....	15
Yerinde İnceleme Talebi	7
Komisyonun Gündemine Alınma Talebi.....	16
Kayıp Vakaları	9
Sosyal Güvenlik İşlemlerinden Şikayet.....	31
AİHM’ye Başvuru Talebi.....	10
Muhtelif Şikâyetler	150

Başvuru sayıları oransal olarak şöyledir:

	<u>Sayı</u>	<u>Oran</u>
Yargıya İlişkin Sorunlar	434	(% 30)
Cezaevlerine İlişkin Sorunlar	366	(% 26)
Yardım Talebi.....	42	(% 3)
Memur Sorunları.....	38	(% 3)
Askerlikle İlgili Sorunlar	33	(% 3)
Üniversitelerle İlgili Sorunlar.....	31	(% 2)
Kolluğun Uygulamalarından Şikâyet	30	(% 2)
Gayrimenkul Sorunları.....	28	(% 2)
İşçi Sorunları.....	26	(% 2)
Özörlülerin Sorunları	13	(% 1)
Terör Kaynaklı Sorunlar	12	(% 0,9)
Yurtdışındaki Türklerin Sorunları.....	10	(% 0,8)
Yabancıların Sorunları	8	(% 0,6)
Yabancı Ülkelerle İlgili Sorunlar	5	(% 0,4)
Çeşitli Sorunlar	335	(% 24)

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna 23'üncü Dönem 5'inci Yasama Yılında yapılan başvuruların oransal dağılımında bir önceki Yasama Yıllarına göre farklılık bulunmamaktadır.

Bu Yasama Yılında da yapılan başvurular, sadece temel hak ve özgürlüklere yönelik olmayıp; günlük hayatta karşılaşılan birçok idari, yapısal ve özel sorunlar başvuru konusu olmuştur.

Komisyonla ulaşan başvurular arasında en fazla şikâyet önceki yıllarda olduğu gibi **yargıya** ilişkindir. “Yargı kararlarından memnuniyetsizlik” bu tür başvurular arasında başı çekmektedir. Yargıya ilişkin başvurularda mahkeme kararlarından, savcılık soruşturmasından, hâkimlerin tutumundan, tutukluluk durumu ve süresinden, temyiz süresinden ve saire şikâyetler yer almaktadır. Ancak kuvvetler ayrılığı ve yargı bağımsızlığı ilkeleri gereği bu tür başvurulara Komisyon tarafından herhangi bir inceleme işlemi başlatılmamakta ve bu durum başvuruca gerekeceği ile bildirilmektedir.

Yargıya ilişkin şikâyetlerde bu Yasama Yılında göze çarpan husus, Türk Ceza Kanunu'nun 102'nci maddesinin yürürlüğe girmesi nedeniyle bu hükümden faydalanma talepleri ve hükmün uygulanmasına dair şikâyetlerdir.

Komisyonla gelen başvurularda ikinci en çok şikâyet konusu **cezaevlerindeki sorunlar** olmuştur. "Keyfi tutum ve işlemlerin varlığı" iddiaları ile "cezaevindeki koşullar" en çok yakınılan konulardır.

Önceki yasama yıllarının aksine, ceza ve tutukevlerinin kapasitesinin üzerinde tutuklu ve hükümlü bulunmasından doğan olumsuzluklar hakkında şikâyetler azalmıştır. Buna karşılık sağlık sorunlarına yönelik cezaevi idaresinin işlemleri ile cezaevi doktorlarının uygulamalarından şikâyet ve doktor eksikliği ciddi yakınma konusu olmaya devam etmiştir. Yaşlılık veya hastalık nedeniyle cezasının affedilmesi, ertelenmesi veya evde infaz edilmesi şekliiden başvurularda Komisyonumuza ulaşmaktadır.

"Nakil talebi" cezaevleri başlığı altında yoğun başvuru yapılan bir diğer konudur. Bu başvuruların çok büyük bir kısmı mahpusların ailelerinin ikametgâh adreslerine yakın yerlerdeki infaz kurumlarına sevk taleplerini içermektedir.

Cezaevlerinde kötü muamele iddiaları hakkında zaman zaman başvuru alınmaktadır. Bunlar çoğunlukla soyut iddiaları içermekte olduğundan hem Adalet Bakanlığı hem de ilgili Başsavcılığa iletilen bu tür başvurular hakkında yapılan soruşturmalarda şikâyetler sonuçsuz kalmaktadır.

Komisyonla çok sayıda **maddi yardım talebi** yapılmıştır. Bu başvurular genellikle tutuklu ve hükümlülerin aileleri için maddi yardım taleplerini içermektedir.

Bu Yasama Yılında **askerlikle ilgili şikâyetlere** önceki yıllara kıyasla daha fazla rastlanmıştır. Bunlar askeri öğrenciler, askeri personel ile askerlik görevi yapanların şikâyetlerini oluşturmaktadır. Komisyonun askeri cezaevleri ve asker kişilerin işlem ve eylemleri nedeniyle ortaya çıkan insan hakları ihlali iddialarına yönelik incelemeleri bu artışa neden olabilir.

Kadastro ve tapu uyuşmazlıkları ile kamulaştırmadan şikâyet **gayrimenkul sorunları** içinde en çok yapılan başvurudur. Kamulaştırma işleminden, arazisine orman arazisi statüsü verilmesinden şikâyet, afet nedeniyle hasar gören meskenine gayrimenkul talebi gibi talep ve şikâyetlerle karşılaşmıştır.

Güvenlik güçlerinin uygulamalarından yakınmalar varlığını sürdürmüştür. Bu şikâyetlerin genellikle kolluğun bastırıcı faaliyetleri sırasında güvenlik görevlileri ile münakaşadan kaynaklandığı görülmektedir. İlgili Başsavcılıklara iletilen bu başvurular genelde takipsizlik kararıyla sonuçlanmaktadır.

Memurlar sorunları kapsamında bu Yasama Yılında alınan en fazla şikâyet Yüksek Askerî Şura (YAŞ) kararları nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkisi kesilenlerin haklarını geri alma talepleridir. 12 Eylül 2010 referandumu ile kabul edilen Anayasa değişikliklerinden birinin YAŞ kararlarının yargı

denetimine açılmış olması ve hakların geri iadesi taahhüdü nedeniyle bu yönde çok sayıda başvuru Komisyonumuza ulaşmıştır.

Komisyonunun **Üniversitelerde** psikolojik taciz (mobbing) iddialarını araştırmak üzere bir Alt Komisyon kurmasının hemen akabinde çok sayıda üniversite akademik personeli Komisyonumuza şikâyet dilekçesi göndermiştir. Başvurular Alt Komisyonun çalışmalarında değerlendirilmek istenmiş fakat Dönemin sona ermesi nedeniyle çalışma kesintiye uğramıştır.

Bunların dışında Komisyonumuza, kayıp vakaları, sosyal güvenlik işlemlerinden şikâyet, ailevi sorunlar, çevresel sorunlar, ticari ilişkilerden kaynaklı şikâyetler gibi idarenin pek çok işleminden ve özel ilişkilerden kaynaklı **çeşitli şikâyetler** yapılmıştır.

Ayrıca pek çok başvuru 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'da yazılı şartları taşımamaları nedeniyle herhangi bir işleme tabi tutulmamıştır.

Komisyonumuza yabancı ülkelerden de yüzlerce dilekçe ulaşmıştır. Bunların neredeyse tamamını Uluslararası Af Örgütü üyelerinin dilekçeleri oluşturmaktadır. Dilekçelerin konusu genel itibarıyla, vicdani retçilere destek ve durumlarının düzeltilmesi talepleri ile çocukların yargılanma biçimlerine dikkat çekmektir. Bu dilekçeler, hem protesto niteliğinde olmaları hem de anayasa gereği işleme alınmamaktadır.

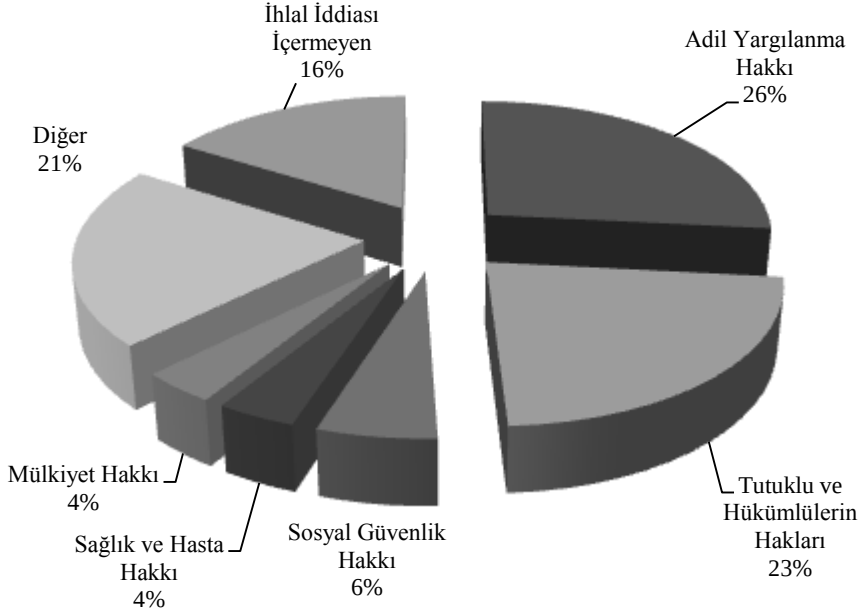
➤ **Başvuruların Hak Konularına Göre Dağılımı^v**

Komisyon bu Yasama Yılında da, kendisine gelen başvuruları ihlal edildiği iddia edilen hak konusuna göre sınıflandırmıştır.

Haklar ve Özgürlükler	Sayı
Adil Yargılanma Hakkı	392
Tutuklu ve Hükümlülerin Hakları	329
Sosyal Güvenlik Hakkı.....	84
Sağlık ve Hasta Hakkı	57
Mülkiyet Hakkı.....	52
Kişî Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı.....	43
Çalışma Hakkı	39
Yaşama Hakkı	27
Kötü Muamele Yasağı.....	26
Eğitim ve Öğrenim hakkı	20
Ayrımcılık Yasağı	19
İşkence Yasağı.....	15

^v 1982 Anayasası, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Ek Protokoller ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Çevre Hakkı.....	14
Maddi ve Manevi Varlığı Geliştirme Hakkı.....	14
Çalışma ve Sözleşme Özgürlüğü.....	10
Engellilerin Hakları	9
Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü	8
Özel Hayatın Gizliliği Hakkı.....	8
Aile Kurma ve Ailenin Korunması hakkı.....	7
Hak Arama Hürriyeti.....	7
Kadın Hakları	7
Bilgi Edinme Hakkı.....	6
Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı	5
Din ve Vicdan Özgürlüğü.....	5
Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı.....	2
Dilekçe Hakkı.....	1
Çocuk Hakları.....	1
Sığınma Hakkı.....	1
Konut Dokunulmazlığı	1
Düşünce ve İfade Özgürlüğü.....	1
Yaşlıların Hakları	1
Hak İhlali İçermeyenler veya İnsan Hakları İhlaline İlişkin Olmayan	237

Yukarıda yapılan sınıflandırmada hem Anayasa hem de uluslararası temel insan hakları sözleşmeleri esas alınmıştır. Ancak bütün hak ve özgürlükleri sınıflandırma imkânı bulunmamaktadır ya da ihlal edildiği iddia edilen bir hak Anayasa veya uluslararası sözleşmelerde düzenlenmemiş olabilir. Komisyonumuza ulaşan başvuruların çok farklı talepler ve iddialar içermesi ve dolayısıyla her zaman için yukarıda sayılan hakların kapsamına konulamaması nedeniyle, burada ortaya çıkabilecek sorunu çözmek için Anayasa'nın 17'nci maddesinin birinci fıkrasındaki "Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." hükmüne giderek, *maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkı* kapsayıcı bir hak olarak, yukarıdaki sınıflandırılmış haklar dışında kalan hak ve özgürlükler için kullanılmıştır.

Önceki yıllara ilişkin faaliyet raporlarında da ifade edildiği gibi, Komisyonun kendisine gelen başvuruları hak konularına göre ayırması, bu hakların ihlal edildiğinin tespiti anlamına gelmemektedir. Burada yapılan sadece iddiaları ortaya koymaktır.

En fazla ihlal edildiği iddia edilen hak **adil yargılama hakkı** olmaya devam etmiştir. Mahkemelerin verdiği kararlardan memnuniyetsizliğin de bu hak kapsamında değerlendirilmesi nedeniyle istatistikî rakam yüksek olmaktadır.

Konularına göre başvuru istatistiğinde cezaevlerindeki sorunlardan şikâyetlerin çokluğu **tutuklu ve hükümlü haklarının** ihlali iddialarının yüksek oluşunu beraberinde getirmiştir.

Sosyal güvenlik işlemlerinden şikâyet, emekli olma talebi, maddi yardım talepleri **sosyal güvenlik hakkı** kapsamında değerlendirilmiştir. Dolayısıyla ihlal iddialarında üçüncü sırada sosyal güvenlik hakkına dair şikâyetler bulunmaktadır.

Sağlık ve hasta hakkı ihlali iddialarını en çok cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerin tedavi hizmetlerinden şikâyetleri oluşturmaktadır.

Ayrımcılık yasağı ihlali iddiaları çoğunlukla etnik kökeni veya dini inancı nedeniyle uğranıldığı ifade edilen ayrımcılık iddialarını içermiştir. Bunun yanında trans bireylerin karşılaştıkları sorunlar da bu kapsamda değerlendirilmiştir. Etnik kökenleri, dini inançları veya cinsel tercihleri nedeniyle cezaevlerinde farklı muameleye maruz kalma, kamu görevlisinin psikolojik tacize uğraması veya memuriyetten atılması, gayrimenkul elde edememe gibi iddialar bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Gayrimenkul veya parasal sorunlardan kaynaklı şikâyetler **mülkiyet hakkı** ihlali iddialarının konusunu oluşturmıştır.

İşçi ve memurların çalışma şartları hakkındaki veya görevlerine haksız yere son verildiği iddiaları **çalışma hakkı** ihlali iddiaları olarak sınıflandırılmıştır.

Başörtüsü veya engelli oluşu nedeniyle eğitime devam edememe **eğitim ve öğretim hakkı**, manzara açmak amaçlı ağaç kesimi gibi başvurular **çevre hakkı**, haksız yere gözaltında tutulduğu gibi iddialar **kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı**, eş durumunda tayin hakkını kullanamama **ailenin korunması hakkı**, güvenlik güçleri veya cezaevi görevlileri tarafından yapılan bazı muameleler **işkence ve kötü muamele yasağı**, tutuklu ve hükümlülerin dilekçelerinin işleme alınmaması **dilekçe hakkı** ile **hak arama hürriyeti** ihlali iddiaları olarak tasniflendirilmiştir.

Bu Yasama Yılında başvurular ilk kez, başvuruda şikâyet konusu edilen kuruma/kuruluşa/kişiye göre tasnif edilmiştir. Buna göre başvuruların **şikâyet edilen yere** göre dağılımında sıralama şu şekildedir:

1. Yargı Mercileri	10. Eğitim Kurumları
2. Ceza İnfaz Kurumu	11. Valilik
3. Bakanlık	12. Diğer Özel Kurum ve Kuruluşları
4. Kolluk Birimleri	13. Yabancı Devlet ve Temsilcilikler
5. Sosyal Güvenlik Kurumu	14. Kaymakamlık
6. Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşları	15. Yükseköğretim Kurulu
7. Belediye	16. Avukat
8. Sağlık Kuruluşları	17. Meslek Odası
9. Şahıs	18. Belli Bir Kuruma Yönelik Şikâyet İçermeyen Başvurular

IV. İNSAN HAKLARININ GELİŞTİRİLMESİNE AMACIYLA YAPILAN KANUNİ DÜZENLEMELER

23'üncü Dönem 5'inci Yasama Yılında TBMM'ye temel insan haklarına dair bazı önemli tasarı ve teklifler sunulmuştur. Bunların bir kısmı kanunlaşmış; bir kısmı ise görüşülmeyi beklemektedir.

- Avrupa Konseyine üye ülkeler arasında çocukların cinsel sömürü ve istismara karşı korunması konusunda 25 Ekim 2007 tarihinde Lanzarote'de imzalanan *Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi* TBMM tarafından 25 Kasım 2010 tarihinde 6084 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunmuştur.

Sözleşme ile, çocuklara karşı işlenen cinsel suçların önlenmesini, faillerin kovuşturulmasını ve çocuk mağdurların korunmasını sağlayacak kapsamlı ve etkili tedbirlerin getirilerek çocukların cinsel sömürü ve cinsel istismara karşı korunması için Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler arasında diğer uluslararası metinlerle de uyumlu ve kapsamlı bir ortak hukuki çerçeve oluşturması amaçlanmaktadır.

- 15/7/1950 tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'un 21'inci maddesindeki, *tabiiyetsiz veya yabancı devlet tebaası olan çingenelerin ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancı göçebelerin* sınır dışı edilmelerine İçişleri Bakanlığının yetkili olduğuna ilişkin düzenleme, ayrımcılığı çağrıştırması nedeniyle, 5/1/2011 tarihli ve 6097 sayılı *Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* ile yürürlükten kaldırılmaktadır.

- 11/01/2011 tarihli ve 6098 sayılı *Türk Borçlar Kanunu* ile insan hakları boyutunda yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerden biri, işçilere yönelik cinsel tacizin yanında diğer psikolojik tacizlerin de (mobbing) kişilik değerlerini ihlal eden sebepler kategorisinde sayılmasıdır.

- 11/01/2011 tarihli ve 6099 sayılı *Tebliğat Kanunu ile Adli Sicil Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* ile tebligatların zamanında ve kolay yapılabilmesini mümkün kılacak düzenlemelere gidilmiştir. Böylece, bazen on-onbeş tebligatla sonuç elde edilemeyen durumlarda, en fazla iki veya üç tebligatla sorun çözülebilecektir. Her tebligatın yargılamada birkaç aylık süre kaybına sebebiyet verdiği düşünüldüğünde, bunun adil yargılamadaki makul süre unsurunun gerçekleşmesine önemli katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

- 09/02/2011 tarihli ve 6110 sayılı *Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* ile Danıştay ve Yargıtay'da daire ve üye sayılarında artışa gidilmiştir. Bununla, adı geçen yüksek mahkemelerde biriken dava dosyalarının, yargılamada makul süreyi aşarak adil yargılanma hakkını ihlal etmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

- 13/02/2011 tarihli ve 6111 sayılı *Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Ve Diğer Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun* ile insan hakları boyutunda düzenlemelere gidilmiştir. Devlet Memurları Kanunu'nun kadına ve anneye yönelik korucu düzenlemeler bunlar arasındadır.

- 15/02/2011 tarihli ve 6112 sayılı *Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun* ile basın, ifade ve haber alma özgürlüklerini içeren düzenlemelere yer verilmiştir.

- 23/02/2011 tarihinde 6135 sayılı *Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesinin Onaylanması Uygun Bulunduğuna Dair Kanun* kabul edilmiştir. Sözleşme terör eylemlerini işlemeye tahrik, terör amaçlı gruplara adam toplamak üzere bu gruplara katılmayı teşvik ve terör eylemlerini işlemek üzere eğitim vermek gibi fiillerin suç haline getirilmesi düzenlemelerini içermektedir.

- 23/02/2011 tarihinde 6167 sayılı Kanun ile *İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol*'ün onaylanması uygun bulunmuştur. Ek İhtiyari Protokol ile işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ve küçük düşürücü muamele ve cezanın önlenmesi amacıyla, gözaltı merkezlerine bağımsız uluslararası ve ulusal organlar tarafından ziyaretler yapılmasına imkân veren bir sistem kurulmuştur. Bu çerçevede İşkenceye Karşı Sözleşme'nin denetim organı olan İşkenceye Karşı Komite'ye bağlı Önleme Alt Komitesi oluşturulmuştur. Taraf devletler, Önleme Alt Komitesi'nin yanı sıra, yerel düzeyde de bir veya birden fazla ulusal önleme mekanizması kurmak ve gerek Önleme Alt Komitesi'ne gerek ulusal önleme mekanizmalarına gözaltı merkezlerine ziyarette bulunma hakkı tanıma yükümlülüğünü üstlenmektedirler. Ulusal önleme mekanizmalarının Ek İhtiyari Protokol'ün yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde kurulması ve söz konusu mekanizmalar ve personelinin bağımsızlığının devlet tarafından garanti altına alınması gerekmektedir.

- 11/01/2011 tarihinde 6216 sayılı *Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun* kabul edilmiştir. Kanun'la, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlâl edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

- 16/03/2011 tarihinde 6217 sayılı *Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* kabul edilmiştir. TBMM'ye sunulan Tasarı ile, Cumhuriyet Başsavcılıkları ve mahkemelerin görev alanında bulunan bir kısım suçlar kabahate dönüştürülmesi, İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan disiplin ve tazyik hapislerine

konu alacaklar için bir alt sınır konulması, mahkeme harçları yeniden düzenlenmesi, mirasçılık belgesi verilmesi ve terk eden eşin ortak konuta davet edilmesi işlemlerinin noterler tarafından da yapılabilmesi, Danıştay Başkanlık Kurulu tarafından verilen kararlara itiraz edilebilmesi, adli para cezasına mahkumiyet hükümlerine karşı kanun yoluna müracaatlarda parasal sınır getirilmesi, yüksek mahkemelerin ve bölge adliye mahkemelerinin kanun yolu incelemelerinde ilgili hâkim ve savcıya verdikleri notun terfide şart unsurlardan biri olarak ele alınması uygulamasından vazgeçilmesi, Cumhuriyet savcılarının bazı duruşmalarda bulunmaması, bölge adliye mahkemelerinde ve Yargıtay'da tebliğname düzenlenmesi uygulamasından geçici olarak vazgeçilmesi amaçlanarak yargı sürecinin hızlandırılmasına yönelik düzenlemeler yapılması ve böylece adil yargılanma hakkının tam olarak sağlanması amaçlanmıştır. Tasarı yasama sürecinde çeşitli değişikliklere uğrasa da genel amacını korumuştur. Bu amaç kapsamında, 1111 sayılı Askerlik Kanunu'nda, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nda, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda, 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nda, 6831 sayılı Orman Kanunu'nda, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda, 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nda, 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nda, 2577 sayılı İdarî Yargılama Usulü Kanunu'nda, 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da, 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'da, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nda, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır.

- 10-11 Mayıs 2011 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 121. toplantısında, "Avrupa Konseyi Kadına Karşı ve Ev İçi Şiddetle Mücadele ve Bunun Önlenmesi Sözleşmesi" imzaya açılmış ve Türkiye tarafından imzalanmıştır.

V. 5'İNCİ YASAMA YILI HAKKINDA DEĞERLENDİRME

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, kendisine Kanun'la verilen görev ve yetkiler kapsamında insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarını 5'inci Yasama Yılında da sürdürmüştür.

Komisyon mevcut veya yeni kurduğu alt komisyonlar eliyle çalışmalar yapmış; yerli ve yabancı heyetlerle ülkemiz ve dünyadaki insan hakları sorunları hakkında görüşmelerde bulunmuş; insan hakları ihlallerine ilişkin bireysel başvuruları incelemiş; birçok insan hakları ihlali iddiasına müdahalede bulunmuş ve yasama sürecine resen katkı vermeye çalışmıştır.

5'inci Yasama Yılı 1 Ekim 2010 ilâ 12 Haziran 2011 tarihleri arasındaki sekiz buçuk aylık dönemi kapsamaktadır. Ancak milletvekili genel seçimi nedeniyle TBMM'nin 12 Nisan 2011 tarihinden itibaren tatile girmesi nedeniyle bu zaman dilimi daha da kısalmış, Komisyon kimi çalışmalarını kesmek veya yavaşlatmak zorunda kalmıştır.

Komisyon çalışmalarının bel kemiğini diğer yasama yıllarında olduğu gibi 5'inci Yasama Yılında da alt komisyonların çalışmaları oluşturmıştır. Bu bağlamda cezaevleri, üniversitelerde psikolojik taciz ve gözaltında kaybolma iddiaları hakkında olmak üzere üç yeni alt komisyon kurulmuştur. Ayrıca geçen Yasama Yılında kurulmuş olan askeri cezaevleri, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları ile İsviçre'de yaşayan Türklerin sorunları hakkındaki üç alt komisyon çalışmalarına devam etmiştir.

Dolayısıyla 5'inci Yasama Yılı içerisinde alt komisyon kurarak yapılan çalışmalar yetiştirme yurtları, çocuk yuvaları, yatılı bölge ilköğretim okulları, askeri ve sivil ceza infaz kurumlarının koşulları ve tutuklu-hükümlü hakları, üniversitelerde psikolojik taciz (mobbing) iddiaları ve gözaltında kaybolduğu iddia edilen kişilerin akıbeti üzerine yoğunlaştırmıştır.

Sivil ve askeri cezaevlerinde yapılan çalışmalarda amaç, cezaevlerinde tutulan yetişkin ve çocukların hem haklar hem de sunulan şartlar bakımından durumlarını tespit etmek ve iyileştirme yapılmasını sağlamaktır. Sivil cezaevleri konusunda öteden beri çalışmalar yapıldığı ve büyük ilerlemeler kaydedildiği göz önüne alındığında, en önemli çalışmanın geçen Yasama Yılında başlatılan askeri cezaevleri incelemesi olduğu söylenebilir. Geçen Yasama Yılında başlanan askeri cezaevleri incelemesi bu Yasama Yılında genel bir rapor ile sonuçlandırılmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde, askeri cezaevlerinin 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a göre yönetilmesi, cezaevlerinin yönetimi ve cezaların infazına dair yönetmeliğin uluslararası standartlara uygun olarak yeniden düzenlenmesi ve Resmi Gazete'de yayımlanması, ıslahı değil askeri disiplini amaçlayan muamelelere son verilmesi, tutuklu/hükümlüler arasında ciddi uygulama farklılıklarına son verilmesi, tek tip kıyafet giyme zorunluluğunun kaldırılması, infaz koruma memurlarının erlerden seçilmesi yerine sivil memurlar görevlendirilmesi, cezaevi müdürlerinin sürekli görev yapmaları, cep telefonuna belli şartlarda

kısmi serbestlik tanınması ve fiziki eksikliklerin düzeltilmesi önerilerinde bulunulmuştur.

Çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları ve yatılı ilköğretim bölge okullarındaki incelemelerin amacını, çocukların içinde bulundukları şartları yerinde görmek, eksiklikleri tespit ederek topluma kazandırılmaları ve yetiştirilmeleri için gereken önlemlerin saptanması oluşturmuştur. Önceki Yasama Yılında yapılanlara ek olarak iki ayrı ilde daha yapılan çalışmaların ardından genel bir değerlendirme raporu ile çalışmalar sonlandırılmıştır. Bu raporda Alt Komisyon, uluslararası hukuk ve iç hukukta kabul görmüş çocuk haklarına değinerek her çocuğun bu haklarını özgürce kullanmalarının devletin sorumluluğunda olduğunu vurgulamış; gerek SHÇEK kurumlarında bulunan veya bu kurumdan ekonomik destek gören ve YİBO'larda okuyan çocukların bu haklardan yararlanmaları önünde bulunan engellerin kaldırılması için gerekli önerilerde bulunulmuştur.

İsviçre'de Türk toplumunun sorunları hakkında incelemelerde, diğer ülkelerde yaşayan Türklerin karşılaştığı sorunlardan hiç de farklı olmayan tespitler yapılmış, Türk toplumunun entegrasyonun sadece Türk toplumunun değil ancak İsviçreliler için de geçerli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca İsviçre'nin ibadet merkezleri hakkında yaptığı referandumun doğurabileceği yabancı düşmanlığına, temel hakların referandum malzemesi yapılmasının sakıncalarına değinilmiştir.

Üniversitelerde psikolojik taciz (mobbing) iddiaları hakkında inceleme yapılmasına, bu konuda çok sayıda şikâyet başvurusu alınmış olması ve sorunun sıklıkla gündeme gelmesi nedeniyle başlanılmıştır. Bu çalışmada öncelikle durum tespiti yapmak ve ardından sorunun çözümü için yasal düzenleme önermek amaçlanmıştır. Çalışmaların başlangıcında mobbing hakkında çalışmalar yapan dernek ve avukatlardan bilgi alınmış; ayrıca tüm üniversitelerden kendilerine gelen şikâyet ve açılan davalarla ilgili bilgi istenmiştir. Ancak Dönemin sonuna yaklaşılması nedeniyle çalışmalar sonuçlandırılmamıştır.

Komisyonun alt komisyon kurarak başlattığı en son çalışma olan gözaltında kaybolduğu iddia edilen kişilerin akıbetinin araştırılması hakkındaki inceleme 2004 yılında kaybolan Tolga Baykal Ceylan ile 12 Eylül 1980 tarihinden sonra gözaltında iken kaybolan Cemal Kırbayır olayları üzerinden ele alınmıştır. Geçmiş yıllarda yaşanmış olan gözaltında kaybolma iddialarının kamuoyunda etkisini sürdürmesi bu çalışmayı gündeme getirmiştir. Alt Komisyon her iki olay hakkındaki çalışmasını bitirerek Komisyona sunmuştur. Raporlar Komisyon tarafından görüşülerek Komisyon raporu olarak benimsenmiştir. Alt Komisyon Tolga Baykal Ceylan hakkındaki çalışmasında, olayda güvenlik güçlerinin herhangi bir sorumluluğu olmadığı, gözaltında kaybolma değil normal bir asayiş olayı olduğu sonucuna varmıştır. Cemil Kırbayır hakkındaki çalışmalarda ise kişinin gözaltına alındığı, bu sırada gördüğü işkence nedeniyle öldüğü ve cesedinin ortadan kaldırıldığı kanaatine ulaşmıştır.

Alt Komisyonlar marifetiyle yapılan çalışmalar dışında Komisyon, Komisyon Başkanlığı aracılığıyla basın-yayın yoluyla haber alınan çok sayıda olayı ele almıştır. Güvenlik güçlerinin toplumsal olaylardaki tutumu, askerlik görevi sırasında aşağılayıcı muamele iddiaları, tutuklu ve hükümlülere yönelik muamelelerden şikâyet ve benzeri olaylar ele alınan konular arasındadır. Bu tür olaylarda Komisyon ilgili mercilerle derhal yazışma yapmış; kimi zaman gerek Komisyon Başkanı gerekse de Komisyon uzmanları olayın tarafları ve olaya ilişkin yetkililerle görüşmek suretiyle konu hakkında gecikmeksizin bilgi almıştır.

3686 sayılı Kanun'u gereğince insan haklarının ihlale uğradığına dair iddiaları içeren bireysel başvuruları inceleme görevine sahip olan Komisyon, 5'inci Yasama Yılında 1500'e yakın dilekçe almıştır.

Dilekçelerde en çok şikâyet konusu yargı kararları olmuştur. Söz konusu başvurular kararın yeniden incelenmesi, haksız ceza aldığı, tutukluluğa ve süresine itiraz, soruşturma aşamasından şikâyet, hâkimin tutumundan şikâyet gibi konuları içermiştir. Komisyon gerek Anayasa gerekse de kanunlar gereği yargılamaya dair bu konularda hiçbir inceleme yapmamıştır. Yargı kararlarına ilişkin başvuruları, tutuklu ve hükümlülerin yasal haklarını kullanamadıkları, cezaevi idaresinin uygulamalarından şikâyet, koşulların iyileştirilmesi, nakil talebi, tedavi hizmetinden şikâyet ve saire biçimindeki başvurular izlemiştir.

Hem yargı kararlarından şikâyet hem de tutuklu ve hükümlülerin yargıya ilişkin olmayan şikâyetleri diğer başvuruların çok üzerindedir. Kalan başvurular, maddi yardım talebi, sosyal güvenlik işlemlerinden şikâyet, gayrimenkul sorunları, kolluğun uygulamalarından şikâyet, askerlikle ilgili şikâyet, memur ve işçi sorunları gibi çok çeşitli konuları içermiştir. Her ne kadar "insan haklarının ihlali" iddiasından uzak çok sayıda başvuru alınsa da Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'daki şartları taşıması şartıyla, her türlü başvuru titizlikle incelenmiş; başvurucusuna dilekçesinin sonucu hakkında bilgi verilmiştir.

5'inci Yasama Yılında Komisyon, 7 yerli ve 11 yabancı heyeti kabul etmiş, bu ziyaretlerde ülkemizdeki ve dünyadaki insan haklarına ilişkin sorunlar ele alınarak görüş alışverişinde bulunulmuştur. Gerek Komisyon Başkanı Prof. Dr. Zafer Üskül gerekse de Komisyon uzmanları Komisyonun görev alanına ilişkin çok sayıda çeşitli seminer, sempozyum ve konferanslara katılmıştır.

Komisyonun 5'inci Yasama Yılında yaptığı önemli çalışmalardan biri, yasama faaliyetine bulunduğu katkıdır. 5'inci Yasama Yılında TBMM tarafından insan hakları açısından önemli kanun tasarıları ele alınmıştır. 3686 sayılı kuruluş Kanunu'na göre, Komisyonun ancak istem üzerine kanun teklif ve tasarılarını görüşebileceği hükme bağlanmış olsa da, Komisyon Başkanlığı olarak Anayasa Komisyonunca görüşülen Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanun Tasarısına, Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Tasarısına ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Tasarısını ilişkin görüş ve önerilerde bulunulmuştur.

VI. 23'ÜNCÜ DÖNEM HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunan parlamenter denetim mekanizmasıdır. Komisyonun temel görevi insan haklarına ilişkin uygulamaları incelemek, denetlemek ve gelişmeleri izlemektir.

Komisyonun bu amacını ne şekilde yerine getireceği 3686 Sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nda düzenlenmiştir. Buna göre Komisyon, uluslararası alanda genel kabul gören insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek; Türkiye'nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla Anayasa ve diğer milli mevzuat ve uygulamalar arasında uyum sağlamak amacıyla yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek; TBMM komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek; Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası anlaşmalara, Anayasa ve kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek; insan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek veya gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek; gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak ile görevlidir.

Ayrıca Komisyonun, görevleri ile ilgili olarak, her kamu kurum ve kuruluşu ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahip olup, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir; incelemelerini alt komisyonlar kurmak suretiyle yapabilir ve Ankara dışında çalışabilir.

Komisyon kuruluşundan bu yana yukarıda sayılan görevlerini yerine getirmeye çalışmış; ancak kurumsal nedenler ve uygulamada karşılaşılan sorunlar nedeniyle tümünü işler hale getirmek mümkün olmamıştır.

23'üncü Dönemde (22 Temmuz 2007-12 Haziran 2011) Komisyon kendisine verilen görevlerin tümünü, yetkilerini de kullanarak yerine getirmeye çalışmıştır. Komisyon öncelikle kurumsal yapısını güçlendirmeye çalışmıştır. Bu kapsamda, Komisyonunda görevlendirilen başlangıçta iki olan Yasama Uzmanı sayısı 5'inci Yasama Yılında altıya yükselmiştir. Ayrıca Komisyon hem kuruluş Kanunu hem de TBMM İçtüzüğü'nün verdiği yetkiyle diğer kurumlardan uzman personel görevlendirmiştir. Değişik tarihlerde, bir Mülkiye Başmüfettişi, bir Adalet Müfettişi ve üç Tetkik Hâkimi Komisyonunda görev yapmıştır.

23'üncü Dönemde Komisyon 48 toplantı yapmıştır. Toplantılarda çeşitli kararlar alınmış ve gündemdeki insan hakları konuları görüşülmüştür.

Kuruluş Kanunu'nda Komisyona verilen alt komisyon kurma yetkisi uyarınca, kimi konuları detaylı incelemek ve yerinde incelemeler yapmak amacıyla 23'üncü Dönemde 30 adet Alt Komisyon kurulmuştur: Kurulan Alt Komisyonlar şunlardır:

- ♦ Düşünce, İfade, Din ve Vicdan Özgürlüğü ile İlgili Sorunların İncelenmesi Alt Komisyonu
- ♦ Ekonomik ve Sosyal Haklar, Aile, Gençlik ve Çocuklarla İlgili Sorunların İncelenmesi Alt Komisyonu
- ♦ Her Türlü Şiddet, Kötü Muamele ve İşkence ile Ceza ve Tutukevleri ile İlgili Sorunların İncelenmesi Alt Komisyonu
- ♦ Yürürlükteki Mevzuatın Evrensel İnsan Hakları Normları Çerçevesinde İncelenmesi ve Yurtdışında Meydana Gelen İnsan Hakları İhlallerinin İncelenmesi Alt Komisyonu
- ♦ Fırat Dink ve Festus Okey Cinayetlerinin Araştırılması Alt Komisyonu
- ♦ Şırnak'ın Beytüşşebab İlçesi Beşabağ Köyünde 12 Yurttaşımızın Bir Saldırı Sonucu Öldürülmesi Olayının İncelenmesi Alt Komisyonu
- ♦ Amasya Anadolu Kız Meslek Lisesinde Dini Baskı Gördüklerini İddia Ederek Aydınca Beldesindeki Aydınca Lisesine Nakillerini Aldıran Dokuzuncu ve Onuncu Sınıf Öğrencileri İle İlgili İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- ♦ İstanbul'un Esenyurt İlçesindeki Ali Kul Çok Programlı Lisesinde Bir Öğrencinin Mezhebi Nedeniyle Ayrımcılığa Uğradığı ve Aşağılandığı İddiaları Hakkında İncelemelerde Bulunmak Üzere Alt Komisyon
- ♦ Alman Göç Yasası'nın Aile Birleşimleri Konusunda Ortaya Çıkardığı İnsan Hakları İhlalleri İle İlgili Olarak Alman Makamlarıyla Görüşmelerde Bulunmak ve Çeşitli Cezaevlerini Ziyaret Etmek Üzere Kurulan Alt Komisyon
- ♦ İstanbul Tuzla Tersanelerinde Son Zamanlarda Meydana Gelen İş Kazalarını Yerinde İncelemek Amacıyla Kurulan Alt Komisyon
- ♦ 2008 Yılında Nevruz kutlaması sırasında Van, Hakkâri ve Siirt İllerinde Meydana Gelen Olayların Yerinde İncelenmesi Alt Komisyonu
- ♦ Hollanda Göç Yasasının Bu Ülkede Yaşayan Vatandaşlarımız İçin İnsan Hakları İhlaline Yol Açıp Açmadığı; Ayrıca Hollanda'daki Cezaevi Koşulları ve Cezaevinde Bulunan Vatandaşlarımızın Durumu Hakkında Tespitler Yapmak ve Türk Vatandaşlarıyla Toplantılar Yaparak Gerekli Resmi Temaslarda Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- ♦ Kaçak Göçmenlerin Sorunlarının İncelenmesi Alt Komisyonu
- ♦ İstanbul ve Diyarbakır İlleri ile Balıkesir İli Bandırma İlçesi ve Ankara İli Sincan İlçesindeki Ceza ve Tutukevlerinde İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- ♦ İstanbul İlindeki Karakollarda İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- ♦ Silivri Ceza İnfaz Kurumlarında İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- ♦ Medyada Yer Alan Bazı Haberlerin, Masuniyet Karinesini İhlal Ettiği İddialarının Araştırılmak Üzere Kurulan Alt Komisyon

- Türk Toplumunun Sorunlarına İlişkin Avusturya’da Resmi Temaslarda Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- Erzurum, Van, Muş, Batman ve Gaziantep Ceza İnfaz Kurumlarında İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- Mardin ili Mazıdağı ilçesi Bilge köyünde Çok Sayıda Vatandaşımızın Öldürülmesi Olayını İncelemek Üzere Kurulan Alt Komisyon
- Fransa ve Belçika’da Yaşayan Vatandaşlarımız ve Soydaşlarımızın Sorunlarını Tespit ve Parlamenterlere İletmek Amacıyla Kurulan Alt Komisyon
- Çocuk ve Gençlerin Kaldığı Ceza İnfaz Kurumlarında İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- Ankara Polisinin, Sıhhiye Meydanında Toplanan Göstericilere ve Onlara Destek Vermek İçin Sıhhiye Meydanına Gelen Milletvekillerine Yönelik Olarak Göstericilerin Dağıtılması Sırasında Kullanmış Olduğu Zor Kullanma Yetkisinin Aşılıp Aşılmadığının ve Diğer Hak İhlallerine Neden Olunup Olunmadığının İncelenmesi Amacıyla Kurulan Alt Komisyon
- İsrail Hükümeti’nin, Gazze’ye İnsani Yardım Götürmek Üzere Yola Çıkan Gemilere Yaptığı Saldırıların ve Bu Suretle Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerinin İncelenmesi Amacıyla Kurulan Alt Komisyon
- İsviçre’de Yaşayan Türklerin Sorunlarıyla İlgili Olarak Görüşmelerde ve Resmi Temaslarda Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon
- Ceza ve Tutukevlerindeki Fiziki Şartların ve Kurum Yöneticilerinin Tutum ve Davranışları ile Mevzuattan Kaynaklanan İnsan Hakkı İhlallerinin İncelenmesi Alt Komisyonu
- Üniversitelerde Psikolojik Baskı (Mobbing) İddialarını İnceleme Alt Komisyonu
- Tolga Baykal Ceylan’ın Kaybolması Olayından Hareketle Gözaltında İken Kayboldukları İddia Edilen Kişilerin Akıbetinin Araştırılması Alt Komisyonu

Alt komisyonlar yerinde incelemeler yapmış, gerekli gördüğü durumlarda konunun uzmanlarını ve varsa olaylarda olayın taraflarını çağırarak bilgi toplamıştır. Yaptıkları tüm çalışmaları raporlaştıran alt komisyonlar raporlarını Komisyona sunmuşlar ve hazırlanan tüm bu raporlar Komisyon tarafından görüşülerek kabul edilmiştir. Yalnızca üniversitelerde psikolojik taciz (mobbing) iddialarını incelemek üzere kurulan alt komisyon çalışmalarını yarıda kesmek zorunda kaldığı için rapor hazırlayamamıştır.

Bu Dönemde Komisyon tarafından 53 adet Rapor kabul edilmiştir. Bunlardan sekizi alt komisyonlar haricinde Komisyon Uzmanları ve Komisyon

Başkanı tarafından hazırlanan raporlardır. Komisyonun kurulduğundan beri 113 adet rapor yayınladığı göz önüne alındığında 23'üncü Dönem şimdiye kadar en fazla raporun hazırlandığı Dönem olmuştur. Son kabul edilenden itibaren yukarıdan aşağıya 23'üncü Dönem raporları şunlardır:

- Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Genel İnceleme Raporu
- Askeri Ceza ve Tutukevleri Genel İnceleme Raporu
- İzmir 1 ve 2 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İle İzmir-Buca Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu
- Ege Ordu Komutanlığı Askeri Ceza ve Tutukevi (Şirinyer) İnceleme Rapor
- İsviçre Raporu
- Diyarbakır İli Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Yatılı İlköğretim Bölge Okulları İnceleme Raporu
- Bolu Kapalı ve F Tipi Ceza İnfaz Kurumları Raporu
- Mardin İli Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Yatılı İlköğretim Bölge Okulları İnceleme Raporu
- Zonguldak M Tipi Ceza İnfaz Kurumundaki Ölüm Olayı Hakkında Yapılan İnceleme Raporu
- Ankara Sıhhiye Meydanında Toplanan Göstericilere ve Onlara Destek Vermek Üzere Meydanda Bulunan Milletvekillerine Yönelik Olarak Göstericilerin Dağıtılması Esnasında Kullanmış Olduğu Zor Kullanma Yetkisinin Aşılıp-Aşılmadığı ve Diğer Hak İhlallerine Neden Olunup-Olunmadığıyla İlgili İnceleme Raporu
- Van Özalp'te Meydana Gelen Mühimmat Patlaması Sonucu Bir Çocuğun Ölümü ve Beş Çocuğun Yaralanması İle İlgili İnceleme Raporu
- Mersin İli Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Yatılı İlköğretim Bölge Okulları İnceleme Raporu
- Türkiye'de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenlerin Sorunlarını İnceleme Raporu
- Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesinde Barınan Evsizler Hakkında İnceleme Raporu
- Üçüncü Kolordu Komutanlığı Özel Tip Askeri Cezaevi ve Tutukevi (Hasdal) İnceleme Raporu
- Tekirdağ İli Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları İnceleme Raporu
- Birinci Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi İnceleme Raporu
- Çanakkale İli Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları İnceleme Rapor
- Kara Kuvvetleri Komutanlığı Mamak Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi İnceleme Raporu
- Siirt İlinde İlköğretim Öğrencilerine Cinsel İstismarda Bulunulması İddialarıyla İlgili İnceleme Raporu

- Van İnceleme Raporu (sınırdan izinsiz geçenler ile sınır köylerinde yaşayanlara keyfi ve kötü muamele yapıldığı ve öldürüldükleri iddiaları hakkında)
- Medyada Yer Alan Bazı Haberlerin, Masumiyet Karinesini İhlal Ettiği İddialarının Araştırılması İle İlgili İnceleme Raporu
- Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri İnceleme Raporu
- Belçika Raporu
- Fransa Raporu
- İstanbul Beyoğlu Emniyet Müdürlüğü İnceleme Raporu
- Van M ve F Tipi Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu
- Muş E Tipi Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu
- Avusturya Ziyareti Raporu
- Mardin ili Mazıdağı ilçesi Bilge Köyü Raporu
- Batman M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu
- Erzurum E ve H Tipi Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu
- Silivri L Tipi Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu
- Diyarbakır E ve D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu
- Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu
- İstanbul İlindeki Karakollarda Yapılan İnceleme Sonucunda Hazırlanan Rapor
- Engin Çeber'in Metris Ceza İnfaz Kurumunda Gördüğü Şiddet Nedeniyle Öldüğü İddialarını Araştırma ve Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu
- 2008 Yılı Van, Siirt ve Hakkâri İlleri ile Hakkâri İli Yüksekova İlçesinde Meydana Gelen Nevruz Olayları Hakkında Rapor
- İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Kayda Alınması ve Haberleşme Özgürlüğünün İhlali İddialarının Araştırılması
- Mersin Özürlü Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü İnceleme Raporu
- Fırat (Hrant) Dink Raporu
- Hollanda Ziyareti Raporu
- Tuzla Tersaneler Bölgesinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerinin Yetersizliği İle İlgili İddialar Hakkında Rapor
- Kalecik Açık Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu
- İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü Kaçak Göçmenler Barınağı İnceleme Raporu
- Tekirdağ 1 ve 2 nolu Ceza İnfaz Kurumları ve Edirne F Tipi Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu
- Sincan 1 Nolu ve Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu
- Almanya'da 10-16 Şubat Tarihlerinde Yapılan Ziyarete İlişkin Rapor

- İstanbul’da Bir Lisede Bir Öğrencinin Mezhebi Nedeniyle Ayrımcılığa Uğradığı ve Aşağılandığı İddiaları Hakkında İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu
- Amasya’da İki Okulda ve Bir Pansiyonda Dini Baskı Yapıldığı İddiaları Hakkında Komisyon Raporu
- Beştaş Raporu (bir minibüse açılan ateş sonucu 12 kişinin ölmesi hakkında)
- 2004 yılında Gözaltında Kaybolduğu İddia Edilen Tolga Baykal Ceylan’ın Akıbeti Hakkında İnceleme Raporu
- 13 Eylül 1980 Tarihinde Gözaltına Alınan ve Daha Sonra Kaybolan Cemil Kırbayır’ın Akıbeti Hakkında İnceleme Raporu

Alt komisyon çalışmalarıyla yaşam hakkı, tutuklu ve hükümlülerin hakları, ayrımcılık yasağı, işkence, kötü muamele ve onur kırıcı muamele yasağı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, düşünce ve ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, sığınma hakkı, çalışma hakkı, sağlık ve hasta hakkı, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı, eğitim ve öğrenim hakkı, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, din ve vicdan özgürlüğü, gösteri ve yürüyüş hakkı konularında çalışmalar yapılmıştır.

Önceki dönemlerde olduğu gibi sivil cezaevlerinde yapılan incelemeler öne çıkmaktadır. Adana, Tekirdağ, Edirne, Sincan, Kalecik, Metris, Bakırköy, Bandırma, Diyarbakır, Silivri, Erzurum, Batman, Van, Muş, Bolu ve İzmir’de bulunan toplam 24 adet cezaevinde inceleme yapılmıştır. Bu çalışmalarda cezaevi idarelerinin mahpuslara muamelelerinde kanun dışına çıkmamaları, infaz koruma memurlarının insan hakları konusunda eğitim almaları, cezaevlerinde Türkçe dışındaki dillerde konuşulmasına kolaylık sağlanması, infaz koruma memuru alımında dikkat edilmesi gerekenler gibi hususlar dile getirilmiş ve bu yönde düzenlemelere gidilmesi sağlanmıştır. Bazı cezaevlerinin fiziki koşullarının son derece kötü olması nedeniyle yıkılması yönünde rapor verilmiştir.

23’üncü Dönemde en öne çıkan çalışma konusu, ilk kez inceleme kapsamına alınması nedeniyle askeri cezaevleri incelemesidir. 2010 yılında başlanan incelemede dört askeri cezaevi ziyaret edilmiştir. Yukarıdaki bölümde ifade edildiği gibi, askeri cezaevlerinin sivil cezaevleriyle aynı şekilde yönetilmesi, mevzuatın uluslararası standartlarla uyumlaştırılması, cezaevleri arasında uygulamadaki ciddi farklılıklara son verilmesi, tek tip kıyafet uygulamasından vazgeçilmesi ve saire tespit ve önerilerde bulunulmuştur. Komisyon incelemesinden sonra askeri cezaevlerinin iyileştirilmesi yönünde adımlar atılması memnuniyet vericidir.

Yurtdışında yaşayan Türklerin sorunları yerinde incelenmiştir. Komisyon yurtdışında yaşayan Türk toplumunun sorunlarını incelemek üzere Almanya, Hollanda, Avusturya, Fransa, Belçika ve İsviçre olmak üzere altı ülkede çalışma yapmış ve sorunların giderilmesi için yetkili mercilerle görüşme yapmıştır. Dışişleri Bakanlığının tavsiyesi üzerine yapılan bu ziyaretlerden somut

sonuçlara varılmıştır. Örneğin Fransa’da, insan hakları açısından güvenli bulunmadığı gerekçesiyle Türkiye’den mülteci kabul edilmesi uygulamasına son verilmesi sağlanmıştır. Söz konusu ülkelerde yapılan incelemelerin ana temasını, çıkarılan göç yasaları nedeniyle aile birleşimlerinin önüne getirilen engeller oluşturmuştur. Bunun yanında, Türklerin eğitim-öğretim sorunu, iş hayatında var olma problemi, topluma entegrasyon sorunu gibi konular ele alınmıştır.

Çocuk yetiştirme yurtlarında, çocuk yuvalarında, çocuk ve gençlik merkezlerinde ve yatılı ilköğretim bölge okullarında yapılan incelemeler Dönemin diğer önemli çalışmaları arasındadır. 2010 yılında başlatılan incelemeler Tekirdağ, Çanakkale, Diyarbakır ve Mardin’de gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Van, Sivas, Kahramanmaraş ve Gaziantep’te de inceleme yapılması planlansa da Meclis gündeminin yoğunluğu nedeniyle gerçekleştirilememiştir. Yapılan incelemelerde yapısal eksikliklere, bütçelerin yeterince kullanılmamasından kaynaklı ve benzeri sorunlara rastlanmıştır. Tespitler sonucunda bu yerlerde önemli iyileşmelere gidilmesi sağlanmıştır.

Kötü muamele iddialarını araştırmak üzere İstanbul’daki karakollarda yerinde inceleme yapılmış ve 2003 ilâ 2008 yılları arasında işkence ve kötü muamele iddiaları ile görevliler hakkında yapılan işlemlere ilişkin önemli veriler elde edilmiştir. Bu iddiaların büyük oranda cezasız kaldığı görülmüş, ayrıca polis memurları hakkında şikâyetlerin yine aynı meslekten kişilerce görülmesi nedeniyle etkin idari soruşturma eksikliği tespit edilmiştir.

Komisyon yasadışı olarak ülkemize gelen göçmenlerin barınma, sağlık ve eğitim gibi sorunları ile iletişimin dinlenmesi iddiaları ve medyada çıkan haberlerin kişilerin masumiyeti ilkesini ihlal ettiği iddiaları hakkında detaylı incelemelerde bulunmuştur.

Kurulan alt komisyonlar ve raporlardan anlaşılabacağı üzere Komisyon konu temelli çalışmalar yanında toplumsal bazı olaylara ilişkin de incelemelerde bulunmuştur. 23’üncü Dönem başında Komisyonun karşısına çıkan ilk konulardan biri Hrant Dink’in öldürülmesi olmuş, bu olaya ilişkin oldukça kapsamlı bir çalışma başlatılmış, bazı kamu görevlilerinin sorumluluğuna işaret edilmiştir. Bunun yanında, Mardin’de 44 kişinin, Şırnak Beştaş’ta 12 kişinin öldürülmesi, 2008 yılı Nevruz olayları, İstanbul Tuzla tersanelerinde yaşanan işçi ölümleri nedeniyle iş güvenliği, İstanbul’da bir okulda bir öğrenciye mezhebi nedeniyle ayrımcılık yapıldığı iddiası, Amasya’da bazı okul ve yurtlarda dini baskı iddiaları, bir tutuklunun cezaevinde gördüğü şiddet nedeniyle yaşamını yitirmesi olayı, Siirt’te küçük yaşta çocukların cinsel istismara uğraması olayı, Ankara otobüs terminalinde evsiz kişilerin durumu, Ankara Sıhhiye meydanında göstericilere karşı yapılan muameleler, Zonguldak’ta bir çocuk hükmen tutuklunun ölümü ve Van Özalp’te patlayan askeri mühimmat nedeniyle bir çocuğun ölümü ve beş çocuğun yaralanması hakkında, olay temelli alt komisyon çalışmaları yapılmıştır.

Hazırlanan raporlar TBMM Başkanlığı veya Komisyon Başkanlığı vasıtasıyla Başbakanlığa, ilgili bakanlıklar ile kurum ve kuruluşlara iletilmiştir. Raporlarda, alınan ifadeler ve görüşler, ziyaretler, ulusal ve uluslararası mevzuat ile mahkeme kararları ışığında mevcut durum ortaya konulmuş; ihlallere, eksikliklere ve yanlış muamelelere ilişkin tespitler ortaya konularak değerlendirmeler yapılmış ve çözüm önerileri getirilmiştir. Ciddi ihlal olaylarında sorumlular gösterilerek veya bunların tespit edilmesi istenerek haklarında işlem yapılması talep edilmiştir.

Komisyonun bu talepleri yerine getirilmiş, raporlarda gösterilen sorumlular hakkında işlem başlatılmış veya görevinden alınmıştır. Ayrıca ilgili kamu kurumlarına sunulan raporlardaki eleştiriler ve öneriler sonrasında, yapılanlar ve yapılması planlananlar hakkında cevap yazıları alınmıştır. Böylece uygulamadaki sorunlara ilişkin yürütmenin gerekli adımları atmasında önemli başarı sağlanmış; raporlarda sunulan eleştiri ve öneriler doğrultusunda açık sonuçlar alınmıştır. Polislerin toplumsal olaylarda giydikleri kasklarına sicil numaralarının yazılması, yetiştirme yurtları ve yatılı bölge okullarında açık büfe kahvaltı verilmesi, askeri ve sivil cezaevlerinde veya gözaltında iken maruz kalındığı iddia edilen kötü muamele iddialarının idari ve adli olarak daha titiz incelenmesinin sağlanması, göçmen barınma merkezlerinin ıslah edilmesi, askeri cezaevlerinin iyileştirilmesi bunlardan akla gelen birkaçıdır.

Komisyon 23'üncü Dönemde toplam 10000'in üzerinde başvuru ile şimdiye kadar en çok başvuru alınan Dönem olmuştur. Bu rakam Dilekçe Komisyonuna yapılan başvuru sayısından daha yüksektir. Komisyona yapılan başvuruların 1/4'ü gereğinin yapılması veya şikâyet konusu hakkında bilgi verilmesi amacıyla kamu ve özel kurum ve kuruluşlara havale edilmiştir. 1500'e yakın başvuru aynı veya farklı konuda Komisyonumuza yeniden başvurmuştur. Komisyona ulaşan dilekçelerin 4000'e yakını cezaevlerinden yazılmıştır. Bunlar yargı kararlarından şikâyet, cezaevlerindeki sorunlar ile kişisel sorunları içermektedir. Dönem başından beri yapılan başvurulardan yaklaşık 3500'ü yargı yetkisinin kullanılmasına dair şikâyet ve talepleri, yaklaşık 2500'ü tutuklu ve hükümlülerin cezaevlerine ve buna bağlı sorunlara ilişkin şikâyet ve taleplerini, 200 civarında başvuru kolluğun işlem ve eylemlerinden şikâyeti içermiştir. Bunun dışında öne çıkan konular emeklilik talebi gibi sosyal güvenlik işlemlerinden şikâyetler, kamulaştırma, arsasına orman arazisi statüsü verilmesi gibi gayrimenkullere ilişkin şikâyetler, para veya konut gibi maddi yardım talepleri, işten çıkarılma, tayin isteği, psikolojik taciz (mobbing), kıdem tazminatı gibi memur ve işçi sorunları, özürülülerin iş bulma ve maaş hakkında şikâyet ve talepleri ve ticari sorunlardır. Şikâyet konularının her yılki seyri, ele alınan tarih aralığına orantılı olarak, yukarıda "Komisyona Yapılan Başvurular" başlığı altında belirtilen verilerle paralel devam etmiştir.

Başvurulara ilişkin dikkati çeken konu, gündemde bir konunun veya sorunun öne çıkması halinde o konuya ilişkin şikâyetlerde artıştır. Konut Edindirme Yardımından faydalanamama şikâyetleri, Yüksek Askeri Şura

kararlarıyla ordudan ihraç edilenlerin haklarının verilmesi konusu, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 102'nci maddesinin yürürlüğe girmesiyle doğan tutukluların tahliye sorunu, Abdullah Öcalan'ın cezasının infazı hakkında söylentiler, gözaltında kayıp vakalarının Komisyon gündemine alınması, yine psikolojik taciz konusunun Komisyon gündemine alınması, okullarda ve genel sınavlarda başörtüsüne serbestlik ilkesinin benimsenmesi ve benzeri çok sayıda konu buna örnek gösterilebilir.

Önceki dönemlerde olduğu gibi 23'üncü Dönemde Komisyona yapılan başvuru konuları incelendiğinde görülmektedir ki vatandaşlar, her tür şahsi şikâyet konusunu insan hakkı ihlali olarak değerlendirmiş (ticari hayatta karşılaşılan sorunlar, aile arasında miras sorunları, tapu ve kadastro sorunları, icra işlemlerinden kaynaklanan sorunlar, işe girme talepleri vb.) ve bu vesileyle Komisyonumuza başvuruda bulunmuştur. Bir başka deyişle, Komisyona yapılan başvuruların çok büyük bir kısmı Komisyonun görev alanı dışındadır. Dolayısıyla toplumda "insan hakları" kavramının doğru karşılığı bulunmadığı ve kişilerin şahsi menfaatlerine aykırı her özel ve genel durumu insan hakkı ihlali olarak değerlendirme eğiliminde olduğu görülmüştür. Yarıya yakın başvurunun yargı yetkisinin kullanılması hakkında olduğu, geri kalan başvuruların büyük kısmının temel insan haklarına yönelik ihlal iddialarıyla ilgisi olmayıp Dilekçe Komisyonunca incelenecek konular olduğu gözetildiğinde bu başvuruların Komisyon için ciddi bir iş yükü olduğu ve Komisyonun enerjisini yersiz yere harcamak zorunda kaldığı görülmüştür.

"İnsan hakları" algısından kaynaklanan ve Komisyonun sadece "başvuru makamı" olarak görülmesi nedeniyle ortaya çıkan bu husus Komisyonun hızını ve verimliliğini düşürerek Kanun'da yazılı diğer görevlerini yerine getirmesine engel olabilmektedir.

Bununla birlikte Komisyon yine de, kendisine yapılan başvuruları gerekli kanuni şartları taşımaları şartıyla titizlikle incelenmiş; yapılan şikâyet konuları hakkında bilgi talep ederek yürütme organını harekete geçirmiş, varsa eksiklikler ve yanlışlara dikkat çekmiştir.

Yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, önümüzdeki yıllarda insan hakları ihlalleri hakkında başvuruları inceleyecek olan Anayasa Mahkemesi, henüz kurulmamakla birlikte kurulmalarına kesin gözüyle bakılan Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Kolluk Gözetim Komisyonu ve Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu gibi mekanizmalar karşısında Komisyonun görev tanımını gözden geçirerek, bireysel başvuruları incelemeye son vermesi veya ayıklama yaparak belli konulardaki başvuruları çalışmalarında değerlendirmek üzere işleme alması doğru olacaktır.

Böylece Komisyon alan temelli denetim faaliyetini daha etkili yapabilecektir. Ayrıca bireysel başvuru incelemesinin azaltılmasıyla oluşacak yeni görev tanımında mutlaka yasama faaliyetine katılım gerekli olacaktır. Zira kurulduğu günden bu yana Komisyon yasama faaliyetine dâhil olmak istemekte ancak çeşitli gerekçelere bu isteği yerine getirilmemektedir. Kuruluş Kanunu'na

göre Komisyonun ancak istem üzerine diğer Komisyonlarda görüşülmekte olan işler hakkında görüş bildirme görevi vardır. Esasen Komisyon kuruluş Kanunu yanında İktisadî hükümleriyle de bağlı olduğundan bu yolla da kanun teklif ve tasarılarını görüşme yetkisine sahip olduğu görülebilir. Şimdiye kadar Kanunda öngörüldüğü gibi bir istek gelmediğinden Komisyon bu görevini kullanamamaktadır. 23'üncü Dönemde kanun teklif ve tasarılarının havale edilmesine imkân veren bir yasa teklifi sunulmuş olsa da TBMM Genel Kuruluna sevk edilmiş ancak görüşmelerine geçilememiştir. Uygulamada da aşılabilecek bu konu hakkında gerekli girişimler yapılarak temel insan haklarını ilgilendiren kanun teklif ve tasarılarının Komisyon tarafından incelenmeye başlanması gerekmektedir.

Sonuç olarak mevzuatta engel bulunmamasına rağmen uygulamada kanun teklif ve tasarıları Komisyonumuza havale edilmemektedir. Oysa bu uygulamanın yerleşmesi ile Komisyon, yasama metinlerinin gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda tanınmış temel hak ve özgürlüklere uygunluğunu kontrol etme ve birikimlerini ilk elden kanun metinlerine aktarma fırsatı elde edecektir.

Komisyon, Başkanlığı aracılığıyla Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanun Tasarısı, Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Tasarısı ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Tasarısı hakkında görüşlerini ilgili Komisyona sunmuştur. Ancak bu görüşler tasarıların havalesi sonucu olmayıp Komisyon Başkanlığının kendi inisiyatifleriyle verilmiştir ve tasarıların Komisyonca görüşülmesi biçimde gerçekleşmemiştir.

Komisyon insan hakları ihlali iddialarını alt komisyonlar veya başvurular aracılığıyla incelemekle birlikte, basın-yayın organlarında öne çıkan insan hakları ihlali haberleri üzerine Komisyon Başkanlığı aracılığıyla anında müdahalede bulunmuştur. Komisyon Başkanı veya uzmanlar tarafından telefon etmek suretiyle veya yazışma yoluyla haber konuları hakkında bilgi alınmaya çalışılmış, hatta olayın önem ve aciliyeti halinde yerinde inceleme yapılmıştır. Bir cezaevinde toplu açlık grevi, polisin orantısız güç kullandığı veya kötü muamelede bulunduğu iddiası, askerlik görevi sırasında uğranıldığı iddia edilen kötü muamele, toplumsal olaylarda yaşanan ölüm ve yaralanmalar, okulda dayak gibi pek çok olay bunlara örnek gösterilebilir.

Yalnızca yurtiçinde meydana gelen olaylar değil, yurtdışında meydana gelen olaylarda da Komisyon harekete geçmiştir. Bu kapsamda, Danimarka, Almanya ve Belçika'da Türklerin maruz kaldığı sorunlarla ilgili muadillerimizle yazışma yapılmıştır. Filistin'e yardım taşıyan gemilere İsrail tarafından yapılan saldırı ve bunun sonucunda bazı Türk vatandaşlarının yaşamını yitirmesi hakkında 100'ün üzerinde yabancı ülke parlamentosu ile uluslararası sivil toplum kuruluşlarına mektup yazılmıştır.

Gerek Komisyonu temsilen Komisyon Başkanı gerekse de Komisyonun diğer üyeleri ile Komisyon uzmanları yurt içi ve yurt dışında düzenlenen çok sayıda seminer, sempozyum ve konferanslara katılmıştır. Ülkemizde insan

hakları alanında yaşanan gelişmeleri değerlendirmek ve çalışmalarda işbirliğini artırmak amacıyla başta Sayın Cumhurbaşkanı Abdullah GÜL olmak üzere üst düzey devlet yetkilileriyle temaslarda bulunulmuş, kahvaltılı toplantılar tertip edilerek sivil toplum örgütleriyle ve medya temsilcileriyle bir araya gelinmiştir.

Komisyonu 23'üncü Dönem boyunca 41 yerli ve 47 yabancı heyet, Türkiye ve dünyada insan haklarının durumu ve Komisyonun insan haklarının koruma ve gelişmesine katkısı hakkında görüşmelerde bulunmak üzere ziyaret etmiştir. Yerli heyetleri sivil toplum kuruluşları oluştururken, yabancı heyetleri Avrupa, Amerika, Asya ve Afrika kıtalarından yabancı ülke parlamento heyetleri, yabancı ülke veya uluslararası sivil toplum kuruluşları, uluslararası kurum organları (Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler gibi) ve büyükelçilikler oluşturmuştur.

EKLER

EK-1

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU KANUNU

Amaç

Madde 1 – Bu Kanunun amacı; Dünya’da ve ülkemizde insan haklarına saygı ve bu konudaki gelişmeleri izlemek suretiyle uygulamaların bu gelişmelere uyumunu sağlamak ve başvuruları incelemek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 – Bu Kanun; T.C. Anayasası ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi çok taraflı uluslararası belgelerde belirlenmiş bulunan insan hak ve hürriyetleri ile uluslararası alanda genel kabul gören insan haklarını kapsar.

Komisyonun Kuruluşu

Madde 3 – Üye sayısı Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca belirlenecek İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunda; siyasi parti grupları ile bağımsızlar Meclisteki sayılarının - boş üyelikler hariç - üye tamsayısına nispet edilmesi ile bulunacak yüzde oranına uygun olarak temsil edilirler.

Bu Komisyon üyelikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yıldır.

Komisyon, Siyasi Parti gruplarının yüzde oranlarına göre, bir başkan, iki başkanvekili, bir sözcü ve bir kâtip seçer. Bu seçim, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanan Komisyonun, toplantıya katılanlarının salt çoğunluğunun gizli oyuyla yapılır.

Komisyonun Görevleri

Madde 4 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun görevleri şunlardır:

a) Uluslararası alanda genel kabul gören insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek,

b) Türkiye'nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası andlaşmalarla T.C. Anayasası ve diğer milli mevzuat ve uygulamalar arasında uyum sağlamak amacıyla yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek,

c) Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek,

d) Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası andlaşmalara, Anayasa ve Kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek,

e) İnsan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek veya gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek,

f) Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak,

g) Her yıl yapılan çalışmaları, elde edilen sonuçları, yurt içi ve dışında İnsan Haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamak.

Komisyonun Yetkileri

Madde 5 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, Bakanlıklarla Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir.

Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir ve Ankara dışında da çalışabilir.

Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları

Madde 6 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

Komisyon, incelemelerini alt komisyonlar kurmak suretiyle de yapabilir.

Komisyon, görevleri ile ilgili olarak hazırladığı raporları Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Bu raporlar Danışma Kurulunun görüş ve önerisi ile Genel Kurul gündemine alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir.

Komisyon raporları Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara da Başkanlıkça gönderilir.

Komisyonun gerekli görmesi halinde; inceleme konusunun sorumluları hakkında genel hükümlere göre kovuşturma veya işlem yapılabilmesi için, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca Komisyon raporu ilgili mercie bildirilir.

Komisyon çalışmaları ile ilgili olarak, yurt içi ve yurt dışı görevlendirmelere ait giderler, Komisyonun Kararı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının onayı ile 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesinden karşılanır.

İnceleme ve Sonucun Bildirilmesi

Madde 7 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale olunan başvurular ile ilgili konuları inceler.

(Değişik: 2/1/2003-4778/29 md.) Komisyon, başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlem hakkında başvuru sahibine en geç altmış gün içinde bilgi verir.

Uygulanacak İçtüzük

Madde 8 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun çalışmalarında, bu Kanunda sarahat olmayan hallerde, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümleri uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü gereğince komisyonlar üzerinde haiz olduğu denetleme yetkisi bu Komisyon için de geçerlidir.

Yürürlük

Madde 9 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 10 – Bu Kanun hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ile Bakanlar Kurulu yürütür.

EK-2

BASIN AÇIKLAMALARI

Öğrenci Gösterileri Hakkında Basın Açıklaması, 7 Aralık 2010

Gerek ulusal hukukumuzdaki düzenlemelerde gerekse tarafı olduğumuz ve onaylamakla iç hukuk mevzuatına dâhil ettiğimiz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan hükümlere göre herkesin önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız, barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahip olduğunu belirlenmiştir.

Barışçıl toplantı hakkı, protesto hakkını da garanti eden, bu nedenle demokratik bir toplumun merkezinde yer alan ve amacına uygun kullanıldığı sürece korunan bir haktır. Ancak, bu hakkın olay çıkarmak, şiddet uygulama ve terörü övme amacıyla kullanılıyor olması veya kullanılmak istenmesi durumunda bu hakkı sınırlandırmak Kanun çerçevesinde mümkündür. Yine bu hakkı kullananların kanuna aykırı bir gösteri yürüyüşü yapmaları halinde bu kişilerin “zor kullanma yetkisi” içinde dağıtılması da kolluğun görevidir.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun toplantı veya gösteri yürüyüşünün dağıtılması başlıklı 24’üncü maddesinde yer alan “Toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanuna aykırı olarak başlaması hallerinde; güvenlik kuvvetleri mensupları, olayı en seri şekilde mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut imkanlarla gerekli tedbirleri alır ve olaya müdahale eden güvenlik kuvvetleri amiri, topluluğa dağılmaları, aksi halde zor kullanılarak dağıtılacakları ihtarında bulunur ve topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır. “ hükmü ile kolluğa görev yüklemektedir.

Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanununun Zor kullanma başlıklı 16’ncı maddesi, “Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kullanılabilir.” diyerek polislin direnen kişilere karşı bedenî güç, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını kullanabileceğini belirtmiştir.

Ancak burada tartışılması gereken konu; kolluğun bu yetkisini kullanırken bu yetkiyi kanunun verdiği ve aradığı şartlar içinde kullanıp kullanmadığıdır. Komisyonumuz da incelemelerinde ağırlıklı olarak buna dikkat etmeye çalışmakta ve bu konuya yoğunlaşmaktadır.

Kolluğun kanunsuz gösterileri dağıtmak için kanunun kendisine tanıdığı “zor kullanma yetkisini “ kullanması şüphesiz bir ihtiyaçtır ancak sınırsız değildir. Zor kullanma yetkisi kullanılırken;

- a) Polislin görevini yaparken direnişle karşılaşması
- b) Bu direnişi kırmak amacıyla bu yetkisini kullanması ve
- c) Bu direnişi kıracak ölçüde

kullanması gerekir. Yani kullanılan güç hem “orantılı” olmalı hem de amaçlanan hedefle orantılı olarak “ölçülülük” içinde olmalıdır.

Elimizdeki ilk görüntü ve bilgilere göre; İstanbul’da meydana gelen öğrenci olaylarında göstericilerin herhangi bir bildirimde bulunmadan ve Kanunen belirlenmiş olan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü yapılacak yerler ve meydanların dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü yapması, toplantının kanuna aykırı olduğu ile polisin görevini yerine getirirken göstericilerin dağılmayarak direniş gösterdikleri ve polisin zor kullanma yetkisinin doğduğunu da kabul etmek gerekecektir.

İstanbul’da yaşanan gösterilerle ilgili elimizdeki ilk görüntü ve bilgilere göre; polisin, yetkisini orantılılık ve ölçülülük içinde kullanmadığı izlenimini uyandırmaktadır. Ancak, yine de en son kanaatimiz İstanbul Emniyetinden ve Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığından istediğimiz görüntü ve bilgiler ile medyada yer alan bilgi ve görüntülerin birlikte değerlendirilmesi sonrasında oluşacaktır.

Olayın ardından, yapılan şikâyetler üzerine, Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığı ile İçişleri Bakanlığının da inceleme başlattığı bilgisi alınmıştır.

Komisyon olarak daha önce benzer olaylarla ilgili olarak zaman zaman raporlar hazırladık 2008 Nevruz olayları ve 17 Aralık 2009 tarihindeki Ankara Sıhhiye meydanındaki Tekel işçilerinin eylemleri ile ilgili hazırladığımız raporlar bunlardan birkaçıdır. Bu raporlarda bu tür olayların olmaması için nelerin yapılması gerektiğini de uzun uzun belirttik ve ilgililerine gönderdik.

Kolluğun orantısız ve ölçüsüz güç kullanması olgusu karşısında bunların önlenmesine yönelik önerilerimiz dikkate alınırsa bu tür olumsuzluklar ortadan kaldırılabilecektir. İstanbul Emniyeti ve Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığından istenen belgeler incelendikten sonra, olay yeniden değerlendirilecektir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin Kabulünün 62. Yılı Dolayısıyla Yayımlanan Mesaj, 10 Aralık 2010

Uluslararası alanda insan hakları uygulamaları için yapılacak çalışmalara temel oluşturan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin kabulünden bugüne geçen 62 yılda, insan hakları konusunda çok önemli mesafeler kat edilmiş; temel hak ve hürriyetler birçok ulusal ve uluslararası sözleşme ve denetim mekanizması ile koruma altına alınmıştır.

Ülkemizde de insan hakları konusu iç ve dış politikasının en önemli gündem maddelerinden birisi olmuştur. Komisyonumuz insan hakları mücadelesini uluslararası baskının bir gereği olarak değil her vatandaşımızın bu hak ve özgürlüklere layık olduğu inancıyla yürütmektedir. Gerçekleştirdiği denetim faaliyetleriyle Komisyonumuz kuruluşundan bugüne kadar her türlü insan hakkı ihlali iddiasının takipçisi olmuştur ve olmaya da devam edecektir.

İnsan hakları evrenseldir ve tüm ülkelerde koruma altındadır. Her ülkede ihlaller olabilmektedir; ancak bu, ülkemizde ihlallere müsamaha ile bakılmasına bahane oluşturamaz. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin yayımlanmasını

kutlamak başka bir şey, kutlama yaparken kendimizi sorgulamak başka bir şeydir. Bu değerlendirmeyi soğukkanlılıkla yapmak gerekir. 62 yılda nereden nereye geldik diye bakmalıyız. Bu bildirgeyi imzalayan ilk ülkelerden biri olan ülkemizde 62 yılda epey yol alınmıştır; ama sorunlar tam olarak çözülebildi mi diye sorduğumuzda, cevabımız yakın bir tarihe kadar hep “hayır” olmuştur.

Ancak 12 Eylül 2010’da yapılan referandumda kabul edilen Anayasa değişiklikleriyle daha demokratik, daha eşitlikçi ve hukuk devleti ilkesine daha uygun bir anayasaya kavuşulmuştur.

Bu değişiklikler ve yanı sıra son sekiz yıldır kabul edilen onlarca kanun, kanun değişikliği, uluslararası sözleşme ve yürütülen insan hakları eğitimi çalışmalarıyla; insanımızın idare karşısındaki konumu eskiye oranla çok daha güçlü bir hale gelmiş, hak arama olanakları artırılmış ve idarenin yargısal denetiminin kapsamı genişletilmiştir. Böylece demokratikleşme ve insan haklarını koruma mücadelesinde çok önemli bir mesafe alınmıştır.

Kuşkusuz demokrasi ve insan hakları sadece mevzuat düzeyinde ve idari teşkilat içinde yapılacak düzenlemelerle korunamaz. İnsan haklarının korunmasında asıl mesele, zihniyetlerde yaşanması gereken bir değişimi ve insan hakları bilincinin topluma yerleşmesini gerektirmektedir.

“İnsan”ın evrensel hukuk kurallarıyla korunan, dokunulmaz ve devredilemez hakları olan bir varlık olduğunun başta kamu görevlileri olmak üzere herkes tarafından benimsenmesi ve bu hakların korunmasında herkesin etkin olarak yer alması; insan onuruna uygun bir toplumsal, siyasal ve yönetsel yapının oluşması için en önemli gerekliliktir.

Bu vesileyle, 10 Aralık Dünya İnsan Hakları Günü’nü kutlarken; Türkiye’nin en kısa sürede halkımızın ortak iradesine göre şekillenmiş demokratik ve sivil yeni bir anayasaya kavuşmasını ve insan haklarına göre şekillenmiş bir toplumsal düzenin tüm insanlık için bir “ideal” olmaktan çıkarak gerçeğe dönüşmesini dilerim.

Üniversitelerde Psikolojik Baskı (Mobbing) İddialarını İncelemek Üzere Kurulan Alt Komisyon Çalışmaları Hakkında, 27 Ocak 2011

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde “Üniversitelerde Psikolojik baskı (Mobbing) iddialarını incelemek” üzere kurulan alt komisyon, komisyon başkanı Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer Üskül başkanlığında, İstanbul Milletvekili Edibe Sözen, İstanbul Milletvekili Çetin Soysal ve İzmir Milletvekili Şenol Bal’ın katılımıyla ilk çalışmasını yapmıştır. Çalışmaya Mobbing ile Mücadele Derneği Başkanı Hüseyin Gün ve Mobbing Türkiye Haber Grubu Yöneticisi Gönül Dangaç davet edilmiştir.

Konuklar; mobbingin tanımı, nasıl ve ne amaçla uygulandığı, mobbinge maruz kalan kişilerin ne şekilde davranması gerektiği, mobbingin uygulanmasını engellemek adına ne tür tedbirler alınabileceği, mevzuattaki eksiklikler ile kendilerine yapılan mobbing başvuruları hakkında Komisyonumuzu bilgilendirmişlerdir.

Komisyon seçeceği örnek olayları yerinde incelemek suretiyle çalışmalarına önümüzdeki günlerde de devam edecektir. Çalışmalar sonucunda hazırlanacak rapor kamuoyunun ve ilgili kurumların bilgisine sunulacaktır.

Tolga Baykal Ceylan'ın Kaybolması Olayından Hareketle Gözaltında İken Kayboldukları İddia Edilen Kişilerin Akıbetinin Araştırılması Alt Komisyon Hakkında Basın Açıklaması 1

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 9 Şubat 2011 tarihli toplantısında “Tolga Baykal Ceylan'ın kaybolması olayından hareketle gözaltında iken kayboldukları iddia edilen kişilerin akıbetinin araştırılması” ile ilgili olarak alt komisyon kurulmasına karar verilmiştir. Komisyona Prof. Dr. M. Zafer Üskül, Murat Yıldırım, Erdal Kalkan, Çetin Soysal ve Şenol Bal seçilmiş, Prof. Dr. M. Zafer Üskül Alt Komisyon Başkanı seçilmiştir. Şenol Bal alt komisyondan daha sonra istifa etmiştir. Komisyonumuzun çalışmalarına komisyon uzmanı ile birlikte bir mülkiye başmüfettişi ve bir adalet müfettişi de katılmaktadır.

Aynı gün Kırklareli Cumhuriyet Başsavcısı ile görüşülerek Tolga Baykal Ceylan ile ilgili olarak Demirköy Cumhuriyet Başsavcılığının yürüttüğü soruşturma dosyasının tamamı incelenmek üzere istenmiştir.

Yine aynı gün yapılan işlemlerin hızlandırılması ve yazışmalar ile vakit kaybedilmesinin önüne geçilmesi amacı ile İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcılarından birisi ile yapılacak çalışmalarda bilgi akışının hızlandırılmasına yönelik komisyonda görüşme yapılmıştır.

10 Şubat 2011 tarihinde MİT müsteşarlığına ve İçişleri Bakanlığına yazı yazılarak çok yönlü bilgi ve belge istenmiştir.

14 Şubat 2011 tarihinde Kırklareli Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından gönderilen Tolga Baykal Ceylan'ın kaybolması ile ilgili soruşturma dosyası komisyona ulaşmıştır. Dosyanın incelenmesi sonucunda 10.10.2006 tarihinde Demirköy Cumhuriyet Başsavcılığının 2004/232 soruşturma numaralı dosyaya 2006/111 numaralı karar ile “... mevcut soruşturma dosyası kapsamında suç ve suç unsuru olabilecek herhangi bir delil, iddia ve ihbar bulunmadığı” gerekçesi ile kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği görülmüştür. Ancak bu dosya içeriğinde eksik görülen ve araştırmaya muhtaç birçok konu olduğu görülmüş, bu hususlar ilgili başsavcılığa iletilmiştir. Demirköy Cumhuriyet Başsavcılığı Tolga Baykal Ceylan'ın kaybolması ile ilgili olarak 14 Şubat 2011 tarihinde 2011/41 soruşturma numarası ile yeni bir soruşturma başlatmıştır.

16 Şubat 2011 tarihinde Tolga Baykal Ceylan'ın annesi Kadriye Ceylan ile avukatı Eren Keskin Komisyona davet edilerek kendilerinden olayla ilgili bilgi ve belge alınmıştır.

Öte yandan;

15 Şubat 2011 günü 8 Ekim 1980 tarihinde Kars'ta gözaltına iken kaybolan Cemil Kırbayır'ın dayısı Torun Karakaya komisyona gelerek Komisyon Başkanı ile görüşerek bir takım bilgileri paylaşmıştır.

14 Şubat 2011 tarihli Taraf Gazetesinde Almanya’da yaşayan Fevzi Çelik isimli şahsın, Cemil Kırbayır ile ilgili Komisyona bilgi verebileceği yönündeki beyanları üzerine 15 Şubat 2011 tarihinde Fevzi Çelik ile irtibata geçilmiştir. Görüşme sonucunda Fevzi Çelik Komisyon’a bilgi verebileceğini yinelemiştir. Komisyon en yakın tarihte bu görüşmeyi gerçekleştirecektir.

16 Şubat 2011 tarihinde, Kars Cumhuriyet Başsavcısı ile görüşülerek Cemil Kırbayır hakkında yürütülen soruşturmalar ile ilgili bilgi ve evrak istenmiştir. Çalışmalarımız aynı hızda devam edecektir.

Tolga Baykal Ceylan’ın Kaybolması Olayından Hareketle Gözaltında İken Kayboldukları İddia Edilen Kişilerin Akıbetinin Araştırılması Alt Komisyon Hakkında Basın Açıklaması 2, 23 Şubat 2011

Daha önceki basın açıklamalarında da belirtildiği üzere; TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 09 Şubat 2011 tarihli toplantısında “Tolga Baykal Ceylan’ın kaybolması olayından hareketle gözaltında iken kayboldukları iddia edilen kişilerin akıbetinin araştırılması” ile ilgili olarak alt komisyon kurulmasına karar verilerek çalışmalara başlanmıştır.

Bu bağlamda 15 Şubat 2011 günü; 8 Ekim 1980 tarihinde Kars’ta gözaltında iken kaybolan Cemil Kırbayır’ın dayısı komisyona gelerek komisyon başkanı ile görüşmüş ve birtakım bilgileri paylaşmıştır.

Kars Cumhuriyet Başsavcısı ile yapılan görüşme neticesinde konu hakkında şu ana kadar yapılan işlemler ile ilgili bilgi ve belgeler istenmiş, aynı zamanda Cemil Kırbayır’ın avukatı ile de görüşülerek bilgi alış verişinde bulunulmuştur. Bu görüşmeler neticesinde 1980 yılından itibaren kendisinden haber alınamayan Cemil Kırbayır ile ilgili şu ana kadar hiçbir adli soruşturmanın başlatılmadığı öğrenilmiştir.

Bu bağlamda Kars Cumhuriyet Başsavcılığı ile Komisyon Başkanlığımızın yaptığı görüşme ve bilgi paylaşımı sonucunda Başsavcılık 23 Şubat 2011 tarihinde Cemil Kırbayır’ın kaybolması ile ilgili soruşturma başlatmıştır.

Tolga Baykal Ceylan’ın Kaybolması Olayından Hareketle Gözaltında İken Kayboldukları İddia Edilen Kişilerin Akıbetinin Araştırılması Alt Komisyon Hakkında Basın Açıklaması 3, 3 Mart 2011

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 09 Şubat 2011 tarihli toplantısında “Tolga Baykal Ceylan’ın kaybolması olayından hareketle gözaltında iken kayboldukları iddia edilen kişilerin akıbetinin araştırılması” ile ilgili olarak kurulan alt komisyon çalışmalarına devam etmektedir.

Bu bağlamda 1980 yılında gözaltına alındıktan sonra kendisinden bir daha haber alınamayan Cemil KIRBAYIR ile ilgili olarak

2 Mart 2011 tarihinde Kars Valiliğinden Cemil Kırbayır’ın;

- Gözaltına alınması ile ilgili kayıtların gönderilmesini,

- Hangi birim veya komutanlıkça gözlemaltına /gözültüne alındığı ile gözlemaltı /gözültü işlemlerini yapan birim veya komutanlıkta görevli personelin ad soyadları ve iletişim bilgilerinin tespit edilerek bildirilmesini,

- En son hangi kamu kurumu veya komutanlığı sorumluluk, yetki ve gözetimi altında olduğunun bildirilmesini,

- 1 Ocak 1980 tarihinden 31 Aralık 1980 tarihine kadar geçen sürede Kars il merkezinde görev yapan çarşı ve mahalle bekçilerinin ad soyadları ve iletişim bilgileri ile belirtilen tarihlerde Kars ilinde görev yapan il emniyet müdürü, birinci şube müdürü ve diğer rütbeli personelin ad soyadları ve iletişim bilgilerinin tespit edilerek bildirilmesini istemiştir.

Ayrıca,Cemil Kırbayır'ın kardeşi Mikail Kırbayır ile 12 Eylül 1980 askeri darbesi akâbinde birlikte gözültüne alındıkları Zübeyit Çelik, Cengiz Kaya, Türkan Çiftçi ve Davut Aksu 3 Mart 2011 tarihinde komisyona davet ederek bilgilerine başvurmuştur.

Komisyon elde ettiği yeni bilgiler ışığında çalışmalarına devam edecektir.

Tolga Baykal Ceylan'ın Kaybolması Olayından Hareketle Gözültünde İken Kayboldukları İddia Edilen Kişilerin Akıbetinin Araştırılması Alt Komisyon Hakkında Basın Açıklaması 4, 15 Mart 2011

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde oluşturulan “Tolga Baykal Ceylan'ın kaybolması olayından hareketle gözültünde iken kayboldukları iddia edilen kişilerin akıbetinin araştırılması” ile ilgili olarak alt komisyon bugün (15 Mart 2011) çalışmalarını sürdürmüştür.

Alt Komisyon; Prof. Dr. M. Zafer Üskül başkanlığında, Murat Yıldırım, Erdal Kalkan, Çetin Soysal'ın katılımıyla yaptığı toplantıda, Tolga Baykal Ceylan'ın kaybolması olayı sırasında ve sonrasında Kırklareli - İğneada Jandarma Karakolunda görev yapan başta karakol komutanı olmak üzere toplam altı rütbeli görevliyi dinlemiştir.

Önümüzdeki günlerde İğneada ve çevresinde yerinde inceleme yapılacak, olayla ilgili bilgi sahibi olanlarla görüşülecektir.

Gerekirse bilgi sahibi olduğu düşünülen kişiler bilgilerine başvurulmak üzere Komisyonumuza davet edilecektir.

Alt Komisyon bu olayın aydınlatılması için gerekli çalışmalarını hassasiyetle devam ettirecektir.

EK-3

**ZONGULDAK M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU ÇOCUK
KOĞUŞUNDA BULUNAN KUDRET KOÇAKLI’NIN
HAVALANDIRMA BAHÇESİNDE ASILI OLARAK BULUNMASI VE
HAYATINI KAYBETMESİ OLAYI İLE İLGİLİ İNCELEME RAPORU**

I-BAŞLANGIÇ

14.08.2010 tarihinde Zonguldak M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükmen tutuklu bulunan Kudret Koçaklı, sabah 9.00 sıralarında bulunduğu A/6 no’lu çocuk koğuşunun havalandırma alanı olarak kullanılan bölümünde duvara monte edilmiş durumdaki basketbol potasında asılı vaziyette ölü olarak bulunmuştur.

Somut olay ile ilgili bilgi almak ve yerinde araştırma yapmak üzere; Mülkiye Başmüfettişi Mehmet Firik ve Adalet Müfettişi Mecit Gürsoy TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Mersin Milletvekili Prof. Dr. M. Zafer Üskül tarafından görevlendirilmiş, 26.08.2010 tarihinde Zonguldak’a giderek yapılan incelemelere müteakip 27.08.2010 tarihinde Ankara’ya dönmüşlerdir.

II. İNCELEMENİN AMACI

İncelemenin amacı, Zonguldak M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda ası sonucu meydana gelen ölüm olayını yerinde inceleyerek bilgi almak, kamuoyundaki bilgi kirliliğinin önlenmesine yardımcı olmak ve benzer olayların önlenmesi adına alınabilecek tedbirleri belirlemektir.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

26.08.2010 tarihinde Zonguldak Cumhuriyet Başsavcısı Hüseyin Özbakır ve soruşturmayı yürüten ve aynı zamanda Ceza İnfaz Kurumu Savcılığını da yapan Zonguldak Cumhuriyet Savcısı Ali İrfan Yılmaz ile yapılan görüşmenin ardından aile evinde ziyaret edilerek Kudret Koçaklı’nın babası Çetin Koçaklı, annesi Yeter Koçaklı, dayısı Oktay Demir ve diğer aile fertleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

27.08.2010 tarihinde de Zonguldak Beycuma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürü Abdullah Demirci, 2 nci Müdür Recep Deveci, İnfaz Koruma Başmemuru Şaban Öncü ve kurumda görevli diğer görevliler ile Kudret Koçaklı’nın kalmakta olduğu A/6 koğuşunda bulunan 5 tutuklu ve hükümlü çocuk ile görüşmeler yapılmış ayrıca olayın meydana geldiği yerde gözlemlerde bulunulmuştur.

İncelemeler sırasında Zonguldak M Tipi Kapalı İnfaz Kurumu Müdürlüğünden, alınan önlemler ile bunların tutuklu ve hükümlülere ne şekilde yansıdığı ve yapılan işlemler ile ilgili bilgi ve belge alınmıştır.

IV. OLAYIN OLUŞ ŞEKLİ

Tanık anlatımlarına ve incelenen belgelere göre 14.08.2010 tarihinde her zaman ki gibi saat 7.30 sıralarında tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu

koğuşların kapıları görevlilerce açılmış ve odalarda bulunan çöpler alınmıştır. A/6 koğuşunun havalandırma alanına açılan kapı İnfaz Koruma Memuru Recep Kaya tarafından açılmış ve çöp kovası Kudret Koçaklı tarafından teslim edilmiştir.

Kurumda vardiyalar arası değişim her gün saat 9:00 -9:30 da yapılmakta ve akşam vardiyasında görevli personel ile görevi devralacak personel birlikte koğuşları gezerek sayım almakta ve herhangi bir olumsuzluk olmadığının birlikte tespiti sonrasında nöbet devir teslimi gerçekleşmektedir.

Heyetimiz gerek soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcılığından ve İnfaz Kurumu yönetimi yetkililerinden gerekse olayda hayatını kaybeden Kudret Koçaklı'nın ailesi ve yakınlarından bilgi almıştır.

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısı ve Kurum yetkililerinin anlatımına göre olay şu şekilde gerçekleşmiştir;

14.08.2010 tarihinde nöbet devir teslimi öncesi görevlilerin koğuşlarda sayım alma işlemini gerçekleştirdikleri sırada; görevli memurların ve Kurum Müdürü ile 2'nci Müdürün anlatımlarına göre; “sayım var” şeklindeki görevlinin bağırması sonucunda yatakhane olarak kullanılan üst kattan tutuklu ve hükümlüler alt kat olan yaşam alanına inmiş ve daha önceden saat 07:30 da görevlilerce kapısı açılan havalandırma (volta) alanı olarak kullanılan alanda bulunan duvara yaklaşık 3 m yükseklikte monte edilmiş durumda bulunan basket potasında Kudret Koçaklı'nın asılı halde olduğunu görmeleri sonucunda “dışarıda biri kendini asmış” şeklinde bağırarak durumu bildirmişlerdir. Koğuştaki mahkûmların bu bağırması sonucunda görevli İnfaz Koruma Memuru Recep Kaya, A/6 koğuşuna gelmiş ve mahkûmlardan birinin kendini astığını kapıdan görmesi üzerine durumu başmemur ve diğer üstlerine bildirmek için ayrılmış ve Başmemurlar Orhan Yılmaz ve Tevfik İpek'e haber vererek onlarla birlikte tekrar koğuşa geri gelmiştir.

Gürültü ve bağırması duyan görevliler A/6 çocuk koğuşuna geldiklerinde, Kudret Koçaklı'nın aynı koğuşta kalan Bayram Demir tarafından asılı bulunduğu basket potasından ası iplerinin kesilmesi suretiyle indirildiğini, indirilme sırasında şahsın Doğan Öz adlı mahkûmca tutulmak istendiği ve başının orada bulunan sandalyeye çarptığının söylendiğini ve geldiklerinde Kudret Koçaklı'nın yan tarafına yatırılmış olarak basket potasının altında olduğunu ifade etmişlerdir.

Olay yerinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılan olay yeri inceleme tutanağında cesedin başının biraz ilerisinde plastik sandalye olduğu, potadan sarkık vaziyette ipin bulunduğu, maktulün boğazında da aynı ip olduğu belirtilmiştir.

Kudret Koçaklı'nın bulunduğu A/6 koğuşunda bulunan çocuk mahkûmların anlatımına göre; mahkûmlar, olay günü birlikte sahura kalkmış ve sabah namazını kıldıktan sonra yatmışlar, Kudret ise yatmamıştır.

İnfaz koruma memurları sabah sayım için geldiklerinde uyanan mahkûmlar Kudret'in kendini astığını görmüşlerdir.

Mahkûmlar ile birlikte infaz koruma memurlarının da Kudret'i ası halinde gördüklerini ve kim olduğunu olayın vahameti içinde fark edemedikleri bir infaz koruma memurunun Bayram Demir'e bıçak verdiğini ve ipi kesmesini söylediğini ve Bayram'ın ipi kestiğini, mahkûm Doğan Öz'ün de Kudret'i tuttuğunu hatta aşağı indirmek için tuttuğunda elinden düşürdüğünü ve Kudret'in başının da sandalyeye çarptığını ifade etmişlerdir.

Kudret Koçaklı'yı asıdan indirdikten sonra potanın altına yere yatırdıklarını, memurlardan birinin "yüzünü örtün" demesi üzerine üstünü örttüklerini ve daha sonra infaz koruma memurlarının kendilerini koğuşun içine aldıklarını sonra da Savcı ve olay yeri inceleme ekibinin geldiğini ve incelemelerini yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığı olayı soruşturmaktadır. Olayın oluş şekli Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığının yapmakta olduğu soruşturma neticesinde netlik kazanacaktır.

V. DEĞERLENDİRME

İlk bulgulara göre; ceset üzerinde darp, cebir izine rastlanmamış olup herhangi bir travmatik bulgunun olmadığına, şahsın ası öncesinde canlı olduğuna ve ası sonucu ölüm olayının gerçekleştiğine dair otopsi raporu verilmiştir. Şahsın daha önceden temin ettiği kantinde çamaşır asmada kullanılması için satılan ip ile koğuşlarda kullanılan plastik sandalyenin üzerine çıkıp zeminden 3 metre yükseklikteki potaya ipi geçirmek suretiyle intihar ettiği düşünülmektedir.

Kudret Koçaklı, nüfus kayıtlarına göre on beş yaşındadır ve gasp suçundan hüküm özlü olarak tutukludur. UYAP kayıtlarına göre hırsızlık, mala zarar verme suçlarından devam eden hakkında yirmiye yakın soruşturma mevcuttur.

Zonguldak M Tipi Ceza İnfaz Kurumu kapasitesinin 330 olmasına karşın, inceleme yapıldığı tarihte 10'u çocuk olmak üzere 463 tutuklu, hükümlü veya hüküm özlüyü bünyesinde barındırmaktadır. Zaman zaman bu sayının 600'e kadar çıktığı belirtilmiştir.

Zonguldak M Tipi Ceza İnfaz Kurumu dubleks oda sistemi olup üst kat yatakhane, aşağı kat yaşam alanı, mutfak, tuvaletler ve oturma alanından oluşmaktadır. Aşağı katta açılan bir kapı ile 1 metrelik merdivenden inilen havalandırma alanı olarak kullanılan yaklaşık 15 metrekairelik bir alan mevcuttur.

Bu alana açılan kapı sabahleyin görevliler tarafından mevsimlere göre değişen saatlerde açılıp kapanmaktadır. Yaz aylarında genellikle sabahleyin 07.00-07.30 gibi açılmakta; akşam da 19.30-20.00 gibi kapatılmaktadır.

Olay ile ilgili olarak kurum yöneticileri hakkında açılmış bir idari soruşturma yoktur. Ancak diğer görevliler hakkında ihmal ve kusurları var ise idari soruşturma açılması için, Kurum Savcısının; Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne yazdığı bir yazı mevcuttur.

02.08.2010 tarihinde Kudret Kurum Müdürlüğüne verdiği dilekçede "Sorunlarım olduğundan Müdür beyle görüşmek istiyorum" şeklinde talepte

bulunmuş, başmemur bu dilekçeye binaen kendisi ile öngörüşme yapmış, Kudret Koçaklı bu görüşmede üç kişilik görüş hakkı ile ilgili görüşmek istediğini beyan etmiştir. Bu sorunun basit ve izah edilebilir nitelikte olması ve sorumlu başmemurluk düzeyini aşan konular olmaması nedeni ile görüştürülmesine gerek olmadığı kanaati sorumlu başmemurlukta olduğundan Müdür ile görüştürülmemiştir.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 126'ncı maddesinde;

“(1) Hükümlü, belgelendirilmesi koşuluyla eş, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından haftada bir kez ve ayrıca kuruma kabullerinde, zorunlu hâller dışında bir daha değiştirilmemek üzere, ad ve adreslerini bildirdiği en fazla üç kişi tarafından, yarım saatten az ve bir saatten fazla olmamak üzere çalışma saatleri içinde ziyaret edilebilir.” Hükümü bulunmaktadır. Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'in ziyaret edilebilecek kişileri düzenleyen 9'uncu maddesinin 2'nci fıkrasında: “Hükümlü ve tutuklular, birinci fıkra da sayılanlar dışında kalan üç ziyaretçisinin adı ve soyadı ile bilmesi hâlinde adresini ceza infaz kurumuna kabulünden ve kendisine bu hususun tebliğ edildiği tarihten itibaren 60 gün içinde bildirir. Bu ziyaretçiler, ölüm, ağır hastalık, doğal afet, hükümlü ve tutuklunun nakli ya da ziyaretçinin ziyaret olanağını ortadan kaldıracak yerleşim yeri değişikliği gibi zorunlu hâller dışında değiştirilemez. Ceza infaz kurumu yönetimince, gerekli görülmesi hâlinde bildirilen ziyaretçiler hakkında, ziyarette bulunmalarında sakınca bulunup bulunmadığı konusunda kolluk aracılığıyla araştırma yaptırılır. Sakıncalı görülenlere ziyaret izni verilmez ve yeni ziyaretçinin bildirilmesi istenir.” şeklinde düzenleme bulunmaktadır.

İnfaz kurumuna giren kişiler bu haklarını genellikle bilmemektedirler. Nitekim Kudret Koçaklı da bu hakkını bilemediği için yasal süre içerisinde bildirememiş ve bu haktan yararlanamamıştır. Kendisine infaz kurumuna girişinde yukarıda belirtilen Tüzük'ün 68'inci maddesine göre verilen nasihatlerde bu husus 10'uncu maddede belirtilmekle birlikte, genelde bu tür uygulamaların şekli olduğu, tutuklu ve hükümlülerin sadece imza attıkları ancak içeriklerini okumadıkları da bir gerçektir. Nitekim Kudret de o şekilde yapmış, sadece imzalama cihetine gitmiştir. Ayrıca kendisinin ilkokulu bitiremediğinden dolayı okumasının da tam yeterli olmadığı öğrenilmiştir. Bu hakkını bilip kullanması ve istediği kişiler ile görüş yapabilmesi onun psikolojik olarak daha rahat olmasını sağlayacak, belki de bu tür bir eylem gerçekleştirmeyecekti.

Olayın nasıl meydana geldiği ile ilgili gerçek bilgiler ve maddi hakikat ancak yapılan adli soruşturmalardan sonra netlik kazanacaktır. Ancak ilk bulgu ve bilgilere göre; Kudret Koçaklı'nın kendi yaşadığı bir buhran, iç dünyasındaki bir sebeple -eldeki, şu ana kadarki mevcut verilerle- intihar ettiği intiharın sabah, havalandırma bahçe kapısının saat tahmini 07.30 sıralarında açılmasından, 09.00 sıralarında da sayıma girildiğini düşünüldüğünde, sabah

07.30'la 09.00 arasında meydana geldiği, tek taraflı bir kişisel intihar olduğu görülmektedir.

Vefat eden Kudret'in veya ailesinin İnfaz Koruma Memurlarının kendisine kötü muamelede bulunduğu dair resmi bir başvuruları bulunmamaktadır. Ancak olaydan sonra ailesi Cumhuriyet Savcısına verdiği ifadede bu tür bir iddiayı dile getirmiştir ve bu iddia Savcılıkça araştırılmaktadır.

VI. SONUÇ

1. Benzer olayların olmaması için infaz kurumu savcısı ve müdürü başta olmak üzere kurum yönetiminin tutuklu ve hükümlülerin içinde bulundukları özel durumları daha yakından takip etmeleri özellikle çocuk yaştakiler ile daha sık görüşmelerinde yarar görülmektedir. İnceleme yapılan Kurumda bunun çok uygulanmadığı müşahade edilmiştir. Kurumun konumu ve il merkezine uzaklığı bu denetimin yeterli olmamasına mazeret teşkil etmemelidir.

İnfaz kurumu yöneticilerinin öncelikli görevi kurumda kalan tutuklu ve hükümlülerin sorunlarını yasal çerçeve içerisinde çözmektir. Bu da onlar ile daha sık görüşme ile mümkün olur.

2. İnfaz kurumunda meydana gelen bu tür eylemlerin soruşturmasının eksiksiz olarak titizlik ve ivedilikle yapılmasında fayda vardır. Bu hem kamuoyunda oluşan bilgi kirliliğini önleyecek hem de özellikle mağdur yakınlarının adalet duygusunun zedelenmesinin önüne geçecektir. Bu bağlamda infaz kurumunda tutuklular ile infaz koruma memurlarının beyanları arasındaki çelişkinin biran önce giderilmesi gerekmektedir. Tutuklular Kudret'i infaz koruma memurlarının talimatları doğrultusunda asılı olan yerden indirdiklerini beyan etmelerine karşın infaz koruma memurları da Kudret'i koğuştaki kalan çocukların indirdiğini ve kendilerinin haberi olmadığını belirtmektedirler. Bu konu soruşturmada irdelenmeli ve gerçek açığa çıkarılmalıdır. Ayrıca ölü muayene ve otopsi tutanağında ölüm olayının saat kaçta gerçekleştiğine dair bir bulguya da rastlanmamıştır. Takdir soruşturmayı yapan Cumhuriyet Savcısında olmakla birlikte bu hususun da açıklığa kavuşturulması kamuoyunda oluşan tereddütlerin giderilmesinde faydalı olacaktır.

3. İnfaz kurumunda meydana gelen bu tür nitelikli olayların soruşturmasının Ceza İnfaz Kurumu Savcısı yerine bir başka savcı tarafından yapılması da alternatif olarak düşünülmelidir.

4. İnfaz kurumuna girişte yapılan işlemler usulen değil amacına uygun yapılmalıdır. Okuma yazması tam olmayan kişilere atırılan imza ile usul gerçekleşmiş olmakla birlikte amaç yerine gelmemektedir. İnfaz kurumuna girişte tutuklu ve hükümlülere hak ve yükümlülükleri yeterince belirtilmeli ve anlatılmalıdır. Tutuklu ve hükümlülerin kurumdaki, özellikle kullanmadıkları haklarına yönelik hatırlatmalar belli periyotlar ile yapılmalıdır. Bu konularda daha duyarlı olunmalı tutuklu ve hükümlülerin hak kaybına yol açacak uygulamalardan kaçınılmalıdır.

5. Yapılan idari soruşturmanın sadece kurumda görevli infaz koruma memur ve başmemurları ile sınırlı tutulmayıp bu konuda kusurları olup olmadığının

açık olarak ortaya çıkarılabilmesi için kurumdan sorumlu müdür ve yardımcılarının da idari soruşturmaya tabi tutulmaları sağlanarak kamuoyunda ve maktulün ailesinde oluşan tereddütler giderilmelidir.

6. Ceza İnfaz Kurumları Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 126'ncı maddesinde;

“(1) Hükümlü, belgelendirilmesi koşuluyla eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından haftada bir kez ve ayrıca kuruma kabullerinde, zorunlu hâller dışında bir daha değiştirilmemek üzere, ad ve adreslerini bildirdiği en fazla üç kişi tarafından, yarım saatten az ve bir saatten fazla olmamak üzere çalışma saatleri içinde ziyaret edilebilir.” Hükümünün de yumuşatılması gerekir. Akrabalarının haricinde kuruma bildireceği üç kişinin zorunlu haller dışında değiştirilmemesi şartı kaldırılmalı ve tutuklu ve hükümlüler bu üç kişiyi belli periyotlarla değiştirebilmelidir. Ayrıca Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'in ziyaret edilebilecek kişileri düzenleyen 9'uncu maddesinin 2'nci fıkrasında “Hükümlü ve tutuklular, birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan üç ziyaretçisinin adı ve soyadı ile bilmesi hâlinde adresini ceza infaz kurumuna kabulünden ve kendisine bu hususun tebliğ edildiği tarihten itibaren 60 gün içinde bildirir.” hükmündeki 60 günlük sürenin de kaldırılması ve bunun belli bir süreye tabi olmaması amaca daha uygun olacaktır.

EK-4

**BOLU KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU İLE F TİPİ YÜKSEK
GÜVENLİKLİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU
İNCELEME RAPORU**

I-BASLANGIÇ

23'üncü Dönem 5'inci Yasama Yılı'nın başlangıcında bir önceki Yasama Yılı içerisinde en fazla dilekçe başvurusu yapılan ceza infaz kurumlarının başında Bolu'daki F Tipi ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları gelmekteydi. Bu nedenle Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 21 Ekim 2010 tarihli 42'nci toplantısında aldığı karar doğrultusunda "Ceza ve Tutukevlerindeki Fiziki Şartların ve Kurum Yöneticilerinin Tutum ve Davranışları İle Mevzuattan Kaynaklanan İnsan Hakkı İhlallerinin İncelenmesi" amacıyla kurulan Daimi Alt Komisyon, öncelikli olarak Bolu ilindeki ceza infaz kurumlarını incelemeyi uygun bulmuştur. İncelemeye, Alt Komisyon Başkanı ve Çorum Milletvekili Murat Yıldırım, Kahramanmaraş Milletvekili Fatih Arıkan, Denizli Milletvekili Mithat Ekici katılmış; Komisyona, Adalet Müfettişi (Cumhuriyet Savcısı) Mecit Gürsoy ve TBMM Yasama Uzman Yardımcısı Abdussamed SİĞİRTMAÇ eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

23'üncü Dönem 4'üncü Yasama Yılı içerisinde Komisyonumuza tamamı Bolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumundan yapılmış toplam 25 başvuru bulunmaktadır. Bu sayıya Bolu F Tipi ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin yakınları tarafından yapılan başvurular dâhil değildir. Başvurularda, genel olarak yönetimin keyfi uygulamalarda bulunup baskı uyguladığı iddiaları yer almaktadır. Bolu'daki ceza infaz kurumlarından yapılmadığı için toplam başvuru sayısında yer almayan dilekçelerde ise, ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin yakınları tarafından en çok dile getirilen istek; hükümlülerin kendilerine daha yakın bir ildeki ceza infaz kurumuna sevk edilmesi olmuştur. Bahsi geçen dilekçelerde ayrıca tutuklu ve hükümlülerin kötü muameleye maruz kaldığı iddiası ve tedavi edilmesi talebi de yer almaktadır.

III. İNCELEMENİN AMACI

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun 6'ncı maddesine göre Komisyon, alt komisyonlar kurmak suretiyle çalışabilir ve 5'inci maddesine göre; gerekli gördüğünde Ankara dışında incelemelerde bulunabilir. "Ceza ve Tutukevlerindeki Fiziki Şartların ve Kurum Yöneticilerinin Tutum ve Davranışları İle Mevzuattan Kaynaklanan İnsan Hakkı İhlallerinin İncelenmesi" amacıyla kurulan Daimi Alt Komisyon faaliyet yılı içerisinde, muhtelif ceza infaz kurumlarında incelemelerde bulunacaktır. İncelemelerin genel amacı, ceza infaz kurumlarında, hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi dokunulmazlığı haklarına ve ceza infaz kurumları yaşam

koşullarına ilişkin sorunların olup olmadığının tespiti ve hazırlayacağı raporda ilgili kurumların tespit edilen sorunlara dikkatini çekmek ve bunlarla ilgili çözüm önerilerini yetkili mercilerle paylaşmaktır. Söz konusu çözüm önerileri mevzuat değişikliği gerekliliğine vurgu yapabilmekte veya belli bir konudaki uygulamanın iyileştirilmesine dikkat çeken mahiyette olabilmektedir.

Tutuklu ve hükümlülerle birlikte ceza infaz kurumu görevlilerinin sorunları da incelemeler vesilesiyle milletvekilleri tarafından yerinde görülmekte ve bu durum mevcut sorunlara ilişkin parlamentodaki duyarlılığın da artmasına hizmet etmektedir.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN METOT

Alt Komisyonun Bolu Valiliğindeki görüşmelerde Komisyon, İl hakkında Vali tarafından genel olarak bilgilendirilmiş, ardından Bolu İnsan Hakları İl Kurulu Başkanı Vali Yardımcısından infaz kurumundan kendilerine intikal eden şikâyet dilekçelerine ilişkin bilgi almış, sonrasında Cumhuriyet Başsavcısı ile kendi makamında görüşmüştür. Buradaki temasların ardından Komisyon Ceza İnfaz Kurumlarında yapılan toplantılara iştirak etmiştir. Söz konusu toplantılarda İl Cumhuriyet Başsavcısı, ceza infaz kurumlarından sorumlu Cumhuriyet Savcısı, Ceza İnfaz Kurumu ve Tutukevleri İzleme Kurulu Başkanı ve kurum yöneticileri yer almıştır. Ayrıca İl Jandarma Alay Komutanı da toplantıda hazır bulunmuştur. İlde insan hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütü bulunmadığından görüşme yapılamamıştır.

Toplantıda kurum yöneticileri tarafından ceza infaz kurumlarına ilişkin genel olarak bilgilendirme yapılmış, son olarak Komisyon, kendi seçtiği koğuşları ve odaları ziyaret etmiştir. Hükümlü ve tutuklularla yapılan görüşmeler sırasında koğuşta bulunan tüm görevliler dışarıya çıkarılarak hükümlü ve tutukluların baskı altında kalmadan, rahat bir şekilde konuşmaları sağlanmıştır.

V. İNCELEMELER

1. Ceza İnfaz Kurumları Yöneticileri ile Yapılan Görüşmeler

F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda yapılan görüşmelerde; kurum müdürü tarafından heyetimize yapılan sunumda, kurumdaki en büyük sorunun doktor yetersizliği olduğu, bir doktorun haftada iki gün sadece iki saatliğine geldiği belirtilmiştir.

İdarenin bazı uygulamalarına ilişkin olarak verilen bilgilendirmelerde ise; Kurum kütüphanesinden alınan kitaplarda sayıca bir sınırlama konulurken (3 kitap 15 gün için), Kuruma dışarıdan kargo ile gelen kitapların hükümlülere iletildiği bu konuda sayıca bir sınırlama olmadığı ifade edilmiştir.

Ceza İnfaz Kurumunda halen devam etmekte olan iki kursun (din kültürü ve ahlak bilgisi ile bilgisayar kursu) olduğu bilgisi edinilmiştir.

Kurumdaki tutuklu ve hükümlülerin sosyalleşmesine yönelik sohbet etkinliğinin personel ve yer yetersizliği ve karşıt görüşlere sahip hükümlülerin bir araya getirilememe zorunluluğu sebebiyle hükümlüleri eşlemede yaşanan

kombinasyon kısıtlılığı yüzünden 2,5–3 saat (sohbet 1,45 saat+sosyal faaliyet) olarak gerçekleştirilebildiği ifade edilmiştir. Heyetimiz konuya ilişkin olarak, 10 saate kadar hak olarak verilmiş sohbet süresinin güvenlik zafiyeti oluşturmada, bir an evvel artırılması gerektiğine ilişkin Komisyonumuzun hassasiyetini yinelemiştir.

Pek çok ceza infaz kurumunda şikâyet konusu edilen kantindeki ürünlerin fiyatlarına ilişkin olarak ise, Bolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumu yetkilileri; kendi Kurumlarının kantinine yönelik yapılan bu tip şikâyetlerin tutuklu ve hükümlülerin hipermarket fiyatlarıyla bir karşılaştırmaya gitmelerinden kaynaklandığı, yoksa kantindeki fiyatların son derece makul olduğu yönündeki kanaatini heyetimizle paylaşmıştır. Bu arada Heyetimize kantindeki ürünlerin fiyat listesi takdim edilmiştir.

Kurum yetkilileri ile yapılan görüşmelerde ayrıca personelin yaşadığı sorunlar hakkında da bilgi edinilmiştir. Pek çoğu üniversite mezunu olan 30 yaş ortalamasına sahip kurumdaki infaz koruma memurlarının, koridorda gün ışığı görmeden zor şartlar altında çalışmasına karşılık özlük haklarının oldukça yetersiz olduğu belirtilmiştir. Kurum personelinin işlerinin tabiatı gereği birçok fedakârlıklarda bulunarak görevini yerine getirdiğine bir örnek mahiyetinde, bayramda kurumda açık görüş olacağını bu vesileyle tutuklu ve hükümlüler yakınları ile görüşürken kurum personelinin böyle bir imkâna sahip olmadığı anlatılmıştır. Çalışanların yeri geldiğinde psikolog, yeri geldiğinde eğitimci olmak gibi pek çok role bürünmek durumunda kaldığı[nitelik itibarıyla büyük bir özveri ve aktif anlamda ciddi mesai gerektiren bir işin yapıldığı] buna mukabil sorunları ile yeterince ilgilenilmediği ve gayretlerinin karşılıklarını alamadıkları ifade edilmiştir.

Heyetimiz öğle yemeğini ceza infaz kurumunda yemiş ve bu vesileyle yemeklerin nasıl olduğu hakkında da fikir edinmiştir. Yemeklerin belirlenen 4 TL iase bedeli düşünüldüğünde oldukça iyi olduğu gözlemlenmiş fakat Bolu F Tipi ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarının her ikisinde de servis edilen söz konusu yemekler hakkında, daha önceki incelemelerde de şahit olunduğu üzere, tutuklu ve hükümlüler tarafından; heyetimiz geldiği için böyle bir yemeğin çıktığı, diğer günlerde böylesine kaliteli yemeklerin yenilmediği iddiası dillendirilmiştir. Bu iddialara binaen kurumların yemek listeleri de kontrol edilmiştir.

1944 yapımı Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun gözlenebilir fiziki koşullarıyla yaşını oldukça belli eden köhne bir yapı olduğuna şahit olunmuştur. Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, İnfaz Kurumu yetkilileri ile yapılan görüşmelerde ise, Kurumun fiziki koşullarının yetersizliğinin bir sonucu olarak sorun çıkarma potansiyelinin yüksek olacağı öngörülen infazının tamamlanmasına 7 yıldan fazla olan hükümlülerin kurumda barındırılmaması uygulamasının benimsenmiş olduğu öğrenilmiştir.

Görüşmelerde hazır bulunan askeri yetkili ise hükümlülerin sevk taleplerinin (hastaneye veya mahkemeye) geciktirildiği yönündeki iddialara

ilişkin olarak; sevk işlemlerini gerçekleştirmek için ellerinde iki araç bulunduğunu, eğer ellerinde araç varsa kesinlikle geciktirmeden taleplere cevap verdiklerini beyan etmiştir.

2. Hükümlü ve Tutuklularla Yapılan Görüşmeler

Görüşülecek hükümlüler sondajlama usulü seçilmiş, sadece görüşülecek kitle içerisinde farklı örgütlerden/gruplardan ve suç tiplerinden hükümlülerin olmasına özen gösterilmiştir. Hükümlülere her görüşme öncesinde “biz bize olduğumuz” vurgulanmış ve idareden şikâyetlerini açık bir şekilde söyleyebilecekleri konusunda teminat verilerek söze başlanmış, özellikle onur kırıcı muameleye maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur. Hükümlülerin bu konuda çok rahat olduğu, konuşacaklarından ötürü herhangi bir baskıya maruz kalacaklarına ilişkin endişeleri olmadığı veya böyle bir baskıya maruz kalma ihtimallerini umursamadıkları gözlemlenmiştir.

Özellikle örgütle bağlantılı suçlardan hüküm giyenler, en büyük problemlerini sohbet hakkından yeterince faydalandırılmadıkları olarak belirtmiştir. Ayrıca kendilerini ziyarete gelenlerin samimiyetini ve etkililiğini sorgular mahiyette bir hükümlü: “Sizin niyetinizden bağımsız olarak söylüyorum, sürekli heyetler bizi ziyaret ediyor ancak problemlerimiz çözülüyor sorunlarımızın sürüncemede bırakılması politikası uygulanıyor” sözlerini sarf etmiştir. Bunlara mukabil olarak Alt Komisyon Başkanımız; sohbet saatlerinin artırılmasını çok önemseydiğini belirterek: “Sohbet saatlerinin gerekli şartların oluşturulması sonrasında artırılmasının taraftarıyım, bundan devlet yıkılmaz, hiç olmazsa [sohbet için bir araya gelenler birbirine teselli kaynağı olur] rahatlatma olur” demiştir.

Havalandırma bölümlerindeki rögardan kaynaklı mucuk (minik sinek) çokluğunun dikkat çekici rahatsızlıkta olduğu heyetimiz tarafından not edilmiştir. Hükümlülerin anlattığını göre buradan fare de çıktığından bazı koğuşların çözüm olarak buraları kapattığı görülmüştür. Diğer yandan bu yeri odalar arası iletişimde kullananların buna razı olmayacağı da yadsınamaz bir olgu olarak belirmiştir.

F Tipinde hükümlüler tarafından belirtilen iddia ve şikâyetler özet olarak şunlardır:

1. Disiplin cezalarının keyfi olarak tatbik edildiği,
2. Disiplin cezalarına karşı başvurdukları infaz hâkimliğinin alabildiğine idareyi kayırdığı,
3. Ceza infaz kurumuna ilk girişte (başka bir F tipinden gelmiş olsalar bile) iç çamaşırına kadar -herkesin önünde- soyuldukları, kabul etmemeleri halinde dayak yedikleri,
4. Şiddete maruz kalmanın neticesinde, doktor raporu alınsa bile, idarenin; mukavemetten ötürü zor kullanmak zorunda kaldığı şeklinde kendini savunduğu ve bu savunmaya itibar edildiği,
5. Özellikle müebbet hapse mahkûm olanların ciddi bir tecrit içinde olduğu,

6. Kurumdaki personeller arasında ciddi bir şekilde hemşericilik kayırmacılığı olduğu ve bunların meydana getirdiği “A Takımı” isimli oluşumun hükümlülere uyguladıkları gayri kanuni uygulamalardan kimsenin hesap sormadığı.

Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda koşullara girildiğinde göze çarpan ilk sorun kapasite fazlası hükümlünün barındırılıyor olmasıydı. Bu durumun çok açık bir şekilde görüldüğü erkek hükümlülerin kaldığı bir koğuşta normalde 10 hükümlü barındırılıyor olması gerekirken bu sayı uygulamada 40 kişi olduğu görülmüş, söz konusu koğuşa girer girmez mekânın büyüklüğüne göre fazla kişinin teneffüs ediyor olmasının getirdiği ağır –oksijensiz- hava hemen hissedilmiştir.

Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yapılan incelemelerde sırasıyla kadın hükümlülerin bulunduğu koğuş, çocuk hükümlülerin bulunduğu koğuş ve erkek hükümlülerin bulunduğu koğuşta görüşmelerde bulunulmuştur.

Kadın tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu koğuşun soğuk olduğu gözlemlenmiş, ayrıca hiçbir sosyal etkinliğe katılmadıkları ve bu durumun kendilerini olumsuz etkilediği heyetimize iletilmiştir.

Bu kurumda dile getirilen sorun, şikâyet ve iddialar ise özetle şunlar olmuştur:

1. Kapasite fazlası hükümlünün barındırılıyor olmasının getirdiği sorunlar,
2. Doktor yetersizliği ve hastaneye sevkte (doktordan kaynaklı) yaşanan sorunlar,
3. Kantindeki ürünlerin aşırı pahalı oluşu ve dışarıdan eşya teminine izin verilmeyişi,
4. İnsan yerine konmadıkları bazen bir selamın bile kendilerinden esirgendiği,
5. Yemeklerin etsiz oluşu.

Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, ayrıca; ceza infaz kurumlarının ıslah edici fonksiyonuna hizmet edici bir faaliyet olarak mobilya atölyeleri gezilmiştir.

Öte yandan temizliğinde tutuklu ve hükümlülerin de istihdam edildiği kurumda, hijyen açısından sorunlar olduğu gözlemlenmiştir.

VI. TAHLİL VE DEĞERLENDİRME

Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu:

Bulundukları hukuki konum itibariyle tutuklu ve hükümlüler devletin himayesi altındadır. Bu himaye aynı zamanda toplumun suç ve suçlulardan arındırılması amacı düşünüldüğünde toplum yararına bir özellik de göstermekle birlikte, asıl amaç bireyin ıslah edilerek sosyal hayata kazandırılması ve yeni suçların önüne geçilmesidir. Cezalandırma tek başına bir amaç değildir.

Cezalandırmadaki bu hedeflere ulaşılması; ceza infaz kurumlarının fiziki şartlarının iyi olmasına, yasal düzenlemelere ve bunları uygulayacak personelin bilinçli, eğitilmiş ve yeterli sayıda olmasına bağlıdır. Bu sayılanlardan bir veya

birkaçında oluşacak eksiklik çok ciddi sıkıntıların oluşmasına sebebiyet verebilir.

Ceza infaz kurumlarında bulunmak kişilerin özgürlük başta olmak üzere bazı hak mahrumiyetlerine sebebiyet vermekle birlikte insan olma onuru varlığını sürdürmektedir. Tutuklu ve hükümlülere insan onuruna uygun davranılması devlet olmanın doğurduğu bir yükümlülüktür.

Alt Komisyonumuz tarafından ziyaret edilen Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun fiziksel koşulları dikkate alındığında oldukça kötü bir halde olduğu, bu şartlarda normal bir yaşam sürmenin bile mümkün olmadığı görülmüştür. Kurumun bu haliyle sadece ‘cezalandırma’ işlevini yerine getirebileceği onun dışında tutuklu ve hükümlülere yönelik rehabilite edici hiçbir çalışmanın yapılamayacağı daha ilk bakışta anlaşılmaktadır. 1944 yılında inşa edilerek 1945 yılında hizmete açılan Kurum “tarihi” bir görünüm arz etmektedir. Kapasitesi 110 olmasına rağmen 194 tutuklu ve hükümlü bulunmaktadır. Yeni bir infaz kurumunun inşaatına başlanmış olması nedeniyle kuruma herhangi bakım ve tadilat da yapılmamakta, bu da orada bulunan tutuklu ve hükümlülerin şartlarını daha da zorlaştırmaktadır.

Özellikle kadınların bulunduğu bölümde yaşananlar tam bir trajedidir. Fiziki şartlar olabildiğine kötüdür. Koşuş soğuk olup yeterli miktarda kömür verilmemekte, havalandırmaya çıkarılmamakta, kurslara ve faaliyetlere katılamamakta, hiçbir sosyal etkinlikten yararlandırılmamaktadır. Sıcak su sınırlı ölçüde verilmekte, temizlik ihtiyacı tam olarak karşılanamamaktadır. Bu şartlarda tutuklu ve hükümlülerin nasıl ıslah edileceği sorusuna verilecek cevap bulunmamaktadır.

Fiziki şartların olumsuzluklarının yanında yemeklerin istenilen kalitede çıkmayıp aynı tür yemekler çıktığı, dolayısıyla dengeli beslenmenin mümkün olmadığı gibi normal beslenmenin de sağlanamadığı anlaşılmıştır.

Haftada 4 gün 1 doktorun sadece iki saatliğine kuruma gelmesi sağlık hizmetlerinde de sorun olduğunu ortaya koymaktadır ki görüşülen tutuklu ve hükümlülerin nerede ise tamamı bu konuda şikâyetlerini Alt Komisyonumuza ilemiştir. Yaklaşık 200 kişinin çok kötü şartlarda yeterli gıdadan yoksun bir şekilde barındırıldığı kurumda, tedavinin aksaması, sorunu daha da derinleştirmektedir

“Hasta hakları” insan hakları kavramının sağlık alanındaki yansımasıdır ve göz ardı edilmemesi gereken bir kavramdır. Hasta haklarının en temel hedefi, sağlık hizmetlerinin herkes için eşit düzeyde ulaşılabilir olmasının ve sürekli kılınmasının sağlanmasıdır. Fakat incelenen ceza infaz kurumunda olduğu üzere doktor kadrosunun boş bulunması sağlık ve tedavi gibi en temel ihtiyacın eksik karşılanmasına sebebiyet vermektedir. Hastaneye sevk isteminin yerine getirilememesi, teknik donanım yetersizliği ve maddi olanakların sağlanmayışı nedeniyle tanı ve tedavi hizmetlerinin aksaması hükümlü ve tutukluların yaşamsal sorunlar ile karşılaşmasına sebebiyet verebilmektedir.

Tüm bu olumsuz şartlara ilaveten idarenin tavırlarından kaynaklanan ek sıkıntılar da kurumda kalanları olumsuz etkilemektedir. Yapılan görüşmeler sonucunda; kurum müdür ve yardımcıları ile tutuklu ve hükümlülerin istenilen diyalogu kuramadıklarına dair bir izlenim edinilmiştir. Yerel inisiyatif ile çözülebilecek sorunların çözülmediği, çok emek harcanmasına gerek olmaksızın yapılabilecek bir takım eylemlerin yerine getirilmeyerek şikâyetlere zemin hazırlandığı, zaten kötü olan şartların olumsuzluğunu giderecek idari tedbirlerin alınması yönünde yeterince istekli davranılmadığı gözlemlenmiştir. İdarenin tutuklu ve hükümlüler ile sağlıklı iletişim kurması yaşanan olumsuzlukları bir nebze olsun giderecektir.

Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu:

İnfaz kurumunda görüşülen tutuklu ve hükümlülerden bir kısmı, hem kendilerinin hem de yakınlarının kuruma girişlerde yapılan aramalarda uygunsuz bazı uygulamalara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'nun "Ziyaret ve görüşlerde uyulacak esaslar" başlığı altındaki 86/3'üncü maddede "Kurum görevlileri ve dış güvenlik görevlileri dâhil olmak üzere, sıfat ve görevi ne olursa olsun, ceza infaz kurumlarına girenler duyarlı kapıdan geçmek zorundadır. Bu kişilerin üstleri metal detektörle aranır; eşyaları x-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirilir, *ayrıca şüphe hâlinde elle aranır. Bu cihazların bulunmadığı yerlerde arama ve kontrol elle yapılır.*" ve 86/6 madde "Hükümlüler, odalarından çıkış ve dönüşlerinde ayrı yerlerde ve farklı memurlarca üst ve eşya aramasına tâbi tutulurlar." hükümlerini getirmekte, aynı yasanın 86/7'nci maddesi de genel bir kural getirerek "Aramalarda insan onuruna saygı esastır." demektedir. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'te de benzer düzenlemeler yapılmıştır. Daha önceki raporlarımızda da belirtildiği üzere; tarama yapacak kişiye takdir hakkının bırakılmış olması uygulamada sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Şikâyet ve suiistimallere açık bu tür uygulamalarda kuralların mümkün olduğunca belirlenerek uygulayıcılara takdir hakkının bırakılmaması hem uygulayıcıları rahatlatacak hem de şikâyetlerin önünü alacaktır. Kanun'da geçen "şüphe hali" tamamen o an aramayı yapan kişinin algılaması ile ilgilidir. Bir durum bir kişi için şüphe hali olabiliyorken bir başkası için ise normal bir hal olabilmektedir. Aynı eylemde farklı uygulamalar ile karşılaşan tutuklu ve hükümlüler ile yakınları, yanlış değerlendirmeler içine girmekte, kendilerine ayrımcılık yapıldığını düşünmekte, bazen de bu takdir hakkı görevliler tarafından kötüye kullanılabilmektedir.

Tüm kurumlarda olduğu gibi burada da sık rastlanan şikâyetlerden biri Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve diğer Hükümler Hakkındaki 45/1 No'lu Genelge'nin tam olarak uygulanmadığı hususudur. Her ne kadar buradaki 10 saatlik sohbet hakkının en fazla süre olduğu, ceza infaz kurumunun şartlarına göre bu sürenin değişebileceği Genelge'de belirtilmiş ise de, bu hükmün, tutuklu ve hükümlüler tarafından "10 saat sohbet yapılmak zorunda"

şeklinde algılandığı gözlenmiştir. Öncelikle bu husus kendilerine anlatılmalıdır. Belirtilen Genelge'nin ortak etkinlikleri düzenleyen üçüncü bölümünün 13'üncü maddesinde "Güvenlik bakımından tehlike yaratmadığı ölçüde, idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen istekli hükümlü ve tutuklular, 10 kişiyi aşmayacak gruplar hâlinde ve idarenin gözetiminde, açık görüş alanlarında veya diğer ortak yerlerdeki sosyal faaliyetler çerçevesinde haftada toplam 10 saati aşmamak üzere sohbet amacıyla bir araya getirilebilir. Bu faaliyet hafta içerisinde açık görüş, avukat ve ziyaretçi görüşlerini aksatmayacak şekilde yaptırılır." şeklinde hüküm bulunmaktadır. Aynı ortamda ve aynı kişilerle uzun süre birlikte kalmak zorunda bulunan hükümlüler için bu hak büyük önemi haizdir. İmkânların zorlanarak sosyalleşmenin gelişmesi adına Genelge'nin bu hükmünün en iyi şekilde uygulanması, ıslah fonksiyonunu da olumlu şekilde etkileyecektir.

Sağlık sorunu bu kurumda da kendisini göstermektedir. Haftada 2 gün iki saatliğine doktor gelmekte, kadrolu sağlık memuru bulunmamaktadır. Ayrıca sevklerde jandarmanın güvenlik gerekçesi ve araç eksikliği gibi sebeplerden dolayı gecikmeler meydana gelmektedir. Bu da sağlık hizmetlerinin aksamasına sebebiyet vermektedir.

VII. SONUÇ

1. Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin çok üzerinde mevcudu bulunduğu ve koğuş sisteminin uygulandığı, fiziki şartlarının yaşanılmayacak kadar kötü olduğu belirlenmiştir. Yeni kurum inşaatı yapılması nedeniyle tamirat ve düzenleme yapılmaması ekonomik olarak izah edilebilir olmakla birlikte halen içerisinde çok olumsuz şartlarda 200 insanın yaşadığı ve yeni kurum yapılınca kadar da yaşamaya devam edecek olması sıkıntı kaynağıdır. Bu olumsuzluğun bir an önce giderilmesi gerekmektedir.

2. Kadınların kaldığı koğuşun fiziki yapısının düzeltilerek eksikliklerinin giderilmesi yanında havalandırma, sosyal etkinlik ve faaliyetlere katılımını sağlayacak düzenlemeler acil olarak yapılmalıdır.

3. Gözaltı, tutukluluk ve hükümlülük durumları, insan hakları ve bunun sağlık alanındaki yansıması olan hasta hakları ihlallerinin görülebileceği durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kapalı infaz kurumunda koğuşların çok kalabalık, yemeklerin kalitesiz ve aynı çeşit olması ile sıcak suyun yeterince verilmemesi gibi yan etkiler de düşünüldüğünde sağlık hizmetlerinin önemi daha da artmaktadır. İnsan haklarıyla ilgili belirgin kazanımların elde edildiği ülkemizde insan haklarının ayrılmaz bir parçası olan hasta haklarına gereken önem verilmeli, özgürlüklerinden yoksun bırakılmış insanlar için de bu haklar alanında etkin çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bu hususun insan haklarından ayrı düşünülmemeyeceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda gerekli atamaların yapılarak boş kadroların doldurulması, burada görevlendirilecek hekimlerin yetki ve sorumlulukları ile yapacakları işin hassasiyeti konusunda ayrı ve süreklilik gösteren bir eğitime tabi tutulmaları, sağlık kurumlarının ceza infaz kurumu idaresinden müstakil olarak yapılandırılmaları sağlanmalıdır.

4. Kapalı ceza infaz kurumu idaresinin tutuklu ve hükümlüler ile iletişim kurmada daha fazla gayret göstermesi yerinde olacaktır.

5. Tutuklu ve hükümlülerin ceza infaz kurumlarına girişleri ile ziyaretçi aramalarında, yasada belirtilen şüphe halinde elle arama yapılır ibaresinin çerçevesinin belirlenerek görevliye göre farklılık arz edebilecek uygulamaların önüne geçilmesi, yasada belirtilen “Aramalarda insan onuruna saygı esastır.” ilkesi sadece aramalarda değil, tüm uygulamalarda hatırd tutulmalıdır.

6. Adalet Bakanlığının Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve diğer Hükümler Hakkındaki 45/1 Nolu Genelge’nin, tutuklu ve hükümlülerin eğitimi ve sosyalleşmesi adına, tutuklu ve hükümlüler lehine uygulanabilmesi için fiziki şartların düzenlenmesi, personel sayısının ise yeterli hale getirilmesi gerekmektedir. Sosyal etkinliklerde tutuklu ve hükümlülere yasal haklarının en üst limitte kullandırılması yoluna gidilmelidir.

7. Yaptıkları işin zorluğu, hassasiyeti ve kendine özgü olumsuzlukları dikkate alındığında infaz koruma memurlarının sosyal ve mali haklarının yeniden düzenlenmesi görevlilerin yaptıkları işe motivasyonlarını daha da artırıcı bir etken olacak, bu da hükümlü ve tutukluların rehabilitesine olumlu anlamda yansıyacaktır.

EK-5

**MARDİN İLİ ÇOCUK YUVALARI, YETİŞTİRME YURTLARI,
ÇOCUK VE GENÇLİK MERKEZLERİ VE YATILI İLKÖĞRETİM
BÖLGE OKULLARI İNCELEME RAPORU**

I-BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23'üncü Dönem 4'üncü Yasama Yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci toplantısında, *Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde* incelemelerde bulunmak amacıyla, AK Parti İstanbul Milletvekili Mustafa Ataş, AK Parti Kırklareli Milletvekili Ahmet Gökhan Sarıçam, AK Parti Denizli Milletvekili Mithat Ekici, CHP Denizli Milletvekili Ali Rıza Ertemür, MHP İzmir Milletvekili Şenol Bal ve DSP İstanbul Milletvekili Ayşe Jale Ağırbaş'tan oluşan bir Alt Komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 11 Mart 2010 tarihli 36'ncı toplantısında, söz konusu alt komisyonunun çalışma alanını Milli Eğitim Bakanlığı Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını (YİBO) da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Söz konusu Alt Komisyon, 23'üncü Dönem 5'inci Yasama Yılında da çalışmalarına devam etmiştir. Bu kapsamda Alt Komisyon, Mardin ilinde bulunan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) bağlı bazı kuruluşlarda ve Mazıdağı ilçesinde bulunan YİBO'da incelemelerde bulunmuştur.

Komisyonla Mülkiye Başmüfettişi Mehmet Firik ile Komisyon Uzman Yardımcısı Abdussamed Sığırtmaç eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, söz konusu kuruluşlarla ilgili herhangi bir başvuru olmaksızın resen bu konuda çalışma kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Alt Komisyon; yurt çapında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) bağlı çocuk yuvaları, çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk ve gençlik merkezlerini ziyaret etmek, bu kuruluşların fiziksel şartları ve personel durumları başta olmak üzere yaşam koşullarını incelemek, uygulamaların mevzuata uygunluğunu kontrol etmek, kuruluşlarda bulunan çocuk ve gençlerle görüşerek olası şikâyetlerini dinlemek, özellikle kayıp çocuklar başta olmak üzere SHÇEK'e bağlı kurumlardan izinsiz ayrılanlarla ilgili olarak, kurumlar arasındaki koordinasyonun nasıl sağlandığını araştırmak, kuruluş personelinde çocuk haklarına ve kurumda bulunan çocukların gelişimine yönelik uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşmasına katkı sağlamak, olası sorunları tespit etmek ve iyileştirici çalışmaların gerçekleşmesi için alınacak tedbirleri belirlemek amacıyla kurulmuştur. Yine benzer amaçlar güdülerek inceleme kapsamına Yatılı ilköğretim Bölge Okulları da alınmıştır.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Komisyon oluşturmuş olduğu Alt Komisyon marifetiyle gerçekleştirdiği incelenmesinde;

a) Valilik, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığından inceleme amacına yönelik bilgi almak,

b) Kuruluşların fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,

c) Kuruluşlarda yaşayan çocuk ve gençlerle, ilgili personelin bulunmadığı ortamda görüşmelerde bulunmak, yöntemini uygulamıştır.

V. İLGİLİ MEVZUAT

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Yuvaları Yönetmeliği

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Çocuk Suçları ile Mücadele Yönetmeliği

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu

Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

VI. İNCELEMELER

Alt Komisyonumuz, Mardin iline yaptığı ziyarette ilk olarak, Valilik makam odasında Vali Sayın Hasan Duruer ile görüşmüştür. Sayın Duruer; Mardin'in değişmekte olan çehresinden il genelinde yapılan çalışmalar ve projelerle ilgili bilgi vererek bahsetmiş ve şehrin sosyal yapısına değinmiştir. Toplumsal yapının kapalılığı ve aile içi sorunların devlete intikal etmeden çözülmek isteniyor olmasının karşılaştıkları en büyük sorun olduğu Sayın Vali tarafından belirtilmiştir.

Görüşmenin ardından Valilik toplantı salonunda, Sayın Vali Duruer'le beraber Sosyal Hizmetler İl Müdürü, İl Milli Eğitim Müdürü, İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanı Yardımcısından oluşan heyet, sunumları ile Alt Komisyonumuzu bilgilendirmiştir.

1. İl Sosyal Hizmetler Müdürü Fevzi Hamidi'nin Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

• İlde *Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu*¹ Müdürlüğü ve 13–18 Yaş Kız Grubu Bakım Ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü ve 4 özel kreş ve bakımevi bulunmaktadır.

• Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu Müdürlüğünde 2828 sayılı Kanun çerçevesinde ilgili mahkeme tarafından haklarında korunma kararı alınan beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede 0-18 yaş arası çocuklar barındırılmaktadır.

• 117 kayıtlı çocuktan 91'i fiilen kuruluştaki kalmaktadır. Kasım 2010 itibariyle hizmet görmekte olan 0-12 yaş grubundan 35 çocuk, 13-18 yaş grubundan 56 çocuk bulunmaktadır. 0-12 yaş grubundaki çocuklar suçla karışmış olanlarla olmayanlar ayrımı yapılmadan aynı yerde barındırılmaktadır.

• 10 kişi kapasiteli 13–18 Yaş Kız Grubu *Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi* Müdürlüğünde halen 12 kız çocuğu rehabilite edilmektedir. Söz konusu Merkez; duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderilmesi amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanincaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlanması, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi kapsamında 13–18 yaş arası kız çocuklarına hizmet sunulması amacıyla açılmasına karşın, elde olmayan sebeplerden dolayı bu kuruluşa; suç işlemiş veya suçla yönelmiş, madde kullanım alışkanlığı olan, ağır derecede psikiyatrik sorunlu, şahsi güvenlikleri tehlikede bulunan, cinsel istismara uğramış, fuhşa sürüklenen, sosyal rehabilitasyona ve tedaviye ihtiyaç duyan ve uyum sorunu yaşayan kız çocukları da alınmaktadır. Ancak mecburiyetten ötürü birlikte barındırılan iki grubun etkileşimiyle birlikte olumsuz hayat tecrübelerinin aktarımı gibi pek çok olumsuzluğun önüne geçmek için imkânlar ölçüsünde gerekli tedbirler alınmaktadır.

• 2010 yılı Ayni Nakdi Yardım Bütçesi 1.103.000 TL olup, bu bütçenin %15'i Bilge Köyündeki hakkında koruma kararı verilen çocuklara ödenmektedir. 2010 yılı Kasım ayında İl Müdürlüğünden nakdi yardım alan çocuk sayısı 309 iken başvuru sayısı 2500'ü aşkındır. Dolayısıyla mevcut ANY bütçesi oldukça yetersiz kalmaktadır. “Eve Dönüş Projesi” kapsamında ANY ile çocuk yuvasında kalan 14, kız yurdunda kalan 7 çocuk ailesi yanına gönderilmiştir.

• Ailelere maddi yardım yaparak çocukların aileleri yanında barınmalarını temin etmek çok daha olumlu sonuçlar vermektedir. Kurumlarımız ailenin verdiği eğitimi, terbiyeyi yeterli derecede verememektedir. Ailelere yardım yapılarak çocukların aile sevgisi içinde yetişmelerinin sağlanması aynı zamanda ekonomik açıdan da daha caziptir. Kurumdaki bir çocuğun devlete ortalama

¹ Kurumda barındırılan çocuklara ilişkin ayrıntılı bilgi Ek-1’de (syf. 94) yer almaktadır.

maliyeti 1,500 TL iken, aynı nakdi yardımda eğitim ve giyim yardımları dâhil bir çocuğa ortalama 350 TL verilmektedir.

- Evlat edindirme hizmetleri kapsamında Kasım 2010 tarihi itibarıyla toplam 16 korunmaya muhtaç olan çocuk aileler tarafından evlat edinilmiştir. 3 yaşını aşmış çocuklara evlat edinme konusunda talep olmazken, 0 (sıfır) yaş grubuna talep oldukça yüksektir.

- Müdürlüğe evlat edinmek için başvuruda bulunan ve işlemleri devam eden toplam 3 aile bulunmaktadır. Evlat edinme talebi kabul gören ve evlat edinmeye uygun çocuk bekleyen 2 aile bulunmaktadır. Evlat edinen ve yanına evlat edinmeye uygun çocuk yerleştirilip hukuksal işlemleri devam eden 2 aile bulunmaktadır.

- Kadın Konukevinin en büyük hususiyeti olan bulunduğu yerin kimse tarafından bilinmemesi şartının Mardin'de karşılanmasının pek mümkün olmaması nedeniyle Mardin'de Kadın Konukevi bulunmamaktadır. Bu nedenle sığınma talebi ile başvuruda bulunan kadınlar SHÇEK Genel Müdürlüğünün uygun gördüğü illere gizlice nakledilmektedir (Şimdiye kadar bu şekilde 73 kadın yerleştirilmiştir). Ayrıca sığınma talebinde bulunan kadınların okuma yazma dahi bilmiyor olması onların bir işte istihdamı önünde ciddi bir engel olarak durmakta ve kurumlara mağdurelerin aileleri ile sulh edilmesi dışında çok geniş bir alan bırakmamaktadır.

- Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri, ihtiyaç duyulmadığı için İlde bulunmamaktadır. Müdürlüğe başvuran yaşlılar (başvuru sayısı 14) SHÇEK Genel Müdürlüğünün uygun gördüğü illere nakledilmektedir.

- Özürlü bakım hizmetleri kapsamında, kişi başı 544,44 TL ödenmekte olup, Kasım 2010 tarihi itibarıyla 4756 özürlüye yardım yapılmıştır. Ayrıca, evde bakım hizmetinden yararlanmak istemeyip Özürlü Bakım Merkezlerine yerleşmek isteyen özürlü vatandaşlar da bulunmaktadır.

- Sağlık Kurulu Raporu uygun olup Müdürlüğe evde bakım ücreti için başvuranların işlemleri iki ay içinde gerçekleşmektedir. Kasım 2010 tarihi itibarıyla bu yönde yapılan ve işlemleri devam eden müracaat sayısı 163'tür.

- 40 kişi kapasiteli Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, Toplum Merkezi ve Aile Danışma Merkezi (Sosyal Hizmetler Rehabilitasyon Merkezi) ve Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinin (Engelsiz Yaşam Merkezi) 2011 yılı içinde faaliyete geçmesi planlanmaktadır. Ayrıca özürlü evde bakım hizmetinden yararlandırılacak müracaatçılar için 9 İlçe Kaymakamlıklarında oluşturulan komisyonların daha sağlıklı bir ortamda çalışmalarını yürütülebilmesi için, Kaymakamlıklar bünyesinde Sosyal Hizmetler Bürosu oluşturulması planlanmaktadır.

- Çocukların maneviyat gelişiminin de önemli olduğu göz önünde bulundurularak kuruluşlarda din görevlisi kadrosu da oluşturulmalıdır.

- Mardin SHÇEK İl Müdürlüğü ve bağlı kuruluşları il merkezi ve 9 ilçede hizmet vermektedir. Bu ölçekte geniş bir alana hizmet veren Müdürlüğün

toplam personel sayısı 30'dur. Sosyal çalışmacıların sayısı 2007 ve 2008 yıllarında 5 kişiyken, 2009 ve 2010 yıllarında 4 kişidir. Toplam iş yükü düşünüldüğünde bu sayının oldukça yetersiz olduğu açıktır.

- Özürlülere bakım yapanların -yılda bir kere- denetlenmesi hususu, personel eksikliğinden dolayı tam olarak yerine getirilememektedir. Ayrıca ilçelerde kaymakamlık nezdinde kurulan özürlü tespit ve bakım heyeti fahri olarak çalışmakta ve sürekli değişmektedir.

- Müdürlüğümüzün teşkilatlanmasına ilişkin de sorunlar yaşanmaktadır. İlçe düzeyinde teşkilatlanmamış olmamız, hizmetlerin yerine getirilmesini zorlaştırmaktadır. Genel olarak ülkemizde görülen sosyal hizmetlerin kurumsallaşması sorununun burada da yansımaları vardır. Sosyal hizmet kurumlarının belediyeye veya il özel idarelerine bağlanması gündeme gelmekte ve bu durum konuya ilişkin muğlaklığın sürdüğünü göstermektedir.

2. İl Milli Eğitim Müdürü Muhammet Öztürk'ün Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Mardin il genelinde toplam 9 adet YİBO bulunmaktadır. Mardin yatılı ilköğretim bölge okulları mevcut öğrenci sayısı ve kapasite durumu için bkz. Ek-1 syf. 95. YİBO'larda çalışan personel sayısı 323 öğretmen olmak üzere 566'dır.

- YİBO'larda genel olarak fiziki yönden çok büyük eksiklikler bulunmamaktadır. YİBO'ların çoğunluğunda koğu sistemi bulunmaktadır. Bu konu bütçeyle ilgili olmakla beraber, çözüm için farklı projeler geliştirilmektedir.

- 12 yaşından önce bir çocuğun yatılı kalması pedagojik açıdan uygun olmamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının (2010-2011 eğitim yılı içerisinde) aldığı bir kararla ilk kademedeki (1 inci 5 inci sınıf) yatılılık uygulaması kaldırılmıştır. Yatılılık uygulamasının kaldırılması ile taşınalı eğitim sistemine ağırlık verilmiştir. Kız çocuklarının okullaşması taşınalı sistemin yaygınlaşmasıyla önemli nispette artmıştır.

- Kız çocuklarının okullaşmasını sağlamak için ayrıca kız meslek lisesi açılmaktadır (Şehir merkezindeki bir YİBO, ihtiyaç olmadığından kapatılarak kız meslek lisesine çevrilmiştir).

- İlköğretimlerde kız erkek oranı %46-%64 iken bu oran yatılı okullarda %33 kız %67 erkek şeklindedir. İlköğretimde kız çocuklarının okullaşmasında sorun bulunmazken (okullaşma %97 seviyelerinde) orta öğretimde bu oran %50'nin altındadır.

- Bölgenin mecburi hizmet bölgesi içerisinde yer alması nedeniyle YİBO'lara atanan öğretmenlerin çoğu yeni ve tecrübesiz olmaktadır. Bu sorun, üniversitelerle yapılan ortak çalışmalar ve eğitimler ile giderilmeye çalışılmaktadır.

• ÇATOM (Çok Amaçlı Toplum Merkezleri), Eğitim Gönüllüleri ve Gönüllü Eğitimciler YİBO'larda çeşitli çalışmalar yaparak burada bulunan çocukların sosyalleşmesine katkıda bulunmaktadır.

• Aile eğitimleri konusunda da pek çok çalışmalar sürdürülmektedir. 2009–2012 üç yıllık eğitim-öğretim yılını kapsayan “Anne Baba Eğitimi Projesi” ailede ve okulda şiddetin önlenmesini, sağlıklı nesillerin yetişmesini, rehberlik hizmetlerinin okul dışına da taşınmasını ve aile-okul yakınlaşmasını sağlamayı hedeflemektedir. Akademisyenler tarafından ildeki bütün rehber öğretmenlere “Anne Baba Eğitimi Nasıl Yapılır?” ve Uygulamalı Anne Baba Eğitimi” konulu 30 saatlik seminerler verilmiştir. Proje kapsamında gerçekleştirilen “Aile Eğitimi Seferberliği”nde İl genelinde 745 okuldan 28.134 veliye ulaşılmıştır. Anılan çalışmada, veliler tarafından yöneltilen; okul öncesi çağı çocukları ile ilgili sorular, okul çağındaki çocuklar ile ilgili sorular, ergenlik çağındaki çocuklarla ilgili sorular ve genel sorular cevaplanmış, bu dönemlerde çocuklara/gençlere nasıl davranılması gerektiği konusunda aileler bilgilendirilmiştir.

3. İl Emniyet Müdürlüğünün Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

• Çocuk Şube Müdürlüğü 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu kapsamına giren 0 – 18 yaş grubu korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalan, bulunan, evden veya bulunduğu kurumdan kaçan, Mülteci, Refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz, Hakkında koruma ıslah veya tedavi tedbiri alınan, suç maruz kalan, suç işlediği şüphesi altında bulunan, kimliği tespit edilemeyen çocuklara yönelik olarak polis tarafından yürütülecek tüm hizmetleri düzenlemek ve gerekli önlemleri almaktadır.

• Çocuklarla ilgili olarak en fazla karşılaşılan adli problemler kasten yaralama, hırsızlık ve darp olmaktadır. Çocukların karıştıkları olayların dağılımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ek-3 syf 96.

• Söz konusu hırsızlıklar ufak çaplıdır ve esnafın dükkânının emniyetine çok dikkat etmemesinin de etkisi olmaktadır. Bunlarla birlikte emniyetin verilerine intikal etmeyen aileler arası “barış çubuğu tüttürülerek” halledilen çocukların karıştığı pek çok adli olay da söz konusudur.

• Toplumdaki sorunların altında yatan nedenlerle ilgilenmeye çalışan Toplum Destekli Polislik Hizmetleri (temelde polis -halk ilişkilerini güçlendirmeyi hedef alan çalışmalar) kapsamında çocuklara yönelik pek çok faaliyet gerçekleştirilmektedir.

• Bu çalışmaların olumlu meyveleri özellikle Kızıltepe ilçesinde alınmıştır. Söz konusu ilçede kepenk kapatma olayları ve çocukların gösterilerde taş atması sona ermiştir.

• Mardin’de aile içi şiddet oldukça yaygındır. Ensest vakaları da zaman zaman olabilmektedir. Aile içi şiddete maruz kalan kadın, sadece kocası

tarafından değil, kayınvalidesi ve eşinin kardeşleri tarafından da şiddete maruz bırakılabilmektedir. Bu konularda sorunun çözümü için kanaat önderleriyle görüşmeler yapılsa da henüz yeterli bir ilerleme sağlanamamıştır.

- İntihar edenler içinde kadınların oranı %90 civarındadır. Söz konusu intiharlar ilaç veya değişik kimyasallar kullanılarak gerçekleştirilmektedir.

- İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıkları arasında imzalanan protokol ile okullarda güvenli eğitimin sağlanması için il merkezinde bulunan ilköğretim ve liselerin her birine 1 sorumlu amir 2 polis memuru irtibat görevlisi olarak atanmıştır. Bu çerçevede asayiş yönünden riskli okullar tespit edilmekte, gerekli tedbirler alınarak güvenli eğitim ortamı sağlanmaya çalışılmaktadır.

4. İl Jandarma Alay Komutanı Yardımcısı Dursun Aklaya'nın Komisyonumuza yapmış olduğu bilgilendirmeye göre;

- Toplum baskısı nedeniyle köylülerden bilgi toplamak pek mümkün olmamaktadır.

- Kadın doğum hastanesi kanalıyla 21 kadının küçük yaşta evlendirilmeden dolayı cinsel istismara uğradığı tespit edilmiştir.

- Çocuklarda uyuşturucu kullanımına rastlanmazken (muhtemelen sosyal yapı ve aile etkisiyle) “bali, tiner” bağımlılarına rastlanabilmektedir.

5. Mardin Valisi Sayın Hasan Duruer illerinde gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin, sunum aralarında yapmış olduğu değerlendirmelerde şu konulara değinmiştir:

- İnsanlarımız çocuklarına nasıl davranılması gerektiğini bazen bilememektedir. Eğitim almış insanlar olarak bizler dahi hangi tavrımızın çocuğa yönelik şiddet içerebileceğini hangisinin çocuğu “adam yerine koymamayı” netice vereceğini kestiremeyebilmekteyiz. Bu durum, şiddete eğilimi artırarak toplumda büyük sıkıntı yaratmaktadır.

- Toplumda “çocuğu adam yerine koymama” (özellikle kız çocukları için) meselesi çok daha yaygındır. Kız çocukları 13-14 yaşlarında evlendirilmekte ya da bir başkasına kuma olmaktadır. Kadınların (özellikle köylere gidildiğinde) yaklaşık %60'ı Türkçe konuşmayı bilmezken, okuma yazma bilmeme oranı da kadınlarda çok yüksektir.

- Ailelerin eğitimi konusunda ilimize Başkent Üniversitesinden gelen öğrenciler eğitim vermiştir. Söz konusu eğitimde erkek çocuklarının kız çocukları konuşurken ellerini kaldırıp susturmaya yeltendiği gözlemlenmiştir. Bu da ailede kadına yönelik tutumun sosyal hayatta çocukları da etkileyecek şekilde yansımış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Cehalet ve çok çocuktan kaynaklanan fakirlik, bölgedeki en önemli problem olarak belirmektedir. Hane başına düşen çocuk sayısı 7,8'dir. Bölgede bulunan az çocuklu memur aileler bu ortalamayı azaltmaktadır. Çocuk sayısının fazlalığı hırsızlık sorununu da tetiklemektedir.

• Kız çocuklarının orta öğretime devamı ile doğurganlık en az dört sene ötelenebilmektedir. Kız çocuklarının okuması her iki açıdan da önemlidir. Cehalet arttıkça çocuk sayısı artmaktadır.

VII. KURULUŞLARDAKİ İNCELEMELER

Bilgilendirme toplantısı sonrasında Alt Komisyonumuz, ilk olarak *Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu*nda, ardından da Mazıdağı ilçesinde bulunan *Dark -Sürücü Çağdaş Yaşam Yatılı İlköğretim Bölge Okulu*nda incelemelerde bulunmuştur.

1. Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu İle İlgili Gözlem ve Tespitler:

Kurumun fiziki şartlarının genel olarak oldukça iyi olduğu gözlemlenmiştir. Perdeler, halılar ve odalardaki diğer mefruşatın çocukların yaşadığı bir mekân olduğunu belli edecek şekilde rengârenk olduğu görülmüştür. Çocukların kaldığı odalar ve genel olarak kuruluş oldukça düzenli ve bakımlıdır.

Heyetimiz, kurum yetkililerinin olmadığı ortamda, çoğunluğu ilköğretimin ikinci kademesine devam eden kız çocukları ile görüşmüştür. Çocuklara; kendilerine kurum görevlilerince nasıl davranıldığı, kurumda gördükleri eksiklik ve olmasını istedikleri şeyler, izledikleri film ve diziler, okudukları kitaplar ve ders durumları sorulmuştur. Çocuklar kurumda kendilerine iyi davranıldığını, yeni bir şey alınacağı zaman (odaya perde veya kendilerine elbise) birlikte mağazaya giderek kendi tercihleri doğrultusunda alındığını, ilde sinema olmadığı için sinemaya gidemediklerini ancak kurum salonunda film izletildiğini belirtmişlerdir. Kurum yemeklerinden memnun olduklarını dile getiren çocuklar, kendilerine bulundukları bölümlerdeki mutfaklarda yemek yapma fırsatının da sunuluyor olmasından mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Kurumdaki küçük çocuklarla ilişkilerinin çok iyi olduğunu, zaman zaman onlarla beraber vakit geçirdiklerini söylemişlerdir. Görüşülen çocuklardan ders notlarının iyi olmadığı da öğrenilmiştir. İlerde hangi mesleği tercih edeceklerine ilişkin soruya hemşire, savcı, eczacı ve edebiyat öğretmeni yanıtlarını vermişlerdir. “İlerde böyle bir kurumda çalışmak ister misiniz, böyle bir kurumda çalışmak iyi olmaz mıydı?” sorusunu çocuklardan sadece biri olumlu yanıtlamış, diğerleri görüş bildirmemiştir.

Özellikle 3 yaş altı çocukların, yabancılarla karşılaşmanın verdiği çekingenlikten uzak, oldukça cana yakın ve güler yüzlü oldukları, yabancı-tanıdık ayırt etmeksizin insanlardan ilgi ve şefkat bekleyen tavırlar sergiledikleri görülmüştür. Örneğin, bu çocukların, kimin kucağında olduklarını umursamadan, bir şekilde kucağa alınmış olmaktan oldukça memnun oldukları gözlenmiştir.

2. Mazıdağı İlçesi, Dark Sürücü Çağdaş Yaşam Yatılı İlköğretim Okulu İle İlgili Gözlem ve Tespitler:

Heyetimiz, Mardin ilindeki YİBO'lar ile ilgili incelemesini Mazıdağı ilçesinde bulunan Dark Sürücü Çağdaş Yaşam Yatılı İlköğretim Okulunda yapmıştır.

Heyet incelemesinde, ilk olarak okul müdürünün odasında okuldaki tüm öğretmenlerin de hazır bulunduğu bir görüşme gerçekleştirmiştir. Buna göre, okulun 1000 kişi kapasiteli olduğu, buna mukabil 451 mevcudunun 179'unun kız öğrenci 272'sinin erkek öğrenci olduğu, bunlardan 407 öğrencinin yatılı olarak kaldığı bilgisi edinilmiştir. Hâlihazırda 13 öğretmenin bulunduğu ve boş geçen dersin olmadığı, norm kadroya göre bulunması gereken 3 öğretmenin ise önümüzdeki atamada görevlendirileceğinin beklendiği belirtilmiştir. Okulda rehberlik öğretmenin olduğu, fakat askerliği nedeniyle ikinci döneme kadar rehberlik öğretmenin eğitim-öğretim faaliyetinde bulunamayacağı öğrenilmiştir.

Heyetimize, bir önceki eğitim döneminde mezun olan öğrencilerin tamamının orta öğretime devam ettiği (kız çocuklar dâhil), bu başarının çocukların aileleri ile görüşülüp ikna edilmesiyle sağlandığı bildirilmiştir. Ayrıca, okulun 24 dairelik lojmana sahip olduğu, bilgisayar gibi donanımlarda eksiğinin bulunmadığı, yemeklerin ihale usulü ile temin edildiği (yemek için öğrenci başına devlet tarafından yapılan tahsisat 4 lira 20 kuruştur) bilgileri öğrenilmiştir. Sınıflarda ortalama 26-30 civarında öğrencinin eğitim gördüğü, başarı durumunun ise civardaki okullara göre iyi olduğu, önceki sene 64 son sınıf öğrencisinden 16'sının Anadolu Lisesine gitmeye hak kazandığı belirtilmiştir.

Okul müdürünün yapmış olduğu bilgilendirmenin ardından öğretmenlere okula ilişkin tespitleri sorulmuştur. Öğretmenlerin çoğu mesleklerinin daha başında olmakla birlikte, bulundukları YİBO'da 1 yıldan 23 yıla kadar değişik sürelerde hizmet etmiş olanlar yer almakta ve yine öğretmenler arasında görev yapmakta olduğu YİBO'dan mezun olanlar da bulunmaktadır.

Öğretmenlerle yapılan görüşmede; bazı öğretmenler, çocukların ailelerinden uzak kalmasının onları aile sevgisinden mahrum bıraktığını ve bu durumun psikolojik ve sosyal yönden de olumlu sonuçlar doğurmadığını ifade etmiştir. 23 yıllık meslek tecrübesine sahip öğretmenlerden biri ise, bölgedeki sosyal yapıdan bahsederek iki odalı küçük bir evde 10 veya üzeri kardeşle bir arada kalmakta olan ve ailesi tarafından çobanlıkta ya da tarımda kullanılan çocukların okumaları açısından YİBO'ların oldukça faydalı olduğunu belirtmiştir. Aynı öğretmen devamla, eğitim ve öğretimin birbirini tamamlayan şeyler olduğunu, pek çok çocuğun tuvalet alışkanlığını dahi buradaki YİBO'da kazandığını; çocuklara evde anne, baba veya kendinden büyük başka biri tarafından “bugün okulda ne gördün?” diye sorulmadığını, “dersinde yardımcı olayım” denmediğini; çocuklara hafta sonu tatilinin sonrasında okula geldiklerinde “hafta sonunu nasıl geçirdin?” diye sorulduklarında da, çocukların çoğunlukla “keçi, koyun otlattım” cevabını verdiklerini dile getirmiştir.

Çocukların ailelerini tanımak ve okul-aile ilişkilerini arttırmak konusunda yapılanlar sorulduğunda, pek çok öğretmenin il bazında yürütülen aile eğitimi konusunda çalıştığı ve çocuk eğitimine dair velilerde farkındalık uyandırılması konusunda önemli sonuçlar alındığı ifade edilmiştir. Altı (6) kişiden oluşan okul komisyonunun, hem çocukların YİBO'ya gönderilmesi için iknada bulunmak, hem de velileri ziyaret maksadıyla dönem başından itibaren toplam on bir (11) köyü ziyaret ettiği belirtilmiştir.

Ayrıca velilerinin de okulu ziyaret etmelerinin sağlandığı, böylece pek çok kız çocuğunun öğrenci olarak kazandırıldığı belirtilmiştir. Ayrıca kızların okumaya ilgilerinin çok yüksek olduğu ve yapılan yarışmalarda ilk sırada çoğunlukla kızların yer aldığı söylenmiştir.

Okul öğretmenleri ve yöneticileri ile gerçekleştirilen görüşmenin ardından, YİBO gezilmiş ve öğrencilerle konuşulmuştur. YİBO'nun fiziki koşullarının yeterli olmadığı ve dersliklerin soğuk olduğu gözlemlenmiştir. Toplam 40 kişi civarındaki ikinci kademe öğrencileri ile yapılan görüşmede öğrencilere şikâyetleri sorulmuştur. Çocuklar aşağıdaki şikâyetlerini belirtmişlerdir:

1. Okulda verilen yemekler çok az, karnımızı doyuramamaktayız.
2. Okulda kaloriferler yanmadığından yatakhanelerde üşümekteyiz.
3. Düzenli banyo yapma imkânına sahip değiliz.
4. Yemekhaneadaki kaplar temiz değil, bardaklar deterjan kokuyor.
5. Sular soğuk olduğundan ellerimiz çatlıyor.
6. Etütlerde öğretmenlerimiz bulunmuyor.
7. Hastalandığımızda bize inanan olmuyor.
8. Köylerimize hafta sonları yürüyerek gidiyoruz, servisimiz yok.

VIII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Komisyonumuzun Mardin ilinde SHÇEK kuruluşları ve YİBO'da yapmış olduğu incelemelere istinaden hazırlanan raporun bu kısmı, ilk olarak olarak SHÇEK kuruluşlarına sonrasında YİBO'lara ilişkin değerlendirmeleri içermektedir.

1. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kuruluşlar Hakkında

Çocuklar; bağımlı yaşamları, gelişimsel süreçlerinin gerekliliği ve geleceğe yönelik büyük etki potansiyelleri nedeniyle bakım ve korunmaya gerek görülen nüfus grupları içerisinde en başta yer almaktadır. Çocukların ihtiyaç duydukları bakım ve korumayı kendi kendilerine sağlamaları mümkün değildir. Bir çocuğun en iyi bakılıp korunacağı yer kuşkusuz sağlıklı bir aile ortamıdır. Çocukların sağlıklı gelişimleri için ailelerinin bakım ve sevgisi oldukça önemlidir. Ancak aile içinde yaşanan ciddi sorunlar, anne babada ruhsal, zihinsel ve bedensel yetersizlikler gibi nedenlerle çocukların bu gereksinimleri karşılanamayabilir. Ayrıca anne baba ölümü ya da boşanması, fakirlik, aile tarafından reddedilme, terk edilme, kabul edecek bir yakınının olmaması gibi nedenlerle çocuk zaten aile dışında bırakılmış olabilir. Çocuğun aile dışında

kalması ya geçici bir süreyle sınırlıdır veya başka çözüm yollarının bulunmadığı durumlarda, öz aile ortamında büyüme şansına sahip olamayan çocukların bakım ve koruma işini devletler üstlenmektedirler.

Çocuk koruma, “çocuğu kasıtlı olarak veya ihmal yoluyla verilen zararlardan korumak için sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller tarafından gerçekleştirilen eylemler” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın vurguladığı temel noktaya bakıldığında; çocuk korumanın amacı, çocuğu kasıtlı ve kasıtsız her türlü ihmal ve istismardan korumaktır. “Korunmaya muhtaç çocuk” kavramı “kimsesiz ve yoksul çocuk” kavramından daha kapsamlıdır. Çünkü zaman içinde kimsesiz ve yoksul olmayan çocuğun da korunmaya muhtaç olabileceği görülmüş, çocukların ihtiyaçlarının yalnızca barınma, yiyecek, içecek olmadığı; bunların yanında çocukların sevgiye, özene de ihtiyaçları olduğu fark edilmiştir.

Korunmaya muhtaç çocuk, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu’nda; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız veya ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmaktadır (Madde 3).

Medeni Kanun’a göre, çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse; hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri almak durumundadır. Bu Kanun’da, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hâkimin, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebileceği belirtilmektedir (Madde 346-347).

Görüldüğü gibi, çocukların korunmaya muhtaç olması öksüz, yetim, kimsesiz olma durumlarından daha geniş anlamlar içermektedir. Yani analı babalı olma hali, çocuğun korunmaya muhtaç duruma düşmesini her zaman engelleyememektedir. Aslında analı babalı olup da öksüz, yetim ya da korunmaya muhtaç duruma düşmenin çocuk açısından daha da zor bir durum olduğu söylenebilir. Çünkü gerçek anlamda öksüz ve yetimlerin toplumca kabullenilmeleri ve tanınmaları daha kolay olabiliyorken, aynı durumun analı babalı kimsesizler için sağlandığını söylemek zordur. Geçmişten bugüne ülkelerin karşı karşıya kaldıkları önemli sorunlardan biri, korunmaya muhtaç çocuklara iyi barınma, beslenme ve eğitim olanakları sağlanması olmuştur. Toplamlar, sahip oldukları olanaklar ölçüsünde bu çocuklara en iyi koşulları sağlayarak, onları geleceğe hazırlamaya çalışmaktadır. Çünkü gerekli beslenme, barınma ve eğitim olanaklarından yoksun çocukların, genellikle suça yönelme eğilimli oldukları görülmüştür.

Demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetinde muhtaç duruma düşen çocukların sosyal sorunlarının önlenmesi ya da en aza

indirilmesi devletin görevlerinin arasındadır. Bu konuda ülkemizde görev verilen kuruluşların başında şüphesiz Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü gelmektedir.

“Korunmaya muhtaç çocuklar” olarak nitelendirilen bu çocuklarımız, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun 3’üncü maddesinin (b) bendinde tanımlandığı üzere, beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olup;

1- Ana veya babasız, ana ve babasız,

2- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

3- Ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen,

4- Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklarımızdır.

Bu sınıflamada da görülmektedir ki; çocuklar ya başlarında ana baba olmamasından dolayı ya da ana babaları tarafından ihmal ve istismar edilmeleri nedeniyle korunmaya muhtaçtır.

Ayrıca, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun Tanımlar başlıklı 3’üncü maddesi “korunma ihtiyacı olan çocuğu”; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk olarak tanımlamaktadır. Çocuk Koruma Kanunu tanımı biraz daha genişletmiş, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocukların korunmaya ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir.

“Suça sürüklenen çocuk” ise mezkûr Kanun’da, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Komisyonumuzun Mardin ilinde incelemelerde bulunduğu Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdunda bulunan çocuklarımız, ilgili mahkeme tarafından, haklarında 2828 sayılı Kanun kapsamında korunma kararı alınan “korunmaya muhtaç çocuklar” ile haklarında 5395 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı alınan “suç mağduru” ya da “suça sürüklenmiş olan çocuklar”dan oluşmaktadır.

Komisyonumuz incelemelerde bulunduğu SHÇEK kuruluşlarının fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin yapmış olduğu gözlem ve incelemelerde herhangi bir olumsuzluğa rastlamamıştır.

Çocukların kuruluşlara yerleştirilirken, sonrasında yaşanan kayıp vakaları başta olmak üzere, çeşitli durumlarda yapılacakları kolaylaştırmak üzere irtibat adreslerinin sağlıklı bir şekilde temin edilmesi gerekmektedir. Özellikle il dışından gelen çocuklar açısından bu konuda sıkıntı olduğunun öğrenilmesi, iller arasındaki koordinasyonun artması gerektiğine işaret etmektedir.

Yine, çocukların kuruluşa kayıtlarının yapılması esnasında fotoğrafları çekilerek, diğer bilgilerle birlikte İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı ve İl Sosyal hizmetler Müdürlüğünün ortak kullanımında olan veri sistemine anında aktarılmalıdır.

Bir çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi için en uygun ortamı kendi ailesi temin edebilir. SHÇEK Genel Müdürlüğünün bu doğrultuda önceliği aile yanında bakıma verdiği bilinmektedir. Bu bağlamda, yalnızca ekonomik nedenlerle koruma altına alınan çocuklar için, aynı nakdi yardım desteği ile aileleri yanında bakım ve kontrollerinin yapılması, bu uygulamanın teşvik edilerek kuruluşlarda barınmaya muhtaç çocukların sayılarının olabildiğince düşürülmesi yerinde olacaktır.

Korunma altına alınan çocuklar için kurum bakımının son çare olması politikası kapsamında koruyucu aile, ANY desteği ve evlat edindirme hizmetlerine ağırlık verilmelidir. Bu kapsamda, koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik kamuoyunda farkındalık oluşturacak tanıtım kampanyaları ve eğitim çalışmalarına hız verilmeli ve başta devlet büyüklerinin ve diğer toplum önderlerinin desteğini alan çeşitli projeler hazırlanmalıdır. Ek olarak, Komisyonumuza yetersiz olduğu belirtilen mevcut ANY bütçesinin arttırılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmeli; evlat edinilebilecek çocukların kurumlarda kalma sürelerini azaltmak için, evlat edindirme işlemlerindeki hukuki sürecin hızlanmasını sağlayacak çözümler üretilmelidir.

SHÇEK kuruluşları, çocukların barındığı ancak katı güvenlik tedbirlerinin uygulanmadığı, kuruluşun rahatlıkla terk edilebildiği yerlerdir. Bazı çocuklar, kuruluşlarından izinsiz ayrılmakta ve kayıp olmasalar dahi Emniyet Müdürlüğünce kayıp çocuk olarak işlem görmektedirler. Emniyet Müdürlüğü ile Jandarma Komutanlığında tutulan kayıtlarda, evden kaçan ya da kaybolan çocuklar ile kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların veri girişlerinin ayrı tutulması sağlanmalıdır.

Bu bağlamda öncelikle “kayıp çocuk” ile “kurulustan izinsiz ayrılan çocuk” tanımlarının mevzuatta açık olarak tanımlanarak birbirinden ayrılması gerekmektedir. Söz konusu tanımların ayrı olmaması, gerçekte kayıp olmayan çocukların kayıp çocuk olarak muamele görmesine neden olmaktadır. Çoğu kez kuruluşa uyum sağlamayan çocuk aile yanına, arkadaşına ya da bir tanıdığına gitmekte ve kuruluşa dönmemektedir. Özellikle bazı durumlarda aile ve çocuk birbirinden ayrılmamakta ısrar ettiği için aile bilinçli bir şekilde çocuktan haberi olmadığını söyleyerek çocuğun kayıp çocuk olarak görülmesine neden olmaktadır.

Bu tip örneklerde çocuk hakkında koruma kararı veren mahkeme kararlarına ve bu karara dayanak oluşturan sosyal inceleme raporlarına eğilmek gerekmektedir. Zira mahkemelerin yeterli araştırma yapılmadan, aile yanında desteklenebilecek bir çocuğu kuruluş bakımına göndermesi yukarıda anlatılan olaylara neden olmaktadır. Dolayısıyla mahkemelerin karar vermesini sağlayan

sosyal inceleme raporlarının sosyal hizmet uzmanlarınca sağlıklı bir şekilde hazırlanmasının da önemi ortaya çıkmaktadır.

Mardin ilindeki SHÇEK'e bağlı Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde suça sürüklenen ya da suç mağduru çocukların korunmaya muhtaç diğer çocuklarla aynı ortamda barındığı görülmüştür. Bu uygulamanın en yakın zamanda sonlandırılması uygun olacaktır. Benzer olarak, haklarında tedbir kararı verilen çocukların da kendi içlerinde ayrılmaları gerekmektedir. Zira her ne kadar ikisi de suçun mağduru olsa da suça sürüklenmiş çocuk eylemin aktif, suç mağduru çocuk ise pasif ögesidir. Bu bağlamda, bu çocukların rehabilitasyonları ve sonrasında barınma, korunma ve eğitimleri de ayrı olmalıdır.

SHÇEK kuruluşlarından kurum korumasına alınan çocuklara ve büyüklere ciddi olarak psikolojik destek ve rehabilitasyon hizmeti vermesi beklenmektedir. Mevcut insan kaynaklarındaki sayı yetersizliği ile bu fazla mümkün değildir. Genel olarak SHÇEK teşkilatının bütçe kaynaklı sıkıntılarının fazla olmadığı gözlemlenmektedir. Ancak varolan yapılanma içinde SHÇEK'in koruma, bakım ve sosyal rehabilitasyon açısından başta personel olmak üzere birtakım yetersizlikleri bulunmaktadır. Bu noktada, Sağlık Bakanlığı ile ortak bir çalışma yapılması, haklarında tedbir kararı verilen çocuklara verilecek hizmeti, amacına ulaştırma açısından faydalı olacaktır. Çocukların kuruluşlara gelmeden önce yaşadıkları sorunları aşabilmelerine yardımcı olabilecek mesleki çalışmaların yapılması sağlanmalıdır. Bu amaçla öncelikle yurt ve yuvalardaki psikolog sayısı arttırılmalı ve buralarda psikiyatr istihdam edilmelidir.

Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının bu alana olan farkındalığı artırılmalı, doğrudan yönetim sorumluluğu dışında kalan alanlarda kendileriyle işbirliği yoluna gidilmelidir. Ayrıca, her alanda olduğu gibi bu alanda da sivil toplumun kurumla ilişkisinin hukuki bir düzleme oturtulması gerekmekte, bu amaçla düzenlenecek mevzuatın, yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Kurumlarda kalan çocukların kolaylıkla ulaşabilecekleri, özel ilgi konusu oluşturan geniş bir dinlendirici ve eğlendirici donanım ve hizmet yelpazesi yaratılarak çocuklarımızın kurumda bulundukları zaman aralığı faydalı olarak değerlendirilmeli ve buradaki çocuklarımızın, geleceğimizin teminatı olan her çocuğumuz gibi topluma kazandırılması sağlanmalıdır.

SHÇEK kuruluşlarında çalışan sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyal çalışmacı sayısı ile üniversitelerdeki sosyal hizmet yüksek okullarının sayılarının veya mevcut bölüm kontenjanlarının ihtiyaç doğrultusunda artırılması sağlanmalıdır. Aynı zamanda söz konusu kadrolar için personel alımı esnasında, bu kişilerin genel sağlık raporlarında psikolojik tetkik ve test sonuçlarının bulunması da talep edilmelidir.

Kuruluşlarda çalışan personel için çalışma şartları gözden geçirilerek çalışılan bölüm veya birimin zorluğuna göre kendilerine özel hizmet tazminatı

ödenmesi, personelin hizmet içi eğitimlerinin yıl içinde farklı periyotlarla sağlanması, hizmet alımı yoluyla istihdam edilen personelin verdiği hizmetin uygunluğuna denk gelen sertifika eğitiminden geçirilmesi ve sertifikası olmayan personelin çalıştırılmaması da söz konusu kuruluşlarda verilen hizmetin kalitesini artırmada yardımcı olacaktır.

Risk haritasının çıkarılarak sosyal hizmet envanterinin hazırlanması ve buna yönelik olarak her yıl ikiden az olmamak üzere mülki idare amirlerinin başkanlığında, belediye başkanları, SHÇEK il müdürü, il emniyet müdürü, il milli eğitim müdürü ile mahalle ve köy muhtarlarının katılımıyla koordinasyon toplantılarının yapılması ve bu toplantı sonucunda, sosyal hizmete ihtiyaç duyan ya da duyması olası ailelerin ve aile fertlerinin tespitinin yapılarak önleyici hizmetlere ağırlık verilmesi sağlanmalıdır.

Bir başka dikkate değer husus, Mardin’de inceleme esnasında görüşülen çocuklardan yalnızca birinin böyle bir kurumda çalışarak insanlara yardımda bulunmanın güzel olacağına değinmesi, genel olarak çocuklarda böyle bir ihtimale karşı isteksizliğin görülmesidir. Bu durum, üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. “Çocukların bulundukları kurumlara ilişkin algısı nasıldır, buralar terk edilmişliğin bir yansımasını barındırmakta ve bu sebeple kötü anılar bırakan yerler midir, yoksa fedakâr ve örnek alınacak (rol modellerin) bulunduğu yerler midir?” soruları üzerinde düşünülüp, tartışılması gerekir. Büyük bir ihtimalle çocukların bulunduğu kuruma ilişkin gerçek algısı belirtilen iki uç ihtimalin arasında bir yerde konumlanacaktır. Bununla birlikte fiziki şartların iyileştirilmesi konusunda büyük mesafelerin alındığı gibi, söz konusu kurumlarda çalışanların/öğretmenlerin davranışlarıyla çocuklara iyi birer rol model olma ve onlara iyi rehberlik yapılması konusunda da mesafe alınmalıdır. EK1’deki tabloda görülebileceği gibi kurumdaki çocukların genel olarak derslerinde başarısız olduğu hesaba katıldığında, kurum içi rehberliğin büyük önem arz ettiği anlaşılabacaktır. Çocukların bir hedefe yönlendirilmesi, onlara bir amaç edindirilmesi meselesi de yine rehberlik konusuyla ilişkilidir.

Son olarak, korunmaya muhtaç çocukları bünyesinde barındırarak ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan ve dolayısıyla oldukça dikkat gerektiren bir görevi olan SHÇEK’e bağlı kuruluşların mülki idare amirleri başta olmak üzere diğer hiyerarşik amirlerince de ziyaret ve denetimlerinin sıklaştırılması gerekmektedir. İl bazında yapılan bu denetimlerin raporlarının Komisyonumuza ve ilgili Bakanlık Merkez birimine yıllık olarak gönderilmesi de denetimlerin verimliliğini artıracaktır. Ayrıca, Kurumlardaki çocuklar, sadece belli özel günlerde büyük gruplar halinde basına görüntü verilen ziyaretlere değil, onların anlaşılmasına ve desteklenmesine yönelik yılın her döneminde gerçekleştirilen ziyaretlere konu edilmelidir.

2. Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Hakkında

Yatılı İlköğretim Bölge Okulları nüfusu az ve dağınık, okulu bulunmayan veya ilköğretim hizmetlerinin götürülemediği yerleşim yerlerindeki zorunlu öğrenim çağındaki bulunan (6-14 yaş) öğrencilerin parasız ve yatılı, çevresindeki

öğrencilerin ise gündüzlü olarak eğitim-öğretim gördükleri ilköğretim okullarıdır. Yatılı ve pansiyonlu ilköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin barınma, beslenme, tedavi ve ilaç giderlerinin tamamı devlet tarafından karşılanır. Ayrıca, bu öğrencilere mevzuatta öngörülen miktar kadar da harçlık verilmektedir.

Okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan çocuklar ile maddi imkânlardan yoksun ailelerin çocuklarının ilköğretim hizmetlerine kavuşturulmasını sağlamak amacıyla açılan yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okullarında okuyan çocuklarımızın yiyecekleri, giyecekleri, ders kitapları, defterleri, harçlıkları, ders araç ve gereçleri ile her türlü giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

Yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim gören öğrencilerin, devletimizin denetimi ve gözetimi altında eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmaları ve bulundukları yörenin gelişimine katkıda bulunmaları hedeflenmektedir.

YİBO'ların kuruluşu, kurulduğu dönemdeki şartlar itibariyle birçok fayda ve hizmet sağlamıştır. Ancak günümüzde YİBO'ların gerek kendilerini yenileyememesi gerekse personel eksikliği ile maddi kaynak ve fiziksel sıkıntıları nedeniyle, çocukların eğitim ve gelişmelerine, hedeflenen ve arzu edilen katkıyı sağladığı hususunda şüpheler oluşmaktadır. YİBO'ların kendilerinden beklenen verimi sağlayabilmelerine yönelik olarak, orta ve uzun vadede yeniden yapılanması/yapılandırılması için gerekli çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığınca yapılmalıdır.

YİBO'ların, kısa vadede gerek yetişmiş insan kaynağı gerekse bütçe kaynakları bakımından eksiklikleri giderilmelidir. Okullarda, sıklıkla aday öğretmenler görevlendirilmektedir. YİBO'lara öğretmen atamaları herhangi bir seçime tabi tutulmamaktadır. Oysa bu kuruluşlarda görev yapan idareci, öğretmen ve personelin çocuklarla iletişimi artırma noktasında daha özel bir eğitime ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, bu okullara öğretmen atamaları seçimle yapılmalı ve YİBO öğretmenliği cazip hale getirilmelidir. Özellikle, atanacak idarecilerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik ile idarecilik alanlarında eğitim görmüş olanlar arasından seçilmesi, öğretmenlerin ise çocuk psikolojisi alanında yeterli eğitimlerden geçirilmesi sağlanmalıdır.

Mardin ilindeki YİBO'larda göze çarpan en büyük sorun mevcut kapasitelerinin altında hizmet veriyor olmalarıdır. Okul yatakhanelerinde pek çok atıl olarak bulunan mekân vardır. Ülkemizde pek çok ilköğretim okulunda 60-70 kişilik sınıflar olabilmekteyken incelenen YİBO'da bir sınıftaki öğrenci sayısı 25-30 kişidir. Yukarıda belirtildiği gibi atıl mekânların varlığı, öğrenci sayısının azlığını YİBO'larda pozitif ayrımcılık uygulanıyor şeklinde değerlendirmeye imkân vermemektedir. Özellikle artık kendine yüklenen misyonu yerine getiremeyen şehir merkezlerindeki YİBO binalarının başka amaçlarla kullanılabileceği düşünülmelidir. Mardin şehir merkezinde bulunan

bir YİBO'nun kız meslek lisesine dönüştürülmüş olması bu nedenle olumlu karşılanmıştır.

İncelemede bulunan Dark Sürücü Çağdaş Yaşam YİBO'da öğrenciler pek çok konudaki şikâyetlerini ve isteklerini Heyetimize iletmiştir. İstekler içerisinde temel yaşam gereksinimlerinden olan sıcak bir yerde barınma ve yeterli miktarda yiyeceğin sunulması talebi dahi yer almıştır. Fark edileceği üzere çocuklar yemekleri beğenmediklerinden değil, yemeklerin karınlarını doyurmadığından bahsetmişlerdir. Günümüz Türkiye'sinde bir eğitim kurumunda hala bu şikâyetlere muhatap kalmak üzücüdür. Bir kısım şikâyetlerin haklılığı inceleme esnasında tespit edilebilmiştir. Mesela çocukların kaldıkları yerin soğuk olduğu ve bulaşık makinesi arızalı olduğundan tabakların yeterince temiz olmadığı görülmüştür. Bulaşık makinesinin tamir edilmesi hususu söz konusu YİBO'da incelemede bulunan İl Milli Eğitim Müdürlüğü İlköğretim Müfettişleri Başkanlığınca hazırlanan geçmiş dönem raporlarında da belirtilen bir sorun olmasına karşın, çözüm konusunda neticeye ulaşılmamış olduğu üzülmüştür.

Yine, öğrenciler için karşılanan günlük üç öğün yemek iade bedelinin (4 lira 20 kuruş) oldukça düşük olduğu açıktır. Ziyaretimiz esnasında öğrencilerin karınlarının doymadığını belirtmesi de buna işaret etmektedir. Dolayısıyla, gelişme çağındaki bir çocuğun ihtiyacı olan gıdaların gerekli kalori hesabı yapılarak yeterli düzeyde sunulmasının, bunun için de söz konusu bedelin artırılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

YİBO'lar mevcut yapısı ve kapasiteleri bakımından, milli eğitim içinde hizmet veren kuruluşlardan en fazla ilgi ve denetime gereksinim duyan eğitim kurumlarıdır. Bu nedenle bu okulların denetimine daha fazla ağırlık verilmeli, ilköğretim müfettişlerinin gerçekleştirdiği mevcut denetim mekanizmasıyla yetinilmemeli ve başta ilin en üst yöneticisi durumunda olan il valisi ve diğer tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yöneticileri buradaki çocukların hamileri olmalıdır. Bu bağlamda 2009-2010 eğitim öğretim yılında Mardin İl Milli Eğitim Müdürlüğünce oluşturulan YİBO Rehberlik ve Denetleme Komisyonunun tüm yatılı okulları ziyaret etmiş olduğu ve ileriki dönemlerde de bu ziyaretlerin devam edeceği bilgisi olumlu bir gelişme olarak not edilmiştir.

Bu rapor sadece incelemede bulunan Mardin iline ait değerlendirme ve görüşlerden oluşmaktadır. Alt Komisyonumuz, inceleme konusu ile ilgili olarak, çalışmalarını tamamladıktan sonra genel bir inceleme raporu düzenleyecektir.

RAPOR EKLERİ:

**Ek 1. Musa Cihaner Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu
Müdürlüğündeki Çocuklara İlişkin Bilgiler**

Çocuk Mevcudu

	ÇOCUK YUVASI	KIZ YURDU	TOPLAM
Kayıtlı Sayısı	73	44	117
Fiilen Kalan	56	35	91

Eğitim Durumları

	ANA SINIFI	İLKÖĞRETİM	ORTA ÖĞRETİM	YÜKSEK ÖĞRETİM
Kız	8	22	20	10
Erkek	5	26	0	0

Çocukların Başarı Durumları

	BAŞARI DURUMU
Çocuk Yuvası	3,39
Kız Yurdu	3,66

Çocukların Aldıkları Takdir/Teşekkür Belgesi Sayıları

	TAKDİR BELGESİ ALAN	TEŞEKKÜR BELGESİ ALAN
Çocuk Yuvası	2	7
Kız Yurdu	7	3

Ek 2. Mardin Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Mevcut Öğrenci Sayısı ve Kapasite Durumu

2010-2011 ÖĞRETİM YILI			ÖĞRENCİ SAYISI			KAPASİTE DURUMU		
Sıra No	İlçe	Kurum adı	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
1	Dar-geçit	Gazi YİBO	155	150	305	260	260	520
2	Derik	Gazi YİBO	478	458	916	328	192	520
3	Kızıl-tepe	80. Yıl Kızıltepe Gazi YİBO	310	109	419	420	100	520
4	Mazı-dağı	Dark-Sürücü Çağdaş Yaşam YİBO	327	304	631	500	500	1000
5	Midyat	Gazi YİBO	242	186	428	360	160	520
6	Nusay-bin	Nusaybin Gazi YİBO	246	205	451	570	300	870
7	Ömerli	Ömerli Gazi YİBO	250	224	474	260	260	520
8	Savur	Nuri Cıngılhoğlu YİBO	256	136	392	200	0	200
9	Yeşilli	Yeşilli YİBO	244	276	520	320	160	480
İL TOPLAMI			2508	2028	4536	3218	1932	5150

Ek 3. Çocukların Karıştıkları Olaylar Dağılımı (İl ve İlçeler)

OLAYIN ADI	2009 YILI (İLK 10 AYI)	2010 YILI (İLK 10 AYI)
Kasten Öldürme	2	1
Kasten Yaralama	98	153
Gasp	5	3
Darp	24	3
Kap-Kaç	-	-
Hırsızlık	82	75
Diğer Suçlar	349	443
Toplam	560	678

Olaylara Karışan Şüpheli Çocuk Sayısı (İl ve İlçeler)

OLAYIN ADI	2009 YILI (İLK 10 AYI)	2010 YILI (İLK 10 AYI)
Kasten Öldürme	3	2
Kasten Yaralama	136	214
Gasp	11	1
Darp	38	2
Kap-Kaç	-	-
Hırsızlık	154	135
Diğer Suçlar	192	166
Toplam	534	520

EK-6

**DİYARBAKIR İLİ ÇOCUK YUVALARI, YETİŞTİRME YURTLARI,
ÇOCUK VE GENÇLİK MERKEZLERİ VE YATILI İLKÖĞRETİM
BÖLGE OKULLARI İNCELEME RAPORU**

I-BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23'üncü Dönem 4'üncü Yasama Yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci toplantısında, *Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde* incelemelerde bulunmak amacıyla, AK Parti İstanbul Milletvekili Mustafa Ataş, AK Parti Kırklareli Milletvekili Ahmet Gökhan Sarıçam, AK Parti Denizli Milletvekili Mithat Ekici, CHP Denizli Milletvekili Ali Rıza Ertemür, MHP İzmir Milletvekili Şenol Bal ve DSP İstanbul Milletvekili Ayşe Jale Ağırbaş'tan oluşan bir alt komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 11 Mart 2010 tarihli 36'ıncı toplantısında, söz konusu alt komisyonunun çalışma alanını *Milli Eğitim Bakanlığı Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını* da kapsayacak şekilde genişletmiştir.

11 Kasım 2010 tarihinde, 5'inci Yasama Yılı için çalışma programının belirlenmesi amacıyla toplanan Komisyon, sırasıyla Mardin ve Diyarbakır illerinde incelemede bulunma kararı almıştır.

Bu kapsamda Alt Komisyon, 26 Kasım 2010 tarihinde, Diyarbakır ilinde bulunan SHÇEK'e bağlı kuruluşlar ile 75. Yıl İMKB Yatılı İlköğretim Bölge Okulunu ziyaret etmiştir.

Komisyonu Mülkiye Başmüfettişi Mehmet Firik ile Komisyon Uzman Yardımcısı Abdussamed Sığırtaç eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, söz konusu kuruluşlarla ilgili herhangi bir başvuru olmaksızın resen bu konuda çalışma kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Alt Komisyon; yurt çapında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) bağlı çocuk yuvaları, çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk ve gençlik merkezlerini ziyaret etmek, bu kuruluşların fiziksel şartları ve personel durumları başta olmak üzere yaşam koşullarını incelemek, uygulamaların mevzuata uygunluğunu kontrol etmek, kuruluşlarda bulunan çocuk ve gençlerle görüşerek olası şikâyetlerini dinlemek, özellikle kayıp çocuklar başta olmak üzere SHÇEK'e bağlı kurumlardan izinsiz ayrılanlarla ilgili olarak kurumlar arasındaki koordinasyonun nasıl sağlandığını araştırmak, kuruluş personeline çocuk haklarına ve kurumda bulunan çocukların gelişimine yönelik uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşmasına katkı sağlamak, olası sorunları tespit etmek ve iyileştirici çalışmaların gerçekleşmesi

için alınacak tedbirleri belirlemek amacıyla kurulmuştur. Yine benzer amaçlar güdülerek inceleme kapsamına Yatılı ilköğretim Bölge Okulları da alınmıştır.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Komisyon oluşturmuş olduğu Alt Komisyon marifetiyle, inceleme konusu olayların incelenmesinde;

a) Valilik, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı ve İl Milli Eğitim Müdürlüğünden inceleme amacına yönelik bilgi almak,

b) Kuruluşların fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,

c) Kuruluşlarda yaşayan çocuk ve gençlerle, ilgili personelin bulunmadığı ortamda görüşmelerde bulunmak, yöntemini uygulamıştır.

V. İLGİLİ MEVZUAT

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Yuvaları Yönetmeliği

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Çocuk Suçları ile Mücadele Yönetmeliği

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

VI. İNCELEMELER

Alt Komisyonumuz, Diyarbakır iline yaptığı ziyarette ilk olarak, Valilik binasında, Vali Mustafa Toprak başkanlığındaki, İl Sosyal Hizmetler Müdürü, İl Milli Eğitim Müdürü, İl Emniyet Müdürü, İl Jandarma Alay Komutanı ve uzmanlardan oluşan heyetin sunumlarına katılmıştır.

1. İl Milli Eğitim Müdürü Sayın Zülfi Toman'ın Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

• İl genelinde bulunan 1.112 İlköğretim Okulundan 13 tanesi Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) olarak kullanılmaktadır. YİBO'ların yatılı öğrenci kontenjanı 5854 olup bu okullarda 1762 kız öğrenci, 3111 erkek öğrenci eğitim ve öğrenim görmektedir. 1001 kişilik kontenjan (%16) kullanılmamaktadır. Diyarbakır genelinde bulunan YİBO'lar, kapasite ve kullanım durumları hakkında detaylı bilgi için bkz. Ek-1 syf 118.

• YİBO'ların 10 tanesi oda sistemiyle, 3 tanesi ise koğu sistemiyle hizmet sunmakta olup, bu okullarda 1.762'si kız, 3.111'i erkek olmak üzere

toplam 4.873 öğrenci yatılı olarak, 823 öğrenci ise gündüzlü olarak eğitim öğretim görmektedir.

- YİBO'larda temizlik, yemek vb. genel ihtiyaçlar hizmet alımı yoluyla yürütülmekte olup, genel olarak personel ihtiyacı bulunmamaktadır.

- Eğitim Müfettişleri tarafından yapılan rutin rehberlik ve denetim ziyaretleri dışında YİBO'ların da içerisinde bulunduğu tüm okullar gruplar halinde milli eğitim müdür yardımcısı ve şube müdürlerinin sorumluluğuna verilmiş olup periyodik olarak denetim amaçlı ziyaretler yapılmaktadır.

- İl genelinde öğretmen ihtiyacı ek ders ücreti karşılığı öğretmen görevlendirilmesi suretiyle yerel imkânlarla çözülmüş olup, okullarda boş geçen ders bulunmamaktadır.

- Çocuk Mahkemeleri tarafından Milli Eğitim Müdürlüğünün çalışma alanına giren konularla ilgili olarak Denetim Serbestlik uygulanması kararı verilen; 2005 yılında 16, 2006 yılında 15, 2007 yılında 71, 2008 yılında 79, 2009 yılında 141, 2010 yılında 77 kişi olmak üzere toplam 399 öğrenciye yönelik çalışma yapmak üzere 3 Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen görevlendirilmiş olup, yapılan çalışmalara ilişkin hazırlanan raporlar ilgili makamlara iletilmiştir.

- Öğrenciler arasında paylaşma, dayanışma, arkadaşlık ve sorumluluk duygularını geliştirmek ve yoğunlaştırmak amacıyla, "Akran Eğitimi" ve "Ben İyi Oluyum" projeleri uygulamaya konmuştur.

- Zorunlu ilköğretim çağında olup, öğrenimlerini yaşitlarıyla birlikte yapamamış olan 10-14 yaş grubundaki çocukların ilköğretime devamlarını sağlamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ve uygulama konan Yetiştirici Sınıf Öğretim Programları (YSÖP) kapsamında İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde komisyonlar oluşturularak 2008-2010 Eğitim Öğretim Yıllarında 3.434 öğrencinin açılan özel sınıflardan faydalanması sağlanmıştır.

- Zorunlu ilköğretim kapsamında yolu, okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan çocuklar ile maddi imkânlardan yoksun ailelerin çocuklarının ilköğretim hizmetlerine kavuşturulmasını sağlamak amacıyla açılan YİBO'ları diğer okullardan ayıran en önemli özellik, eğitim döneminde öğrencilerin zamanlarının tamamını bu okullarda geçiriyor olmasıdır. Bu durum olumlu etkilerin yanı sıra çocukların ev ortamından ve aile bireylerinin sevgisinden uzakta olmasının getirebileceği olumsuzlukları da kendi içinde barındırmaktadır.

- YİBO'ların kuruluşu, kurulduğu dönemdeki şartlar itibarıyla birçok fayda ve hizmet sağlamıştır. Burada okuyan çocukların yiyecekleri, giyecekleri, ders kitapları, harçlıkları, ders araç ve gereçleri ile her türlü giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

- YİBO'larda okuyan öğrencilerin çoğunun kırsal kesimden geliyor olması, kültür seviyelerinin düşük olması, davranış bozuklukları göstermeleri gibi durumların giderilmesi çalışmaları kapsamında her YİBO'ya 1 kadın 1 erkek rehber öğretmenin atanması gerekmektedir.

• YİBO'larda okuyan öğrencilerin yaşam standartlarını yükseltmek, bu kapsamda sağlıklı ve dengeli beslenmelerini sağlamak, okulun var olan fiziki sorunlarını gidermek, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerinin artırılmasını sağlamak, YİBO'ları cazibe merkezleri haline getirecektir.

• Fiziki durum kaynaklı sorunlar ve çözüm önerileri aşağıdaki gibidir;

1- Koşuş sisteminden oda tipi sistemine geçilmesi (Çınar, Kulp, Dicle Kocaaalan YİBO'larda koşuş sistemi uygulanmaktadır),
2- Öğretmen lojmanları, spor salonu ve benzeri sosyal kompleks alanları olmayan YİBO'ların bu eksikliklerinin giderilmesi,

3- Banyo koşullarının yetersizliği (Tüm okullarda kabin sistemine geçilmesi),

4- Etüt salonlarının fiziki koşullarının düzensiz olması,

5- Belletici odalarının fonksiyonel ve donanımlı olmayışı,

6- Onarım ihtiyacı olan YİBO'ların onarılması.

• Personel kaynaklı sorunlar ve çözüm önerileri aşağıdaki gibidir;

1-YİBO'lara en az 5 yıl deneyimli ve mülakat sınavıyla öğretmenlerin atanması (stajyer ve asker öğretmenlerin atanmaması),

2- Psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisinin etkin hale getirilmesi,

3-Anne-baba sevgisi eksenli yaklaşımların eksikliğinin giderilmesi,

4-Bu okullardaki kadrolu öğretmen ve personelin geçici görevle başka okullarda görevlendirilmemesi,

5- YİBO'larda diyetisyen ve hemşire bulundurulması,

6- YİBO'larda çalışan idareci, öğretmen ve diğer personele (aşçı, memur, gece bekçisi ve yardımcı hizmetler) periyodik olarak YİBO öğrencilerinin karakteristik özellikleri hakkında hizmet içi eğitim seminerleri ve konferansların verilmesi.

• Kırsal kesimde ikamet eden, tarım ve hayvancılıkla uğraşan çok çocuklu, eğitim düzeyi düşük ailelerin olumsuz yaklaşımları ile ailelerin öğrencileri ziyaret etmemeleri de öğrencilerin başarı düzeylerini etkilemektedir.

• Gündüzlü öğrencilerin YİBO'larda okumasının psikolojik etkisi, ortak yaşam becerileri hakkında bilgi eksikliği, büyük çocukların küçük çocuklara baskı kurmaya çalışması ve temizlik alışkanlıklarının yetersizliği de öğrenci kaynaklı sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

• İl Milli Eğitim Müdürlüğü YİBO'lar şubesi olarak yapılan incelemelerde harcama kalemleri, fiziki durum, temizlik, tutulan defter ve dosyalar ile rehberlik alanında yapılan çalışmalar gözden geçirilmiştir.

• Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve sorunlarını tespit etmek için öğrencilere anketler uygulanmıştır. Anketler değerlendirmeye alınarak her YİBO'da yaşanan sorunlar ve eksikliklerin tespiti yapılarak bu doğrultuda raporlar hazırlanmıştır.

• Bunun neticesinde tüm YİBO müdürleri ile toplantı yapılarak tespit edilen problemler, yaşanan sıkıntılar ve çözüm önerileri kendilerine

anlatılmıştır. Daha iyi bir YİBO ve daha aydınlık bir gelecek için öğrencilere nasıl davranılacağı, sağlıklı iletişim yolları hususlarında bilgiler verilmiştir.

• Toplantı sonunda YİBO Müdürlerinin iletişimlerini arttırmak, mevcut sorunları çözmek ve bu konularda bilgi paylaşımı yapmak için toplantıların her ay tekrarlanmasına karar verilmiştir.

2. İl Sosyal Hizmetler Müdürü Sayın Oktay Taş'ın Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

• İl genelinde SHÇEK'e bağlı 9 kuruluş ve 3 çocuk evi hizmet vermektedir. Bunlar;

- Erkek Yetiştirme Yurdu,
- Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu,
- Yenişehir Çocuk Yuvası,
- Seyrantepe Toplum Merkezi,
- Melikahmet Toplum Merkezi,
- 75. Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi,
- Şehitlik Çocuk ve Gençlik Merkezi,
- Kadın Konukevi,
- Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi,
- Nergis, Dicle ve Fırat Çocuk Evleri'dir.

• 7- 12 yaş grubu korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren ve kapasitesi 50 olan *Yenişehir Çocuk Yuvasında* 84 çocuk kayıtlıdır. Kurulusta fiilen 46 çocuk kalmakta, 37 çocuk Ayni Nakdi Yardım (ANY) desteğiyle aile / akraba yanında kalmaktadır. 1 çocuk ise yatılı okulda eğitimine devam etmektedir.

• Kurulustan izinsiz ayrılan çocuk bulunmamaktadır.

• Kurumda müdür, 2 müdür yardımcısı, 1 psikolog, 1 çocuk gelişimcisi, 6 öğretmen, 1 hemşire, 3 çocuk eğiticisi, 1 ambar memuru, 6 bakıcı anne, 1 satın alma görevlisi, 1 teknisyen, 1 teknisyen yardımcısı, 1 bekçi, 1 daktilograf, 1 kaloriferci, 1 şoför, 6 hizmetli olmak üzere toplam 35 personel kadrolu olarak görev yapmaktadır.

• Ayrıca 4 güvenlik, 10 bakım ve 5 de temizlik görevlisi olmak üzere toplam 19 personel özel hizmet alımı kapsamında çalışmaktadır.

• Genel Müdürlüğümüzce gönderilen ödenekler kapsamında kuruluşun tüm ihtiyaçları karşılanarak kuruluşumuzun fiziksel koşulları çocukların psiko-sosyal gelişimlerine katkı sağlayacak şekilde tefriş edilmiştir.

• 2006 yılından itibaren mamul yemek alımı yapılmaktadır.

• Yuvada kalan çocukların 2009 – 2010 Eğitim Öğretim yılı sonu karne başarı ortalamaları 4.10'dur.

• 1979 yılında hizmete açılan *Erkek Yetiştirme Yurdu*nun fiziki yapısı Genel Müdürlükçe gönderilen ödenekler kapsamında koğuş sisteminden oda sistemine dönüştürülmüş, çocuk ve gençlerimiz için ev ortamına yakın bir şekilde tefriş edilmiştir.

- 13-18 yaş grubu korumaya muhtaç erkek çocukların kaldığı Kurumun kapasitesi 80 olup kayıtlı çocuk sayısı 94'tür.

- 62 çocuk kuruluşa fiilen kalmakta, 12 çocuk Ayni Nakdi Yardım (ANY) desteğiyle aile / akraba yanında kalmakta, 4 çocuk yatılı okulda eğitimine devam etmekte, 10 çocuk yüksek öğrenime devam etmektedir. Kuruluştan izinsiz ayrılmış olan çocuk sayısı ise 5'tir.

- Kuruluşumuzda müdür, 3 müdür yardımcısı, 1 sosyal çalışmacı, 1 psikolog, 8 öğretmen, 1 hemşire, 1 yurt yönetim memuru, 1 veri hazırlama kontrol işletmeni, 1 satın alma görevlisi, 1 teknisyen yardımcısı, 1 din görevlisi, 2 memur, 2 aşçı, 2 bekçi, 1 daktilograf, 1 şoför, 5 hizmetli olmak üzere 35 personel kadrolu olarak görev yapmaktadır.

- Ayrıca 3 güvenlik 5 temizlik olmak üzere toplam 8 personel özel hizmet alımı kapsamında çalışmaktadır.

- 2006 yılından itibaren kuruluşa mamul yemek alımı yapılmaktadır.

- Kuruluşa çocuklar için çok amaçlı salon, halı saha, basketbol ve voleybol sahası, hobi ve etkinlik odaları ve kütüphane hizmet vermektedir.

- 2005 yılında hizmete giren *Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu*nda, 0-6 yaş çocuklar ile 13-18 yaş kız çocukları koruma ve bakım altındadır. Ayrıca ilde henüz Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi bulunmadığından 5395 sayılı Kanun kapsamında gelen kız çocuklarına da kuruluşun bir bölümünde hizmet verilmektedir.

- Kuruluşa müdür, 2 müdür yardımcısı, 3 sosyal çalışmacı, 2 psikolog, 1 çocuk gelişimcisi, 1 sosyolog, 9 öğretmen, 1 yurt yönetim memuru, 2 bakıcı anne, 4 çocuk eğiticisi, 2 usta öğretici, 4 hemşire, 5 memur, 1 aşçı, 3 şoför, 1 terzi, 1 daktilograf, 7 hizmetli olmak üzere toplam 50 personel kadrolu olarak görev yapmaktadır. Ayrıca toplam 46 personel özel hizmet alımı kapsamında çalışmaktadır.

- 0-6 yaş Çocuk Yuvası bölümü 50 kişi kapasitelidir. Bu kuruluşa 47 kayıtlı çocuk olup, 39 çocuk fiilen kalmaktadır.

- 75 kişi kapasiteli kız yurdunda 87 kayıtlı çocuk olup fiilen kalan çocuk sayısı 60'tır.

- Toplam kapasitesi 125 olan kuruluşa toplam 134 çocuk kayıtlıdır. Bu çocukların 99'u kuruluşa fiilen kalmakta, 18 çocuk ANY desteğiyle aile / akraba yanında kalmakta, 4 çocuk yatılı okulda eğitimine devam etmekte, 2 çocuk yüksek öğrenime devam etmekte ve 1 çocuk ise koruyucu aile yanında bulunmaktadır.

- Kuruluştan izinsiz ayrılmış olan çocuk sayısı 10'dur. Bu çocukların tamamı 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında tedbir kararı ile kuruluşa gelen çocuklardır. Bu durumdaki çocuklarımız ağırlıklı olarak kuruluş bakımını reddetmekte ve kuruluşu izinsiz terk etmektedirler.

- Kuruluş 2 kişilik odalar şeklinde ev ortamına yakın bir şekilde planlanmış ve tüm ihtiyaçları Genel Müdürlükçe gönderilen ödeneklerden karşılanmaktadır.

- Kuruluşumuzda; bilgisayar laboratuvarı, kütüphane, hobi ve etkinlik odaları, basketbol, hentbol, voleybol sahası ve tenis kortu bulunmaktadır.

- *Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi*, 0-12 karma ve 13 yaş üzeri zihinsel engelli bayanlara hizmet veren 80 kapasiteli kuruluşta 74 özürlü vatandaş kayıtlıdır. Kuruluşta fiilen 71 özürümüz kalmaktadır.

- Kuruluşta müdür, 1 müdür yardımcısı, 1 sosyal çalışmacı, 1 psikolog, 1 çocuk gelişimcisi, 2 öğretmen, 2 hemşire, 1 fizyoterapist, 1 sağlık memuru, 4 memur, 1 ambar memuru, 1 daktilograf, 1 kaloriferci, 6 hizmetli olmak üzere 24 personel kadrolu olarak görev yapmaktadır. Ayrıca toplam 73 personel özel hizmet alımı kapsamında çalışmaktadır.

- Kuruluşta kayıtlı 74 özürlerden biri koruyucu aile yanında kalmaktadır. 1 özür Ayni Nakdi Yardım desteğiyle aile yanına verilmiştir. 1 özür kuruluşa izinsiz terk etmiştir.

- Kuruluşta hizmet alan kimsesiz özürler için resim, ahşap boyama, takı tasarımı ve el işi atölyeleri hizmet vermektedir.

- *75. Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi*, sokakta yaşayan-çalışan çocuklara yönelik hizmet vermektedir. Kuruluşta bugüne kadar 1268 çocuğun rehabilitasyon hizmetleri yapılmış, 957 çocuğun rehabilitasyon süreci sonuçlanmış ve kuruluşla ilişkisi kesilmiştir.

- 957 çocuktan 146'sı kendi isteği ile 10'u işe yerleştirme suretiyle, 751'i aile yanına döndürülerek, 41'i 18 yaşını doldurması ve 8'i başka kuruluşlara nakil olmak suretiyle dosyaları kapatılmıştır.

- Rehabilitasyon süreci devam eden mevcut 311 çocuktan 2'i kız, 45'i erkek olmak üzere toplam 47 çocuk eğitime devam etmemektedir. Eğitime devam eden 264 çocuktan 244'ü gündüzlü ilköğretim okullarına, 2'si yatılı ilköğretim bölge okuluna, 18'i ise ortaöğretim kurumlarına devam etmektedir.

- *Şehitlik Çocuk ve Gençlik Merkezi*, hizmet vermeye başladığı 2006 yılından itibaren bugüne kadar 370 çocuğun sosyal incelemesi yapılarak ailelerin içinde bulunduğu durum tespiti edilmiştir. 81 çocuğun ise verdiği adreslere ulaşılammış ve incelemeleri yapılamamıştır.

- İncelemesi yapılan çocuklardan 104'ü kayıt altına alınmıştır. Sosyal inceleme ve psiko-sosyal inceleme dışında aileye rehberlik ve güven ilişkisi kurabilmek için 983 aile görüşmesi gerçekleştirilmiştir.

- Kuruluşta bulunan çocuklarla toplam 257 bireysel görüşme yapılmıştır. Bireysel görüşmelerde çocuklardan madde bağımlısı olan 43 çocukta tedavileri için Madde Bağımlıları Tedavi Merkezine yönlendirilmişlerdir.

- Kuruluşta kayıtlı olup öğrenimine devam etmeyen 47 çocuk SRAP kapsamında ustalar denetiminde mesleki iş ve beceri kazanmaları için çeşitli kamu kurum atölyelerine Valilik Oluru ile yönlendirilmiştir.

- Kuruluş 2007 Mart ayından itibaren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde mahkemece hakkında tedbir kararı uygulanan çocukların kararının uygulanması ve Valilik adına il koordinasyonu yapmakla görevlendirilmiştir.
- Çocuk haklarının yayılması ve geliştirilmesi için kuruluştaki Çocuk Hakları İl Komitesi kurulmuş olup 15 çocuk üye ile sokakta yaşayan veya çalışan çocuklara yönelik sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerde bulunmaktadır.
- Ayrıca kuruluş bünyesinde SODES kapsamında desteklenen Diyarbakır Madde Bağımlıları ile Mücadele ve Rehabilitasyon Merkezi de (DİMAB-MER) Mart 2009 tarihinden bu yana madde bağımlısı çocuklara rehabilitasyon hizmet vermektedir.
- Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünce 2006 yılında yapılan alan çalışmasında 3302 sokakta çalışan çocuğa ulaşılmıştır. 2008 yılında bu sayının 2470'e, 2010 yılında ise 1649'a düştüğü tespit edilmiştir.
- Sokakta çalışan çocuk sayısındaki düşüşte Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile ilgili diğer kurumlarının ortak çalışmalarının yanı sıra sokağın risklerine ilişkin ailelerdeki bilinç düzeyinin artmasının da önemli bir rolü olduğu ifade edilmektedir.
- *Kadın Konukevi*, 12 kişi kapasiteyle hizmet vermekte olup kuruluştaki şu an 12 kadın ve 4 çocuk bulunmaktadır.
- Yeni bir sosyal hizmet modeli olan çocuk evi uygulaması kapsamında, Dicle Çocuk Evinde 6 erkek, Fırat Çocuk Evinde 6 erkek ve Nergis Çocuk Evinde 6 kız çocuğu bulunmaktadır. Dördüncü çocuk evinin açılış işlemlerine başlanmış olup hazırlıklar devam etmektedir.
- İl genelinde 2006 yılına kadar nakdi yardımla desteklenen çocuk sayısı 100 iken Genel Müdürlüğün bütçe ve personel desteğiyle bu sayı her yıl düzenli olarak arttırılmıştır. Bugün itibariyle 750 çocuk bu hizmetten yararlanmaktadır.
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında karar verilen ve işlem başlatılan çocuk sayılarına dair bilgiler için bkz. Ek-2 syf 120.
- Tedbir Kararları uygulanmasında; kararlarda belirtilen adresin yanlış olması, kararın verildiği tarihte çocuğun 18 yaş üstü olması, çocuğun cezaevinde olması ve başka mahkeme tarafından da cezaevinde olan çocuk hakkında tedbir kararı verilmesi, ailenin verilen kararı reddetmesi ve tedbir kararları ile ilgili kuruluşlara hizmet içi eğitim verilmemesi gibi sorunlar yaşanmaktadır.
- 2003 – 2010 yılları arasında il genelindeki SHÇEK kuruluşlarında koruma ve bakım altına alınan çocuk sayıları için bkz. Ek-3 syf. 120.
- 2007–2010 yılları arasında gerçekleşen evlat edinme hizmetleri için bkz. Ek-4 syf 121.
- Bölgenin çok çocuklu aile yapısı, geleneksel yapı ve sosyo-ekonomik yoksunluk gibi nedenler ile koruyucu aile olmaya aileler tereddütle yaklaşmakta ve koruyucu aile bulmakta sıkıntı yaşanmaktadır. 2010 yılı Kasım ayı itibariyle

yapılan 11 müracaatın 7'si olumlu sonuçlanmış ve çocuklar koruyucu aile yanına yerleştirilmiştir.

- Yine bölgenin geleneksel yapısını korumuş olması huzurevi başvurularını sınırlamakta, yapılan başvurulardan sonra yapılan incelemelerde ailelerin bu durumu onaylamadığı ve başvuru sahiplerinin bu taleplerinden vazgeçtikleri görülmektedir. 2006–2010 yılları arasında yaşlı bakım hizmetleri için yapılan müracaatlar ve sonuçları için bkz. Ek-5 syf 121.

- Sayın TAŞ, ihtiyaç ve sorunlar ile sosyal hizmetler alanında gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin ise şu bilgileri aktarmıştır:

“Valilik ek binası 3. Katta hizmet vermekte olan Müdürlüğümüz özellikle yaşlı ve özürllülere yönelik çalışmalar yapan bir kuruluş olduğu göz önünde bulundurulduğunda, binanın fiziksel özellikleri Müdürlüğümüzün hizmet sunduğu müracaatçı kesimine yönelik ciddi problemler yarattığı gözlemlenmiştir. Bu kapsamda İl Müdürlüğümüzün hizmet binasının yatırım programındaki Toplum Merkezlerinden birinin açılması halinde ilgili yere taşınması planlanmıştır.

İl Müdürlüğümüz 4 merkez ilçe ile bağlı 13 ilçeye hizmet vermektedir. İlçelerimizin hiç birinde personel yetersizliği nedeniyle İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü kurulamamıştır. Tüm müracaatlar İl Müdürlüğümüzce değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Genel Müdürlüğümüzce son yıllarda verilen personel desteğine rağmen mevcut meslek elemanı sayımız yetersiz kalmaktadır. Meslek elemanı ihtiyacının karşılanması durumunda psikolojik, sosyal ve ekonomik yoksunluk içerisinde olan bireylerin ihtiyaçları daha ivedi olarak giderilecektir.

İlimizde sosyal hizmetler açısından en önemli sorunlardan biri sokakta çalışan çocuklar sorunudur. Bu sorunun çözümüne yönelik “Çocuk ve Gençlik Merkezleri” ile “Toplum Merkezlerinin” sayısının arttırılması planlanmış, yatırım programına alınmış ve işlemleri devam etmektedir.

Sokakta çalışan çocuk sorunu veya genel anlamda risk altındaki çocuklar sorununun çözümü için ülke genelinde tüm ilköğretim ve liselerde tam gün eğitime geçilmesi büyük önem arz etmektedir. Buna paralel olarak okullarımızın sosyal ve sportif donatılarının güçlendirilmesi çocukların sokakla ilintilerini azaltacak ve okullarımız çocuk ve gençlerimiz için eğitim-öğretimin yanında sosyal bir ortam haline gelmiş olacaktır. Böylece çocuk ve gençlerimiz günlük zamanlarının çoğunu, kontrol edilebilir ve güvenli mekânlarda geçirecektir.

Yine sosyal hizmet uygulamaları kapsamında ilimizin önemli bir sorunu da 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile birlikte kurumumuzun sorumluluğuna verilen suça sürüklenen, suç mağduru çocuklar ile ihmal veya istismar edilmiş çocukların rehabilitasyonu sorunudur. Şu an itibariyle bu çocuklarımızın rehabilitasyon hizmetleri Müdürlüğümüze bağlı kız ve erkek yetiştirme yurdu müdürlüklerinde yerine getirilmektedir. Bu durum da uygulamada ciddi sorunlara yol açmaktadır. Söz konusu sorunun çözümü amacıyla Bakım ve

Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ile Yatılı Çocuk ve Gençlik Merkezi hizmet kuruluşları yatırım programına alınmıştır. Bunlardan Yatılı Çocuk ve Gençlik Merkezinin inşaat ihalesi 19.05.2010 tarihinde yapılmıştır. Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi inşaat ihalesi ise 22.11.2010 yapılmıştır. Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi için ise yer tahsis işlemleri devam etmektedir. Bu merkezlerin ivedilikle yaygınlaştırılması gerekmektedir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında uygulanan “Aile İçi Danışmanlık Tedbir Kararı”, tedbir kararları arasında en verimli sonuç alınacak uygulama olmasına karşın ailelerin henüz bu konuda yeterli bilince sahip olmaması nedeniyle sıkıntı yaşanmakta; bunun yanı sıra özellikle göçebe, yılın belirli dönemlerinde il dışında çalışan ailelerin çocukları olmaları nedeniyle periyodik görüşmelerde aksamalar olmaktadır.

Birden fazla sosyal yardım kurumunun kendi mevzuatına uygun ailelere sosyal yardım bağlaması nedeniyle vatandaşlar, bunun bilincinde olmamadan kaynaklı en düzenli ve en yüksek tutarda olan sosyal yardımı veren kurumumuza müracaat etmekte, mevzuatımıza uygun olmayan vatandaşlar bu nedenle gereksiz bir iş yoğunluğuna sebep vermektedir. Ayrıca sosyal yardımlardaki dağınıklık ve düzensizliğin önlenerek sosyal yardımların tek çatı altında toplanması ve sağlıklı bir takip sisteminin kurulması hak sahiplerinin mağduriyetini önleyecektir.

3413 sayılı Kanun kapsamında koruma altına alınan çocukların reşit olması sonrasında işe yerleştirilmeleri, ailelerin çocuklarını kurum bakımına vermek amacıyla çeşitli yollara başvurmalarına neden olmakta, bu durum ailelere iş garantisi için çocuktan kopma ve dolayısıyla aile bağlarının zayıflaması sonucunu beraberinde getirmektedir.

Özürlü bakım ücreti ile 2022 sayılı yasa kapsamında verilen özürlü maaşı vatandaşlarca birbirine karıştırılmakta, bu durumda hizmeti veren her iki kurumda da gereksiz yoğunluğa yol açmaktadır.

Çocukların kuruluş bakımına alınması sürecinde özellikle kimsesi olmayan kadınlar (anne) ile ilgili kalıcı çözümler bulunamamakta, bu durumda çocukların kuruluş bakımına alınması süreci sonrası sürekli bir istihdam olanağı yaratılamayan vasıfsız kadınlar yalnız başına kalabilmektedir.

Aynı şekilde Kadın Konukevinde kalmakta olan kadınlarla ilgili, vasıfsız olmaları durumunda aileye geri dönememeleri durumunda kalıcı çözümler bulunması noktasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Sıkıntı yaşadığı güne değin herhangi bir sektöre çalışmamış olan kadın, özel sektörde çalışma konusunda uyum sorunu yaşamaktadır. Alternatif çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Sosyal hizmet uygulamalarının daha sağlıklı ve güçlü bir şekilde uygulanması ve insan odaklı sosyal politikaların güçlü bir şekilde yaygınlaşması için Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Kadının statüsü Genel Müdürlüğü, Aile Araştırmaları Kurumu Genel Müdürlüğü ve

Özürlüler İdaresi Başkanlığının bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığının Sosyal Hizmetler Bakanlığı şeklinde İcracı bakanlığa dönüştürülmesi hizmetlerin daha güçlü ve eşgüdüm içerisinde sunulmasını sağlayacak ve kurumsallaşmayı hızlandıracaktır.

Dezavantajlı gruplarla çalışan sosyal hizmet çalışanlarının çalışma şartları yeniden planlanmalı ve özlük hakları iyileştirilmelidir. Bunun olması halinde kuruma daha nitelikli personel akışı sağlanacak ve böylece hizmetlerden yararlananlara daha profesyonel hizmet sunulacaktır. Sosyal hizmet çalışanlarının tükenmişlik duygusuna kapılmasını önlemek ve motivasyonlarının artırılması için yüksek düzeyde yıpranmaları göz önüne alınarak 4 ayda bir zorunlu izne tabi tutulmalarını sağlayacak düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir.”

3. İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğünün Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğü olarak çocuklara yönelik hizmet vermekte iken, 28/12/2001 tarihli Valilik Oluru ile Çocuk Şube Müdürlüğü faaliyete geçmiştir.

- Halen 1 şube müdürü, 1 emniyet amiri, 2 komiser yardımcısı, 1 sosyal çalışmacı, 40 polis memuru ve 1 Ç.M. bekçisi olmak üzere toplam 46 personel ile hizmet vermeye devam etmektedir.

- 2009 ve 2010 yıllarında çocukların karıştığı suçların sayısı ve dağılımı için bkz. Ek-6 syf 122.

- Şube Müdürlüğünün kayıp çocuklarla ilgili görevleri; kayıp müracaatı bulunan çocukların Türkiye genelinde aranır duruma gelmesi için veri girişlerinin yapılması, kayıp durumunda bulunan çocuklar için mevzuatın gerektirdiği bütün arama ve araştırma faaliyetlerinin yürütülmesi, bulunan çocukların ifadelerinin alınıp gerektiğinde savcılık ile irtibata geçilerek ailesine veya ilgili kuruma teslim edilmesi işlemlerini içermektedir.

- Kayıp çocuk istatistikleri için bkz. Ek-7 syf. 122.

- Valilik Bünyesinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na dayalı olarak oluşturulan İl Çocuk Koordinasyon Biriminin, suça sürüklenen ve suça maruz kalan çocukların rehabilitasyonu sürecinde merkezi bir birim olarak çalışmalarını yoğunlaştırması gerekmektedir.

- Bu amaçla, İl Çocuk Koordinasyon Biriminin Vali veya Valinin görevlendireceği Vali Yardımcısı başkanlığında kararlar alması ve Birimin icra ve yaptırım fonksiyonlarını haiz olması; Çocuk Koordinasyon Biriminde görevlendirilecek meslek elemanlarının konusunda hakim, deneyimli, bölgenin sosyo-kültürel yapısını, kurum ve kuruluşların güçlü ve zayıf yönlerini bilen bir yapıda olmalarının sağlanması; görevlendirilecek meslek elemanlarının, sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerden oluşması; muhtarlar, din görevlileri, sivil toplum örgütlerinin yöneticileri gibi kanaat önderlerinin de kamuoyu bilgilendirme ve aile çalışmalarında yardımcı

olmaları; Mahkeme sürecinde istenen ve Koordinasyon Biriminde görevli meslek elemanlarınca hazırlanan Sosyal İnceleme Raporlarında önerilen tedbir kararlarının Mahkeme tarafından mutlak suretle dikkate alınması gerekmektedir.

- Hazırlanan sosyal inceleme raporlarında tespit edilen ilköğretimi tamamlayamamış çocukların mesleki eğitime yönlendirilmesi hususunda ilgili mevzuatın değişmesi gerekmektedir.

- Mahkemelerce, haklarında danışmanlık ve tedbir kararı verilen çocukların alınan kararlara istinaden devam ettikleri okullardaki rehberlik servislerinden yararlandırılması gerekmektedir.

- Hakkında sağlık tedbiri kararı verilen çocukların hastane tedavi ve tetkikleri ve ilaçlarının SGK tarafından ücretsiz olarak karşılanması sağlanmalıdır.

- 7- 19 yaş Aile Eğitimi Uygulamaları İl Çocuk Koordinasyon Birimi koordinatörlüğünde işlevsel olarak hayata geçirilmelidir.

- İl Müftülükleri ve bağlı kurumlarınca verilen hutbe, sohbet ve vaazlarda, aile ve risk altındaki çocuk konusu sıklıkla gündeme getirilmelidir.

- Suça sürüklenen ve suça maruz kalan çocukların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde, daha sağlıklı sosyal ve fiziksel bir yapının oluşturulması için il özel idareleri ile yerel yönetimler bu konuda teşvik edilmelidir.

- Suça sürüklenen ve suça maruz kalan çocukların rehabilitasyon süreçlerinin daha sağlıklı ve profesyonel yürütülebilmesi için gerekli meslek elemanlarının yetiştirecek bölümler Dicle Üniversitesi bünyesinde açılmalı, mevcut olan bölümlerin geliştirilmesi için önlem alınmalıdır.

- Üniversitelerde yüksek lisans programlarında yapılan tezlerde ve çalışmalarda risk altındaki çocuklar alana öncelik verilmelidir.

- Kentsel Dönüşüm projeleri hayata geçirilmelidir.

- İlk ve orta öğretimde, tam gün okullaşma kent genelinde yaygınlaştırılarak hayata geçirilmelidir.

- Okulların internet odaları eğitim saatleri dışında da (hafta sonu veya ders bitiminden sonra) açık tutularak çocuklara hizmet vermelidir.

4. İl Jandarma Komutanlığı tarafından Komisyonumuza verilen bilgilere göre;

- Çocuk suçları işlemlerinin yürütülmesinde; ilde Çocuk Koruma İşlem Astsubayı, ilçede Olaylar İşlem Astsubayları, Jandarma Komutanlıklarında Asayiş Tim Komutanları (ikiz görevli) Çocuk Koruma İşlem Astsubayı olarak görev yapmaktadır.

- İşlem yapılan çocuk durumu incelendiğinde; 2008 yılında müracaatta bulunan toplam 1086 çocuktan 177'si suç isnadı ve 909'u suç mağduru olarak, 2009 yılında ise 996 çocuktan 58'i suç isnadı ve 938'i suç mağduru olarak işlem

görmüştür. İşlem yapılan çocuk durumunda bir önceki yıla göre % 8 azalış meydana gelmiştir.

- 2008 yılında suça karışan çocukların 458'i kız, 628'i erkek çocuk olup, 2009 yılında ise 503'ü kız, 493'ü erkek çocuktur.

- Çocukların 2008 ve 2009 yıllarında suç isnadı ile kasten yaralama, hırsızlık ve mala zarar verme olaylarına karıştıkları görülmektedir. Kasten yaralama olaylarında aileler ile vatandaşlar tarafından, TCK kapsamında çocuklara verilen cezaların az olması nedeniyle suçun çocuklara iletilmesi veya suç üstlenmesi sağlanmaktadır.

- 2008 yılında İlçe Jandarma Komutanlıklarına gelen 909 suç mağduru çocuğun 453'ünü kız çocukları 456'sını erkekler, 2009 yılında ise 938 suç mağduru çocuğun 498'ini kız çocukları, 440'ını ise erkek çocuklar oluşturmaktadır.

- 2008 yılı içerisinde 3 (*Hazro, Kulp ve Silvan*) ve 2009 yılı içerisinde 7 (*Ergani, Dicle, Sur, Lice ve Yenisehir*) kayıp çocuk bulunarak ailelerine teslim edilmiştir.

- Gelir seviyesinin düşük olması, aile bütçesine katkıda bulunması amacıyla çocukların uygun olmayan şartlarda çalıştırılması ve öğrenimlerine devam etmelerinin engellenmesi, ailelerin cinsel istismar konularında meydana gelen olayları örtbas etmesi, çocukların eğitimsizliği ve başkalarının suç ortamına çekilmeleri çocukları suça iten nedenler olarak değerlendirilmektedir.

- Yine, erken yaşta evlilik yapılması, çok çocuklu aile yapısı ve çocuklara yeterli ilginin gösterilmemesi, berdel, beşik kertmesi ve akraba evliliklerinin ön plana çıkması, evliliklerin genellikle resmi nikâh yerine, imam nikâhı olarak yapılması, kız çocuklarının ilköğretimden sonra okula gönderilmemesi, kız çocuklarının aile kararı veya aile zoruyla başlık parası alınarak evlendirilmesi, görsel ve yazılı basından etkilenen çocukların daha iyi bir yaşam standardı için kolay para kazanma yolunu seçmesi, eğitim ve öğretim seviyesi düşük olan anne babaların çocuk yetiştirme konusunda bilgi sahibi olmaması çocukların suça itilmesinde başlıca etkenlerdir.

- Jandarma sorumluluk bölgesinde madde bağımlısı ve sokakta yaşayan çocuk bulunmamaktadır.

- Eğitim ve öğretim yılı başlangıcında ve akabinde okula gitmeyen çocuklar tespit edilmekte, ailesi tarafından ihmal edilen veya istismara maruz kalan çocuklar muhtarlardan ve köyde güvenilir vatandaşlardan faydalanılarak tespit edilme yoluna gidilmektedir.

- Kum, taş ve maden ocaklarında bazı işletmelerin on sekiz yaş altındaki kişileri düşük ücretli ve sigortasız çalıştırmak düşüncesinde bulunabileceklerinden ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sürekli irtibatla bulunarak buralarda çocukların çalıştırılması engellenmektedir.

- Ailelerin çocuklarının suça sürüklenmesini engelleyici tedbirlerin neler olduğu konusunda eğitilmesi; yerel yönetimler tarafından spor tesisleri, parklar ve oyun alanlarını kurularak, çocukları eğitici, eğlendirici ve özendirici

etkinliklerin düzenlenmesi; ailelerin, çocuğun kaçmasına neden olabilecek olaylar (fiziksel ya da duygusal vb. nedenler) konusunda bilinçlendirilmesi; ailelerin cinsel istismar konularında meydana gelen olayları kapatmaya çalışmaması yönünde eğitilmesi; ailelerin cinsel istismar olayları konusunda müracaatlarının gizliliğinin sağlanması ve bu gibi hususların yazılı/görsel basına yansiyarak ailenin ve çocuğun mağdur edilmemesi konusunda yasal düzenleme yapılması sağlanmalıdır.

- Çocukların kaybolmasının önlenmesi maksadıyla ulusal duyarlılık sağlayabilmek için ailelerin, çocukların ve vatandaşların basın yayın yoluyla ve okullarda eğitilerek bilinçlendirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.

VII. KURULUŞLARIN ZİYARETİ

Alt Komisyonumuz öncelikle Erkek Yetiştirme Yurdu, Yenişehir Çocuk Yuvası, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ve Çocuk Evlerini, ardından 75 inci Yıl İMKB Yatılı İlköğretim Bölge Okulunu ziyaret etmiştir.

1. Erkek Yetiştirme Yurdu İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Kurum müdürüyle yapılan görüşmede, burada fiilen bulunan 62 çocuğun akrabaları veya varsa ebeveynleri ile iletişimlerinin geliştirilmesine önem atfedildiği, ailesi olmayan ya da ailesiyle iletişimi olmayan yalnızca 3 çocuğun olduğu öğrenilmiştir. Ödenek ve personel sıkıntısı yaşamadıklarını belirten kurum müdürü, kurumlarında faal durumda olan halı sahalarının da olduğunu ifade etmiştir.

Kuruluşun genel olarak fiziki durumunun uygun olduğu görülmüş, kurumun gezilmesi esnasında bilgisayar odasında şiddet içerikli bir oyun oynayan -zihni melekelerinin tam yerinde olmadığı belirtilen- bir çocuğa rastlanmış ve kütüphanedeki kitaplar arasında çocuklara hitap etmeyen dolayısıyla ayıklanması gereken kitapların olduğu görülmüştür.

2. Yenişehir Çocuk Yuvası Müdürlüğü

7-12 yaş grubu korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren ve kapasitesi 50 olan kuruluşta 84 çocuğun kayıtlı olduğu ve 46 çocuğun fiilen kalmakta olduğu bilgisi edinilmiştir.

Yemeklerin mamul yemek alımı şeklinde kurum mutfağında pişiriliyor olduğu öğrenilmiştir. Yemeklerin tabldot şeklinde verilmeyip 3 ayrı tabakta verildiği öğrenilmiştir. Okul başarı ortalamasının 4,2 olduğu bilgisi edinilmiştir. Kurumda tefrişat ve temizliğin iyi durumda olduğu gözlemlenmiştir.

3. Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi İle İlgili Gözlem ve Tespitler

0-12 yaş karma ve 13 yaş üzeri bayanlara hizmet veren Kuruluşta 71 çocuk, 44'ü bakım hizmeti gören toplam 73 personel bulunmaktadır. Kuruluşta hizmet sunulanlar yaş ve özür grubuna göre ayrılmıştır. Ağır bakım gerektiren hastalara özel bakım yapıldığı öğrenilmiştir.

4. Çocuk Evi İle İlgili Gözlem ve Tespitler

TOKİ tarafından yapılmış bir sitede kiralanmış dairede 4 çocuğun kalmakta olduğu görülmüştür. Daireye çıkmadan önce apartman görevlisi ile konuşulmuş ve dairede kalan çocuklara ilişkin apartmandan kendisinin duyduğu herhangi bir şikâyet olmadığı bilgisi edinilmiştir.

Akşam vakti ziyaret edilen çocuklar bakıcı anne ile kalmaktaydılar. 6 çocuğun 3'ünün kardeş olduğu ve “çocuk evi”nin yeni bir proje olması dolayısıyla sorun çıkarma ihtimali daha düşük çocukların seçilerek bu evlere yerleştirilmiş olduğu bilgisi edinilmiştir. Evin teşrifatının iyi olduğu ve çocukların hallerinden memnun olduğu gözlemlenmiştir. Okuldaki arkadaşlarının kendisinin böyle bir evde kaldığını bilmediğini belirten bir çocuk, Heyetimizdeki milletvekillerinin hatıra amaçlı çektiği fotoğrafların basınla paylaşılmasını talep etmiştir.

5. 75 inci Yıl İMKB Yatılı İlköğretim Bölge Okulu İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Okul, beraberinde 5 farklı eğitim kurumunun yer aldığı Süleyman Demirel Kampüsü içerisinde bulunmaktadır. Heyetimize ilk olarak okul müdürü bilgilendirmede bulunmuş ardından Heyetimiz öğrencilerle görüşmüştür. Okul müdürü yapmış olduğu bilgilendirmede, 463 mevcutlu okullarının öğrenci profilini Yenışehir'in uzak köylerinden gelen çocukların oluşturduğunu, öğrencilerin hepsinin yatılı olarak kalmakta olduğunu, taşınmalı sistemle gelen öğrencilerinin bulunmadığını ve herhangi bir sivil toplum kuruluşu ile ortaklaşa bir çalışmalarının olmadığını belirtmiştir. 463 öğrenciden ortalama 20 tanesinde okula devam sıkıntısı olduğunu bu sıkıntıların özellikle nisan ayında (çalışma aylarında) artmakta olduğu ifade edilmiştir. Öğrencilerin ailelerine ziyarete gidildiği, ayrıca ailelerle telefonla da görüşüldüğü belirtilmiştir. Velilerle sürekli iletişim halinde olmalarının büyük sıkıntılar yaşanmamasının bir nedeni olduğu söylenmiştir.

Okulda yapılan incelemeler esnasında, yemeklerin okul bünyesindeki personelle hazırlanıp, temizliğin hizmet alımı şeklinde yapıldığı öğrenilmiş ve yurtların koğuş sisteminde olduğu gözlenmiştir. Okul mevcudunun kapasitenin oldukça altında olduğu bilgisi edinilmiştir: Kız öğrenciler için 97, erkek öğrenciler için ise 160 olmak üzere toplam 257 öğrencilik boş kapasite bulunmaktadır. Ayrıca bu durum yatakhanelerin gezilmesi esnasında çarpıcı bir biçimde gözlemlenmiştir. Yine yatakhanelerde kullanılmayan ve kilidi kırılmış dolaplara ve boş yataklara rastlanmıştır. Bahçe temizliğine ise gereken özenin gösterilmediği görülmüştür.

Bir grup öğrenci ile yapılan görüşmede öğrencilerden:

- Haftada bir gün duş alabildikleri ancak diğer günler sıcak suyun olmadığı,
- Çarşafların 3 haftada bir değişiyor olduğunu,
- Öğretmenlerin etütlerde kendilerine yardım ettiği,
- Yemeklerin iyi olmakla beraber az verildiği,

- Her dersin ayrı sınıfı olduğu ve hangi dersi alıyorlarsa o sınıfa gittikleri,
 - Dershaneye giden öğrenciler için servis olmadığı,
 - Dışarıdan kampüse gelen öğrenci ve şahısların kendilerini rahatsız edebildiği,
- bilgileri edinilmiştir.

Okulda, yerinde bir uygulama olarak derslerin ayrı sınıflarda işleniyor olduğu gözlenmiştir. Heyetimiz incelemeler esnasında ziyaret ettiği İngilizce dersi verilen bir sınıfta, sınıfın İngilizce öğrenimini kolaylaştırıcı tefrişatından memnun kalmıştır.

VIII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kuruluşlar Hakkında

Çocuklar; bağımlı yaşamları, gelişimsel süreçlerinin gerekliliği ve geleceğe yönelik büyük etki potansiyelleri nedeniyle bakım ve korunmaya gerek görülen nüfus grupları içerisinde en başta yer almaktadır. Çocukların ihtiyaç duydukları bakım ve korumayı kendi kendilerine sağlamaları mümkün değildir. Bir çocuğun en iyi bakılıp korunacağı yer kuşkusuz sağlıklı bir aile ortamıdır. Ancak çeşitli nedenlerle öz aile ortamında büyüme şansına sahip olamayan çocukların bakım ve koruma işini devletler üstlenmektedirler.

Çocuk koruma, “çocuğu kasıtlı olarak veya ihmal yoluyla verilen zararlardan korumak için sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller tarafından gerçekleştirilen eylemler” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın vurguladığı temel noktaya bakıldığında; çocuk korumanın amacı, çocuğu kasıtlı ve kasıtsız her türlü ihmal ve istismardan korumaktır.

Demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetinde muhtaç duruma düşen çocukların sosyal sorunlarının önlenmesi ya da en aza indirilmesi devletin görevlerinin arasındadır. Bu konuda ülkemizde görev verilen kuruluşların başında şüphesiz Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü gelmektedir.

“Korunmaya muhtaç çocuklar” olarak nitelendirilen bu çocuklarımız, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun 3’üncü maddesinin (b) bendinde tanımlandığı üzere, beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olup;

- 1- Ana veya babasız, ana ve babasız,
- 2- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
- 3- Ana veya babası veya her ikisi tarafından terkedilen,
- 4- Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkolü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklarımızdır.

Bu sınıflamada da görülmektedir ki; çocuklar ya başlarında ana baba olmamasından dolayı ya da ana babaları tarafından ihmal ve istismar edilmeleri

nedeniyle korunmaya muhtaçtır. Ayrıca, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun "Tanımlar" başlıklı 3'üncü maddesi "korunma ihtiyacı olan çocuğu"; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk olarak tanımlamaktadır.

"Suça sürüklenen çocuk" ise mezkûr Kanun'da, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Komisyonumuzun Diyarbakır ilinde incelemelerde bulunduğu çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda bulunan çocuklarımız, ilgili mahkeme tarafından, haklarında 2828 sayılı Kanun kapsamında korunma kararı alınan çocuklardan oluşmaktadır.

Komisyonumuz incelemelerde bulunduğu SHÇEK kuruluşlarının fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin yapmış olduğu gözlem ve incelemelerde herhangi bir olumsuzluğa rastlamamıştır. Ancak çocuklara sunulan imkânlardan bazılarının denetimi konusu üzerinde hassasiyetle durulması gerekir. Söz gelimi, kurum bünyesinde bilgisayar odasının olması arzulanan bir şeydir; ancak, bu bilgisayarların çocukların ruhsal ve fiziksel yönden gelişimini olumsuz etkilemeyecek şekilde kullanılmasının denetimi önemlidir. Benzer şekilde kurumdaki sinema kanalları dâhil pek çok televizyon kanalının izlenmesinde de denetim konusu ön plana çıkmaktadır. Ortalama gelir düzeyine sahip pek çok ailenin çocuklarına -fiziksel anlamda- sunamayacağı imkânları içinde barındıran kurumun bu haliyle cazibe merkezi haline gelmesi meselesi bir yana; TV kanalları örneğinde olduğu gibi bazı hizmetlerin çocukların kullanımına sunulmasına gerek olup olmadığı, üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur.

Yeni bir proje olan "çocuk evleri" çocukların ev ortamında, aile hayatına daha yakın bir atmosferde barındırılmalarını sağladığından memnuniyetle karşılanmıştır. Bu evlerin denetimi düzenli bir şekilde yapıldığı sürece olumlu sonuçlar alınacağı düşünülmektedir.

SHÇEK'e bağlı kuruluşların fiziksel imkânlarının gelişmesine engel olacak bütçe/ödenek sorunu olmadığı görülmüştür. Maddi anlamda da -çocukların giyimi, yeme- içmesi ve barındıkları yerin kalitesi- bir sorun tespit edilmemiştir. Kuruluşlarda çalışanların özlük haklarının genişletilmesi bir yana bırakılacak olursa, bu kuruluşlarda bundan sonra yapılması gerekenin "insana yatırım" olduğu düşünülmektedir. Daha açık bir dille ifade etmek gerekirse, kuruluşlar bünyesindeki çocuk ve gençlerin hayata hazırlanmasına yönelik donanımların kazandırılması doğrultusunda eğitilmelerine hız vermek elzemdir. Bu kuruluşlar, içinde barındırdıklarını kötü alışkanlıklardan korumak kadar onlara iyi alışkanlıklar kazandırmakla da mükelleftir. Tüm bunların yolu ise rehberlikten ve dolayısıyla bu rehberliği sunabilecek nitelikli personel istihdam edilmesinden geçmektedir.

Bu kuruluşlarda çalışan personel için çalışma şartları gözden geçirilerek çalışılan bölüm veya birimin zorluğuna göre kendilerine özel hizmet tazminatı ödenmesi, personelin hizmet içi eğitimlerinin yıl içinde farklı periyotlarla sağlanması, personelin belli zaman aralıklarıyla farklı birimlerde istihdam edilerek iş yoğunluğunun paylaştırılması, hizmet alımı yoluyla istihdam edilen personelin verdiği hizmetin uygunluğuna denk gelen sertifika eğitiminden geçirilmesi ve sertifikası olmayan personelin çalıştırılmaması da söz konusu kuruluşlarda verilen hizmetin kalitesini artırmada yardımcı olacaktır.

Çocukların kuruluşlara yerleştirilirken, sonrasında yaşanan kayıp vakaları başta olmak üzere, çeşitli durumlarda yapılacakları kolaylaştırmak üzere irtibat adreslerinin sağlıklı bir şekilde temin edilmesi gerekmektedir. Özellikle il dışından gelen çocuklar açısından bu konuda sıkıntı olduğunun öğrenilmesi, iller arasındaki koordinasyonun artması gerektiğine işaret etmektedir.

Yine, çocukların kuruluşa kayıtlarının yapılması esnasında fotoğrafları çekilerek, diğer bilgilerle birlikte İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı ve İl Sosyal hizmetler Müdürlüğünün ortak kullanımında olan veri sistemine anında aktarılmalıdır.

Her şeye rağmen bir çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi için en uygun ortamı kendi ailesi temin edebilir. SHÇEK Genel Müdürlüğünün bu doğrultuda önceliği aile yanında bakıma verdiği bilinmektedir. Bu bağlamda, yalnızca ekonomik nedenlerle koruma altına alınan çocuklar için, aynı nakdi yardım desteği ile aileleri yanında bakım ve kontrollerinin yapılması, bu uygulamanın teşvik edilerek kuruluşlarda barınmaya muhtaç çocukların sayılarının olabildiğince düşürülmesi hedefi memnuniyetle karşılanmaktadır. Bununla birlikte koruyucu aile hizmetlerinin toplumda kabul görmesi amacıyla çeşitli kampanya ve eğitim çalışmalarına da hız verilmelidir.

SHÇEK Kanunu'nda tanımlandığı şekliyle Diyarbakır ilinde SHÇEK'e bağlı Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi bulunmadığı ve suça sürüklenen ya da suç mağduru çocukların korunmaya muhtaç diğer çocuklarla aynı ortamda barındığı bilgisi edinilmiştir. Bu uygulamanın en yakın zamanda sonlandırılması uygun olacaktır. Benzer olarak, haklarında tedbir kararı verilen çocukların da kendi içlerinde ayrılmaları gerekmektedir. Zira her ne kadar ikisi de suçun mağduru olsa da suça sürüklenmiş çocuk eylemin aktif, suç mağduru çocuk ise pasif ögesidir. Bu bağlamda, bu çocukların rehabilitasyonları ve sonrasında barınma, korunma ve eğitimleri de ayrı olmalıdır.

Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının bu alana olan farkındalığı artırılmalı, doğrudan yönetim sorumluluğu dışında kalan alanlarda kendileriyle işbirliği yoluna gidilmelidir. Ayrıca, her alanda olduğu gibi bu alanda da sivil toplumun kurumla ilişkisinin hukuki bir düzleme oturtulması gerekmekte, bu amaçla düzenlenecek mevzuatın, yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Sosyal hizmet envanterinin ve risk haritasının çıkarılması ve buna yönelik olarak her yıl ikiden az olmamak üzere mülki idare amirlerinin başkanlığında,

belediye başkanları, SHÇEK il müdürü, il emniyet müdürü, il milli eğitim müdürü ile mahalle ve köy muhtarlarının katılımıyla koordinasyon toplantılarının yapılması ve bu toplantı sonucunda, sosyal hizmete ihtiyaç duyan ya da duyması olası ailelerin ve aile fertlerinin tespitinin yapılarak önleyici hizmetlere ağırlık verilmesi sağlanmalıdır.

2. Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Hakkında

Yatılı İlköğretim Bölge Okulları nüfusu az ve dağınık, okulu bulunmayan veya ilköğretim hizmetlerinin götürülemediği yerleşim yerlerindeki zorunlu öğrenim çağındaki bulunan (6-14 yaş) öğrencilerin parasız ve yatılı, çevresindeki öğrencilerin ise gündüzlü olarak eğitim-öğretim gördükleri ilköğretim okullarıdır. Yatılı ve pansiyonlu ilköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin barınma, beslenme, tedavi ve ilaç giderlerinin tamamı devlet tarafından karşılanır. Ayrıca, bu öğrencilere mevzuatta öngörülen miktar kadar da harçlık verilmektedir.

Okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan çocuklar ile maddi imkânlardan yoksun ailelerin çocuklarının ilköğretim hizmetlerine kavuşturulmasını sağlamak amacıyla açılan yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okullarında okuyan çocuklarımızın yiyecekleri, giyecekleri, ders kitapları, defterleri, harçlıkları, ders araç ve gereçleri ile her türlü giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

Yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim gören öğrencilerin, devletimizin denetimi ve gözetimi altında eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmaları ve bulundukları yörenin gelişimine katkıda bulunmaları hedeflenmelidir.

YİBO'ların kuruluşu, kurulduğu dönemdeki şartlar itibarıyla birçok fayda ve hizmet sağlamıştır. Ancak günümüzde YİBO'ların gerek kendilerini yenileyememesi gerekse personel eksikliği ile maddi kaynak ve fiziksel sıkıntıları nedeniyle, çocukların eğitim ve gelişmelerine, hedeflenen ve arzu edilen katkıyı sağladığı hususunda şüpheler oluşmaktadır. YİBO'ların kendilerinden beklenen verimi sağlayabilmelerine yönelik olarak orta ve uzun vadede yeniden yapılanması/yapılandırılması için gerekli çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığınca yapılmalıdır.

Örneğin, kapasitesinin oldukça altında öğrenci mevcudu olduğu görülen 75 inci Yıl İMKB YİBO'nun bu sorununa İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde yapılacak çalışmalarla çözüm aranmalıdır. Şehir merkezinde kalmış ve bu nedenle kendisine atfedilen fonksiyonu yerine getiremeyen YİBO'ların daha küçük mekânlara taşınarak veya kapatılarak yerlerine kız çocuklarının okullaşmasını da artıracak veya diğer okullarda çok kalabalık sınıflarda eğitim gören öğrencilerin sınıflarındaki mevcudun azaltılması amaçlı farklı tipteki eğitim kurumlarının açılabilmesi düşünülmektedir.

Diyarbakır il merkezinde bulunan 75 inci Yıl İMKB YİBO'daki gerek derslik gerekse yatakhane kapasitesinin %65'lerde kullanıldığı görülmüştür. Bu durum İl Milli Eğitim Müdürü başta olmak üzere eğitim idarecilerinin planlama

hatasından kaynaklanmaktadır. Diyarbakır gibi derslik ihtiyacının fazla olduğu, okulların ikili eğitim (07:00-13:00/13:30-19:00) yapmalarına rağmen sınıf mevcudunun 65-70 kişilik olduğu, il ilçe merkezlerinde uzak köy okullarında okul veya öğretmensizlik nedeniyle okula gidemeyen çocukların yaşadığı bir ilde, bu kapasitenin yeterince kullanılamaması büyük bir plansızlık ve öngörüsüzlüktür. Nitekim 75 inci Yıl İMKB YİBO'da sınıflar 20-25 kişilik iken, hemen 1 km uzaklıktaki bir başka okulda 70 kişilik sınıflarda eğitim verilmeye çalışılması, buradaki fazla kapasite ile mevcut eğitim öğretim şartlarının dengelenmeye çalışılmaması en hafif ifadeyle planlamada eksiklik ve varolan imkanları kullanamama beceriksizliğidir.

Ek olarak, il merkezinde, okulda olması gereken saatlerde okulda olmayan ve sokakta mendil satan çocuklarla karşılaşmıştır. Bir yanda atıl bir eğitim kapasitesinin varlığı diğer yanda okul çağındaki çocukların eğitim hakkından yararlanamamaları gerçeği aynı gün içerisinde somut olarak görülmüştür. Bu orantısızlık ve plansızlığın sorumlusu idareciler hakkında, başta İl Milli Eğitim Müdürü olmak üzere, gerekli uyarı yapılmalı ve işlemler takip edilmelidir.

YİBO'ların anılan sorunu için getirilecek uygun olan bir çözüm, ilde bulunan diğer bir YİBO olan, Vali Nafiz Kayalı YİBO'daki yatılı öğrenciler ile bu okuldaki yatılı öğrencilerin birleştirilerek il merkezinde tek bir YİBO'nun bulunması ve oluşacak yeni kapasitenin de ilköğretim veya orta öğretimin ihtiyaç duyulan diğer anlarında kullanılmasıdır. İl merkezinde kalmış, kendisine atfedilen fonksiyonu yerine getiremeyen YİBO'ların daha küçük mekânlara taşınarak veya kapatılarak yerlerine kız çocuklarının da okullaşmasını artıracak veya diğer okullardaki aşırı kalabalığı dengeleyecek farklı tipte eğitim kurumlarının da açılabilme ihtimali düşünülmelidir.

Kampüste ilköğretim ve orta öğretim öğrencilerinin birlikte eğitim görüyor olmalarının sakıncaları olabileceği düşünülerek; söz konusu öğrenci gruplarının birbiriyle ilişkilerinin en aza indirilmesi meselesi üzerinde hassasiyetle durulması gereken başka bir konudur. Bahçe temizliğine özen gösterilmesi ve kilidi kırılmış dolapların tamir edilmesi gerektiği konularının ilköğretim müfettişlerinin de raporlarında geçiyor olmasına rağmen düzeltilmediği görülmüştür. Bu durum söz konusu raporların amacına ulaşması konusunda gerek okul yöneticileri, gerekse milli eğitim yöneticileri tarafından dikkate alınmadığına işaret eder. Denetim raporlarında belirtilen eksiklikler başta okul idarecileri olmak üzere sıralı amirlerce takip edilmeli ve eksiklikler giderilmelidir.

YİBO'ların, kısa vadede gerek yetişmiş insan kaynağı gerekse bütçe kaynakları bakımından eksiklikleri giderilmelidir. Okullarda, sıklıkla aday öğretmenler görevlendirilmektedir. YİBO'lara öğretmen atamaları herhangi bir seçime tabi tutulmamaktadır. Oysa bu kuruluşlarda görev yapan idareci, öğretmen ve personelin çocuklarla iletişimi artırma noktasında daha özel bir eğitime ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, oldukça problemlili olan bu okullara öğretmen atamaları seçimle yapılmalı ve YİBO öğretmenliği cazip hale

getirilmelidir. Özellikle, atanacak idarecilerin psikolojik danışma ve rehberlik ile idarecilik alanlarında eğitim görmüş olanlar arasından seçilmesi, öğretmenlerin ise çocuk psikolojisi alanında yeterli eğitimlerden geçirilmesi sağlanmalıdır.

Başta Milli Eğitim Bakanlığının taşra ve merkez teşkilatı olmak üzere il ve ilçe yönetiminin başı ve mercii olan vali ve kaymakamlar bu okulları yakın takibe almak suretiyle denetimlerine ağırlık vermelidir.

Bu rapor sadece incelemede bulunulan Diyarbakır iline ait değerlendirme ve görüşlerden oluşmaktadır. Alt Komisyonumuz, inceleme konusu ile ilgili olarak, çalışmalarını tamamladıktan sonra genel bir inceleme raporu düzenleyecektir.

RAPOR EKLERİ**Ek 1. Diyarbakır Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Mevcut Kapasite Durumu:**

OKULUN BULUNDUĞU YER	OKULUN ADI	YATILI ÖĞRENCİ KAPASİTESİ			YATILI KALAN ÖĞRENCİ SAYISI			BOŞ KAPASİTE		
		Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
BİSMİL (TEPE)	ŞEHİT AST. M.UYSAL YİBO	171	195	366	80	172	252	91	23	114
ÇERMİK	YİBO	180	300	480	178	298	476	2	2	4
ÇINAR	YİBO	50	150	200	50	150	200	0	0	0
ÇUNGUŞ	İMKB 75.YIL	300	420	720	263	291	554	37	129	176
DİCLE	KOCA-ALAN	160	180	340	163	187	350	0	0	0

DİCLE	<i>VALİ A.CEMAL SERHAD- LI</i>	180	300	480	160	239	399	20	61	81
ERGANI	<i>ERGANİ İMKB</i>	234	216	450	194	216	410	40	0	40
HANI	<i>CUMHU- RİYET</i>	26	174	200	24	172	196	2	2	4
KULP	<i>KULP</i>	130	350	480	107	325	432	23	25	48
LİCE	<i>AYŞE TOPRAK</i>	112	176	288	96	119	215	16	57	73
SİLVAN	<i>SİLVAN</i>	200	450	650	159	355	524	41	95	136
YENİŞEHİR	<i>İMKB 75. YIL</i>	240	480	720	143	320	463	97	160	257
YENİŞEHİR	<i>VALİ NAFİZ KAYALI</i>	160	320	480	145	267	412	15	53	68
	<i>TOPLAM</i>	2143	3711	5854	1762	3111	4873	384	607	1001

Ek 2. Yıllara göre alınan ve uygulanan tedbir kararları:

2010 YILI GELEN DOSYA SAYISI	TEDBİR KARARI TÜRÜ	TEDBİR KARARI SAYISI	UYGULA YAN KURUM	UYGULA NAN DOSYA SAYISI	KAPATIL AN DOSYA SAYISI
122	Danışmanlık Tebdri	113	İl Sosyal Hizmetler Md.	106	47
	Sağlık Tebdri	15	İl Sağlık Md.	15	8
	Eğitim Tebdri	18	İl Milli Eğitim Md.	18	5

2009 YILI GELEN DOSYA SAYISI	TEDBİR KARARI TÜRÜ	TEDBİR KARARI SAYISI	UYGULA YAN KURUM	UYGULA NAN DOSYA SAYISI	KAPATIL AN DOSYA SAYISI
221	Danışmanlık Tebdri	180	İl Sosyal Hizmetler Md.	125	55
	Sağlık Tebdri	40	İl Sağlık Md.	38	2
	Eğitim Tebdri	45	İl Milli Eğitim Md.	41	4

Ek 3. 2003 – 2010 yılları arasında il genelindeki SHÇEK kuruluşlarında koruma ve bakım altına alınan çocuk sayıları:

YIL	ÇOCUK SAYISI
2003	22
2004	20
2005	8
2006	38
2007	114
2008	124
2009	176
2010	70
TOPLAM	572

Ek 4. 2007-2010 yılları arasında gerçekleşen evlatlık edinme hizmetleri:

YIL	MÜRACAAT SAYISI	OLUMLU SONUÇLANDIRILAN MÜRACAAT SAYISI	OLUMSUZ SONUÇLANDIRILAN MÜRACAAT SAYISI
2007	6	4	2
2008	6	2	3
2009	10	6	2
2010	9	2	1
TOPLAM	31	14	8

Ek 5. 2006-2010 yılları arasında yaşlı bakım hizmetleri için yapılan müracaatlar ve sonuçları:

YIL	MÜRACAAT SAYISI	OLUMLU SONUÇLANAN MÜRACAAT SAYISI	OLUMSUZ SONUÇLANAN MÜRACAAT SAYISI
2006	12	10	2
2007	8	4	4
2008	13	7	6
2009	14	5	9
2010	----	----	----
TOPLAM	47	26	21

Ek 6. 2009 ve 2010 Yıllarında Çocukların Karıştığı Suçların Sayısı ve Dağılımı:

YILLAR	MALA KARŞI	ŞAHSA KARŞI
2009	486	576
2010	560	618

YILLAR	ERKEK	KIZ
2009	1451	58
2010	1683	67

Ek 7. 2007-2010 Yılları Kayıp Çocuk Bilgileri:

	KAYIP ÇOCUK SAYISI	YILLIK ARTIŞ ORANI
2007	319	---
2008	396	%24
2009	514	%30
2010 (İlk 10 ay)	547	---

YILLARA GÖRE TERK EDİLEN BEBEK SAYISI					
2008		2009		2010	
KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK
5	5	8	2	1	---

HALEN KAYIP OLARAK ARANAN ÇOCUKLARIN YILLARA GÖRE SAYILARI									
2007		2008		2009		2010		Toplam	
K	E	K	E	K	E	K	E	52	
-	1	1	5	7	3	19	16		
1		6		10		35			

HALEN KAYIP OLARAK ARANAN ÇOCUKLARIN MUHTEMEL KAYIP SEBEPLERİ		
	SAYI	ORAN
CMK. 250. Md. Kapsamında	20	%39
Evlenmek Amaçlı	12	%23
Hırsızlık Amaçlı	3	%6
Yurt Çocuğu	8	%15
Diğer Sebepler	9	%17
TOPLAM	52	%100

KAYIP ÇOCUKLARIN KİMLERLE YAŞADIĞI	
Kurumda	23
Kardeşiyle	1
Üvey anne öz baba	1
Yakın akraba	4
Öz anne öz baba	518
Toplam	547

2010 YILI İÇERİSİNDE KAYBOLUP BULUNAN ÇOCUKLARIN KAYIP SEBEPLERİ		
AİLE İÇİ ŞİDDET	28	%5.1
EVLENMEK AMAÇLI	15	%2.7
GEZMEK AMAÇLI	368	%67.2
EĞLENMEK AMAÇLI	18	%3.2
ERKEK ARKADAŞI İLE GÖRÜŞMEK	5	%0.9
HIRSIZLIK YAPMAK	7	%1.8
İŞ BULMAK	11	%2
KAÇIRILMA HALLERİ	1	%0.1
KAYIP	27	%3.3
ÖLÜ BULUNAN	2	%0.3
SUÇ ÖRGÜTÜNE KATILMAK	3	%0.5
ÖZÜRLÜ OLDUĞU İÇİN KAYIP DURUMA DÜŞMEK	2	%0.3
UYUŞTURUCU MADDE KULLANMAK	2	%0.3
SPOR YAPMAK	1	%0.1
BİLİNMİYOR	55	%10
TOPLAM	<u>547</u>	<u>%100</u>

EK-7

İSVİÇRE RAPORU

I. GİRİŞ

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu’nun 4’üncü maddesinin (f) fıkrasına göre Komisyonun görevlerinden biri, gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmaktır. Yurtdışındaki insan haklarına ilişkin gelişmeleri gözlemleyen ve yurttaşlarımızın bu konulara ilişkin şikâyetlerini inceleyen Komisyonumuz, bu görevi doğrultusunda 23’üncü Dönemde sırasıyla Almanya, Hollanda, Fransa, Belçika ve İsviçre’yi ziyaret etmiştir. Komisyonun 17.06.2010 tarihli 39’uncu toplantısında İsviçre’yi ziyaret etmek üzere kurduğu Alt Komisyon 29 Kasım–3 Aralık 2010 tarihleri arasında İsviçre’de temaslarda bulunmuştur. Alt Komisyon İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı ve Mersin Milletvekili Mehmet Zafer Üskül, Kahramanmaraş Milletvekili Fatih Arıkan, Sivas Milletvekili Malik Ecder Özdemir ve Kars Milletvekili Gürcan Dağdaş’tan oluşmuştur ve Alt Komisyona, Komisyon Uzmanı Halil İbrahim Bayar eşlik etmiştir.

II. AMAÇ

Yurtdışındaki yurttaşlarımızın bireysel başvuruları ve insan haklarına ilişkin diğer gelişmeleri izleyen Komisyonumuz herhangi bir ihlal iddiası ile karşılaştığında veya görüş alış verişi alması gerektiği bir durumda devletimizin yurtdışı temsilcilikleri, uluslararası örgütler, ilgili devletin Türkiye’deki temsilcilikleriyle temasa geçmekte veya bir Alt Komisyon görevlendirerek yurtdışına ziyaretler gerçekleştirmektedir. Avrupa’da çok sayıda yurttaşımızın yaşadığı ülkelerin ziyaret edilmesini kararlaştıran İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu aşağıdaki amaçlar dâhilinde Alt Komisyonu görevlendirmiştir.

1. İsviçre’de minare yasağına ve suç işleyen yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin referandumlardan duyulan rahatsızlığı İsviçreli parlamenter ve federal yetkililere ileterek insan haklarına ilişkin konuların referanduma sunulmasının sakıncalarını vurgulamak.

2. Ayrımcılık ve entegrasyon konularında yetkili makamlar ve yurttaşlarımızla görüşmelerde bulunarak entegrasyon konusunda hem yabancılara hem de yerli topluma düşen sorumluluğun önemini açıklamak.

3. İsviçre’deki ceza infaz kurumlarını ziyaret ederek, bu kurumların fiziki koşullarını gözlemlemek ve ziyaret edilen ceza infaz kurumlarında bulunan yurttaşlarımızla görüşerek bulundukları ceza infaz kurumu hakkında bilgi almak.

4. İsviçre’de yaşayan yurttaşlarımızla görüşerek, yurttaşlarımızın ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıkları, Türkçe ve kültürel eğitime ilişkin sorunların neler olduğu ve İsviçre’de bir yabancı olarak yaşamının getirdiği diğer sorunlar hakkında görüşmeler yapmak.

III. TEMASLAR

Alt Komisyon 29 Kasım - 3 Aralık 2010 tarihleri arasında beş işgünü süresince İsviçreli parlamenterler, Federal yetkililer ve İsviçre’de yaşayan yurttaşlarımızla görüş alış verişinde bulunmuştur. Alt Komisyon sırasıyla Bern, Cenevre ve Zürih kentlerinde aşağıdaki görüşmeleri yapmıştır.

1. 29 Kasım, Ulusal Meclis Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Christa Markwalder ve bazı üyeler,

2. 29 Kasım, İsviçre Dışişleri Bakanlığı Direktörü Didier Cassot Başkanlığındaki Federal Yetkililer,

3. 30 Kasım, İsviçre-Türkiye Parlamentolararası Dostluk Grubu Eşbaşkanları Andreas Gross ve Cristophe Darbelley ile bazı üyeler,

4. 1 Aralık, Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisi Daimi Temsilcimiz Oğuz Demiralp,

5. 2 Aralık, BM İnsan Hakları Yüksek Komiser Yardımcısı Kyung Wha-Kang,

6. 2 Aralık, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Brifingi, Dimitar Chalev,

7. 2 Aralık, Zürih Belediyesi Entegrasyon Servisi Başkanı Christof Meier ile görüşülmüştür.

8. Ziyaret Edilen Ceza İnfaz Kurumları:

Thorberg Ceza İnfaz Kurumu

Fribourg Bellechasse Ceza İnfaz Kurumu

Regensdorf Ceza İnfaz Kurumu,

9. Vatandaşlarımızla Cenevre ve Zürih’te toplantılar yapılmıştır.

IV. İSVİÇRE’DE YAPILAN REFERANDUMLAR VE İNSAN HAKLARI İLE İLİŞKİSİ

Doğrudan demokrasinin uygulandığı İsviçre Konfederasyonu’nda halk girişimi ve referandumlar bu yönetim şeklinin araçlarıdır. İsviçre Anayasası’nda referandumlara ilişkin hükümler halk girişimi ve referandum başlıklı ikinci kısımda, 138 ila 142’nci maddelerde yer almaktadır. Referandumlar, Anayasa’yı kısmen ya da tamamen değiştirmeye yönelik veya federal kanunlara ve bazı uluslararası antlaşmalara ilişkin halk girişimleriyle yapılır. Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümlere baktığımızda, İsviçre Anayasası’nın 138’nci maddesine göre, halk girişimi ile Anayasa’nın tamamen değiştirilmesi için 100 bin imza on sekiz ay içerisinde toplanmalı ve referanduma gidilmelidir. İsviçre Anayasası’nın 139’uncu maddesi de halk girişimi ile Anayasa’da kısmi değişiklik yapılmasına ilişkin hükümleri içerir. Bu hükümlere göre, on sekiz ay içerisinde toplanacak 100 bin imza ile Anayasa’da taslaklı ya da taslaksız değişiklik teklifi yapılabilir. Eğer teklifler Anayasadaki halk girişimine ilişkin şartlara ya da uluslararası hukukun emredici hükümlerine aykırı ise Federal Meclis tarafından kısmen ya da tamamen geçersiz olarak ilan edilebilir. Halk girişimi taslaksız teklif şeklinde olursa Federal Meclis ya bir teklif hazırlayarak referanduma sunar ya da ön referanduma sunduktan çıkacak sonuca göre bir

teklif hazırlar. Ayrıca 139'uncu maddeye göre Anayasa'da değişiklik yapmaya dair bir halk girişiminin teklifinin aksi hükümlerini içerebilen başka bir halk girişimi aynı süreçte yapılabilir ve bu iki teklif aynı anda referanduma sunulabilir. Böylesi bir durumda bir teklif lehine ya da her iki teklif lehine de oy verilebilir. Çıkan sonuca hangi teklif lehine Kanton ve halk tarafından verilen oyların yüzdeleri hesaplanarak referandum sonuçlanır.

Hukuki çerçevesi bu şekilde olan İsviçre'deki referandumların, minare yapımının yasaklanması ve suç işleyen yabancıların otomatik olarak sınır dışı edilmesi için uygulanması ve bu referandumlara ilişkin propaganda süreci Komisyonumuz tarafından dikkatle izlenmiştir. 29 Kasım 2009 tarihinde kabul edilen minare yapımının yasaklanmasına dair referandum sonucunda, İsviçre Anayasası'nın 72'nci maddesine eklenen 3'üncü fıkraya göre; "Minarelerin yapımı yasaklanmıştır." Bu referanduma giden süreçte, İsviçre Halk Partisi (SVP) öncülüğündeki Egerkingen Komisyonu ile bir halk girişimi başlatılmıştır. Bu girişim, minareleri İsviçre bayrağının üzerinde çarşafli kadın resimleri ile ya da İsviçre haritasını ortadan delip parçalayan resimlerle propaganda yapmıştır.¹ Referandum yanlılarının Müslümanları rencide edici propagandaları devam ederken İsviçre Federal Konseyi 27 Ağustos 2008 tarihinde bir açıklama yaparak; referandumun dini özgürlüklere ve ayrımcılık yasağına zarar verdiği, İsviçre Anayasası'nın temel değerleri ile çeliştiği, radikalizmle mücadelede etkin bir yol olmadığı ve dinler arası barışı tehlikeye attığı gerekçeleriyle minare yapımının yasaklanmasına karşı olduklarını" kamuoyuna duyurmuştur.² Federal Parlamento da bu girişimin reddedilmesi yönünde bir tavsiye kararı almıştır.³ 28 Kasım 2010 tarihinde kabul edilen diğer bir referandum ise suç işleyen yabancıların otomatikman sınır dışı edilmesine dair yapılmıştır. Bu referandum sürecinde kullanılan afişlerde kara koyun beyaz koyunların bulunduğu İsviçre bayrağı üzerinden tekmelenerek dışarı atılmaktadır.

Heyetimiz gerek Federal yetkililer gerek Federal Parlamenterlerle gerçekleştirilen tüm görüşmelerinde İsviçre'de yapılan bu referandumların ve propaganda sürecindeki ayrımcılık içeren söylem ve eylemlerin sakıncalarını dile getirmiştir. Sayın Üskül, insan haklarının kişilerin doğuştan sahip olduğu haklar olduğu üzerinde durarak, bu hakların kişilere başkaları tarafından verilmediğini bu nedenle başkalarının bu hakları alamayacağını vurgulamış ve bu nedenle insan haklarını kısıtlayan düzenlemelerde referandumlarla karar alınmaması gerektiğini ifade etmiştir. Sayın Üskül, Avrupa'nın bazı ülkelerinde olduğu gibi, İsviçre'de de yükselen yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığın en önemli insan hakları sorunlarından biri olduğunu belirterek, politikacıların da

¹ Bkz., referandum taraftarlarının kurulan bir web sayfası : <http://www.minarette.ch/> (Erişim Tarihi: 15.12.2010)

² <http://www.ejpd.admin.ch/ejpd/en/home/dokumentation/mi/2008/2008-08-27.html> (Erişim Tarihi: 15.12.2010)

³ <http://www.parlament.ch/d/mm/2009/Seiten/mm-sp-k-s-2009-03-27.aspx> (Erişim Tarihi: 15.12.2010)

yabancı düşmanlığını ayrımcılık içeren söylemlerle körüklediğini ifade etmiştir. İrkçi söylemlerle bazı politik hedeflere ulaşmanın ancak kısa vadede getirisi olabileceğini dile getiren Sayın Üskül, İsviçre’de insan haklarına ilişkin kararların referandumlarla alınmasının devamı halinde Anayasal sorunların yaşanabileceğini ifade etmiştir. İsviçreli parlamenterler ve yetkililer, İsviçre’de yapılan referandumlara ilişkin hoşnutsuzluklara ve endişelere dair, referandumlar hakkındaki kaygıların farkında olduklarını, ancak İsviçre’de doğrudan demokrasi uygulandığı için referandumlardan çıkan sonuçlara saygı duymak zorunda olduklarını ve son olarak referandumların İsviçre devletinin uluslar arası yükümlülüklerini etkilemeyeceğini ifade etmişlerdir. İsviçre adalet ofisinden bir yetkili de insan haklarına ilişkin konuların maalesef referandumlara konu olabildiğini, bunun esas sebebinin İsviçre’de doğrudan demokrasi uygulamasının insan haklarının gelişiminden önce yerleşmesinden kaynaklanabildiğini belirtmiştir.

V. AYRIMCILIK VE ENTEGRASYON

Nüfusu 7.6 milyon olan İsviçre’de 1.6 milyon yabancı bulunmaktadır. Genel olarak yabancıların yüzde yirmisi İtalyan, yüzde on üçü Balkan milletlerinden, yüzde on biri Portekizli, yüzde on biri Alman, yüzde beşi Türk ve yüzde dördü de Fransız’dır. Ancak, bu sayılar haricinde İsviçre’de hemen her millettten insan yaşamaktadır. Mesela Zürih kentinde 170 ülkeden yabancı bulunmaktadır ve kentin yaklaşık yüzde kırk dokuzu İsviçreli değildir. Bu kadar çok yabancıнын yaşadığı bir ülkede en önemli meselelerden biri ayrımcılık yapıp yapılmadığı ve yabancılar ve yerlilerin birbirlerine uyum sağlayıp sağlayamadıklarıdır. Heyetimiz İsviçre’de bulunduğu süre içinde hem İsviçre makamlarıyla hem yurttaşlarımızla bu konularda görüş alış verişinde bulunmuş ve bu konuda İrkçilik ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonunun (ECRI) dördüncü İsviçre raporunun ayrımcılıkla ilgili tespitlerine de değinmeyi yararlı bulmuştur.

ECRI’nin dördüncü İsviçre izleme raporuna⁴ göre İsviçre’de istihdam, eğitim, sağlık hizmetleri ve topluma yönelik mal ve hizmetlerin sağlanmasında yabancılara karşı ayrımcılık yapılmaktadır. İstihdam alanında yaşanan ayrımcılık, yabancıların iş bulması, mesleki eğitim ya da stajyerlik gibi konularda kendini göstermektedir. Mesela, staj yapmak isteyen bir yabancı bir İsviçre kökenliye göre daha fazla oranda reddedilebilmektedir ve bu durum daha çok Balkan orijinli ya da Avrupa dışı ülkelerin vatandaşlarını etkilemektedir. Bu durumun üstesinden gelebilmek için Federal makamlar ve özel girişimler mesleki eğitim, staj bulma ve istihdam gibi konularda ayrımcılığı engellemek için projeler yapmaktadır. Eğitim alanında da yabancı ailelerin çocukları dezavantajlı konumdadır. Kendi dillerinin okullarda konuşulmaması çocukları kültürel ve sosyal alanda etkilemektedir. Her ne kadar hızlandırılmış eğitimle çocukların dil öğrenmesi için çaba harcansa da, İsviçre eğitim sistemi

⁴<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Switzerland/CHE-CbC-IV-2009-032-ENG.pdf>

çocukların bu dezavantajlı konumdan sıyrılmasını sağlayacak bir yapıda değildir. Nitekim Sayın Üskül, hem İsviçreli yetkililerle yapılan görüşmelerde anadilin önemine sıkça temas etmiş ve anadilini iyi konuşamayan, anadilini iyi öğrenemeyen çocukların bir yabancı dili de tam olarak öğrenemeyeceklerini ve esas kimliklerini koruyamayanların entegrasyonda sorun yaşayacaklarını ifade etmiştir. Ayrıca yurttaşlarımızla yapılan görüşmelerde, yurttaşlarımız bu konuda doğrudan bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtmişler ancak gizli ayrımcılığa maruz kalabildiklerini dile getirmişlerdir. Vatandaşlarımız gizli ayrımcılığa örnek olarak bir öğretmenin çok iyi yabancı dil bilmeyen göçmen ailenin çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesini göstererek, bunun nedeninin de öğretmenin göçmen ailenin haklarını savunacak kadar yabancı dil bilmediğini görmesi olarak açıklamışlardır.

Ayrımcılığın yaşandığı diğer bir alansa konut bulma konusunda yaşanan sıkıntılardır. İsviçre’de yaşayan yabancılar konut bulma konusunda doğrudan ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Yabancılar, özellikle kısa süreli ikamet edecek olan Müslümanlar, Balkan ülkelerinden İsviçre’ye gidenler ve siyahlar, konut bulma konusunda zorluk çekmektedir. Ancak bu konudaki hâkim görüş ev sahiplerinin konutlarını kiralayacağı kişileri özgürce seçebilecekleridir. Bu durumda sorumluluk kamu makamlarına düşmektedir. Nitekim, Federal Konsey bu konuda gettolaşmayı engelleyecek kentsel projeler tasarlamaktadır.

Heyetimizin görüşmelerde bulunduğu yurttaşların bazıları da yabancı oldukları için konut bulmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda Zürih Belediyesi Entegrasyon Servisi Başkanı ile yapılan görüşmede Zürih’teki konutların yüzde 20’sine belediyenin sahip olduğunu, ancak boş olan bir konut başına yaklaşık 200 kişinin başvuruda bulunduğunu, bu nedenle aralarından seçim yapabilmek için maaş, çocuk sayısı gibi kriterleri göz önünde bulundurduklarını ifade etmiştir. Konut bulma konusunda yaşanan bu sıkıntılardan sonra yabancıların sağlık hizmetlerine erişimine bakıldığında, İsviçre vatandaşı olmayanların vatandaş olanlara kıyasla eşit fırsatlara sahip olmadığı görülmektedir. Bunun en önemli sebepleri, iletişim zorluğu ve yabancıların sağlık hizmetlerine erişim konusunda yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır.

İsviçre yetkilileri yukarıda belirtilen bazı konularda ortaya çıkan ayrımcılığa karşı çalışmalar yapıyor olsa da, SVP’nin yabancılara karşı ön yargılı tutumu ve yabancılar aleyhindeki düzenlemelerde toplumu yanlış yönlendirerek ön ayak olması, ayrımcılığa karşı mücadelelerden daha dikkat çekicidir. Müslümanlar için kutsal olan minare yapımının yasaklanması, 2008 yılında yürürlüğe giren yeni yabancılar yasasından önce, yabancıların vatandaş olabilmesi için on yıl ikamet kendiliğinden vatandaşlığı getiriyorken, artık vatandaşlık için idari kararın gerekmesi ve bu yüzden aile birleşiminin zorlaşması ve son olarak suç işleyen yabancıların otomatik olarak sınır dışı edilebilmesi gibi düzenlemeler ayrımcılığı keskinleştirmiştir.

Hemen her milletten insanın yaşadığı İsviçre’de ayrımcılık kelimesinin telaffuz edilmesi oldukça üzücüdür. Ayrımcılığın varlığı başka bir soruna işaret etmektedir; o da entegrasyon sorunudur. Ayrımcılık ve entegrasyonun beraber anılmasının sebebi aslında entegrasyonun iki boyutlu olduğunu, yabancılar kadar yerlilerin de sorumluluğu olduğunu vurgulamak içindir. Çünkü entegrasyon kelimesi kullanıldığında ve bu konuda sorunlardan bahsedildiğinde her zaman yabancıların entegre olamamasından şikayetçi olunmaktadır. Oysa bir yabancı, daha çoğunlukta olan yerli toplumda, bazı farklılıkları nedeniyle eğitim, sağlık gibi alanlarda ayrımcılığa maruz kalıyorsa bu yerli toplumun yabancıları entegre olamadığının göstergesidir. Nitekim Heyetimiz temaslarında, entegrasyonun hem yabancıların hem de yerli vatandaşların birbirine uyum sağlamasını içeren çift taraflı bir olgu olduğuna dikkat çekerek, “asimilasyona hayır, entegrasyona evet” düsturu ile yurttaşlarımızın kültürel kimliklerini kaybetmeden bulundukları ülkelerin dillerini öğrenmelerini ve vatandaş olmalarını desteklediklerini vurgulamıştır. Yurtdışında bulunan vatandaşlarımızın bulundukları ülkenin sosyal ve siyasal faaliyetlere katılarak yaşadıkları toplumun bir parçası olmaları gerektiğini her zaman vurguladıklarını belirten heyetimiz, bu konuda Almanya, İsviçre gibi ülkelerin milli futbol takımlarında Türk kökenli futbolcuların olmasından oldukça memnun olduklarını ifade etmiştir. Ancak, yurttaşlarımızın entegrasyon konusunda sorumlulukları her zaman ifade edilirken, yerli toplumların bu konudaki sorumluluğunun göz ardı edilmesi ve bu konuda ciddi çalışmaların yapılmaması Heyetimiz tarafından önemle dikkat çekilen konu olmuştur. Yurttaşlarımızın yaşadığı Avrupa ülkelerinde karşılaşılan temel sorunlar, yurttaşlarımızın yabancı dil öğrenememesi, bu yüzden çocukların da yeterli eğitim alamaması olarak görünmekte ve bu sorunların üstesinden gelinebilmesi için tüm sorumluluk yurttaşlarımıza yüklenerek, yabancı dil bilmeyen ve bu nedenle iyi eğitim alamayan Türklerin entegre olamadıkları sürekli belirtilmektedir. Halbuki, İsviçre’de yapılan görüşmelerde İsviçre’de doğup büyümüş, çok iyi yabancı dil öğrenmiş, üniversiteyi bitirmiş ve mesleklerini icra etmekte olan, başka bir deyişle tam olarak entegre olmuş Türkler bile İsviçre’de ayrımcılığı ciddi şekilde hissettiklerini ifade etmişlerdir. İsviçre’de bir yabancı olmanın ötesinde o toplumun parçası olmuş eğitilmiş ve çok iyi yabancı dil konuşan bu Türklerden bazıları, İsviçre toplumuna ait olmalarına rağmen bu toplumun kendilerini her zaman başka bir topluma ait gördüklerini ve hatta çok iyi yabancı dil konuşabilmelerinin, İsviçre doğup büyümelerinin ve kendilerini İsviçreli olarak kabul etmelerinin bu ayrımcılığı tam olarak hissetmelerine neden olduğu için avantaj değil dezavantaj olduğunu ifade etmişlerdir. Entegrasyon kelimesinden nefret ettiğini dile getiren bir Türk, “ben burada büyüyen, eğitim alan ve çalışan birisi olarak bu toplumun parçası olmama rağmen, İsviçrelilerin kendilerini bu topluma ait hissettirmediklerinden bahisle Türkiye’ye dönmeyi bile düşündüğü” ifade etmiştir. Temaslarında yerli toplumun da entegre olmasının önemini vurgulayan Heyetimiz, İsviçre’nin

sadece kişi başına düşen milli gelirinin yüksekliği açısından değil, çok sayıda yabancının ülkede yaşaması ve katkıda bulunması sayesinde yabancı nüfus açısından da en zengin ülkelerden olduğu belirtilerek, yerli toplumun yabancılara uyum sağlayabilmesi için çalışma yapılması gerektiğini görüşmelerinde irdelenmiştir.

Ancak Heyetimiz yaptığı görüşmelerde çift taraflı entegrasyon konusunda yeterli çaba görememiştir. Federal düzeyde yapılan görüşmelerde yerli toplum yabancılara uyum sağlaması için kapsamlı ve uzun süreli projelerden bahsedilememiştir. Bu hususta en dikkat çekici görüşme Zürih Kenti Entegrasyon Servisi Başkanı ile yapılmıştır. Sayın Başkan, Türk olmak ile İsviçre toplumunun bir parçası olmanın çelişmediğini, hem yüzde yüz Türk hem de yüzde yüz İsviçreli olunabileceğini, bu inançla Zürih'te çok fazla entegrasyon çalışması yapıldığını belirtmiştir. Bu çalışmaların doğumdan ölüme, eğitimden barınmaya kadar birçok alanda yapıldığı, mesela her dinin ayrı bir cenaze töreni olduğunu, farklı dini törenler için çalışmalar yapıldığını, örneğin Ramazan ayında Müslümanları davet ettiklerini ya da cenaze törenlerini her dinin gereklerine göre yaptıklarını Servis Başkanı belirtmiştir. Ayrıca, yüzde 49'u İsviçreli olmayan ve 170 milletten farklı insanın yaşadığı Zürih Kent'inin yabancılara aleyhindeki düzenlemeleri de desteklemediği belirtilerek, suç işleyen yabancılara sınır dışı edilmesine yönelik referandumun yüzde altmış üç oranında reddedildiğini ifade edilmiştir.

VI. CEZA İNFAZ KURUMLARI

Türkiye'deki ceza infaz kurumlarını sürekli denetleyen İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, idari uygulamalardan ya da ilgili mevzuattan kaynaklanan sorun olması durumunda gerekli çözümleri önermektedir. Alt Komisyon İsviçre ziyaretinde üç adet ceza infaz kurumunu ziyaret ederek, bu kurumlardaki yurttaşlarımızla görüşmüş, ceza infaz kurumlarının fiziki koşulları hakkında gözlemlerde bulunmuş ve İsviçre ceza infaz sistemi hakkında görüş alış verişinde bulunmuştur. Heyet, Thorberg, Bellechasse ve Regensdorf Ceza İnfaz Kurumlarını ziyaret etmiştir. Ziyaret edilen bu ceza infaz kurumu genel olarak değerlendirildiğinde her üç ceza infaz kurumunda kalan yurttaşlarımızın ceza infaz kurumu koşullarından şikâyetçi olmadıkları, Müslümanlara verilen yemeklere dikkat edildiği ve fiziki koşulların iyi olduğu gözlenmiştir. Ayrıca ceza infaz kurumlarında tüm tutuklu ya da hükümlüler hafta içi çalışmak zorundadır. Dışarıdan talep edilen birçok ürüne yönelik olarak oluşturulan atölyelerde belli bir ücret karşılığı herkes çalışmaktadır. Bu çalışmalar kurumun bütçesine katkısı sağladığı gibi, tutuklu ve hükümlülerin vakitlerini değerlendirme imkânı oluşmakta ve para kazanabilmektedirler.

Heyetimiz ilk ziyaretini 30 Kasım'da Thorberg Ceza İnfaz Kurumuna yapmıştır. Burada 12 adet yurttaşımızla ceza infaz kurumu görevlilerinin olmadığı bir salonda konuşulmuştur. Yurttaşlarımız ceza infaz kurumu hakkında herhangi bir şikâyetlerinin olmadığı ifade ederek, şikâyetlerini İsviçre mahkemeleri üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Tutuklu ve hükümlülerin kaldıkları

odaları da ziyaret eden heyetimiz, fiziki koşullarda herhangi bir aksaklık görmemiştir. Tutuklu ve hükümlüler odalarına televizyon, video oyunu, internet bağlantısı olmayan bilgisayar koyabilmektedir. Saat 18.00 ile 21.00 arasında tüm odaların kapıları açılmakta ve bu sayede tutuklu ve hükümlüler birbirleriyle görüşebilmektedir.

Thorberg Ceza İnfaz Kurumuna yapılan ziyaretten sonra Heyetimiz Bellechasse Ceza İnfaz Kurumunu ziyaret etmiştir. Ceza infaz kurumunda Fribourg Kantonu Adalet Bakanı, kurum müdürü, kurum görevlileri ve yurttaşlarımızla görüşülmüştür. Öncelikle Fribourg Kantonu Adalet Bakanı ile yapılan görüşmede, Sayın Bakan, İsviçre’de polis, ceza infaz kurumları ve okulların kantonların yetki alanı içinde olduğunu belirterek Bellechasse Ceza İnfaz Kurumunun kendi kanunu ve yönetmeliği olan otonom bir kurum olduğunu ifade etmiştir. Sayın Üskül’ün tutuklu ve hükümlülerin idari ve diğer insan haklarına ilişkin sorunları ile ilgili olarak hangi mercilere başvurabileceğine dair sorusuna Sayın Bakan, İsviçre’de Komisyonumuzun benzeri bir insan hakları komisyonu olmamakla beraber bu konuda Federal düzeyde bir İnsan Hakları Enstitüsü kurulması için çalışmalar yapıldığını, böyle bir kurum olmasa da tutuklu ve hükümlülerin şikâyetlerini öncelikle ceza infaz kurumu idaresine, daha sonra Kanton Adalet Bakanlığına ve en son aşamada da idare mahkemesine iletebileceklerini belirtmiştir. Hangi konularda şikâyetler aldıkları sorusuna da Sayın Bakan, dört yıllık görev süresi boyunca işkence ve kötü muamele konusunda hiç şikâyet almadıklarını, şikâyetlerin daha çok disiplin cezalarına ilişkin olduğu yanıtını vermiştir.

Kanton Adalet Bakanı ile yapılan görüşmeden sonra Heyetimiz, ceza infaz kurumu hakkında kurum müdüründen bilgiler almış ve kurum içerisinde gözlemlerde bulunmuştur. Bellechasse Ceza İnfaz Kurumu cezanın infaz edildiği klasik bir ceza infaz kurumundan öte, değişik alanlarda üretim olanaklarının, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı özerk bütçesi olan bir kurumdur. 1898 yılında kurulan kurum günümüze kadar sadece sekiz adet müdür değiştirmiş olup, mevcut müdür sekiz yıldır görevinin başındadır. Yıllık bütçesi on beş milyon avro civarında olan bütçesinin yaklaşık yedi milyon avrosunu kurum kendi üretimiyle sağlamaktadır. 89 adet binadan ve 460 hektarlık alandan oluşan kurum, İsviçre’nin ikinci büyük tarım kompleksidir ve kurumda tarım faaliyetlerinin yanı sıra, marangozhane gibi atölye çalışmaları da vardır. Hükümlüler hayvancılıktan, tarıma, el işlerinden, marangozluğa dayalı birçok iş alanında çalışabilmektedir. Çalıştığı sürece hem para kazanan hem de meslek edinen hükümlüye bir sertifika verilmektedir. Ayrıca, bir işte çalışmak infaz sürecinin de sorunsuz geçmesini sağlayabilmektedir. Nitekim kurumda bulunan yurttaşlarımızla yapılan görüşmede, yurttaşlarımız herhangi bir şikâyetle bulunmamış, Müslümanlara verilen yemeklere dikkat edildiğini ve kurumda bulunan Müslümanlarla cuma namazı kılabilindiklerini ifade etmişlerdir.

Bellechasse Ceza İnfaz Kurumu ziyaretinden sonra Heyetimiz Zürih Kantonuna bağlı Regensdorf Pöschwies Ceza İnfaz Kurumunu ziyaret etmiş, kurumda 21 adet yurttaşımızla ve kurum yöneticileri ile görüşmüştür.

Yurttaşlarımızla yapılan görüşmede yurttaşlarımız ceza infaz kurumu şartlarından ve yemeklerinden memnun olduklarını dile getirmişler, ancak sürekli çalıştıkları kurumda izin haklarının olmadığından yakınmışlardır. İzin haklarının olmaması ile ilgili olarak Heyetimiz, kurum yöneticileri ile görüşerek, çalışan her kişinin yılda belli bir süre izin kullanma hakkının olması gerektiği vurgulanmış ve ceza infaz kurumunda da olsa çalışan kişilerin izin kullanabilmesi gerektiği belirtilmiştir. Kurum yöneticileri ise mevzuatta çalışan hükümlü ya da tutuklulara izin hakkı verilmediğini, ancak hastalık gibi durumlarda izin kullanabildiklerini ifa etmişlerdir. Heyetimiz ceza infaz kurumundaki ortak yaşam alanlarını, odaları ve atölyeleri dolaşarak fiziki alanları gözlemlemiştir ve herhangi bir olumsuzluğa rastlamamıştır. Ziyaret edilen Thorberg ve Bellechasse Ceza İnfaz Kurumları gibi Pöschwies Ceza İnfaz Kurumu da birçok atölyeyi bünyesinde barındırmaktadır ve Kurumda bulunan tüm hükümlü ya da tutuklular çalışmakta ve çalışmalarının karşılığı olarak ücret almaktadırlar. Bu Kurumda da Müslümanlara verilen yemeklere dikkate edilmekte ve Müslümanların toplu ibadet edebilmelerine imkân tanınmaktadır. Kuruma her cuma, sırayla Türk ve Mısırlı imamlar gelerek cuma namazı kıldırılmaktadır. Bu imamlar cuma ve pazartesi günleri de Kur'an ve din dersi vermektedir.

Heyetimiz ziyarette bulunduğu ceza infaz kurumlarından memnun kalmasına rağmen, İsviçre ceza infaz sistemindeki bir aksaklığa da dikkat çekmek istemektedir. Her ceza infaz kurumunu ziyarette yapılan görüşmelerde bazı hükümlüler, cezaları infaz edilmesine rağmen toplum için tehlike oluşturması ya da akıl hastalığı nedeniyle mahkeme kararıyla ceza infaz kurumunda tutulmaya devam edildiklerini ifade etmiştir. Dört adet yurttaşımız tahliye tarihleri geçtiği halde psikolojik tedavi gördükleri için tahliye edilmediklerini belirtmiştir. Bu konuda İsviçre mevzuatına baktığımızda, bu hususun İsviçre Ceza Kanunu'nun, "Güvenlik Tedbirleri" başlıklı ikinci kısmında, 56 ile 73'ncü maddeleri arasında düzenlendiğini görürüz. Bu hükümlere göre, özetle, bir güvenlik tedbiri bir ceza, suçlunun gelecekte işleyebileceği suçu engellemek için yeterli değilse, suçlunun tedavi edilmesi gerekliyse ve akıl bozukluğu varsa uygulanır. Eğer suçlunun ciddi bir akıl bozukluğu sorunu varsa ve akıl bozukluğu işlenen cürüm veya kabahatin sebeplerinden biri ise ya da güvenlik tedbiri akıl bozukluğunun etken olduğu suçların gerçekleşme ihtimalini azaltması bekleniyorsa tedavi kararı verilebilir. Tedavi uygun bir psikiyatri ya da tedavi kurumunda icra edilmelidir. Eğer firar etme ya da suç işleme riski varsa güvenli bir kurumda tedavi olmalıdır. Ayrıca gerekli tedavinin uzman kişilerce yapılacağı garanti edilen bir ceza infaz kurumunda da tedavi gerçekleştirilebilir. Mahkeme, cinayet, tecavüz, saldırı, hırsızlık, soygun, kundakçılık gibi 5 yıl ya da daha fazla gerektiren, kişilerin

fiziksel, psikolojik ve cinsel bütünlüğüne zarar veren suçlarda ve suçlunun kişisel özellikleri ve koşullar nedeniyle veya suçun nedeni olan akıl bozukluğu durumlarında, suçlunun benzer suçu işlemesi bekleniyorsa güvenlik tedbiri uygulanmasına karar verebilir. Burada heyetimizin insan haklarına aykırı bulduğu husus bir kişinin akıl hastalığı ya da psikolojik rahatsızlığı nedeniyle ceza infaz kurumunda tedavi edilmesidir. Bu konuda Pöschwies Ceza İnfaz Kurumu yetkilileri ile görüşmelerde bulunan Heyetimize yetkililer, kurumda tahliye edilmesi gerektiği halde psikolojik rahatsızlığı ya da akıl hastalığı nedeniyle tutulabildiğini, çünkü sağlık kuruluşlarının bu kişileri kabul etmediğini ifade etmişlerdir. Heyetimiz ise cezası infaz edildiği halde bir kişinin ceza infaz kurumunda tedavi edilmesinin insan haklarına aykırı olduğunu, bir hastanın tedavisinin sağlık kuruluşlarında gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yetkililer ise kendilerinin sadece icra makamı olduklarını, mevzuattaki hükümleri uygulamaları gerektiğini, ayrıca cezası infaz edilmiş ama tedavi edilmesi gereken bir kişiyi sağlık kuruluşlarının kabul etmediğini tekrar tekrar ifade etmişlerdir.

VII. İSVİÇRE'DEKİ TÜRK TOPLUMU VE SORUNLARI

İsviçre'de kırk beş bin kadarı çifte vatandaş olmak üzere yüz yirmi bin civarında vatandaşımız yaşamaktadır. İsviçre'de işsizlik oranı yüzde 2.6 iken vatandaşlarımız arasındaki işsizlik oranı yüzde 7 civarındadır. İsviçre'de Türk Dili ve Kültürü derslerini vermek üzere 33 adet öğretmenimiz bulunmaktadır. Öğretmenlerimizin verdiği bu dersler 3.500 Türk öğrenci katılmaktadır. Ülkemizin İsviçre'de Bern Büyükelçiliği, Zürih ve Cenevre Başkonsoloslukları, Birleşmiş Milletler ve Dünya Ticaret Örgütündeki Daimi Temsilcileri ile birlikte beş adet temsilciliği bulunmaktadır.

Heyetimiz vatandaşlarımızla Cenevre ve Zürih'te görüşmeler yapmıştır. Vatandaşlarımıza Heyetin, İsviçre'deki yetkili makamlarla insan hakları ile ilgili olarak görüş alış verişinde bulunulduğu ve bazı ceza infaz kurumlarının da ziyaret edildiği belirtilmiş ve İsviçre'de yaşayan yurttaşlarımızın da İsviçre'deki sorunlar hakkındaki fikir alış verişinde bulunulmuştur.

Heyetimiz yurttaşlarımıza hem bulundukları ülkenin dilini öğrenmelerini hem o ülkenin vatandaşı olarak her aşamadaki sosyal ve siyasal yaşama katılmalarının vurgulayarak İsviçre'deki Türk toplumun Avrupa'nın diğer ülkelerinde yaşayan yurttaşlarımızla kıyaslandığında daha az uyum sorunu yaşadığını belirtmiştir. Bu konuda Lozan kentinde yaşayan bir yurttaşımız sekiz yaşında İsviçre'ye geldiğini, bir çocuk olarak eğitim hayatı zor geçse de şimdi kendi çocuklarının aynı sorunları yaşamadıklarını, mesela İsviçreli ailelerin çocukları ile kendi çocuklarının birbirlerine misafir olduklarını, başka bir deyişle entegrasyon sorunu yaşamadıklarını ifade etmiştir. Ancak başka bir vatandaşımız yabancıların sadece isminden dolayı bile iş ve konut bulmada ayrımcılık yaşadığını, yabancı düşmanlığının 2001 yılından itibaren tırmanışta olduğunu ifade etmiştir. Kendi kimliğini koruyarak yabancı bir topluma tam olarak entegre olmanın mümkün olduğunu, bunun için yurttaşındaki

yurttaşlarımızın ortak hareket etmesi gerektiği Heyetimizce belirtilerek, farklı görüşleri temsil eden birçok Türk derneği olduğu, bunun bir zenginlik olmakla beraber birlikte hareket etmenin de lüzumlu olduğu ifade edilmiştir.

Türkçenin öğretilmesi konusunda zorluk yaşadıklarını ifade eden vatandaşlarımız İsviçre’de bu konuda bir birlik olmadığını, her Kantonun ayrı bir düzenlemesi olduğunu ifade etmişlerdir. Nitekim İsviçre’de her Kanton’da ayrı bir eğitim bakanlığı ve her bakanlığın da ayrı bir eğitim rejimi bulunmaktadır. Kantonların koordinasyonu için Kanton Eğitim Bakanları Konferansı kurulmuştur ve Kanton Eğitim Bakanlarının olduğu genel kurul karar vermeye yetkili organdır. Türkçe dersleri Kantonlardaki eğitim müdürlükleri ile işbirliği ile okul saatleri dışında bazı yerlerde ise cumartesi günleri verilmektedir. Bunun sebebi olarak derslerin okul saatleri içine alınması halinde, bu uygulamanın tüm yabancıları kapsamaması gerektiğini belirtilmiştir. Türkçe eğitimine ilişkin bir ahdi durumun oluşması için Dışişleri ve İçişleri Bakanlığı Türkçe Derslerine İlişkin İşbirliği Esasları adlı bir belge hazırlayarak İsviçreli makamlara tevdi edilmiş olup bu konuda görüşmeler devam etmektedir. Son olarak Türkçenin öğretilmesi konusunda en önemli sorunlardan biri de İsviçre’de bir eğitim müşavirinin bulunmamasıdır. 26 adet Kanton’un ve dolayısıyla 26 farklı eğitim bakanlığı ve rejiminin olduğu İsviçre’de eğitim konusunda uzman bir kişinin çalışması oldukça elzemdir.

Minarelerin yapımının yasaklanması ve suç işleyen yabancıların sınır dışı edilmesine yönelik referandumlara ilişkin olarak yetkili makamlarla yaptıkları görüşmelerde, insan haklarına ilişkin konular hakkında referandumlara karar verilmemesi gerektiğinin vurgulandığı, bu tür düzenlemelerin siyasetçilerin yabancı düşmanlığını körüklemesi nedeniyle halk tarafından onaylandığının belirtildiği ifade edilerek bu konuda vatandaşlarımızın görüşleri alınmıştır. Vatandaşlarımız bu referandumlarda aslında SVP’nin örgütlü ve yoğun çalışması nedeniyle olumsuz sonuçlar alındığını ifade ederek, küçük yerlerde yaşayan İsviçrelilerin yabancılar karşı daha fazla önyargısı olduğunu, çünkü bu insanların yabancılarla çok fazla diyalogu olmadığını ve SVP’nin yoğun propagandası ile bu kişileri etkileyebildiğini belirtmişlerdir.

VIII. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI YÜKSEK KOMİSERLİĞİ’NDE YAPILAN TEMASLAR

Heyetimiz, 2 Aralık 2010 tarihinde BM İnsan Hakları Yüksek Komiser Yardımcısı Kyung Wha-Kang ve Yüksek Komiserlik Avrupa ve Orta Asya Bölümü Başkanı Dimiter Chalev ile görüşmüştür. Görüşmede Dimiter Chalev Yüksek Komiserliğin işleyişi hakkında bilgi verirken, Kyung Wha-Kang ile Türkiye’deki insan haklarının gelişimi üzerine görüş alış verişi yapılmıştır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (BMİHYK) BM’ye üye ülkelere adalet yönetimi, yasama reformları ve seçim süreçleri gibi konularda teknik destek sağlayan BMİHYK, kurumsal olarak BM İnsan Hakları Konseyine sekreteryaya hizmeti vermektedir. Yüksek Komiser Genel Kurul tarafından atanır ve faaliyetlerinden dolayı Genel Sekretere karşı sorumludur.

Sayın Üskül, Yüksek Komiser Yardımcısı Kyung Wha-Kang'a Heyetimizin İsviçre'de bulunma amacının İsviçreli parlamenterler, federal ve yerel yetkililer ile, İsviçre'de bulunan Türkler ile görüşmek ve bazı ceza infaz kurumlarını ziyaret etmek olduğunu belirtmiştir. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun çalışmaları hakkında bilgi veren Sayın Üskül, Komisyonun bireysel başvuruları incelediğini, yurt içinde denetimler yaptığını, insan haklarına ilişkin yerli ve yabancı resmi makamlarla ve sivil toplum kuruluşları ile irtibat halinde olduğu ifade ederek, her yıl çalışmalara ilişkin faaliyet raporu yayımlandığını ve BMİHYK'ne gönderildiğini dile getirmiştir. Komiser Yardımcısı Türkiye'de insan haklarına ilişkin meydana gelen hızlı gelişmeyi memnuniyetle izlediklerini belirtmiştir. Türkiye'de yapılan Anayasa referandumunu yakından takip ettiklerini söyleyen Komiser Yardımcısı, yapılan değişikliklerin önemli olduğunu ve ilgili uyum yasalarının yapılmasını temenni ettikleri ifade etmiştir. Özellikle insan hakları kurumu ve kamu denetçiliği hakkındaki düzenlemelerin yasalaşmasının önemini vurgulayan Komiser Yardımcısı, İnsan Hakları Kurumunun bağımsız olmasına dikkat edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. İnsan Hakları Kurumuna ilişkin yasa tasarısının Komisyonda olduğunu ifade eden Sayın Üskül, kurumun, nitelik, çalışma ve bütçe bakımından bağımsız bir yapıya sahip olacağını belirtmiştir.

Sayın Üskül görüşmenin devamında İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 2007 yılında itibaren kuruluşundan beri en yoğun çalışmaları yaptığını, on bine yakın bireysel başvuru ile birlikte, Komisyonun kuruluşundan bu yana hazırlanan 102 raporun 40 adetinin bu Dönemde hazırlandığını dile getirerek insan haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları resen veya bireysel başvurular aracılığıyla incelediklerini ifade etmiştir. İnsan hakları ihlallerinin her yerde yaşanabileceğini belirten Sayın Üskül, önemli olanın etkin soruşturmanın gerekliliği olduğunu vurgulamıştır ve Türkiye'nin bu konuda büyük gelişme kaydederek bazı Avrupa ülkelerine örnek hale geldiğini ifade etmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Sayın Üskül, Komisyonun Türkiye'de bir ceza infaz kurumunda işkence iddiası ile ilgili olarak inceleme yaptığını ve suçluların gerekli cezaya çarptırıldığını belirterek Belçika'da bir ceza infaz kurumunda bir yurttaşımızın ölümünün etkin soruşturulma yapılmadığı için aydınlatılamadığını ve Belçika'ya giden bir Heyetimizin o ceza infaz kurumuna girmesine izin verilmediği örneğini vermiştir. Ayrıca Fransa'nın Romanları sınır dışı edilmeye başladığını ve İsviçre'de suç işleyen yabancıların otomatikman sınır dışı edileceğini ve buna benzer ayrımcı uygulamaların gelişmiş ülkelerde yaygınlaşmaya başladığını ifade etmiştir. Komiser Yardımcısı yabancılara karşı ayrımcılık yapan ülkelerin utanç duyması gerektiğini vurgulayarak, BMİHYK'nin Brüksel'de de ofis açarak bu tür sorunları daha yakından takip etmeyi amaçladığını, ayrıca Fransa'yı da kınadıklarını belirtmiştir.

IX. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İsviçre’ye gerçekleştirilen ziyarette İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunu temsil eden bir Alt Komisyonun referandumlar, entegrasyon, yabancıların sorunları, Türk toplumunun yaşadığı sıkıntılar konularında görüş alışverişlerinde bulunmuş ve bazı ceza infaz kurumlarını ziyaret etmiştir. İsviçre’de yapılan referandumlara ilişkin durumu “insan haklarını sınırlayan düzenlemelerin referanduma sunulmaması gerektiği” ve “insan hakları kişilerin doğuştan sahip oldukları, kimsenin kimseye vermediği, dolayısıyla başkalarının da kısıtlamayacağı haklar” olduğunu belirten Heyetimiz, İsviçre’de minare yapılmasının yasaklanmasına ve suç işleyen yabancıların sınır dışı edilmesine dair referandumların yabancı düşmanlığını körüklediği ve hemen her millettten yabancı insanların yaşadığı İsviçre’nin imajını zedelediği kanaatinde-dir. Yapılan görüşmelerde İsviçreli yetkililer ve Türk toplumu temsilcileri referandumlardan çıkan sonuçların üzüntü verici olduğunu ifade etmişlerdir. Gerek parlamenterler gerek federal yetkililer referandumlardan çıkan sonuçlardan üzüntü duysalar da İsviçre Anayasası’na göre halk girişimleri-yle gerçekleştirilen referandumları uluslararası yükümlülükler haricinde engellenen mümkün olmadığını, halkın tercihlerine saygılı olmak gerektiği görüşünde birleşmişlerdir. Ancak, halk iradesinin yansıtılmasının doğrudan aracı olan referandumlar, politik hedeflerini gerçekleştirmek isteyenlerin aracı haline de dönüşebilmektedir. Nitekim minare yapımına ve yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin referandumların propaganda süreci halkın daha doğru tercihte bulunmasını sağlayacak, açıklayıcı ve bilgilendirici bir süreçten ziyade, Müslümanları ve yabancıları rencide eden bir süreç olmuştur ve yabancı düşmanlığı körüklenerek sonuca ulaşılmıştır. Öyle görünüyor ki, İsviçre’de yabancıların ve farklı dinden olanların haklarını kısıtlayıcı referandumlar İsviçre Halk Partisi’nin korkulara hitap eden yanlış politikalarının uzantılarıdır. Bu yüzden İsviçre temel hak ve özgürlükleri zedeleyici referandumları engellenen bir yolunu bulmalıdır.

İsviçre gibi çok sayıda yabancıların bulunduğu ülkelerde, yabancıların kimliklerini kaybedeceği, yerli toplumların da yabancıların topluma hakim olacağı korkuları nedeniyle, yerli toplumla yabancı toplum arasında uyum sorunu olabilir. Bu korkuları gidermenin yolu toplumların birbirlerini anlamaları ve tanımlarını sağlayacak entegrasyonu sağlamaktır. Bu noktada entegrasyonun hem yerli toplumun yabancılara hem de yabancıların yerli topluma uyum sağlaması olarak iki boyutlu olduğu görülür. Avrupa’da Türklerin yoğun olarak yaşadığı ülkelere bakıldığında entegrasyonun başlıca sorunlardan biri olduğu görülmektedir. Fakat entegrasyon konusunda hemen tüm sorumluluk genelde yabancılara yüklenerek, yabancıların dil öğrenemediği ve yaşadığı topluma uyum sağlayamadığı belirtilmektedir. Entegrasyon konusunda yabancıların suçlanabilmesi için yerli toplumların üzerine düşen sorumluluğu getirmiş olması gerekir. Her ne kadar İsviçre’de çok kültürlü çok dilli ve çok milletli yapının avantajı sayesinde Türk toplumunda ciddi

entegrasyon sorunu görülme de, İsviçre’de istihdam, eğitim, sağlık hizmetleri ve topluma yönelik mal ve hizmetlerin sağlanmasında yabancılara karşı ayrımcılık yapılması, aslında yerli toplumun yabancılara tam olarak uyum sağlayamadığını da göstermektedir. Bu noktada İsviçre’de ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını sağlayacak projeler hayat geçirilmelidir.

İsviçre’de bulunan Türk toplumunun en önemli sorunu Türkçe eğitimi konusunda yaşanan kurumsal aksaklıklardır. Bu aksaklıklar hem İsviçre’den hem de Türkiye’den kaynaklanmaktadır. İsviçre açısından problem ülke çapında Türkçe eğitimi konusunda tek bir rejimin olmamasıdır. Bu konuda İsviçreli makamların Türk toplumunun anadil eğitimini federal düzeyde çözümlmeleri gerekmektedir. Türkiye açısından sorun Türkiye’nin İsviçre’de bir milli eğitim müşavirinin olmamasıdır. Yirmi altı kantondan oluşan İsviçre’de her kantonun ayrı düzenlemeleri bulunmaktadır ve vatandaşlarımızın eğitime ilişkin ihtiyaçlarını organize edecek eğitim konusunda uzman bir kişinin görevlendirilmesi gerekmektedir.

İsviçre’de ziyaret edilen her üç ceza infaz kurumu da fiziki ve yaşam koşulları açısından iyi durumdadır ve ceza infaz kurumlarında görüşülen yurttaşlarımızın idarenin tutum ve davranışları ile koşullar hakkında şikayetleri bulunmamaktadır. Ancak cezası infaz edilen ancak tedavi edilmesi gereken bir hükümlünün tedavisinin, sağlık kuruluşlarınca kabul edilmediği için, bir ceza infaz kurumunda gerçekleştirilmesi insan haklarına aykırıdır. Uluslararası belgelerde belirtilen hasta haklarına göre, hastalar tedavi olacakları kuruluşu seçme özgürlüğüne sahiptir. Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Konseyi kaynaklı uluslararası doküman ve tebliğlere bağlı olarak belirlenen 14 temel hasta hakkından olan sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına göre; “Her birey sağlık ihtiyaçlarının karşılanması için sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahiptir. Sağlık hizmetleri herkese eşit olarak verilmeli ve hastalığın türü, zamanı, ikamet yeri veya mali kaynaklar konusunda ayırım yapılmamalıdır.” Dünya Tabipler Birliğinin Lizbon, Bali ve Santiago Bildirgeleri’ne göre de “herkese, ayrımcılık yapılmadan, tedavi hakkı verilmelidir ve hastalar, sağlık sisteminin işleyişi ile uyumlu olarak, hekimlerini veya diğer sağlık personelinin ve sağlık kurumlarını seçme ve değiştirme hakkına sahiptir.” Bir hastanın sağlık kuruluşları arasında bile seçme özgürlüğü varken, İsviçre’de cezası infaz edilmiş bir kişinin sağlık kuruluşlarınca reddedilmesi insan haklarına uygun değildir.

Son olarak, Türkiye’de insan hakları alanında meydana gelen gelişmeler ülkeler hakkında raporlar hazırlayarak dünyada insan hakları ile ilgili gelişmeleri takip eden Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliğinin de dikkatini çekmiştir. Komiser Yardımcısı ile görüşmede Türkiye’de son yıllarda insan haklarına ilişkin mevzuat değişiklikleri, gelecekte yapılması öngörülen düzenlemeler ve Türkiye’de insan haklarının genel durumu üzerinde durulmuştur. Türkiye’nin insan hakları alanındaki hızlı ilerlemesinin uluslararası toplum tarafından da gözlendiği ve uluslararası alanda ülkemizin saygın bir ülke konumunda olduğu görülmüştür.

EK-8

**EGE ORDU KOMUTANLIĞI BİRİNCİ SINIF ASKERİ CEZA VE
TUTUKEVİ (ŞİRİNYER) İNCELEME RAPORU**

I. BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23'üncü Dönem 4'üncü Yasama Yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci toplantısında, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak amacıyla Komisyon Başkanı ve Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer Üskül, Çorum Milletvekili Murat Yıldırım, Konya Milletvekili Kerim Özkul, Yozgat Milletvekili Mehmet Ekici ve Sivas Milletvekili Malik Ecder Özdemir'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

Alt Komisyon, Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer Üskül'ün Alt Komisyon Başkanı olmasına karar vererek çalışmalarına başlamış ve 07.01.2011 tarihinde Ege Ordu Komutanlığı Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde (Şirinyer) incelemelerde bulunmuştur.

Komisyonla Mülkiye Başmüfettişi Mehmet Firik, Adalet Müfettişi Mecit Gürsoy ile Komisyon Uzmanı Bali Emrah Biçer eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarıyla ilgili olarak herhangi bir başvuruyu beklemeden resen bu kurumlarda inceleme kararı almıştır.

III.İNCELEMENİN AMACI

Bu incelemenin amacı; hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi dokunulmazlığının ihlal edilip edilmediği, ceza infaz kurumundaki yaşam koşulları, sağlık hizmetleri başta olmak üzere hükümlü ve tutukluların infaz kurumu ile ilgili şikâyetleri hakkında görüşme ve gözlemlerde bulunarak varsa sorunları tespit etmek, uygulayıcılarda insan haklarına uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşturmak ve bu duyarlılığın devamını sağlamak ile hak ihlallerinin yaşanmaması için nelerin yapılması gerektiğini belirlemek ve alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktır.

IV.İNCELEME KONUSU

Ege Ordu Komutanlığı Birinci Sınıf Askeri Cezaevi ve Tutukevinde (Şirinyer) bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaşam koşulları, infaz kurumunun fiziki şartları ile yetkili ve görevlilerin kurumda bulunan tutuklu ve hükümlülere karşı tutum ve davranışları bu incelemenin konusunu oluşturmaktadır.

V. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon, incelemesinde; Ceza İnfaz Kurumu Müdürü ve diğer yöneticiler ile görüşmeler yaparak bilgi almış, Kurumun fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde incelemede bulunmuş, rastgele

seçtiği bazı koşullara girerek, Kurum personeli dışarı çıkarılmış, hükümlü ve tutuklularla görevliler olmadan görüşülmüştür.

VI. İNCELEMELER

Genel bilgiler

- Ege Ordu Komutanlığı Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi, Askeri Ceza Kanunu ve Askeri Ceza ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik'e dayanılarak, 300 kişiye kadar tutuklu ve hükümlünün barınma, emniyet, iye ve muhafazasını sağlamak ve rehabilite edici tedbirleri almak amacıyla kurulmuştur.

- Askeri ceza ve tutukevinde askeri veya adli mahkeme tarafından hakkında tutuklama kararı çıkartılmış veya hüküm verilmiş, asker kişiler ve askere alındıktan sonra işledikleri suçlardan dolayı bir yıl veya daha az süreli hürriyeti bağlayıcı ceza alan erba ve erler bulunmaktadır.

- 07.01.2011 tarihi itibariyle Kurumda, 60'ı tutuklu, 19'u hükümlü olmak üzere 79 kişi bulunmaktadır. Bu kişilerden 17'si birden fazla cezaevine girmiştir.

- 79 tutuklu ve hükümlünün suç neveleri :

- Fırar – izin tecavüzü	: 45
- Gasp, yağma, hırsızlık	: 12
- Adam öldürme	: 10
- Uyuşturucu	: 4
- Siyasi suç	: 1
- Cinsel taciz	: 4
- Hürriyeti tahdit	: 1
- Üste fiili taarruz	: 2

şeklindedir.

Kurumda kapasiteleri 2 ilâ 24 kişi arasında değişen 15 farklı koş bulunmaktadır. 3'ü sivil, 15'i er ve erba olmak üzere toplam 18 gardiyan görev yapmaktadır.

- İye bedeli kişi başına 9,65 TL'dir.

- Güneş enerjisi sistemi sayesinde, yaz aylarında 24 saat, kış aylarında ise 05.30-06.30 ve 20.00-21.00 saatleri arasında olmak üzere günde iki saat sıcak su verilmektedir.

- Tüm tutuklu ve hükümlüler, günde bir defa, en az bir 1,5 saat havalandırmaya çıkartılmakta, kültür-fizik, basketbol, voleybol ve masa tenisi oynayarak spor yapma imkanları sağlanmaktadır.

- Rahatsız olduğunu bildirenler sabah vizitesinde kurum doktoru tarafından muayene edilmektedir. Kendisine ila yazılan tutuklu/hükümlülerin ilaaları günlük dozlar halinde hazırlanmakta ve sağlık personeli tarafından öğün olarak dağıtılmaktadır. Mesai sonrasında, acil müdahale gereken durumlar ve ileri tetkik gereken hastalar 600 Yataklı İzmir Asker Hastanesine sevk edilmektedir. Her tutuklu/hükümlü Rehberlik ve Danışma Merkezinde görevli

uzman personel ile görüşebilmekte, gerekli görülenler buradan hastaneye sevk edilmektedir.

- Özel yaşam alanları dışındaki alanlar 28 adet kamera ile izlenmektedir.
- Koşullara diyaforon sistemi kurulmak suretiyle, gardiyanlar tek merkezde toplanarak tutuklu ve hükümlüler ile teması en aza indirilip oluşabilecek yasadışı ilişkilerin önüne geçilmeye çalışılmıştır.
- Belediye tarafından verilen televizyon yayınları ve Lig TV aracılığıyla maçları izleme imkanı bulunmaktadır. Televizyon gece 00.00'a kadar izlenebilmektedir.
- Tutuklu/hükümlüler içtima, yemek alımı gibi belirli faaliyetler haricinde koğuş içerisinde spor ayakkabısı ve terlik giyebilmekte, kullarımlarına verilen plastik dolaplarda çay, şeker gibi gıda maddelerini bulundurabilmektedir.
- İsteyen için, el sanatları ve beceri kursu, bağlama kursu, folklor kursu, okuma-yazma kursu düzenlenmektedir.

Kurumda Yapılan Gözlemler ve Hükümlü ve Tutuklularla Görüşmeler

a- Fiziki Ortam İle İlgili Gözlemler

Komisyonca, koğuşlar, açık ve kapalı görüş alanları, kütüphane, sınıflar, sağlık birimi, havalandırma gibi mekanlar incelenmiştir. Yapılan incelemede, fiziki alanların temiz olduğu, her koğuşa ait havalandırma bulunmayıp havalandırmanın ortak olarak kullanıldığı, tutuklu/hükümlülerin folklor gibi çalışmalarını bu alanda yaptıkları gözlenmiştir.

Koğuşlar yatakhane ve yaşam alanı olmak üzere iki bölümden oluşmakta, yatakhane bölümünde ranza ya da normal yataklar ve kişisel dolaplar bulunmaktadır. Yaşam alanında ortak olarak kullanılan plastik dolaplarda çay, şeker, bardak gibi günlük ihtiyaçların karşılanmasına yönelik malzemelerin bulunduğu, her koğuşta televizyon, su ısıtıcısı gibi aletlerin kullanıldığı, masalarda çok sayıda gazete ve kitabın olduğu görülmüştür.

Disiplin hücrelerinin incelenmesinde; tek kişilik olan hücrelerin boş olduğu gözlenmiştir. Kurum idaresinden alınan bilgide, hücrelerinin bir yıldır kullanılmadığı, yapılan mevzuat değişikliği sonrasında mevcut hücre olarak kullanılan alanların yeterli hacimde olmamasından dolayı hücrelerin kullanılmayarak, bir koğuşun disiplin koğuşu haline getirildiği, hücrelerin genişletilmesi için ödenek talep edildiği, ödeneğin gelmesiyle birlikte genişletme çalışmalarına başlanacağı ifade edilmiştir. İdare tarafından belirtilen hücrelerin kullanılıp kullanılmadığı tutuklu/hükümlülere de sorulmuş, kullanılmadığı bilgisi alınmıştır.

b- Hükümlü ve Tutuklularla Görüşmeler

Kurumun gezilmesi esnasında, rastgele seçilen iki er ve erbaş koğuşu ile subay koğuşuna girilmiş, kurum görevlileri dışarıya çıkarılarak tutuklu/hükümlülerle görüşülmüştür.

Her iki er ve erbaş koğuşunda da, tutuklu/hükümlülerin ilk başta tedirgin oldukları, konuşmanın ilerlemesiyle rahatladıkları gözlenmiştir. Bir koğuşta 18, diğerinde 10 tutuklu/hükümlü bulunmaktadır.

Komisyonunun ziyaretini ne zaman haber aldıkları sorulduğunda, bir gün öncesinden haber verildiği, temizlik yapıldığı ve bazı yerlerin boyandığı belirtilmiştir. Masalarda çok sayıda kitap ve gazetenin bulunması Komisyon üyelerinin dikkatini çekmiş, gazetelerin kantinden alındığı, diledikleri zaman kütüphaneden kitap alabildikleri ifade edilmiştir.

Haklarını kullanmada herhangi bir sıkıntıları olmadığını ifade eden tutuklu/hükümlüler, 06.30'da kalktıklarını, gece 00.00'a kadar televizyon izleyebildiklerini, yat sayımının 20.00 ya da 21.00 saatlerinde alındığını dile getirmişlerdir. Gündüz saatlerinde yatakhaneye girip giremedikleri sorusu üzerine, yatakhaneye girebildiklerini ancak, yatağa yatmalarının, uyumalarının ya da oturmalarının yasak olduğunu belirtmişlerdir.

İdarenin ve gardiyanların tutuklu ve hükümlülere karşı kötü muamelesi, onur kırıcı davranışlarının olmadığı ifade edilmiştir.

Tek tip kıyafetten yakınan er ve erbaş tutuklu/hükümlüler, hastaneye ya da mahkemeye götürülürken sivil kıyafetlerini giydiklerini, ziyaretçilerle görüşmeye de sivil kıyafetle çıkmak istediklerini ifade etmişlerdir. Görüşülen bir er, ailesinin kendisini bu kıyafetle görmesini istemediği için onları ziyarete çağırmadığını belirtmiştir.

Subay koğuşunda kalan iki tutuklu/hükümlü ile yapılan görüşmede Kurum idaresinden bir şikâyetleri olmadığı belirtilmiştir.

VII. TAHLİL, DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Ülkemizde tutuklu ve hükümlülerin cezalarının infazı, onların ıslahı ve yeniden topluma kazandırılmaları amaçlıdır. Uygulanacak yöntemler de bu amaca hizmet eder nitelikte olmalıdır.

Bu bağlamda daha önceki denetimlerde de benzerlerine rastlanılan bazı uygulamalar bu kurumda da dikkat çekmiştir.

Bunlardan ilki, tutuklu ve hükümlülerin belirli saatlerde yatakhanelere girerek uyumalarının yasak olmasıdır. Askeri Ceza ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik'in 54'üncü maddesinin (a) bendinde "Sabah kalkma vaktinden yatma saatine kadar yatakhaneye girmeleri veya yataklarda yatmaları yasaktır." hükmü bulunmaktadır. Bu hükmün belirtilen yasal bir dayanağının bulunmaması yanında tutuklu ve hükümlülerin rehabilitesine ne anlamda katkı yaptığı da tartışmalıdır. Benzer uygulama erbaş-erlerin tek tip kıyafet giymesi zorunluluğu için de geçerlidir. Bu uygulamanın da kişileri rencide eden bir yanı bulunmaktadır ve ceza infazının hangi amacına hizmet ettiği belirsizdir.

1. Askeri Ceza ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik'in 54'üncü maddesinin (a) bendinde, tutuklu ve hükümlülerin, "Sabah kalkma vaktinden yatma saatine kadar yatakhaneye girmeleri veya

yataklarda yatmaları yasaktır.” Hükmü kaldırılarak bu tür uygulamalara son verilmesi tutuklu ve hükümlülerin ıslahına olumlu katkı sağlayacaktır.

2. Askeri Ceza ve Tutukevleri Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik’in 56’ncı maddesi uyarınca, ceza infaz kurumunda subay, astsubay, uzman erbaş ve sivil memurlar kendi sivil kıyafetlerini, erbaş ve erler ise Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yönetmeliği’nde belirlenen şekilde tek tip kıyafet giymektedir. Hükümlü ve tutuklular açısından tek tip kıyafet uygulaması ceza infaz kurumunda rahatsızlık verici olduğu gibi, özellikle ziyaretçileri ile görüşmelerinde bu kıyafetleri giymek zorunda olmaları tutuklu ve hükümlüleri rencide edici niteliktedir.

3. Ege Ordu Komutanlığı 1’inci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde, düzenlenen ve düzenlenecek olan meslek edindirme kursları memnuniyetle karşılanmıştır. Hükümlünün ıslah edilerek yeniden sosyalleştirilip üretken bir birey olarak yeniden topluma kazandırılması son derece önemlidir.

4. Bu rapor sadece incelemede bulunulan kuruma ait değerlendirme ve görüşlerden oluşmaktadır. Alt Komisyonumuz inceleme konusu ile ilgili olarak, genel bir inceleme raporu düzenleyecektir.

EK-9

İZMİR 1 VE 2 NO'LU F TİPİ YÜKSEK GÜVENLİKLİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI İLE İZMİR-BUCA KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU İNCELEME RAPORU

I. BAŞLANGIÇ

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 21 Ekim 2010 tarihli 42. toplantısında aldığı karar doğrultusunda, “Ceza ve Tutukevlerindeki Fiziki Şartların ve Kurum Yöneticilerinin Tutum ve Davranışları İle Mevzuattan Kaynaklanan İnsan Hakları İhlallerinin İncelenmesi” amacıyla Çorum Milletvekili ve Alt Komisyon Başkanı Murat Yıldırım, Kahramanmaraş Milletvekili Fatih Arkan, Denizli Milletvekili Mithat Ekici, Sivas Milletvekili Malik Ecder Özdemir ve Yozgat Milletvekili Mehmet Ekici’den oluşan alt komisyon kurulmuştur.

Alt Komisyon 07 Ocak 2011 tarihinde İzmir’de bulunan 1 ve 2 No’lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ile Buca Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda incelemelerde bulunmuştur. Alt Komisyonun incelemelerinde, Adalet Müfettişi Mecit Gürsoy ile Yasama Uzmanı B. Emrah Biçer görev yapmıştır.

II. BAŞVURUCU

23’üncü Yasama Döneminde, 2009 Ocak ayından 28 Aralık 2010 tarihine kadar İzmir’de bulunan ceza infaz kurumlarından toplam 38 başvuru yapılmıştır. Bu başvuruların 31 tanesi il merkezinde bulunan infaz kurumlarından, 7’si ilçelerde bulunan infaz kurumlarından yapılmıştır.

Başvuruların konularına göre dağılımı şu şekildedir:

Temyiz aşamasının uzun sürmesinden şikayet: 3

İşkence iddiası: 1¹

Adil yargılanmama iddiası: 14

Avukat talebi: 1

İnfaz kurumunun koşulları, uygulama ve işlemlerden şikayet: 13

Cezaevinde kötü muamele iddiası: 1

Af talebi: 1

Nakil talebi: 1

Protesto: 1

Sağlık Sorunları: 2

III. İNCELEMENİN AMACI

İncelemenin amacı, infaz kurumlarında zaman zaman meydana geldiği ileri sürülen kötü muamelelerin ortadan kaldırılmasını sağlamaya yönelik çalışmalarda bulunmak ile gerek fiziki koşulların insani yaşam koşullarına

¹ Bu başvuru infaz kurumunda değil, tutuklanma öncesi emniyette işkence yapıldığı iddiasıdır. Bununla ilgili işlemler ayrıca yürütülmüştür.

uygun olup olmadığını incelemek, gerekse Komisyonun görev alanına giren diğer insan hakları sorunlarına ilişkin değerlendirmeler yapmaktır.

Tutuklu/hükümlülerle birlikte infaz kurumu personelinin sorunları da incelemeler vesilesiyle milletvekilleri tarafından yerinde görülmektedir.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN METOT

Alt Komisyon incelemeler esnasında, Cumhuriyet Başsavcısı Vekili, infaz kurumlarından sorumlu Cumhuriyet Savcısı ve kurum yöneticilerinden bilgi almış, ardından kurumların fiziki koşulları incelenmiş, inceleme esnasında rastgele seçilen koğuşlarda tutuklu/hükümlülerle kurum personelinin olmadığı bir ortamda görüşülmüştür.

V. BUCA KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

1. Kurum Yöneticileriyle Yapılan Görüşme ve Gözlemler

Ülkemizdeki en eski infaz kurumlarından birisi olan Buca Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 1959 yılında hizmete girmiştir.

Kapasitesi 1300 kişi olan kurumda, 7 Ocak 2011 tarihi itibarıyla 2041 tutuklu/hükümlü bulunmaktadır. Kapasitesinin çok üzerinde tutuklu/hükümlü bulunan kuruma son bir yılda 17951 kişi giriş çıkış yapmıştır. Günde ortalama üç yüz kişi adliyeye duruşmaya götürülmektedir.

İki ayrı bloktan oluşan kurumda 36 koğuş bulunmakta ve 453 personel görev yapmaktadır.

50 yıldan fazla bir süredir hizmet verdiğinden dolayı kullanılabilirliğini kaybeden kuruma tadilat yapılamamaktadır.

Yeni Şakran beldesinde inşaatı devam eden ceza infaz kurumu kampüsünün Temmuz ayında hizmete girmesiyle mevcut kurum kapatılacaktır.

Eski bir bina olması nedeniyle, kurumda merkezi ısıtma sistemi bulunmamaktadır. Koğuşlar sobayla ısıtmaya çalışılmakta ancak yetersiz kalmaktadır.

Aşırı kalabalıktan dolayı ranzalar üç kata dönüştürülmüş ranzalar koğuşları tamamen kaplamıştır.

2. Tutuklu/Hükümlülerle Yapılan Görüşmeler

İnceleme esnasında bir kadın koğuşu ile iki erkek koğuşunda görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde tutuklu ve hükümlüler özetle;

-Kantinden talep ettikleri bazı ürünlerin bulunamadığı ve fiyatların yüksek olduğu,

-Kullanılan elektrikli aletlerin ve tüplerin parasının kendileri tarafından ödendiği, ailelerin maddi sıkıntılar nedeniyle yeterince destek olamadıkları için ihtiyaçların karşılanmakta zorlandığı,

-İdareden ve infaz koruma memurlarından memnun oldukları, doktordan bir şikayetleri olmadığı, istedikleri zaman doktora çıkabildikleri,

-Doktorun mesai saatleri içinde çalıştığı, mesaiden sonra acil durumlarda doktor çağırıldığı, ancak bunun ve hastaneye gidecek askerlerin hazırlanmasının

zaman aldığı, bu nedenle mesai saatleri dışında da acil durumlara müdahale etmek için doktor bulunması gerektiği,

-Yemeklerden şikayetleri olmadığı,

-Sıcak suyun sadece alt katlara geldiği, üst kata ulaşmadığı, kovalarla üst kata su taşıdıkları, yıkanamadıkları, yemek yenilen alt katta çok sayıda fare bulunduğu ifade edilmiştir.

Ayrıca ziyaret edilen kadın koğuşunda iki yabancı uyruklu bulunmaktadır. Bulgar vatandaşı olan ve üç senedir tutuklu bulunmalarına ve kendi ülke konsolosluğuna defalarca dilekçe yazmalarına ve idarenin de girişimde bulunmasına rağmen hiç kimsenin ilgilenmediğinden ve bir sonuç alamadıklarından yakınmışlardır.

Erkek koğuşu da aşırı kalabalık durumdadır. Zaman zaman jandarma tarafından mahkemeye gidip gelirken kötü muamelede bulunduğu iddia edilmiştir.

Bir diğer erkek koğuşunda, adil yargılanmadıkları, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle açık infaz kurumuna geçemedikleri, idareden şikayetlerinin olmadığı, ailelerin kendilerine para gönderirken maddi açıdan zorlandığı, yemeklerin iyi olduğu, kötü muamele şikayetlerinin olmadığı, kalabalıktan dolayı spor vs. yapılamadığı belirtilmiştir.

VI. İZMİR 1 NO'LU F TİPİ YÜKSEK GÜVENLİKLİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

1. Kurum Yöneticileriyle Yapılan Görüşmeler ve Gözlemler

103'ü üç kişilik, 59'u tek kişilik olmak üzere 162 odadan oluşan kurumda, üç kişilik odalar iki katlı olup, üst katta yatakhane, alt katta banyo, tuvalet, mutfak ve dolapların yer aldığı ortak yaşam alanı bulunmaktadır.

Kurumda, 237 personel görev yapmaktadır.

Tutuklu/hükümlüler haftada 1 saat kapalı görüş, her ayın ilk haftası yine 1 saat açık görüş yapma hakkına sahiptir. Resmi ve dinî bayramlarda da açık görüş hakkı bulunmaktadır. Tutuklu/hükümlüler her hafta, belirlenen gün ve saatlerde 10 dakika telefon görüşmesi yapabilmektedir.

Tutuklu/hükümlülerin eğitim durumlarına göre, Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından resim, bilgisayar, İngilizce, okuma-yazma kursları düzenlenmekte, tutuklu/hükümlüler açık ilköğretim okulu, açık lise ya da açık öğretim fakültesinde okumaları için teşvik edilmektedir. Ayrıca, Milli Eğitim, Halk Eğitim Müdürlükleri ve Türkiye İş Kurumu ile işbirliği yapılarak, meslek edindirme kursları düzenlenmektedir.

Tutuklu/hükümlüler kırk televizyon kanalını izleyebilmekte, ayrıca merkezi yayın sistemi sayesinde, vizyondaki filmler, tiyatrolar, belgeseller gibi çeşitli yayınları izleyebilmektedir.

Ortak sohbet süresi 6 ila 9 saat arasında uygulanmaktadır.

Kurumda odalar dışında kalan ortak alanlar kamera sistemiyle takip edilmektedir.

Kurum idaresi ile yapılan görüşmenin ardından, iş atölyeleri, mutfak, spor salonu, kütüphane, dersane, açık ve kapalı görüş alanları, ortak sohbet alanları, bilgisayar sınıfı, kantin gibi fiziki mekanlar incelenmiş, çalışmakta ya da ders görmekte olan tutuklu/hükümlülerle görüşülmüştür. Fiziki mekanların son derece iyi olması, kursların çeşitliliği heyetimiz tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

Kurum idaresince, Kalite Derneği ile ortaklaşa çalışma yürütüldüğü belirtilmiş, bu çalışmaların kurumdaki olumlu yansımaları da heyet tarafından müşahade edilmiştir.

2. Tutuklu/Hükümlülerle Yapılan Görüşmeler

Heyet ilk olarak, ortak sohbet gerçekleştiren bir grup tutuklu/hükümlü ile görüşmüştür. Sohbetе çıkan tutuklu/hükümlülerin ayaklarında ayakkabılarının olmaması dikkat çekmiştir. Nedeni sorulduğunda, ortak sohbetе çıkarılarken üstlerinin iki defa arandığı, arama esnasında ayakkabılarının da çıkarıldığı, aramanın zaten el cihazıyla yapıldığı, aynı zamanda ayakkabılarının aranmasının yasal olmadığı, bu aramanın taciz amaçlı yapıldığı belirtilmiştir. Konu kurum idaresine iletildiğinde, daha önce Ankara Sincan F Tipi Kapalı Cezaevinde bir tutuklu/hükümlünün çay kaşığının kenarlarını keskinleştirerek bıçak haline getirdiği, bunu ayakkabısının içine saklayarak ortak sohbetе çıktığı esnada bir başka tutuklu/hükümlünün boğazını keserek öldürdüğü, bu gibi olayların önüne geçmek amacıyla ayakkabıların da arandığı, bu duruma tepki gösteren bir grup tutuklu/hükümlünün, aramayı protesto etmek amacıyla ortak sohbetе ayakkabısız çıktıkları, arama sonrasında ayakkabılarını giymelerine bir engel bulunmamasına karşın bu şekilde hareket ettikleri ifade edilmiştir.

Yaşanan diğer bir sorun telefon görüşmeleridir. Telefonla görüşmek istedikleri zaman, telefonu açtıklarında önce kendi isimlerini ve aradıkları numarayı, ardından karşı tarafın kendi ismini ve telefon numarasını yüksek sesle söylemelerinin istendiği, aradıkları kişinin isminin ve telefon numarasının zaten idarede kayıtlı olduğu, idareye bildirdikleri numara ve kişiler dışında kimseyi aramalarının mümkün olmadığı, bu şekilde hareket edilerek kendilerine psikolojik baskı uygulanmak istendiği, bu nedenle sekiz aydır telefon görüşmesi yapmadıkları dile getirilmiştir.

Bir tutuklu/hükümlü 3 Kasım 2008 tarihinde jandarma tarafından hastaneye götürülürken dövüldüğünü, jandarma hakkında suç duyurusunda bulunmasına rağmen yeterli soruşturma yapılmadığını, aksine kendisinin asılsız iddialarda bulunduğu gerekçesiyle 7,5 ay ceza aldığını iddia etmiştir.

Bir diğer şikayet konusu, bazı koşulların özellikle kış aylarında aşırı nemli olduğu, alt katlarda zaman zaman su biriktiği, bu durumun tutuklu/hükümlülerin hastalanmasına neden olduğu hususu olmuştur.

VI. İZMİR 2 NO'LU F TİPİ YÜKSEK GÜVENLİKLİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

1. Kurum Yöneticileriyle Yapılan Görüşmeler ve Gözlemler

368 kişilik kapasitesi bulunan kurumda 7 Ocak 2011 tarihi itibarıyla 291 tutuklu/hükümlü bulunmaktadır.

Kurumda 103 adet üç kişilik, 61 adet tek kişilik oda bulunmaktadır. Üç kişilik odalar alt katı yaşam alanı, üst katı yatakhane olmak üzere 50 metrekare, tek kişilik odalar tek katlı ve 10 metrekaredir. Üç kişilik odaların her birinin 50 metrekarelik ayrı havalandırması, tek kişilik odaların 2 ya da 3 odayla ortak 42 ila 50 metrekare arasında değişen büyüklükte havalandırmaları bulunmaktadır. Kurum, Birleşmiş Milletler Minimum Cezaevi Kuralları ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Avrupa Cezaevleri Kurallarına uygun olarak inşa edilmiştir.

Ortak sohbet programı haftalık 7 saat olarak uygulanmaktadır.

Odalar dışında kalan ortak alanlar kamera sistemiyle izlenmektedir.

Halk Eğitim Merkezi, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Türkiye İş Kurumu ile ortak olarak meslek edindirme ve eğitim kursları (erkek berberliği, çinicilik, karo-fayans döşemeciliği, boya-badana, bilgisayar, İngilizce, okuma-yazma vb.) ile açık ilköğretim, açık lise ve açık öğretime devam eden tutuklu/hükümlüler için destek kursları düzenlenmektedir. Açık ilköğretim okulunda 41, açık lisede 39, açık öğretim fakültesinde 28, örgün yükseköğretimde 15 tutuklu/hükümlü öğrenim görmektedir. Örgün yükseköğretimde okuyan tutuklu/hükümlülerin büyük bir kısmı Dokuz Eylül ve Ege Üniversitesinde öğrenim görmektedir. Bu tutuklu/hükümlüler sınavlar için üniversiteye götürülmektedir.

Kurumda sağlık hizmetleri doktor, diş doktoru, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve sağlık memuru tarafından verilmektedir. Kadın ve erkek hastaların yararlanması için 8'er kişilik 2 adet yataklı revir bulunmaktadır.

Tutuklu/hükümlüler, odalarında 24 saat 20 kanal uydu yayını izleyebilmekte, ayrıca merkezi yayınla, Eğitim Servisi tarafından hazırlanan aylık programlarla güncellenmiş vizyondaki filmleri ve belgeselleri günde iki seans olarak izleyebilmektedirler.

Personel, tutuklu/hükümlülerin yemekleri Kurum tarafından hazırlanmakta; ayrıca sağlık nedeniyle diyet yapan tutuklu/hükümlülere uygun yemek hazırlanmaktadır.

2. Tutuklu/Hükümlülerle Yapılan Görüşmeler

Tutuklu/hükümlülerle yapılan görüşmede, kurum içinde ortak alanlarda atkı, bere vs. takılmasına izin verilmediği, mektupların çıkmasına izin verilmediği, oda değişimine izin verilmediği, yemek konusunda sıkıntı olduğu, aylık rutin aramalar dışında keyfi aramalar yapıldığı, haftalık sohbet süresinin 6-7 saat uygulandığı, ailelerin çok uzaktan ziyaretlerine gelmelerine karşın, ceza infaz kurumu uygulamasını yeterince bilmedikleri için ziyaretlerine izin verilmediği, bazı yayınların sakıncalı olduğu gerekçesiyle verilmediği ifade edilmiştir.

Tutuklu/hükümlülerin dile getirdikleri şikayetler kurum idaresine iletilmiştir. Kurum idaresinden alınan bilgiye göre, telefon görüşmelerinin, 5275 Sayılı Ceza İnfaz Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkartılan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzüğe göre düzenlenmektedir.² Aramalar da, aynı Kanun ve Tüzüğe göre yapılmaktadır.³

Oda değişikliğine ilişkin olarak, makul ve insani ihtiyaçlardan kaynaklanan oda değişikliği taleplerinin kabul edildiğini ancak, terör örgütünün yönetim kadrosunu oluşturmaya, eğitim faaliyetlerini yürütmeye, örgütün oda değişikliğini organize etmeye çalışmasına yönelik oda değişikliği taleplerinin reddedildiği ifade edilmiştir. 2010 yılı Kasım ayı başlarında PKK terör örgütü mensubu tutuklu/hükümlüler arasında yapılan iki haberleşme notu bulunduğu, notlarda odasını değiştirmek isteyen ancak reddedilen bazı örgüt mensuplarına kurum idarecileri hakkında suç duyurusunda bulunmaları talimatı verildiği, yemeklerden böcek çıktığı, yemeklerin hijyenik olmadığı gibi asılsız iddialarla suç duyurusunda bulunulmasının istendiği, bu şekilde kurum idarecileri ve personeli yıpratmaya ve görevlerini yaptırılmamaya yönelik talimatların yer aldığı belirtilmiştir. Bunun üzerine bahse konu notlar alt komisyon üyelerine gösterilmiştir. Notlarda “Heval firavun bu hafta görüşe çağırmadı. Adam tavır almış gibi görünüyor. Madem tavır aldı, bizde ona göre onları biraz yoralım....10’ar kişilik 4-5 grup hazırlayalım. Her grup hafta içi bir gün dilekçe versin ve 1. Müdürle konuşmak istediğini yazsın. Çıkan her arkadaş hem bireysel sorunu varsa dile getirsin hem de bizim belirleyeceğimiz konuları

²5275 Sayılı Kanunun 66. Maddesinin 1. Fıkrası, “*Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler, tüzükte belirlenen esas ve usullere göre idarenin kontrolündeki ücretli telefonlar ile görüşme yapabilirler. Telefon görüşmesi idarece dinlenir ve kayıt altına alınır. Bu hak, tehlikeli hâlde bulunan ve örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir.*” şeklindedir. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzüğün 88. Maddesinin n bendi, “*“Konuşma sırası gelen hükümlünün kurum içindeki tehlikelilik durumu da dikkate alınarak gerekli güvenlik önlemleri alınmak suretiyle telefon görüşmesi yapılacak yere getirilir. Hükümlü, öncelikle konuşmasına kendi adını ve soyadını söyleyerek başlar. Görüştüğü karşıdaki kişiye, adını, soyadını ve telefon numarasını tekrar etmesini isteyerek konuşmasına devam eder. Bu işlemin yapılması zorunlu olup, konuşma bittikten sonra, telefon görüşme istek formunun konuşmanın yapıldığına ilişkin bölümü doldurulur, konuşmayı yapan hükümlü ve görevli memur tarafından imzalanır. Bu formdaki bilgiler, deftere kaydedilmek üzere güvenlik ve gözetim servisine verilir,*” şeklindedir.

³ 5275 Sayılı Kanunun 36. Maddesinin 1. fıkrası, “*Kurumlarda, odalar ve eklentilerinde, hükümlülerin üst ve eşyasında habersiz olarak her zaman arama yapılabilir.*” şeklindedir. Tüzüğün 46. Maddesinin 1. Fıkrası, “*Kurumlarda, oda ve eklentilerinde, hükümlünün üst ve eşyasında habersiz olarak her zaman arama yapılabilir. Kurumun tamamında her ay bir kez mutlaka arama yapılır. Oda ve eklentilerinde yapılacak aramalarda bir hükümlü hazır bulundurulur.*” şeklindedir.

konuşurlar. Eğer müdür çağırmazsa ondan sonraki hafta müdür, hangi arkadaşı çağırmamışsa suç duyurusunda bulunsun. Görüşmek istiyoruz çağırmıyor, sorunlarımızla ilgilenmiyor, görevini kötüye kullanıyor vs.... Odası değiştirilmeyen; Z, M, K, K hem kurum hem de sosyal servis hakkında suç duyurusunda bulunsun. Z, M, K, K sosyal servisle görüşsün, biraz sert üstüne gitsin ve odalarını niçin değiştirmediklerinin hesabını sorsunlar....2-3 oda ayarlayalım. Yemekte böcek çıktığı, hijyenik olmadığı ve yemeklerin kötü çıktığı için gerekli yere suç duyurusu veya şikayette bulunsun.” şeklinde ifadelerle rastlanmıştır.

SONUÇ

1- Buca Kapalı Ceza İnfaz Kurumu hakkında ki sayısal veriler durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır. Kurumun olanaklarını düzeltmek de fiziken mümkün değildir. İnşaatı devam eden infaz kurumunun bir an önce bitirilerek hizmete açılması ve kurumun yeni yere taşınması en makul çözüm olarak gözükmektedir.

2- Tutuklu ve hükümlülerin telefon ile görüşme hakkı yasalar ile düzenlenmiştir. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzüğü'nün 88'inci maddesinin (n) bendi, “... *Hükümlü, öncelikle konuşmasına kendi adını ve soyadını söyleyerek başlar. Görüştüğü karşıdaki kişiye, adını, soyadını ve telefon numarasını tekrar etmesini isteyerek konuşmasına devam eder. Bu işlemin yapılması zorunlu olup....*” şeklindedir. Tutuklu ve hükümlülerin hangi numaraları arayarak kimler ile görüşeceği önceden bellidir. Ayrıca yapılan görüşme dinlenmekte ve kayıt edilmektedir. Bu durum da görüşülen kişinin tekrar kendisini tanıtmaması ve özellikle de telefon numarasını tekrar etmesinin hiçbir pratik faydası yoktur. Bu uygulamanın yapılacak bir düzenleme ile sona erdirilmesinde fayda vardır.

3- Haftalık sohbet imkanı 10 kişiye kadar tanınmakta, sohbet süresi 6 ila 9 saat arasında değişmektedir. Komisyonumuza yapılan başvurularda ve inceleme yapılan infaz kurumlarında en çok şikayet edilen hususlardan bir tanesi, Adalet Bakanlığının 45/1 sayılı Genelge'de, haftalık 10 saate kadar ortak sohbet imkanının sağlanacağı belirtilmesine karşın, fiziki mekanların yetersiz olması nedeniyle bu sürenin çok altında sürelerin belirlenmesidir. Bazı kurumlarda bu süre haftalık üç-dört saat olabilmektedir. Bu açıdan ortak sohbet süresinin uzun olması heyet tarafından olumlu karşılanmıştır.

EK-10

ASKERİ CEZA VE TUTUKEVLERİ GENEL İNCELEME RAPORU

I-BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23'üncü Dönem 4'üncü Yasama Yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci toplantısında, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak amacıyla Komisyon Başkanı ve Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer Üskül, Çorum Milletvekili Murat Yıldırım, Konya Milletvekili Kerim Özkul, Yozgat Milletvekili Mehmet Ekici ve Sivas Milletvekili Malik Ecder Özdemir'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

Komisyonla Mülkiye Başmüfettişi Mehmet Firik, Adalet Müfettişi Mecit Gürsoy ve Yasama Uzmanları eşlik etmiştir.

Alt Komisyon, Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer Üskül'ün Alt Komisyon Başkanı olmasına karar vererek çalışmalarına başlamış ve 24 Şubat 2010 tarihinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı Mamak Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde, 26 Şubat 2010 tarihinde Birinci Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde, 17 Mart 2010 tarihinde Üçüncü Kor. K.lığı Özel Tip Askeri Cezaevi ve Tutukevinde (Hasdal), son olarak da 6 Ocak 2011 tarihinde Ege Ordusu Komutanlığı 1.Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde incelemelerde bulunarak rapor hazırlayıp ilgili mercilere iletmıştır.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarıyla ilgili olarak herhangi bir başvuruyu beklemeden resen bu kurumlarda inceleme kararı almıştır.

III. İNCELEMELERİN AMACI

İncelemenin amacı; hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi dokunulmazlığının ihlal edilip edilmediği, ceza infaz kurumlarındaki yaşam koşulları, sağlık hizmetleri başta olmak üzere hükümlü ve tutukluların infaz kurumu ile ilgili şikâyetleri hakkında görüşme ve gözlemlerde bulunarak varsa sorunları tespit etmek, uygulayıcılarda insan haklarına uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşturmak ve bu duyarlılığın devamını sağlamak ile hak ihlallerinin yaşanmaması için nelerin yapılması gerektiğini belirlemek ve alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktır.

IV. İNCELEMELERDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon, incelemelerinde;

a) Ceza infaz kurumu müdürü ve diğer yöneticiler ile görüşmeler yaparak bilgi almak,

b) Kurumun fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,

c) Bazı hükümlü ve tutuklularla koğuşlarında kurum personeli olmadan görüşmelerde bulunmak,
Yöntemlerini uygulamıştır.

V. GENEL DURUM

Tutuklu ve hükümlü asker kişilerin durumu ile ilgili hükümleri ihtiva eden 1632 Sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 39'uncu maddesine göre; "Asker kişiler hakkında hükmolunan ve aşağıda gösterilen cezalar, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun beşinci kısmında yazılı esaslar dâhilinde askeri cezaevlerinde infaz edilir.

A) Subay, astsubay, Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli Devlet memurları, uzman jandarma ve uzman erbaşlar hakkında verilen ve Türk Silahlı Kuvvetlerinden veya Devlet memurluğundan çıkarmayı, ilişik kesmeyi veya sözleşmenin feshini gerektirmeyen hürriyeti bağlayıcı ceza hükümleri.

B) Askeri öğrenciler hakkında verilen ve askeri öğrencilik hukukunun kaybettirilmesi sonucunu doğurmayan hürriyeti bağlayıcı ceza hükümleri.

C) Erbaş ve erler hakkında, asker edildikten sonra işledikleri suçlardan verilen bir yıl veya daha az süreli hürriyeti bağlayıcı ceza hükümleri.

Hürriyeti bağlayıcı diğer cezalar, genel cezaevlerinde çektirilir. İnfaz sırasında hükümlülerin üzerinden askerlik kıyafeti ve işaretleri kaldırılır.

Genel cezaevlerinde ceza sürelerini tamamlayan askerlik yükümlüleri, geri kalan askerlik hizmetlerini tamamlamak üzere askeri makamlara teslim edilirler.

Yargı organlarınca haklarında tutuklama kararı verilen asker kişiler, bu sıfatlarını korudukları sürece askeri tutukevine konulurlar.

Savaş ve sıkıyönetim hallerinde askeri mahkemelerce tutuklanan sivil kişiler, askeri ceza ve tutukevlerine konulurlar. Bu hallerin bitiminde tutuklular, Adalet Bakanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı arasında varılacak mutabakat üzerine sivil tutukevlerine nakledilirler."

Ülkemizde 10 Ocak 2011 tarihi itibarı ile 25 yerde askeri ceza ve tutukevi bulunmaktadır ve kapasiteleri toplamı 2443'tür. Aynı tarih itibarıyla 541 tutuklu 190 hükümlü olmak üzere 731 kişi bu ceza ve tutukevlerinde bulunmaktadır ve doluluk oranı 1/3'tür.

Tutuklulardan 29'u subay, 21'i astsubay, 9'u uzman çavuş, 482'si erbaş/er, hükümlülerden 2'si subay, 9'u astsubay, 1'i uzman çavuş, 178'i ise erbaş/er statüsündedir.

İnfaz kurumlarında kapasitenin altında tutuklu ve hükümlü bulunması, verilen hizmetlerin iyi ve yapılan çalışmaların daha sağlıklı yapılmasına imkân sunmaktadır.

VI. TAHLİL VE DEĞERLENDİRME

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından hazırlanan "Hükümlülere Uygulanacak Muameleye İlişkin Minimum Standart Kurallar" ile bu kuralların Avrupa versiyonu olan, "Hükümlülerin İyileştirilmeleri İçin Standart Asgari Kuralların Avrupa Metni" (Avrupa Cezaevi Kuralları olarak da adlandırılmaktadır)

hükümlüler ve tutuklular açısından standartları kapsamaktadır. Ceza infaz kurumuna girmesiyle birlikte birçok hakkını kullanmaktan doğal olarak mahrum kalan tutuklu ve hükümlülere, insan onuruna uygun davranılması uluslararası sözleşmelerden doğan ve devlete yüklenen pozitif bir yükümlülüktür. Suçu ne olursa olsun tutuklu/hükümlü bir insandır ve insan haysiyetinin korunması olmazsa olmaz bir gerekliliktir.

Cezanın amaçlarından en önemlisi infaz kurumundaki bireyi ıslah etmektir. Suçlu, suç işlediği için değil bir daha suç işlemeyecek bir insan haline gelmesi için cezalandırılmalıdır. Amaç suçludaki insanı değil, insandaki suçluyu etkisiz hale getirmektir. Suçluyu ıslah etme, devletin hak ve görevidir. Ceza, suçluyu rehabilite etmek amacıyla uygulanan ve birtakım hak yoksunluklarını içeren bir yaptırımdır. Ceza ile; hürriyetinden mahrum kılınan kişi ve toplumun ortak yararları birlikte değerlendirilmekte, toplumun suç ve suçludan arındırılmasının yanında, hükümlünün ıslah edilerek yeniden sosyalleştirip üretken ve saygın bir birey olarak tekrar sosyal yaşama kazandırılması amaçlanmalıdır. Hedef sadece ceza vermek olmamalıdır. Amaç suçun tekrar işlenmesini önlemek, suç işleyen kişiyi kazanmak, onu “Ötekileştirmek” yerine, saygın bir birey haline gelmesini sağlamak olmalıdır.

Bu bağlamda, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile bu kurallarla uyum içerisinde bir düzenleme yapılmaya çalışılmıştır.

Askeri ceza infaz kurumlarının insan hakları gereklerine uygunluğunun denetimini sağlamak amacıyla yapılan incelemeler sonucunda aşağıdaki hususlar Komisyon tarafından dikkate değer görülmüştür.

1. Yönetmeliğin Yeniden Düzenlenmesi ve Resmi Gazetede Yayımlanması

Ülkemizde cezaların infazı 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile gerçekleştirilmektedir. Uluslararası standartlara uygun olarak düzenlenen bu yasa ülkedeki tüm infaz kurumlarında uygulanmak durumundadır. Aksi eylemler uygulamalar arasında farklılıkların doğmasına sebebiyet verecektir. Nitekim 353 Sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun’un 244’üncü maddesinde “Askerî mahkemelerce verilen ceza hükümleri, kesinleşmedikçe yerine getirilmez. Bu Kanunda ve Askerî Ceza Kanununda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde cezalar ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesinde, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun ilgili hükümleri uygulanır.” hükmü bulunmaktadır. Askeri ceza infaz kurumları da bu yasaya göre yönetilmelidir.

Anılan kurumların yönetiminde 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun’un 244’üncü maddesindeki “Cezaların askeri cezaevlerinde ne suretle infaz edileceği, hükümlüler hakkında kimler tarafından ve ne gibi inzibati tedbirler ve disiplin cezaları verilebileceği, Milli Savunma Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikte gösterilir” hükmüne binaen çıkarılan Askeri Ceza ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair

Yönetmelik hükümleri uygulanmaktadır. Bu Yönetmelik'in bazı hükümlerinin ise yasa ve uluslararası standartlara uygun olmadığı, askeri bir eğitimin devamı niteliği taşıdığı görülmektedir.

Örneğin 48'inci maddede "...günlük programda cuma ve cumartesi hariç olmak üzere haftanın diğer günlerinde gece dersi yaptırılır", hükmü bulunmaktadır.

Yine 51'inci madde ise "Hükümlü ve tutuklu er ve erbaşılar, teşkilatında askeri mahkeme kurulan kıta komutanı veya askeri kurum amirinin emriyle askeri ceza ve tutukevinin içinde veya dışında, yük taşınması, taş veya odun kırılması, yol yapımı, arazi tesfiyesi, ağaç dikimi gibi işlerde kazma, kürek kullanılmasını gerektiren ağır işlerde çalıştırılabilir.....Ağır işlerde çalışmaya engel bir durumu olduğu tabip raporu ile anlaşılanlar bu işlerde çalıştırılamazlar." şeklindedir.

54'üncü madde "Sabah kalkma vaktinden yatma saatine kadar yatakhaneye girmeleri veya yataklarda yatmaları, ... koğuşta yemek yemeleri yasaktır" biçiminde yasaklama getirmektedir.

56'ncı madde "Subay ve astsubaylarla ilgili hükümleri saklı kalmak kaydıyla tüm hükümlü ve tutukluların saç ve sakalları, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yönetmeliği'nin erler hakkındaki hükümlerine göre kestirilir" şeklinde düzenleme vardır.

Belirtilen maddelerdeki düzenlemelerin yeniden gözden geçirilmesinde ve uluslararası standartlara uygun hale getirilmesinde fayda vardır. Örneğin hükümlülerin çalıştırılması ile ilgili Avrupa Cezaevi Kurallarında "Mahpuslara sağlanan iş, mümkün olduğunca tahliyelerinden sonra hayatlarını kazanma yeteneklerini muhafaza edici ya da geliştirici nitelikte olmalıdır. Her halükarda, mahpusların çalışmalarına karşılık adil bir ücret verilmelidir." denilmektedir. Yine "Yargılanmamış mahpuslara çalışma fırsatı sunulmalı, fakat çalışmaya mecbur tutulmamalıdır." şeklinde düzenleme vardır.

Yönetmelik'in; hükümlülerin asker olmadığı, ayrıca tutuklular arasında da sivil personelin olabileceği kabul edilerek, infaz kurumunda bulunanları asker değil tutuklu ve hükümlü olarak değerlendiren yeni bir bakış açısı ile ve yasaya aykırı olmayacak şekilde yeniden ele alınmasında ve sayılan maddelerde düzenlemeye gidilmesinde infaz rejiminin amacı bakımından fayda vardır.

İnfaz kurumlarında 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun hükümleri uygulanmalı, yönetmelik ve iç işleyiş de bu yasaya paralel olarak düzenlenmelidir. Ceza ve tutukevleri yargı tarafından verilen cezaların infaz edildiği yerlerdir. Bunun dışında İdarece yeni cezaların verildiği veya bunu çağrıştıracak uygulamaların olduğu yerler olamayacağı unutulmamalı ve kurumların bu hale gelmesi önlenmelidir.

Ayrıca anılan Yönetmelik Resmi Gazete'de yayımlanmamaktadır. 3011 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanun'un 1'inci maddesinde "Yönetmelikler Resmi Gazete'de yayımlanır. Ancak, milli emniyet ve milli güvenlikle ilgili olan ve gizlilik derecesi taşıyan yönetmelikler

yayımlanmaz.” hükmü bulunmaktadır. Bahse konu Yönetmelik askeri ceza ve infaz kurumlarının işleyişi ile ilgilidir ve toplumun önemli bir kesimini yakından ilgilendirmektedir. İnfaz kurumunu yönetmenin, yönetmeliği yayımlamayacak derecede milli emniyet veya milli güvenlik ile bir bağlantısının olması veya gizlilik derecesi olduğu düşünülemez. Şeffaflık ve toplumun bilgi alma hakkı göz önüne alındığında, anılan Yönetmelik’in Resmi Gazete’de yayımlanması ve Milli Savunma Bakanlığının internet sitesine konulması amaca daha uygun bir yöntem olarak gözükmektedir.

2. Keyfi Uygulamalara Rastlanması

Komisyonca incelenen Eskişehir 2’nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi Müdürlüğü Hükümlü ve Tutukluların Hareket Tarzları Talimatı, Hükümlü ve Tutuklu Koşuş Mümessillerinin Sorumlulukları Talimatları’na göre; ziyaret edilen kurumdaki personelin tutum ve davranışlarının, ıslah odaklı olmaktan ziyade disiplin temeline oturtulmuş olduğu izlenim ve kanaati doğmuştur. Hükümlü ve tutukluların, günde 6 kez içtima vermek zorunda olmaları, koşuş camının açılması ile tüm tutuklu ve hükümlülerin esas duruşa geçerek beklemeleri, koridorlarda başları öne eğik ve elleri vücuduna yapışık vaziyette sağa sola bakmadan sadece önlerine bakarak yürümek mecburiyetinde olmaları, sabah 06.00’da uyanıp akşam 21.30’a kadar yatakhaneye girmelerinin ve ortak kullanım alanında uyumalarının yasak olması, 21.30’dan sonra zorunlu olarak uyumak zorunda olmaları, gece nöbet tutmaları, yanaşık düzen ve talimat eğitimi yaptırılmaları, gazinoda oturur iken bacaklarını uzatmalarının yasak olması gibi uygulamalar bunun göstergeleridir.

Yine aynı infaz kurumunda hükümlü ve tutuklular idare tarafından kendilerine bildirilen 15 adet gazeteden istediklerini alabilmektedirler. Yani istedikleri gazeteleri değil kurum idaresinin belirlediği 15 gazete içerisinden seçim yapabilmekte, liste dışındaki gazeteleri okuyamamaktadırlar. 5275 sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 62’nci maddesinde;

“(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.

(2) Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.

(3) Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez.” şeklinde hüküm bulunmaktadır. Madde metninden de açıkça anlaşılacağı üzere hükümlü ve tutukluların bir yayından men edilmesinin tek koşulu mahkemece verilen bir yasaklama kararının bulunmasıdır. Bu kararın olmadığı durumlarda ücretini ödemek koşuluyla tutuklu ve hükümlüler istediği yayına ulaşma hakkına sahiptirler. 3’üncü fıkrada geçen “Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya

müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez.” ifadesinin uygulaması da her bir yayın için o günkü nüsha baz alınarak değerlendirilmelidir. İnfaz kurumunda ise böyle bir uygulama yapılmadan bir liste çıkarılmıştır. Bu uygulama yasa ile tutuklu ve hükümlülere tanınan hakkın kullanılmamasına sebebiyet verecek nitelik taşıyabilecek bir tehlikeyi içinde barındırmaktadır. Nitekim Alt Komisyonun raporunun ardından Yönetmelik’in 68’inci maddesinde yapılan değişiklik ile “Okunması ilgili makamlarca yasaklanmış olanların dışında tüm kitap, dergi, gazete gibi basılı eserlerin okunması serbesttir” hükmü getirilmiştir. Bu hüküm pratiğe de geçirilmelidir.

Askeri infaz kurumlarında kalan tutuklu ve hükümlülerin tamamı asker kişilerden oluşmamakta, bazen siviller de işledikleri askeri suçlar sebebiyle bu kurumlarda bulunmaktadır. Ayrıca hükümlüler asker statüsünde bulunmamakta, kurumda geçirdikleri süre askerlikten sayılmamaktadır. Geceleri nöbet tutma, esas duruşunu gösterme, yanaşık düzen ve talimat eğitimleri gibi münhasıran askerlere mahsus eylemlerin sivil kişilere ve asker sayılmayan hükümlülere de tatbik edilmesi ayrı bir çelişkidir. Sayılan uygulamaların tutuklu ve hükümlülerin ıslahına yönelik olumlu bir sonuç doğurmayacağı, yargı tarafından verilen hapis cezası dışında idarece cezalandırma şeklinde bir uygulama algısına neden olacağı düşünülerek yasada yeri olmayan bu tür faaliyetlere son verilmesi, infaz sisteminin amacına daha uygun olacaktır.

3. Uygulamada Farklılıkların Olması

Hasdal’da yapılan incelemelerde, ziyaret edilen diğer askeri ceza infaz kurumlarında Yönetmelik gereği rastlanılmayan hükümlü ve tutukluların fiziki şartlarına ilişkin bazı olumlu uygulamalara şahit olunmuştur. Söz gelimi ziyaret tarihinde yürürlükte olan Yönetmelik’te; ceza infaz kurumunda spor aletlerinin bulundurulmasına (koşu bandı, bisiklet gibi), odalarda kütüphanelerin kurulmasına ve arzu edilen kitapların teminine, talep edilen gıda ihtiyaçlarının karşılanmasına ve yiyeceklerin korunması için odalarda buzdolabı bulundurulmasına ilişkin hükümler bulunmamaktadır. Bununla birlikte, ziyaret edilen diğer ceza infaz kurumlarında görülmeyen sadece Hasdal’da sağlanan söz konusu imkânların tutuklu ve hükümlülere verildiği memnuniyetle görülmüştür.

Aynı şekilde tutuklu ve hükümlülerin Yönetmelik’in 54’üncü maddesinde yer alan “Sabah kalkma vaktinden yatma saatine kadar yatakhaneye girmeleri veya yataklarda yatmaları, ... koğuştta yemek yemeleri yasaktır” şeklinde düzenlemeye karşın Hasdal Ceza İnfaz Kurumunda bu maddenin uygulanmadığı, diğerlerinde ise tutuklu ve hükümlülerin şikâyetine sebebiyet verecek nitelikte uygulandığı müşahade edilmiştir.

Komisyonumuz bu tür olumlu uygulamaların yaygınlaştırılmasına ve farklı uygulamaların sonlandırılmasına, hem ceza infaz kurumunda barındırılan tutuklu ve hükümlülerin daha insani koşullarda yaşamasına hizmet edeceği hem de kurumlarda barındırılanlar arasında eşitliğin sağlanması gerekliliği

düşüncesiyle önem atfetmektedir. Komisyonumuzun bu doğrultudaki düşünce ve beyanları sonucunda Yönetmelik'in 41'inci maddesinde değişiklik yapılarak ceza infaz kurumunda bulundurulabilecek eşya listesine koşu bandı, bisiklet, kürek çekme aleti gibi mekanik spor malzemeleri ile; buzdolabı, klima, vantilatör ve su soğutma sebili eklenmiştir. Böylelikle Hasdal'daki anılan örnek uygulamanın yaygınlaştırılmasına dönük mevzuata ilişkin engeller kaldırılmıştır. Ancak bilindiği gibi mevzuata ilişkin değişiklikler pratik anlamda hayat bulduğu zaman bir anlam ifade edecektir. Nitekim Yönetmelik'teki değişiklikten sonra yapılan ilk inceleme yeri olan Ege Ordusu Komutanlığı 1.Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde bu değişikliklerin hayata geçirilmediği gözlemlenmiştir.

Kamuoyunda Yönetmelik değişikliğinin sadece Hasdal'a yönelik olarak yapıldığı imaj ve izlenimine yer açabilecek değerlendirmelere sebebiyet verecek uygulamalardan kaçınılmalı, yapılan değişiklik ve işlemler tüm askeri ceza infaz kurumlarını kapsayacak şekilde uygulamaya sokulmalıdır.

4. Tek Tip Elbise Giyme Zorunluluğu

Ceza infaz kurumuna yeni hükümlü veya tutuklu getirildiğinde bunlar, geldikleri gün diğer eşya ve üniformasından arındırılmakta, gerekli kayıt ve işlemleri yapılarak subay, astsubay, uzman erbaş ve sivil memurlar dışındaki tutuklu veya hükümlüler tek tip kıyafet giymektedirler.

1 Temmuz 1998 tarihinde yürürlüğe giren Askeri Cezaevi ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik'in "Hükümlü ve Tutukluların Kılık ve Kıyafeti" başlıklı 56'ncı maddesine göre; "(Değişik ikinci fıkra: 12.02.2010 tarihli Askeri Cezaevi ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 1'inci maddesi) Tutuklu ve hükümlere, askeri ceza ve tutukevi yönetimi tarafından verilen ve şekli özellikleri Türk Silahlı Kuvvetleri Kıyafet Yönetmeliğinde belirlenen şekilde elbise giydirilir. Tutuklu ve hükümlü olan subay, astsubay, sivil personel, uzman jandarma ve uzman erbaşlar, askeri disiplini ihlal etmeyecek nitelikte olmak şartıyla kendi sivil kıyafetlerini giyerler." hükmüne göre işlem yapılmaktadır.

Tutuklu ve hükümlü olan subay, astsubay, sivil personel, uzman jandarma ve uzman erbaşlara askeri disiplini ihlal etmeyecek nitelikte olmak şartıyla kendi sivil kıyafetlerini giyme imkânı veren düzenlemenin 12.02.2010 tarihinde yapılmış olması olumlu karşılanmakla birlikte aynı hakkın erlere de verilmesinin değerlendirilmesi uygun olacaktır.

5. Gardiyanların Erlerden Seçilmesi

İnfaz koruma memurları, infaz kurumlarında önemli bir görev üstlenmektedirler. Yaptıkları işin hassasiyeti de göz önüne alınarak insan hakları ve psikolojisi başta olmak üzere yeterli bir eğitimden geçirilmeleri gerekmektedir. Kurumlarda bu görevin memurlar tarafından değil erbaş ve erler tarafından yapıldığı görülmüştür. Bu da uygulamada bir kısım sıkıntıları

beraberinde getirmektedir. İnfaz koruma memurlarına infaz sistemine ait yeterli eğitimin zaman kısıtlılığından verilememesi, belli bir tecrübe edindiklerinde ise askerlik süreleri bittiği için ayrılmak durumunda kalmaları, yerlerine gelenlerin de aynı acemilik sürecinden geçmeleri söz konusudur. İnfaz koruma görevlilerinin asker kişi olan er ve erbaşlardan oluşturulması yerine; sınavla alınan profesyonel kişiler olarak bu işi yapan memurlar tarafından bu hizmetin yerine getirilmesi daha olumlu sonuçlar doğuracaktır.

6. Rütbelilerden Atanan Müdürlerin Yaptıkları İşte Devamlılık Olmaması

Askeri ceza infaz kurumu müdürleri, Silahlı Kuvvetlerde farklı birliklerde görev yapan subaylar arasından atanmaktadırlar. Kurumda görev yapan müdürler görev sürelerinin bitiminde tekrar silahlı kuvvetlerin farklı birlik ve birimlerinde görevlendirilmektedirler. İnfaz kurumu müdürlüğü görevinin süreklilik arzetmemesi, verilen eğitimin ve kazanılan tecrübelerin boşa gitmesine sebebiyet vermekte ve profesyonelleşmenin önünü kapatmaktadır. Bu nedenle kurum müdürlüğü profesyonel bir meslek olarak kabul edilmeli ve göreve atanalar emekli olana kadar olağanüstü bir sıkıntı olmadığı takdirde bu görevini sürdürmelidir.

7. Cep Telefonu Bulundurmaktan Ötürü Çok Sayıda Hükümlünün Bulunması

Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan hükümlü erlerin önemli bir çoğunluğunun askerlik görevleri esnasında, cep telefonu bulundurdıkları ve bu nedenle emre itaatsizlikte ısrar suçundan mahkûm olmuş kişiler olduğu tespit edilmiştir.

Haberleşme ve cep telefonu kullanımının bu kadar yaygınlaştığı, bilgi ve teknoloji çağı olan günümüzde bu eylemin hapis cezasına netice veren suç olarak nitelendirilmesinin ve ağır bir yaptırıma tabi tutulmasının ceza adaleti açısından insan haklarına aykırılık teşkil edebileceği endişesi söz konusudur.

Kışla içerisinde cep telefonu bulundurmanın ve kullanımının kökten yasaklanması yerine, belli usul ve esaslara bağlanarak kısmen de olsa serbest bırakılması, belirlenen usul ve esaslara aykırı cep telefonu bulunduran ve kullananların ise disiplin suçu işledikleri kabul edilerek soruşturulmalarının bu doğrultuda yapılması için gerekli hukuki düzenlemeler yapılması hususu komisyon raporlarında dile getirildikten sonra yasal düzenleme yapılarak bahse konu eylemin askeri suç olmaktan çıkarılarak disiplin suçu haline dönüştürülmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

8. Fiziki Şartların Uygun Hale Getirilmesi

Genel itibari ile ziyaret edilen ceza infaz kurumlarının fiziki yapılarının iyi olduğu tespit edilmiştir. Ancak Birinci Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde havalandırma alanlarını çevreleyen duvarların kenarlarında bulunan dikenli teller ve demirlerin hükümlü ve

tutukluların kendilerine zarar verebilecekleri kadar yakın olduğu görülmüş ve bu durum ilgili birimlere iletilmiştir.

Tutuklu ve hükümlülerin içinde bulundukları durum itibarıyla kendilerine zarar verebilme ihtimallerinin her zaman bulunduğu, hatta zaman zaman intihar olaylarının görüldüğü bilinmektedir. Bu tür olumsuz eylemlere sebebiyet vermemek adına infaz kurumlarının fiziki yapıları ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Sivas Milletvekili Sayın Malik Ecder Özdemir'in Muhalefet Şerhi

Alt Komisyon üyesi Sivas Milletvekili Sayın Malik Ecder Özdemir raporun hazırlanışına ve içeriğine katılmadığını beyan ederek aşağıdaki muhalefet şerhini eklemiştir:

Askeri Ceza ve Tutukevleri Genel İnceleme Raporuna Muhalefet Şerhi

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun herhangi bir şikayet ve başvuru yokken Askeri Ceza Ve İnfaz Kurumlarında inceleme kararı almasını olumlu bulduğum, her kurum gibi Askeri Ceza Evlerinin de denetlenmesi gereğine inandığım için bir alt komisyon kurulmasına olumlu oy verdim ve bu alt komisyonda görev aldım. Raporda adı geçen Askeri Ceza Evlerini diğer komisyon üyeleri ile birlikte denetledik ve her denetimden sonra ilgili ceza evine ilişkin raporlarımızı oy birliği ile düzenledik. Bu raporlarımızdan da anlaşılacağı gibi, denetlediğimiz bütün Askeri Ceza Evleri; fiziki koşullar, doluluk oranları, tutuklu ve hükümlülere sağlanan olanaklar ve kendilerine karşı yapılan her hangi bir kötü muamelenin olmaması açısından komisyonumuzun bütün üyeleri tarafından takdire şayan bulunmuştur.

Objektif tespitlerimiz böyleyken, hazırlanan bu son raporda; adeta bir kusur arama gayretkeşliği ile “ziyaret edilen kurumdaki personelin tutum ve davranışlarının, ıslah odaklı olmaktan ziyade disiplin temeline oturtulmuş olduğu izlenim ve kanaati doğmuştur. Koğuş camının açılması ile tüm tutuklu ve hükümlülerin esas duruşa geçerek beklemeleri, koridorlarda başları öne eğik ve elleri vücuduna yapışık vaziyette sağa sola bakmadan sadece önlerine bakarak yürümek mecburiyetinde olmaları, gazinoda otururken bacaklarını uzatmalarının yasak olması gibi uygulamalar bunun göstergeleridir”denilmektedir.

Raporun “UYGULAMALARDA FARKLILIKLARIN OLMASI” bölümünde;

Hasdal'da yapılan incelemelerde, ziyaret edilen diğer askeri ceza infaz kurumlarında Yönetmelik gereği rastlanmayan hükümlü ve tutukluların fiziki şartlarına ilişkin bazı olumlu uygulamalara şahit olunmuştur. Söz gelimi ziyaret tarihinde yürürlükte olan Yönetmelik'te; ceza infaz kurumlarında spor aletlerinin bulundurulmasına, odalarda kütüphanelerin kurulmasına, talep edilen gıda ihtiyaçlarının karşılanmasına ve odalarda buzdolabı bulundurulmasına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bununla birlikte, ziyaret

edilen diğer ceza evlerinde görülmeyen sadece Hasdal'da sağlanan söz konusu imkanların tutuklu ve hükümlülere verildiği memnuniyetle görülmüştür. Kamuoyunda Yönetmelik değişikliğinin sadece Hasdal'a yönelik olarak yapıldığı imajı ve izlenimine yol açabilecek değerlendirmelere sebebiyet verecek uygulamalardan kaçınılmalıdır' denilmektedir.

KANAAT VE DÜŞÜNCELERİM

Aynı zamanda üyesi olduğum Ceza Evlerini İnceleme Alt Komisyonu olarak üç yıldır ülkemizdeki yirmiye yakın ceza evini denetleyip raporlar düzenledik. Hemen hemen bütün sivil ceza evleri kapasitelerinin iki katı tutuklu ve hükümlü insanla doludur. Özellikle Tekirdağ ve Edirne F Tipi Ceza Evlerinden her gün işkence ve kötü muameleye yönelik şikayetlerin ardı arkası kesilmemektedir. Metris Ceza Evinde tutuklu Engin Çeber'in işkenceyle öldürüldüğü komisyonumuzun raporuyla tespit edilmişti. Haftada bir gün akan sıcak su, yeterli olmayan yemekler, yeterli doktor kadrosunun bulunmaması bütün ceza evlerinden aldığımız ortak şikayetlerdir.

Bu ülkenin yüz akı aydınlarının, gazetecilerin, rektörlerin, ömrünü terörlere mücadele etmekle geçirmiş askerlerinin neyle suçlandıkları bile belli olmadan yıllardır tutuklu bulundukları Silivri Ceza Evinde yaşanan son uygulamalar, gazeteci Tuncay Özkan ve Mustafa Balbay'ın tek kişilik hücrelere kapatılmış olmalarına karşın, Hizbullah Terör Örgütü üyelerinin Diyarbakır Ceza Evinde üç kişilik koğuşlarda kalmaları ve kaldıkları ceza evinden internet aracılığı ile dışarıyla bağlantı kurmaları ardından da elini kolunu sallayarak yurt dışına kaçmış olmaları ülkemizin, ülkemizi yönetenlerin ayıbıdır.

Ülkemizin sivil ceza evlerindeki tablo böyleyken hazırlanan raporda; bir askeri ceza evinde tutuklu bulunanların başı öne eğik olarak yürütölmelerini, gazinoda otururken bacaklarını uzatmalarına izin verilmemesini büyük bir hak ihlali ya da kötü muamele olarak görmek ve bunları rapora yansıtmak iyi niyetten uzaktır. Bu durum ne yapıp edip, o kurum için bir kusur yada kabahat bulma gayretkeşliğidir.

Hasdal Ceza Evindeki uygulamalar raporda önce takdir edilen iyi uygulamalarımız gibi sunulmuş, ardından yönetmeliklere aykırı olarak burada kalan tutuklulara ayrıcalık tanındığı ifade edilerek bir nevi muhbirlik ve junalcilik yapılmak istenmiştir. Nitekim komisyonumuzun Silivri Ceza Evi ziyaretinden sonra bir kısım Ceza Evi Yöneticileri tutuklulara iyi ve ayrıcalıklı muamele yapıyorlar gerekçesiyle görev yerlerinden uzaklaştırılmışlardı. Umarım bu rapor yayınlandıktan sonra aynı durum Hasdal Ceza Evi yöneticilerinin başına gelmez.

EK-11

ÇOCUK YUVALARI, YETİŞTİRME YURTLARI, ÇOCUK VE GENÇLİK MERKEZLERİ İLE YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI ALT KOMİSYONU GENEL İNCELEME RAPORU

I-BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23'üncü Dönem 4'üncü Yasama Yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35. toplantısında, *Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde* incelemelerde bulunmak amacıyla, AK Parti İstanbul Milletvekili Mustafa Ataş, AK Parti Kırklareli Milletvekili Ahmet Gökhan Sarıçam, AK Parti Denizli Milletvekili Mithat Ekici, CHP Denizli Milletvekili Ali Rıza Ertemür, MHP İzmir Milletvekili Şenol Bal ve DSP İstanbul Milletvekili Ayşe Jale Ağırbaş'tan oluşan bir alt komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 11 Mart 2010 tarihli 36'ncı toplantısında, söz konusu alt komisyonunun çalışma alanını *Milli Eğitim Bakanlığı Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını* (YİBO) da kapsayacak şekilde genişletmiştir.

Komisyon, Mülkiye Başmüfettişi Mehmet Firik, Yasama Uzmanı Zeynep Duran ile Yasama Uzman Yardımcısı Abdussamed Sığırtmaç eşlik etmiştir.

Alt Komisyon, İstanbul Milletvekili Mustafa Ataş'ın Alt Komisyon Başkanı olmasına karar vererek çalışmalarına başlamış ve 24 Şubat 2010 tarihinde, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürü Dr. İsmail Barış'tan SHÇEK kuruluşları hakkında bilgi almıştır. Anılan bilgilendirme toplantısını takiben Alt Komisyon 11 Mart 2010 tarihinde Tekirdağ'da, 12 Mart 2010 tarihinde Çanakkale'de bulunan SHÇEK kuruluşlarında; 2-3 Nisan 2010 tarihinde Mersin, 25 Kasım 2010 tarihinde Mardin, 26 Kasım 2010 tarihinde Diyarbakır illerinde bulunan SHÇEK kuruluşları ile YİBO'larda incelemelerde bulunarak raporlarını tamamlamış ve ilgili mercilere iletmıştır.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, söz konusu kuruluşlarla ilgili herhangi bir başvuru olmaksızın resen bu konuda çalışma kararı almıştır.

III. İNCELEMELERİN AMACI

Alt Komisyon; yurt çapında SHÇEK'e bağlı çocuk yuvaları, çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk ve gençlik merkezlerini ziyaret etmek, bu kuruluşların fiziksel şartları ve personel durumları başta olmak üzere yaşam koşullarını incelemek, uygulamaların mevzuata uygunluğunu kontrol etmek, kuruluşlarda bulunan çocuk ve gençlerle görüşerek olası şikâyetlerini dinlemek, özellikle kayıp çocuklar başta olmak üzere SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan izinsiz ayrılanlarla ilgili olarak, kurumlar arasındaki koordinasyonun nasıl sağlandığını araştırmak, kuruluş personeline çocuk haklarına ve çocukların

gelişimine yönelik uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşmasına katkı sağlamak, olası sorunları tespit etmek ve iyileştirici çalışmaların gerçekleşmesi için alınacak tedbirleri belirlemek amacıyla kurulmuştur. Yine benzer amaçlar güdülerek inceleme kapsamına Yatılı ilköğretim Bölge Okulları da alınmıştır.

IV. İNCELEMELERDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon incelemelerinde;

a) Valilik, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığından inceleme amacına yönelik bilgi almak,

b) Kuruluşların fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,

c) Kuruluşlarda yaşayan çocuk ve gençlerle, ilgili personelin bulunmadığı ortamda görüşmelerde bulunmak yöntemini uygulamıştır.

V. İLGİLİ MEVZUAT

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

4721 sayılı Medeni Kanun

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu

Çocuk Yuvaları Yönetmeliği

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Çocuk Suçları ile Mücadele Yönetmeliği

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş,

Görev ve Çalışma Yönetmeliği

Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

VI. SHÇEK KURULUŞLARININ GENEL DURUMU

2828 sayılı *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu*'nun *Tanımlar* başlıklı 3'üncü maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde sosyal hizmet kuruluşları tanımlanmaktadır. Buna göre;

“**Çocuk Yuvaları**”; 0 - 12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Yurt genelinde, toplam 5603 kapasiteli 74 çocuk yuvasında 3945 çocuk fiilen bulunmaktadır.¹

“**Yetiştirme Yurtları**”; 13 - 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal

¹ Kuruluşların istatistiki bilgileri Aralık 2010 yılı verilerine dayanmaktadır.

hizmet kuruluşlarıdır. Toplam 6167 kapasiteli 96 yetiştirme yurdunda 4596 gence hizmet verilmektedir.

“Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri”; bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşlarıdır. 5468 kapasiteli toplam 72 merkezde 4490 özürlüye yatılı hizmet sunulmaktadır.

“Çocuk ve Gençlik Merkezleri”, eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan veya sokakta çalışan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Yurt genelinde toplam 37 çocuk ve gençlik merkezi bulunmakta olup toplam 8934 kayıtlı çocuğa hizmet verilmektedir.

“Çocuk evleri/sevgi evleri”; 0-18 yaşlar arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleridir.

Çocuk evleri; her ilin sosyal ve kültürel bakımdan çocuklara karşı sevgi ve duyarlılık gösterebilecek kişi ve ailelerin yoğunlukla meskûn bulunduğu, olumlu sosyal iletişime açık ve ikamete uygun bölgelerinde, çocukların toplum içinde yetiştirilmesini amaçlayan, bir dairede 0–12, 13–18 yaş arasındaki 5 ilâ 7 çocuğun kaldığı ev birimleridir.

2005 yılında başlanan çocuk evleri uygulaması hızla yaygınlaştırılmış olup, 1968 kapasiteli 324 çocuk evinde toplam 1809 çocuğa fiilen hizmet verilmektedir.

Kurumun uygulamaya koyduğu bir diğer yeni hizmet modeli sevgi evleridir. En fazla üçer kişilik odalarda 10–12 çocuğun kaldığı site içerisinde küçük yerleşim birimlerinde müstakil evlerden oluşan sevgi evlerinde çocukların aidiyet duygularını yaşamaları ve ev içi sorumlulukları kazanmaları amaçlanmaktadır. Yurt genelinde 3928 kapasiteli 37 sevgi evi sitesinde toplam 2224 çocuğa fiilen hizmet verilmektedir.

“Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi”; Suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanincaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Yurt çapında 237 kapasiteli toplam 7 merkezde, 117 çocuğa rehabilitasyon hizmeti verilmektedir.

“Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi”; Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanincaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile

ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Toplam 490 kapasiteli 23 merkezde 417 çocuğa rehabilitasyon hizmeti verilmektedir.

“Korunmaya muhtaç çocuk” ise 2828 sayılı Kanun’un mezkûr maddesinin (b) bendinde; beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olup, ana ve/veya babasız, ana ve/veya babası belli olmayan, ana ve/veya babası tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmaktadır. Bu sınıflamada da görülmektedir ki, çocuklar başlarında ebeveyn olmaması ya da ebeveynleri tarafından ihmal ve istismar edilmeleri nedeniyle korunmaya muhtaçtır.

Ayrıca, 5395 sayılı *Çocuk Koruma Kanunu*’nun *Tanımlar* başlıklı 3’üncü maddesi **“korunma ihtiyacı olan çocuğu”**; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk olarak tanımlamaktadır. Burada tanım biraz daha genişletilmiş olup çocukların korunması için gerekli kriteri gelişimi ve güvenliği tehlikede olma durumu olarak belirlemiştir.

“Suça sürüklenen çocuk” ise mezkûr Kanun’da, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Yine *Medeni Kanun*’un 346’ncı maddesi, çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse; hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır; 347. maddesi ise çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirir, hükümleri doğrultusunda çocuğun korunmasına dair alınacak önlemleri ifade etmektedir.

Komisyonumuzun incelemelerde bulunduğu SHÇEK kuruluşlarında, ilgili mahkeme tarafından haklarında 2828 sayılı Kanun kapsamında korunma kararı alınan “korunmaya muhtaç çocuklar” ile haklarında 5395 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı alınan “suç mağduru” ya da “suça sürüklenmiş çocuklar” bulunmaktadır.

VII. SHÇEK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ HAKKINDA TAHLİL VE DEĞERLENDİRME²

Devletler, çocuk koruma alanında uluslararası hukuk normlarını uygulamakla birlikte kendi iç hukuk normlarını da oluştururlar. Ülkemizde de

² Komisyonumuz bu değerlendirmeleri; Tekirdağ, Çanakkale, Mersin, Mardin ve Diyarbakır illerinde bulunan SHÇEK kuruluşlarında yaptığı incelemelere ve SHÇEK Genel Müdürlüğünden alınan bilgilere dayandırmaktadır.

çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi ile ilgili olarak çeşitli yasal düzenlemeler mevcuttur. Bu düzenlemelerin sonuncusu olan Anayasanın 10'uncu ve 41'inci maddelerinde yapılan düzenlemelerle, çocukların pozitif ayrımcılıktan yararlanması ve sahip olduğu hakları kullanması konularında bir bilinç oluşturularak konuya Anayasal bir dayanak sağlanmıştır.

Buna göre her çocuk, öncelikle korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek çıkarına aykırı olmadıkça ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Başta, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi olmak üzere çocuk hakları alanında kabul edilmiş ve ülkemizin de taraf olduğu uluslararası belgeler ile iç hukuk belgelerinde çocuğun gelişmesi ve esenliği için doğal ortamı oluşturan ailenin önemine vurgu yapılmaktadır. Ailelerin bu görevi yerine getirirken devletin de gerekli koruma ve yardımı sağlama konusunda sorumluluğu bulunmaktadır.

“Devlet, çocukların istikrarlı ve huzurlu bir aile ortamında yetişmesi için gerekli önlemleri almalıdır. Özellikle ebeveynlere, istikrarsızlık ve geçimsizlik hallerinin üstesinden gelebilmeleri için zorunlu sosyal yardımı sağlanmalıdır.” hükmü, BM Riyad İlkelerinin 13'üncü maddesini oluşturmakta ve fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişme açısından özel bakıma ve yardıma gereksinimi olan çocukların bu ihtiyaçlarının karşılanmasında ailenin temel önemine ve devletin denetleyici ve yardımcı rolüne işaret etmektedir.

Yine, çocuk hakları konusunda mevcut ulusal ve uluslararası mevzuat metinlerinde, çocuğun yüksek yararı doğrultusunda, istikrarlı ve huzurlu bir aile ortamı yaratılmadığı, toplumun ana-babaya gerekli yardımı sağlama çabaları başarısızlığa uğradığı ve bu bakımdan geniş aile çevresine de güvenilmeyeceği durumda çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla bir ayrılık kararı verilebileceği hükmü benimsenmektedir. Burada öncelik elbette çocuğun yine başka bir aile yanına yerleştirilmesi olmasına rağmen pratik ve bürokratik nedenlerden dolayı ülkemizdeki uygulamada öncelik kurum bakımına ait olmakta, buradan evlat edinme yoluyla çocuklar aile yanına yerleştirilebilmektedir. Kurum bakımının en son çare olması gereği, üzerinde tartışma olmaksızın uzlaşmış bir genel ilke ve ulusal ve uluslararası mevzuatta açıkça belirtilen bir kuraldır.

Bu kapsamda, çocukların korunması alanında oldukça önemli sorumluluklar yüklenen SHÇEK Genel Müdürlüğünün; korunmaya muhtaç çocuklar için her şeyden önce aile bakımının desteklenmesi, gerektiğinde çocukların aynı nakdi yardımlar (ANY) yoluyla aile yanında barınması, aileye dönüş uygulamaları kapsamında binlerce çocuğun ailesi yanına döndürülmesi, evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kuruluşlarda barınan çocuklar için kuruluşların mümkün olduğunca ev ortamına yakın döşenmesi, bunun yanı sıra çocuk ve sevgi evlerinin sayısının artırılması politikalarını benimsemesi umut verici olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan, SHÇEK kuruluşlarından izinsiz ayrılan çocukların varlığı konusuyla ilgili olarak, kurum bakımının en son çare olması ilkesinin yeterince

dikkate alınmadığı durumlar da gözlenmektedir. Bu noktada çocuk hakkında koruma kararı veren mahkeme kararlarına ve bu karara dayanak oluşturan sosyal inceleme raporlarına eğilmek gerekmektedir. Zira mahkemelerin yeterli araştırma yapılmadan, aile yanında desteklenebilecek bir çocuğu kuruluş bakımına göndermesi kuruluş bakımına alınan çocuğun ailesine (çekirdek aile veya geniş aile çevresine) dönmesine, çocuğu arayan yetkililere de ailesinin bu durumu bildirmeyerek çocukla işbirliği yapmalarına, netice olarak çocuğun kayıp çocuk olarak muamele görmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla mahkemelerin karar vermesini sağlayan sosyal inceleme raporlarının sosyal hizmet uzmanlarınca sağlıklı bir şekilde hazırlanmasının da önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu sebeple, ülkemizde sosyal hizmet uzmanlığının önemi dikkate alınarak gerek yasal düzenlemelerde gerekse uygulamada bu mesleğin nitelikli bir hale gelmesi için çaba gösterilmesi gerekmektedir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, sosyal hizmet uzmanını “sosyal çalışma görevlisi” olarak tanımlamakta ve bu mesleğe psikolojik danışmanlık ve rehberlik ile psikoloji bölümlerinden mezun meslek mensuplarının da atanabileceğini hükme bağlamaktadır. Yine, mezkûr Kanun’un *Sosyal çalışma görevlileri* başlıklı 33’üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, Adalet Bakanlığınca mahkemelere, en az lisans öğrenimi görmüş olanlar arasından yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi atanmaktadır. Anılan maddenin üçüncü fıkrası ise bu görevlilerin bulunmaması, görevin bunlar tarafından yapılmasında fiilî veya hukukî bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması gibi durumlarda, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra eden kimselerin de sosyal çalışma görevlisi olarak görevlendirilebileceğini belirtmektedir. Söz konusu madde hükümleri doğrultusunda meslek dışından yetişerek sosyal hizmet uzmanı olarak görevlendirilen kimselerin bu mesleğin gereklerine ne kadar karşılık verdiklerinin uygulamada iyi araştırılması ve gerektiği takdirde önlem alınması yerinde olacaktır.

Bu kapsamda, alt komisyonun Mersin ili inceleme raporuna cevaben Komisyona iletilen SHÇEK Genel Müdürlüğünün 22/11/2010 tarihli yazısında belirtildiği üzere, yalnızca Hacettepe ve Başkent Üniversitelerinde bulunan 153 kontenjanlı sosyal hizmetler bölümünün 2010 yılında yurt genelinde ve Kıbrıs’ta toplam 8 üniversiteye genişletilerek kontenjanın 568’e çıkarılması memnuniyet vericidir.

Çocuğun yüksek yararı doğrultusunda, üzerinde uzlaşa sağlanmış bir diğer ilke “süreklilik”tir.³ Buna göre, çocuğun yetiştirilmesi için en uygun seçenek belirlenirken, çocuğu bir yerden diğerine dolaştırıp durma duygusundan uzaklaştırarak istikrarlı ve huzurlu aile atmosferinin yaratılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, çocuk hakkında verilecek kararlarda bu husus dikkate alınmalı, evlat edinilebilecek çocukların kurumlarda kalma sürelerini azaltmak için, evlat

³ BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, m.20., BM Riyad İlkeleri, m. 14.

edindirme işlemlerindeki hukuki sürecin hızlanmasını sağlayacak çözümler üretilmelidir. Yine, çocuk hakkında verilecek her türlü koruma veya tedbir kararlarının isabetli ve mümkün olduğunca hızlı olması da bu doğrultuda çocuğun yararına olacaktır.

Alt komisyonun inceleme yaptığı illerde SHÇEK kuruluşlarının fiziki ve yaşam koşullarının iyileştirilmiş olduğunu, bütçedeki iyileştirmelerin kuruluşların fiziki eksikliklerini gidermede etkili olduğu memnuniyetle görülmüştür. Ancak mevcut ANY bütçesinin artırılarak yukarıda ifade edilen hususlar doğrultusunda çocuğun aile yanında desteklenmesi konusunda olası mali engeller kaldırılmalıdır.

Maddi anlamda pek çok iyileştirmenin gözlemlendiği SHÇEK kuruluşlarında bundan sonra yapılması gerekenin “insana yatırım” olduğu düşünülmektedir. Daha açık bir dille ifade etmek gerekirse, kuruluşlar bünyesindeki çocuk ve gençlerin hayata hazırlanmasına yönelik donanımlar kazanmaları doğrultusunda eğitilmelerine hız vermek elzemdir. Bu kuruluşlar, içinde barındırdıklarını kötü alışkanlıklardan korumak kadar onlara iyi alışkanlıklar kazandırmakla da mükelleftir. Tüm bunların yolu ise rehberlikten ve dolayısıyla bu rehberliği sunabilecek nitelikli personel istihdam edilmesinden geçmektedir.

Genelde kitle iletişim ve özelde de televizyon ve sinemanın da gençlerin toplumdaki olumlu rolünü belirginleştirme amaçlı kullanılması gerekmektedir. Bu bakımdan kuruluşlarda bulunan çocukların TV programı, sinema tercihleri ile bilgisayar kullanımlarının iyi yönlendirilmesi gerekmektedir.

Kuruluşlarda bulunan çocuklarla yapılan görüşmelerde, kendilerine yöneltilen “ileride böyle bir kurumda öğretmen, psikolog vs. olmak ister misin?” sorusuna verdikleri cevaplarda böyle bir ihtimale karşı isteksizliğin görülmesi, çocukların bulundukları kuruma ilişkin algısına dair ipuçları vermektedir. Bu anlamda, bu kuruluşlarda çalışanların/eğitmenlerin davranışlarıyla çocuklara iyi birer rol model olma ve onlara iyi rehberlik yapılması konusunda alınması gereken mesafeler olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, çocukların kendileri hakkındaki plan ve programların tasarlanmasında, ele alınması ve icrasında yer almaları, toplumsallaştırma ve denetim önlemlerinin nesneleri olmak yerine çocukların etkin bir taraf olmalarını sağlayacak ve istenilen hedeflere ulaşmada yardımcı olacaktır.

Çocuk haklarının korunması, çocukların bireysel doyumu kadar suçluluğun önlenmesi ve dolayısıyla toplumun esenliği açısından da önemlidir. Çocukların ve gençlerin suçluluğu önleme politikalarına ve sürecine katılmaları gerektiği⁴ unutulmamalıdır. Bu bağlamda, özellikle il düzeyinde yapılan çalışmalarda çocuklarla işbirliğine gidilmelidir.

Ancak bir şekilde suça sürüklenmiş çocuğun da rehabilitasyon sürecinin eksiksiz tamamlanması gerekmektedir. Zira, çocuk ceza adaleti sisteminde

⁴ BM Riyad İlkeleri, m. 9(h).

daima çocuğun iyileştirilmesi ön plandadır ve çocuk suçlulara gösterilecek tepki hem suçun hem de suçlunun içinde bulunduğu koşullarla orantılı olmalıdır.⁵

Çocuğun kuruluş içinde rehabilite edilmesi yanında, toplum içinde gözetim bünyesinde gönüllüler, gönüllü birlikler, yerel kuruluşlar ve diğer toplumsal kaynaklar da çocuğun, mümkün olduğu kadar bir aile ortamında bulunmasının sağlanması başta olmak üzere, iyileştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla harekete geçirilmelidir. Bazı hallerde eski suçlularla işbirliğinden (özellikle eski uyuşturucu alışkanlığı suçlularından) de yarar umulabilir.⁶ Kısaca, rehabilitasyon çalışmalarında toplumsal işbirliğinin değerinden faydalanmalıdır.

5395 sayılı Kanun'un 4. bölümü denetime ilişkin olup hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına dair hükümleri içermektedir. Çocuğu kurum içerisinde iyileştirme programlarına almak yerine bu şekilde toplum içerisinde izlemek ve ona rehberlik etmek, toplumun diğer kesimlerinin de katkısıyla, çok daha verimli olabilir. Sınırları doğru çizilmek kaydıyla bu uygulamaya ağırlık verilmeli, çocukların rehabilitasyon yanında toplumsallaşması için de doğru önlemler alınmalıdır.

Diğer taraftan, özellikle rehabilitasyon merkezlerinin olmadığı illerde suçla sürüklenmiş çocuklar ile haklarında koruma kararı verilmiş diğer çocukların ve hatta suç mağduru çocukların bir arada kalmalarının olumlu ve olumsuz yanlarının iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, özellikle uyuşturucu madde müptelalığı gibi ağır durumlar da dahil olmak üzere, acil rehabilitasyona ihtiyacı olan bir çocuğun ilk elden tıbbi ve psikolojik yardım ve bakımının tamamlanması ve ardından çeşitli toplumsallaşma etkinlikleriyle rehabilite sürecine devam edilerek diğer çocuklarla aynı ortamda barınmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bu konuda SHÇEK'in başta personel olmak üzere birtakım yetersizlikleri de dikkate alınarak Sağlık Bakanlığı ile ortak bir çalışma yapılması, haklarında tedbir kararı verilen çocuklara verilecek hizmeti amacına ulaştırma açısından faydalı olacaktır.

SHÇEK kuruluşları, çocukların barındığı ancak fiziki yönden katı güvenlik tedbirlerinin uygulanmadığı, fiilen kuruluşun rahatlıkla terk edilebildiği yerlerdir. Yukarıda değinildiği gibi bazı çocuklar, çeşitli sebeplerle kuruluşlarından izinsiz ayrılmakta ve kayıp olmasalar dahi Emniyet Müdürlüğünce kayıp çocuk olarak işlem görmektedirler. Evden kaçan (ya da kaybolan) çocuklar ile kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların, Emniyet Müdürlüğü ile Jandarma Komutanlığında veri girişlerinin ayrı tutulması sağlanmalıdır. Ek olarak "kayıp çocuk" ile "kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk" tanımları mevzuatta açık olarak tanımlanmalıdır.

⁵ BM Pekin İlkeleri, m. 5.

⁶ BM Pekin İlkeleri, m. 25.

Ayrıca bu çocukların takibinin yapılmasını kolaylaştırmak için İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığının ulaşabileceği ortak bir veri tabanı hazırlanmalıdır. Ek olarak, çocukların kuruluşlara yerleştirilirken, irtibat adreslerinin sağlıklı bir şekilde temin edilmesi gerekmektedir. Özellikle il dışından gelen çocuklar açısından bu konuda sıkıntı olduğunun öğrenilmesi, iller arasındaki koordinasyonun artması gerektiğine işaret etmektedir.

Öte yandan, kuruluşlarda bulunan çocuklardan öğrenimlerine devam etmeyenlerin 18 yaşını tamamlamaları halinde kurum ile ilişkilerinin hukuken kesilmek zorunda olmasından dolayı kendilerini boşlukta, yalnız ve korumasız hissettikleri, bazılarının geçmişte yaşadıkları fiziksel şiddet gibi tecrübeleri dolayısıyla ailelerine dönmek istemedikleri gözlenmiştir. Her ne kadar bu çocuklar için Valilikler tarafından çeşitli önlemler alındığı belirtilse de bu çözümler geçici olmaktadır. Bu noktada çocukların kuruluş bakımı süresince eğitimlerini aksatmamalarının ve bir mesleğe yönlendirilmelerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde, kuruluşun her türlü fiziksel imkanından yararlanan ancak kuruluştan kazandığı ve hayatını sürdürebileceği bir nitelik olmadan kuruluştan ayrılan gençler ortaya çıkacaktır ki bu durumda bu gençlerin suça sürüklenebilecekleri ve kandırılmaları sonucunda suça eğilimli olacağını tahmin etmek güç değildir. Dolayısıyla çocukların okul eğitimlerine, ahlaki gelişimlerine yardımcı olacak, sosyal ve kültürel ilgi alanları oluşturmalarına önayak olacak eğitimcilerin bu konularda dikkatli ve özenli davranmaları gerekmektedir.

Bu kuruluşlarda çalışan personel için çalışma şartları gözden geçirilerek çalışılan bölüm veya birimin zorluğuna göre kendilerine özel hizmet tazminatı ödenmesi, personelin hizmet içi eğitimlerinin yıl içinde farklı periyotlarla sağlanması, hizmet alımı yoluyla istihdam edilen personelin verdiği hizmetin uygunluğuna denk gelen sertifika eğitiminden geçirilmesi ve sertifikası olmayan personelin çalıştırılmaması da söz konusu kuruluşlarda verilen hizmetin kalitesini artırmada yardımcı olacaktır.

Ek olarak, her il için risk haritasının çıkarılarak sosyal hizmet envanterinin hazırlanması ve buna yönelik olarak her yıl ikiden az olmamak üzere mülki idare amirlerinin başkanlığında, belediye başkanları, SHÇEK il müdürü, il emniyet müdürü, il milli eğitim müdürü ile mahalle ve köy muhtarlarının katılımıyla koordinasyon toplantılarının yapılması ve bu toplantı sonucunda, sosyal hizmete ihtiyaç duyan ya da duyması olası ailelerin ve aile fertlerinin tespitinin yapılarak önleyici hizmetlere ağırlık verilmesi sağlanmalıdır.

Yine, medya kuruluşlarıyla ve diğer gönüllü platformlar aracılığı ile korunmaya muhtaç çocukların evlat edinme ve koruyucu aile hizmetlerinden faydalanmaları için aileler teşvik edilmeli, bu hizmetlerin toplumda saygınlık kazanmaları için bu aileler devlet ricalince desteklenmeli ve bu konuda toplumsal bir duyarlılık sağlanmasına çalışılmalıdır.

Korunmaya muhtaç çocukları bünyesinde barındırarak ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan ve dolayısıyla oldukça dikkat gerektiren bir görevi olan SHÇEK'e bağlı kuruluşların mülki idare amirleri başta olmak üzere diğer hiyerarşik amirlerince de denetimlerinin sıklaştırılması gerekmektedir. İl bazında yapılan bu denetimlerin raporlarının Komisyonumuza yıllık olarak gönderilmesi de denetimlerin verimliliğini artıracaktır.

Ayrıca, SHÇEK kurumları merkezi idarenin taşra teşkilatlanması modeli içinde konuşlanmış kuruluşlardır. Bütçe, planlama, yönetim ve denetim faaliyetleri merkezden yapılmaktadır. Planlama ve denetim faaliyetleri dışındaki iş ve işlemlerin yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesi için yerel yönetimlere yetki devri konusu üzerinde düşünülmelidir.

Son olarak, çocuk suçluluğunun önlenmesi ve çocuk koruma mekanizmalarının geliştirilmesi amacıyla etkili planlamanın ve politika üretiminin gereği olarak araştırmaların yapılmasına bütçe ve zaman harcanmalıdır. Zira toplum hayatında vücut bulan değişiklikler ihtiyaçların, dolayısıyla çözümlerin de farklılaşmasını doğurmaktadır. Bu anlamda, koruma önlemlerinin de ilke düzeyinde kalmaması amacıyla günün ihtiyaçlarına cevap veren politika değişikliklerinin belirlenmesi gerekmektedir.

VIII. YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI HAKKINDA TAHLİL VE DEĞERLENDİRME⁷

Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO) nüfusu az ve dağınık, okulu bulunmayan veya ilköğretim hizmetlerinin götürülemediği yerleşim yerlerindeki zorunlu öğrenim çağında bulunan (6-14 yaş) öğrencilerin parasız ve yatılı, çevresindeki öğrencilerin ise gündüzlü olarak eğitim-öğretim gördükleri ilköğretim okullarıdır. Yatılı ve pansiyonlu ilköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin barınma, beslenme, giyecek, tedavi, ders araç ve gereçleri ile her türlü giderleri devlet tarafından karşılanır. Ayrıca, bu öğrencilere mevzuatta öngörülen miktar kadar da harçlık verilmektedir.

Yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim gören öğrencilerin, devletimizin denetimi ve gözetimi altında eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmaları ve bulundukları yörenin gelişimine katkıda bulunmaları hedeflenmektedir.

YİBO'ların kuruluşu, kurulduğu dönemdeki şartlar itibarıyla birçok fayda ve hizmet sağlamıştır. Ancak günümüzde YİBO'ların gerek kendilerini yenileyememesi gerekse personel eksikliği ile maddi kaynak ve fiziksel sıkıntıları nedeniyle, çocukların eğitim ve gelişmelerine, hedeflenen ve arzu edilen katkıyı sağladığı hususunda şüpheler oluşmaktadır. YİBO'ların kendilerinden beklenen verimi sağlayabilmelerine yönelik olarak, orta ve uzun vadede yeniden yapılanması/yapılandırılması için gerekli çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığınca yapılmalıdır.

⁷ Komisyonumuzun bu değerlendirmeleri; Mersin, Mardin ve Diyarbakır illerinde bulunan YİBO'larda yapılan incelemelere dayanmaktadır.

YİBO'ların, kısa vadede gerek yetişmiş insan kaynağı gerekse bütçe kaynakları bakımından eksiklikleri giderilmelidir. Okullarda, sıklıkla aday öğretmenler görevlendirilmektedir. YİBO'lara öğretmen atamaları herhangi bir seçime tabi tutulmamaktadır. Oysa bu kuruluşlarda görev yapan idareci, öğretmen ve personelin çocuklarla iletişimi artırma noktasında daha özel bir eğitime ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, bu okullara öğretmen atamaları seçimle yapılmalı ve YİBO öğretmenliği cazip hale getirilmelidir. Özellikle, atanacak idarecilerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik ile idarecilik alanlarında eğitim görmüş olanlar arasından seçilmesi, öğretmenlerin ise çocuk psikolojisi alanında yeterli eğitimlerden geçirilmesi sağlanmalıdır.

Komisyonumuzun incelemede bulunduğu illerde göze çarpan en büyük sorun YİBO'ların mevcut kapasitelerinin altında hizmet veriyor olmalarıdır. Bu kapsamda, okulların özellikle yatılı öğrencilere yatakhane olarak hizmet veren bölümleri kapasitelerinin oldukça altında kullanılmaktadır. Atıl mekânların varlığı, öğrenci sayısının azlığının pozitif ayrımcılık kapsamında değerlendirilmesine imkân vermemektedir. Özellikle, bazı devlet okullarında eğitim ve öğretimin aşırı kalabalık sınıflarda yapılmaya çalışılması yanında bu durum en basit bir yorumla ortada bir adaletsizlik olduğunu düşündürmektedir.

Bu soruna İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde yapılacak çalışmalarla çözüm aranmalı, şehir merkezinde kalmış ve bu nedenle kendisine atfedilen misyonu yerine getiremeyen YİBO'ların daha küçük mekânlara taşınması veya birleştirilmesi; yerlerine kız çocuklarının okullaşmasını da artıracak veya diğer okullardaki kalabalığı azaltacak farklı tipteki eğitim kurumlarının açılması seçeneği düşünülmelidir.

Ek olarak, çocukların çeşitli sosyal risklerden korunması ve okula yönlendirilmeleri amacıyla il genelinde mülki idare amirlerinin başkanlığında, belediye başkanları, SHÇEK il müdürü, il emniyet müdürü, il milli eğitim müdürü ile mahalle ve köy muhtarlarının katılımıyla koordinasyon toplantıları yapılmalı ve konuyla ilgili plan ve programlar belirlenmelidir. Özellikle okula gitmeyen ya da ailesi tarafından çalıştırılan çocukların tespitinin yapılması ve bu çocukların okula yönlendirilmesi ve mevcut imkanların sağlıklı kullanılması amacıyla gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Atıl kapasite yanında, çocukların şikayetleri arasında temel yaşam gereksinimlerinin de yer alması (sıcak bir yerde barınma ve yeterli miktarda yiyeceğin sunulması gibi) YİBO bütçesinin doğru kullanılmadığını göstermektedir. Dolayısıyla bu kuruluşların iyi yönetilmesi ve denetlenmesi hususlarında birtakım zaafılar olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, Komisyonumuzun, öğrenciler için karşılanan günlük üç öğün yemek iase bedelinin (4 lira 20 kuruş) oldukça düşük olduğu tespitini ve söz konusu bedelin arttırılmasının yerinde olacağı önerisini takiben, açık büfe kahvaltı sisteminin getirilmesi ile ara öğün uygulamasına geçilmiş olması memnuniyetle karşılanmıştır.

YİBO'lar mevcut yapısı ve kapasiteleri bakımından, milli eğitim içinde hizmet veren kuruluşlardan en fazla ilgi ve denetime gereksinim duyan eğitim kurumlarıdır. Bu nedenle bu okulların denetimine daha fazla ağırlık verilmeli, ilköğretim müfettişlerinin gerçekleştirdiği mevcut denetim mekanizmasıyla yetinilmemeli ve başta ilin en üst yöneticisi durumunda olan il valisi ve diğer tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yöneticileri buradaki çocukların hamileri olmalıdır.

Komisyonumuza iletilen ve bizzat gözlemlenen birtakım şikayetlerin ilköğretim müfettişlerinin de raporlarında yer aldığı öğrenilmiştir. Bu durum, söz konusu raporların amacına ulaşması konusunda gerek okul yöneticileri, gerekse milli eğitim yöneticileri tarafından dikkate alınmadığına işaret eder. Denetim raporlarında belirtilen eksiklikler başta okul idarecileri olmak üzere sıralı amirlerce takip edilmeli ve eksiklikler giderilmelidir.

Öte yandan, YİBO'ların, çocukların gerek boş zamanlarını değerlendirebilecekleri gerekse gençlik enerjilerini harcayabilecekleri sportif ve sanatsal faaliyetler için gerekli altyapıya sahip olmadığı görülmektedir. Çoğu okulda ülkemizde spor denilince ilk akla gelen futbol oynama alanı bile yok denecek durumdadır. YİBO'lar sadece okul binası olarak düşünülmemeli, sportif ve sanatsal ihtiyaçlara da cevap verebilecek bir eğitim kompleksi olacak şekilde inşa edilmelidir.

Sonuç olarak YİBO'ların bulundukları yerlerde gözden uzak kendi kaderleriyle baş başa bırakılmışlık içinde olduğu söylenebilir. Başta Milli Eğitim Bakanlığının taşra ve merkez teşkilatı olmak üzere il ve ilçe yönetiminin başı ve mercii olan Vali ve Kaymakamlar bu okulları yakın takibe almak suretiyle denetimlerine ağırlık vermelidir.

**GENERAL INFORMATION ON HUMAN RIGHTS INQUIRY
COMMITTEE AND SUMMARY OF THE REPORTS ISSUED FOR THE
5th LEGISLATIVE YEAR (OCTOBER 2010-MAY 2011) OF THE 23rd
TERM OF GNAT**

**Duties, Competence and Working methods and principles of the
Committee:**

Human Rights Inquiry Committee is the first mechanism at national level to protect human rights. It is established with the Law No. 3686, adopted on 5 December 1990 and attributes the functions in accordance with this law and the standing orders of the Turkish Grand National Assembly.

The political parties and the independent members are represented in the Committee relatively to their proportions in the Assembly. Elections for the Committee membership take place two times during each session. The term of the office is two years for each period. In proportion to the representations of the political parties in the Assembly, the Committee elects a chairman, deputy chairman, spokesman and a secretary.

The Article 2 of the Committee Law, which determines the field of operation of the Human Rights Inquiry Committee, states that “this law acknowledges the human rights defined in the Turkish Constitution and various international treaties and declarations such as the Human Rights Universal Declaration and European Convention on Human Rights”.

The duties of the Human Rights Inquiry Committee are identified in the Article 4 of the concerning Law No. 3686 as follow:

a- To follow the developments regarding the human rights at international levels

b- To propose amendments to the Constitution of Turkey and national law in order to harmonize domestic law with the international treaties to which Turkey is a party in the field of human rights

c- Upon request, to offer its opinion and advice on the matters in question and the bills, which are on the agenda of other legislation committees.

d- To monitor the harmonization of the human rights practices with the Constitution, acts and international treaties which Turkey is a party of and, to this end, to conduct inquiries, and to suggest solutions and better functioning reforms.

e- To examine the petitions on human rights violations filed to the Committee and to refer them to the relevant departments or offices of the government if it deems necessary.

f- To examine human rights violations in foreign countries and to arouse attention of the members of the parliament in foreign countries directly or through the parliamentary forums

g- To prepare a committee report on annual activities, results obtained, and human rights practices at home and abroad

The Committee has the right to request information from the ministries, general and annexed budget administrations, local authorities, village headmen, universities, all other public institutions and organizations as well as private institutions. Additionally, inquiring those on-site and convoke and obtain information from the persons concerned in the committee hearing are within the Committee's province.

If required, the Committee may ask qualified persons' opinion and may work outside Ankara.

The Committee may also establish subcommittees to hold inquiries.

In case of any crime factor in the appeals, the Human Rights Inquiry Committee may file criminal complaints to the chief public prosecutor's office.

Human Rights Inquiry Committee gathers by minimum of the absolute majority of the members and the decision requires the absolute majority of the present members.

The reports prepared by the subcommittees are submitted to the Committee and are accepted as the Committee report upon agreement by vote.

The reports of the Committee are presented to the Presidency of the Turkish Grand National Assembly and are included in the plenum agenda with the advice of the Consultative Committee. By means of reading or general debate it is possible to obtain information.

The Committee reports are also submitted to the prime ministry and to the concerned ministries. Thereby, the Committee draws attention of the executive power to violations monitored in the inquiries.

➤ ***The Committee in 5th Legislation Year (October 2010-May 2011) of the 23rd Term of Grand National Assembly of Turkey***

Human Rights Inquiry Committee of Grand National Assembly of Turkey consists of 23 members of parliament in 23rd session of GNAT: 14 AKP, 4 CHP, 3 MHP, 1 BDP and 1 DSP.

Mr. Prof. Dr. M. Zafer Üskül is the Chairperson of the Committee.

In this legislation year, Committee received nearly 1500 petitions. Most of them were about judicial review (30 %) and problems related to prisons (26 %).

The Committee mainly focused on holding inquiries into orphanages, civil and military prisons and allegations of enforced disappearance. Moreover the Committee dealt with many different issues such as some death events, excessive use of force, Turkish society's problems living in Europe.

Seven subcommittee reports were accepted by the Committee during the 5th legislation year.

Summary of these reports as follows:

Summary of the Report on the Death Case of Kudret Kocaklı Found Hanged In the Exercise Yard for Juvenile Unit of Zonguldak M-Type Closed Penal Institution

The Commission experts assigned to carry out the investigation of the death case of Kudret Koçaklı found hanged in the exercise yard for juvenile went to the Zonguldak M-Type Closed Penal Institution on 14 August of 2010.

In the course of investigation, the required information was obtained by both chief public prosecutor as an investigating authority, the prisoner officers and the convicts and detainees from the regarding penal institution, and as well as the family members and relatives of Kudret Koçaklı.

In the light of the testimony given by witnesses and the documents inspected, the incident was seemed to be self-inflicted death. It was known that Kudret Koçaklı had the problem of enjoying the visiting right for a week with three people due not to have informed the authority within the 60 days in due of time and consequently was not able to spontaneously enjoy the right. It seemed that the reason of incident could lie behind this uncomfortable feeling because of not taking advantage of the right.

As a result of the investigation, the Committee experts reached to the conclusion as follows:

So as not to experience incidents as such, the administration of penal institution, especially Directorate and Prosecutor of the Institution should closely follow up the peculiar conditions for the convicts and detainees and the environment in which they are living, and so should treat them with special care, particularly for the Childs at a young age by checking them frequently.

It would be helpful for well-functioning institution if the inspection of such incidents seen in the institution could be done in more punctilious and urgent manner. The overcoming the problem of contradiction between the statements of inmates and guardians, and the particular public concern on the matter should be straightened out.

Instead of formally applying the procedures for checking in, it should be done relevantly for its purpose; furthermore, illiterate prisoners are required to be informed on their rights and obligation and remind them frequently in certain periods of time.

The repealing 60 days time limit for the visit right in the Article 126 of “Regulation on Administration of Penal Institution and Criminal Safety Measures”, and ultimately not subjecting of this right to a time limitation could better serve the purpose of concerning Regulation.

Summary of the Report on Bolu Closed Penal Institution And F-Type High Security Closed Penal Institution

The Sub-committee established by Human Rights Inquiry Committee for the purpose of making inquiry on the physical conditions in the prisons and detention houses, the attitudes and behaviors of administration in concerning institution, and the human rights violations stemming from the legislation, has regarded the inquiry as necessary for the F-Type and Closed Penal Institutions in Bolu, which are the primary among penal institutions where maximum petition application was made in the former legislative year.

In the report, it should be kept in mind that prisoners and convicts are under the auspices of the government, the punishment solely does not constitute the purpose of detention, and the studies including rehabilitation of convicts in the institution need to be done.

In addition to the unfavorable physical condition in the Bolu Closed Penal Institution mentioned in the Report, it is also emphasized that the miscommunication between the administration and the prisoners makes the inherent problems even worse. The fact that the women prisoners, particularly, have failed to attend any of social activities is not compatible with the rehabilitation functions of penal institutions, which is also stated in the report.

Regarding the review on the Bolu F-Type Penal Institution, the practice of right to talk with other inmates up to 10 hours among prisoners for a limited time should be taken a step further. Besides, in accordance with the complaints reflected to the members of Sub-committee, the underlined point is that “respect for human dignity “needs to be fundamental issue in the body searches.

Summary of the Report on Mardin Province Child Care Services and Boarding Schools

The sub-committee established by Human Rights Inquiry Committee conducted inquiry into the institutions (called as “children’s home”, “affection homes”, “child homes” or “child and youth centers”) attached to the Social Services and Child Protection Agency (SSCPA), and regional primary boarding schools (RPBS) attached to Ministry of National Education in Mardin on 25th-26th November 2010.

It was observed that the SSCPA institutions were, in general, pretty well in its physical conditions. In the meetings without agencies staffs, the children pointed out that they were well treated in the institution; they were asked for their preference when something new is going to be bought such as curtains for room or clothes for themselves; and while they were unable to see movies by reason of no available theater in the city, they, instead, did it in theater room of the institution.

However, the committee was informed that the children in the variety of agencies were mostly failed in their courses. As to the question of “which profession you would like to choose”, their answers were to be nurse, prosecutor, pharmacist, and school teacher in literature. One child replied positively the question of “Would you prefer to work in the agencies like these?”, but the rest did not have any opinion on the matter. Basing upon the opinions in the interviews with children, it was stated in the report that putting emphasize on the perceptions of children regarding their institution should be more of an issue.

It is also stated that the personal benefits of staff in the attached institutions to SSCPA were not well enough. Other than that, it was observed that mentioned institutions were ahead in terms of financial and physical conditions, and it is proposed that the same conditions should be ensured in child rearing with its psychological and sociological aspects.

In the Dark Sürücü and Çağdaş Regional Primary Boarding Schools, the problems which students encountered related to basic needs even the heating and nutrition are stated in the report. In the context of solving the problems, it is highlighted in the report that the inspections should be done more frequently and governor as a top executive of the city and the administrators in other public institutions of the city should be protector of those children.

Summary of the Report on Diyarbakir Province Child Care Services and Boarding Schools

The sub-committee established by Human Rights Inquiry Committee conducted inquiry into the institutions (called as “children’s home”, “affection homes”, “child homes” or “child and youth centers”) attached to the Social Services and Child Protection Agency (SSCPA), and regional primary boarding schools (RPBS) attached to Ministry of National Education in Diyarbakır on 25th-26th November 2010.

It was observed that the institutions attached to SSCPA were, in general, pretty well in physical conditions. It was informed that due to the lack of Nursing and Social Rehabilitation Center for Children, the criminalized children and children who are victims of crime were constrained to be located in the same environment with the children in need of protection. It is stated in the report that because of the many disadvantages of this practice it would be reasonable to eliminate the regarding practices as soon as possible. Additionally, the report draws attention to the importance of risk mapping and inventory of welfare service for Diyarbakir and the necessity of focusing on the preventive measures by determining the families and their members who need welfare service.

The uttermost essentiality of speeding up the education of the children and youth within these institutions to be endowed with necessary skills and abilities

for life is also emphasized. Furthermore, the lack of expert on social service and psychologist in concerning institutions and the NGOs participation to the studies about enhancement of awareness of child rights are recorded. Periodically, the need of rotation of institution's personnel in different departments so as to balance the workload within the agency is also mentioned.

The view that the transfer of the children's pictures taken during checking in at the institution, and as well as other related information of children for the common database system of Provincial Security Directorate, Provincial Gendarmerie Command, and Provincial Directorate of Social Services might be beneficial for getting precise statistical information on lost children and preventing possible lost cases, is also included in the report.

About the RPBSs, it is stated that Ministry of National Education should focus on the studies/projects for restructuring RPBSs in the medium and long terms in order them to have high quality education. In that respect, the problem of excess capacity of the RPBSs should be solved; the administrators should be chosen among those who have certificate on Psychological Counseling and Guidance and Administrative Studies, and finally the teachers should be sufficiently educated in terms of child psychology.

Summary of the Report on Switzerland Visit

The Sub-committee established by Human Rights Inquiry Committee for the purpose of expressing concerns about the issues covered by the referenda, which are prohibition of the construction of minarets and deportation of foreigners who commits a crime. In addition to these, it was also aimed to make observation on the issues related to Turkish society, through the perspective of human rights.

In the report, the committee warns about the outcome of the referenda as it may stimulate xenophobia in Switzerland. It is underlined that basic rights should not be matter of a referendum, since these entitlements are enjoyed by every person merely by reason of being human and nobody has the rights to restrict them.

As for the issues regarding to Turkish society, it is expressed in the report that integration is not only related with Turks, but also there are some responsibilities which should be assumed by Swiss government and society.

Lastly, the report mentions of three prisons visited by the Committee as being pretty well in terms of their physical conditions.

Summary of the Report on Aegean Commandership of Army, Şirinyer Military Prison and Detention House

The subcommittee established with the aim of investigating the military prisons and detention houses has conducted an inquiry in Aegean Commandership of Army, Şirinyer Military Prison on 7 January of 2011.

After the briefing given by the prison's authorities, the subcommittee members have investigated the indoor facilities such as wards, disciplinary cells, library, dining hall, classrooms, and made interviews with the prisoners in three different wards. Interviews with detainees and convicts took place under the environment of no interference or pressure from prison staffs owing to the absence of them, so in that way they could easily express their views.

The military prison and detention house has held the members of military for who has been issued an arrest warrant or sentenced by the military or judicial courts, and the rank and file who were carried a penalty of one year or less imprisonment because of the crimes committed after joining the army.

The capacity of prison is for 300 people and it has contained 60 detainees and 19 convicts as of the date of 7 January of 2011.

It is observed that the indoor facilities were in good conditions.

During the investigation of the disciplinary cells, it has seen that the cells with single room were unoccupied. With regard to the information received by the prison's authority, it is stated that firstly, the authority has not been employed the cells for one year roughly; secondly having not utilized the cells due to the insufficient capacity of existing spaces reserved as a cell following concerned legislation change, a ward was turned into a disciplinary ward; and finally the request of appropriation for enlarging the size of cells made the authority launching the required action for the enlargement possible. As regards to the question of whether the detainees and convicts have been living in the cells, the prisoners also confirmed their unutilization.

In the light of the investigation, the subcommittee consequently reached to the conclusion as follows:

The execution of punishment of the detainees and convicts in our country is supposed to be aimed at their rehabilitation and the reintegration into the society. The methods to be applied should serve the concerning aim properly.

In that context, it can be said that some of the similar practices encountered in the previous investigations as well is to be striking.

The first of these is the prohibition of going to bed in dormitories at specific times. In the Article 54, Clause a, of the "*Regulation on Administration of Military Prisons and Detention Houses and the Execution of Sentences*", "It is prohibited to stay in the dormitories or be in beds from waking hour to bedtime". This procedure is not only without legal basis but also controversial on how it contributes to the rehabilitation of detainees and convicts. Another similar procedure which hurts feelings of military men is the obligation of all of

them to wear one type of clothes. That's why it is ambiguous how it truly contributes to the execution of punishment.

Repealing the rule of "It is prohibited to stay in the dormitories or be in beds from waking hour to bedtime" in the Article 54, Clause a, of the "*Regulation on Administration of Military Prisons and Detention Houses and the Execution of Sentences*", will positively contribute to the rehabilitation of prisoners.

Enforcement of one type clothes for detainees and convicts made them uncomfortable and offended most of the time, especially when they met with their visitors.

The vocational trainings organized and to be done in the A1 Military Prison of Aegean Commandership of Army are welcomed. It is vital to do such activities for the rehabilitation and socialization of detainees and convicts.

This report is consisting of the assessments and opinions concerning the prison only that was investigated. The subcommittee will issue a general review report regarding the subject.

Summary of the Report on İzmir - Buca Closed Penal Institution and İzmir No.1 and No.2 F-Type High Security Closed Penal Institution

The Sub-committee established by Human Rights Inquiry Committee for the purpose of conducting inquiry on the physical conditions in the prisons and detention houses, the attitudes and behaviors of administration in concerning institutions from the perspective of human rights. İzmir - Buca Closed Penal Institution and İzmir No.1 and No.2 F-Type High Security Closed Penal Institutions were examined, in this context, on January, 7, 2011.

Buca Closed Penal Institution

Buca E Type Closed Penal Institution which is one of the oldest penal institutions in our country came into service in 1959. The institution has been serving for more than 50 years, therefore; it does not offer convenient physical conditions for the inmates. The statistical data about the number of inmates in Buca Closed Penal Institution reveal the severity of the situation. On the date January 2011, there were 2041 remands and convicts, whereas; the institution's capacity was 1300 inmates. Because of the worn out characteristics of the building which make renovation useless, construction of a new institution is taking place in Yenışakran, a small town near İzmir. The report signifies the importance of finishing the construction as soon as early.

İzmir No.1 F-Type High Security Closed Penal Institution

There are 162 units in the institution, which consist of 103 units for 3 prisoners each and 59 individual units. The Institution was built, in line with, the basic principles mentioned in The United Nations Minimum Prison Rules and Council of Europe Committee of Ministers of the European Prison Rules.

There are 237 employees working at the institution.

The inmates have the right to have an hour contact visits per week, and an hour of non contact visits every first week of a month. On official and religious holidays they also, have the right for contact visits. The inmates have the right to make a phone call every week on certain days and hours for up to 10 minutes.

6-9 hours a week inmates are allowed to have a conversation with other inmates from different wards. Comparing this time limit with many institutions providing 3-4 hours a week for conversation, duration of the time evaluated as a positive step which should be escalated.

Izmir No.2 F-Type High Security Closed Penal Institution

The capacity was 368 on January 2011, whereas, there were 291 inmates. The institution has 103 units for 3 prisoners each and 61 individual units. The Institution was built in line with the basic principles, mentioned in The United Nations Minimum Prison Rules and Council of Europe Committee of Ministers of the European Prison Rules.

Conversation time was 7 hours a week.

The common complaint articulated by the inmates, in No. 1 and No. 2 F Type High Security Closed Penal Institutions was the problems faced during the phone calls. According to related legislation, inmates are obligated to give the name and the number of the person whom they want to talk. Violation of this rule leads to termination of the conversation. The prisoners claim that they are psychologically depressed for this implementation, therefore; the rule should be changed.

The report concludes on this issue that, taking into account that prisoners are calling people of whom are pre-determined and the conversations are listened and recorded, demanding extra information from prisoners is unnecessary and impractical.

Summary of the General Report on Military Prisons

In the beginning of the report, general information is given regarding the rights of prisoners and then it is referred some of the issues considered as having negative aspects in the perspective of human rights.

It is stated in the report that as punishment for their criminal action prisoners are deprived of their liberty for a specific period. Therefore, they deserve and are subjected to a special regime. However, this should never mean that prisoners are deprived human dignity or deserve extra punishment. It is of State responsibility that all persons deprived from liberty should be treated in a humane manner and with respect for the inherent dignity of the human being in accordance with the International Human Rights Laws; especially, UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners and the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. In order to achieve the goals indicated in such international treaties, the

domestic law of "Law on the Enforcement of Penalties and Security Measures" was adopted.

After inquiries in military prisons, followings were considered worth mentioning as obstacles for the protection and promotion of human rights by the Commission.

1. Revision of the regulation and its publishing

It is noted in the report that the regulation in which military prisons and detention houses are governed, has some articles not only in conflict with the domestic laws, but also with regarding international human rights laws. As a striking fact, the whole logic of the regulation is based on an understanding which defines prisoners as soldiers, which is not acceptable. For this reason the regulation needs to be reconsidered and redesigned in line with the mentioned domestic and international laws.

Furthermore, the fact that the regulation has not been published in official gazette and in the website of Ministry of National Defense is addressed in the report as being against the principles of transparent society and violation of the right of access to information.

2. Arbitrary Practices

Report states that especially the prohibition on reading materials is subjected to arbitrary practices. Although it is welcomed in the report that the amendment of 68th article of regarding regulation in a way that conditioned prohibition of reading materials on the related authorities sanction which is based on certain (pre determined) criteria, report says the practice of this amendment becomes more of an issue.

The report also underlines such arbitrary practices would not meet the inmates' rehabilitative needs. On the contrary, they constitute impediment to rehabilitation.

3. Different Practices in Different Prisons

In Hasdal Prison it was witnessed different practices which are not permitted by the regulation. For example, there were refrigerators and libraries in the inmate's rooms. Moreover, there were also sport facilities such as treadmill and bicycle which did not exist in the other prisons. The report highlights that it would be unfair to provide certain facilities to certain prisons while depriving others.

4. Allowing only one type of clothing

The broadening the right of inmates for wearing their own clothes through amendments in the regulation is appreciated and evaluated as a positive development in the report. However, the report also addresses not giving the same right to privates as deficiency.

5. Selection of the Prison Guards From Privates

It is stated in the report that it would be reasonable to employ qualified personels who are well educated on human rights and given basic psychological knowledge instead of employing privates.

6. Selecting prison governors from military officers is not convenient.

7. Convicted soldiers for carrying mobile phone

There are many soldiers in prisons on the grounds of carrying mobile phones which legally means insisting on disobedience of an order. The report emphasizes that this sanction is too heavy in this age of knowledge and technology.

Summary of the General Report on Children Care Services and Boarding Schools

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 14th January 2010, in order to make inquiries into the institutions about child care (called as “children’s home”, “affection homes”, “child homes” or “child and youth centers”) attached to the Social Services and Child Protection Agency. The sub-committee was composed of six members and two experts.

The primary aim of the sub-committee was to increase public awareness of children rights and to depict the general picture of the problems that children were facing and to propose solutions.

Another decision taken by Human Rights Inquiry Committee, on 11th March 2010, expanded the scope of the work area of the sub-committee to the regional primary boarding schools attached to the Ministry of National Education.

In its work period, the sub-committee visited Çanakkale, Tekirdağ, Mersin, Mardin and Diyarbakır provinces and sent its reports to the relevant institutions about the inquiries.

In addition to these reports, the sub-committee concluded its task by preparing a general report. The report was adopted on 24th March 2011 by Human Rights Inquiry Committee.

In this general report, it is highlighted that the state is wholly responsible for that every child should enjoy his rights which recognized by domestic and international law. It is also mentioned that, as the family care is the key point for a child rearing; the institutional care should be the last resort for child care, the families should be supported socially and economically, in this regard support mechanisms, child adoption and foster parents implementations should be facilitated and broadened. In order to draw the attention of public to these implementations, the number of activities (such as advertisements, etc.) should be increased.

Also, the Committee had some proposals on the matters which were deemed as barriers for children in boarding schools and orphanages to prevent them enjoying these rights.

For more information on the Committee, you may visit our web site:

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklarieng/index.htm>